

Inozentzio Olea
II

Ostiraleko kronika
Segura irratian
(1993 - 1997)

AUSPOA

SENDOA

SENDOA ARGITALDARIA

Ugaldetxo auzoa

Tels. 943 49 35 51 - 49 35 52 - 49 35 53

Fax 943 49 35 48

www.sendoa.com

editorial@sendoa.com

20180 OIARTZUN (Gipuzkoa)

Inozentzio Olea
II

Ostiraleko kronika
Segura irratian
(1993 - 1997)

© SENDOA ARGITARALDIA

ISBN: 84-95378-60-4

Legezko gordailua: S.S.-1299/02

Inprimaketa: Itxaropena S.A., Zarautz (Gipuzkoa)

Irakuleei:

*Ainbat saio ta berriketaldi
ditut irratiz emanak,
al daneraiño poztu naiean
nere entzule laztanak.
Egi asko txantxetan
baita ere benetan,
Seguratikan esanak.
Auspoak jaso ditu, aizeak
eraman ez ditzan danak.*

1993

**Sukalde beltzean
gazta ona**

1993ko urtarrillak 1

Urteberri on. Arrastotik pixka bat irtenda ibiltzeko egunak izan baditutu ere iñoren aurrean itxura antzean azaltzen saiatu bearko degu. Etxean gaudenean nai deguna edo uzten digutena egingo badegu ere, entzuten zaudetenok merezi dezuten errespetoa ezin galduko degu beintzat. Gaurkoa bezelako egunetan zuzen egiten ez da beti errez izaten. Alai pasatutako gauek goiz tristea ekartzen du, baiña bart parranda pixka bat egin degula eta tristetu ezin egingo gera. Eutsi goiari. Urte berri bati asiera emateko grazia izan degu, Jaungoikoari eskerrak.

Ez dakigu zer ekarriko digun urte onek. Eta zeiniek daki ori? Askok dakiten igarle moduko agintariak badauzkagu eta oiek ari dira bat eta bestea esaten. Joan dan urtean ez dira asko isildu beintzat. Aurtengo urte onetarako itxaropen aundiak zituzten. European sartuko giñala, muga edo frontierak zabalik utziko zirala, eta bazirudien bereala giñala Europako jende aurreratua-ren bizimaillan.

Politikarien esanei beroarena kendu bear zaio ordea. Aurten ez baiña emendik lau bat urtera egingo gera benetako europear. Banengoen, ba, ni gure profeta oiek asmatuko ote zuten. Oieri sinistu utsarekin ez dakit oso urrutira joaterik dagoen. Gaur bat eta biar bestea esaten dute gaiñera, eta zeiniek antzeman? Emen ikusi dana da joan dan urtea kaskar samarra izan dala. Industria-arentzat txarra eta baserritarrentzat ona ez. Saldu bear dana merke eta erosi bear dana garesti, eta kontua ugari. Berriketa geitxo ondo izateko. Eta emen ez dago kontuarekin ezer.

Sartu geran urte berri onetan agintari jende orri geiegi sinistu gabe, bakoitzak geure aldetik al deguneraiño saiatzea izango da onena. Askok egiten badegu gaiñezka daukaguna zeiniek bildua izango degu. Gaiñezka daukaguna kendu bearrean bizitzeko bear deguna kentzen ez badigute, ezer ez. Ura izango litzake txarra. Baiña ez degu azkarregi etsi bear. Eta ote gera, ba, aterako? Oraiñarte atera gera ere aurrera ere zerbait egingo degu. Gu geu ere zimelak gera eta kostako zaie guri nai duten aiña izardi ateraztea. Batzutan aurrera eta besteetan atzera, or ibilliko gera tirriki-tarraka. Aurtengoa ere ez da urte beltz eta illun utsa izango. Izango ditu argi aldiak. Laiñatuta dagoenean ezpaiñak estutu eta argi aldiak aprobeztatu. Ori egiten duenak asmatuko du.

Urte berri bat etorri zaigu
Jaungoikoak ala naita.
Danok orixe nai genduen ta
nola ez biotzez maita?
Auxe da poza eman diguna
danok geunden bere zai-ta,
asi bezela bukatutzeko
izan dezagula gaita.

Emen zaude ta iñola ezin
joan zindezke atzera.
Ongi etorri, baldin bazatoz
guri lagun egitera.
Ontaz itz egin bearko degu
emendik urte betera.
Gure eskerra izango dezu
ondo portatzen bazera.

1993ko urtarrillak 8

Piakaitza izateak baditu bere lanak. Iñorekin piatzen etziralako mutilzaar gelditutako pranko ezagutuak gera. Eta zenbait, zaarrago eta piakaitzago izaten da gaiñera. Bankuekin konfiantzarik ez dutelako dirua etxean gordetzen dutenen historiak zeiniek ez ditu entzun? Izaten dira, bai, bere buruarekin ere piatzen ez diralako pobre bizi eta aberats iltzen diranak. Jubilatu bati gertatu zaiona jakin berri naiz. Dirua bankura eramaten bazuen bate-re gabe utziko zutela eta aurreratzen zuen guztia etxean gordetzen omen zuen. Adrilluekin egindako txoko bat bazeukan, ustez oso

segurua, eta an gordetzen zuen bere altxorra. Noizean bein begiratu bat ematen zion bere diru sortatxoari, eta gustora gure gizona. Bost milloi eta zortzireun pezeta zeuzkan aurreratuta bere txoko kuttunera azkenengo aldiz joan zanean. Esan bezela, bisita egiten zuen bakoitzean kontatzen zituen bere txanpon maiteak. Eta urrena joaten zanean zenbat diruren jabe izango zan kontuak aterata edukitzen zituen. Ori ere bada, ba. Jubilatuta, eta zur eta piakaitza. Ondo bizitzeagatik dirua aurreratzen jardun, eta zurkeriaren zurkeriz apur bat kastatu ere ez. Bere burua baiño dirua maiteago. Izan ere, etzan piatzen bere buruarekin ere.

Dana dala, ia-ia sei milloiren jabe egin zala eta joan da diruak gordeta zeuzkan billeteen gaiñean beste batzuk jartzera. Baiña billete berdeen ordeztu auts pixka bat besterik ez omen zegoen adrilluzko kutxan. Diru guztia xaguak janda, alajaiña! Eta gizonaren baigabea zan ortik onerakoa. Etzuen bereala aldegin adrilluzko kutxaren ondotik. Biotzekoak eman eta ia bertan seko gelditu zan. Etzan gutxiagorako, baiña bere erruz. Obe zuen, gizarajoak, Ebanjelioak esaten duena egin izan balu. Lurrean ondasunik ez pillatzeko esaten du Ebanjelioak. Emen merituak irabazi eta zeruan pillatzeko. An ez baita xagurik izaten.

Zurkeria pekatu aundienetan bigarrena dala esaten zuen leengo dotriñak. Orain dotriña berria egin omen dute, eta ez dakit bere berririk. Baiña ikastea ona izango litzake. Dirua xaguei ematea baiño txuleta ederrak jatea obe dala esango du, bear bada.

Zurrak bizitza ona ez dauka
beti diruaren jiran,
gure poz eta ilusioak
nola auts biurtzen diran.
Mordoskatxo bat pillatu eta
geiagoren ikusmiran.
Ase eziñak atsegin gutxi
dakarki bere segidan.

Gizonak ez du maitatu bear
dirua ainbesteraiño,
balio duten beste gauz asko
maite ez izateraiño.
Nola liteke txoratu orri
antzik ez emateraiño?
Txuleta onak jan obe dala
xaguak mantendu baiño.

Euskaldunon akatsetako bat alkar artzen ez jakitea izango da. Leengo bertsolariak ere, Xenpelar, Otaño, Txirrita eta oiek ere, “ez gera unitzen” esaten zuten. Eta aien garaiko euskaldunak ere bakoitza bere aldetik ibilli bearrekoak ziran, bertso zaarretan agiri danez.

Gaitz au, edo akats au leengo euskaldunak baserrian bizi ziralako sortua omen da. Mendiko baserrietan bakoitza bere erara bizitzen eta norbere etxean agintzen oituta egon, eta iñoren aurrean burua makurtzeko gogorik ez. Alkarri lagunduaz bizitzen oitu gabe eta obeto bizi litekela ikasi gabe. Eta orrek kalte egin digu, noski. Gure izakera orain eunka urte baserrietan egiten zan bizi-modu ark emandakoa ez danik ez nuke esango. Euskaldunik geienak baserritik kalera etorri giñan, baiña leengo lepotik daukagu burua. Ez da errez gu uztartzen. Eta izateko modu onek mesede aiña kalte egin digula esango nuke.

Gu alkarrekin konpondu eziñik gabiltzan artean gure etsaiak ederki parre egiten dute gure bizkarretik. Euskalerrian alako indarrean zeuden galtzairu fabrikak laudenera etorri dira, barku aundiak egiten zituzten lantegiak eraman zituzten emendik, ainbeste familiri ogia ematen zioten tailler txikiak ezkutatu dira, eta fabrika aundietan langilleak sobre omen daude. Martxa koskorra da, geroz eta geiago irabazteko.

Euskaldunok gauden bezain zatituak ez bageunde, egin diguten aiña azio txar egingo ote ziguten? Lanaren eta erriaren ardura alde batera utzita politikari garrantzi geiegi eman diogula pentsatzen egoten naiz. Lanik eza eta diru-eskasia toki geiagotan ere badagoela egia da. Europako nazioetan guk baiño obeto alkar artzen dute ordea, eta gu baiño leenago aterako dira illun alditik. Europan sartzean dirua emango digutela eta bat eta beste esan, baiña indar gutxi daukanari diru gutxi ematen zaio. Au egi zaarra da.

Ala ere, gauza guztietan ez digute aurrea artu. Frantzian orain konturatu omen dira bazkalondoan siesta egitea oso ona dala. Ango injeniero batek esa omen du ori. Guk berriz ori aspal-di bagenekian. Gu ere European sartu omen gera, baiña komeni ote zaigu? Ikusten nago fabrikak kendu dizkiguten bezela siesta ere kendu bear digutela. Eta, nora joan bear degu siestaren goxotasuna zer dan ez dakian jendearekin?

Siesta ain da gauz atsegiña,
ez da utsa, ez da festa.

Lagun zar batek aitortu zidan
ibilli gabe galdezka.

Zazpi alaba zituen aitak
esana gezurra ezta:
pikardi asko egiten diran
garaia dala siesta.

Baldin European sartzen bagera
itsuan edo nolana;

ikusten nago ez digutela
utziko bizitzen lasai.

Ez dakit egon ote liteken
lanetik aberastu zai.

Lana oso gauz ona da baiña
siesta ederra ere bai.

1993ko urtarrillak 22

Ezkondu, ezkondu esaten da, baiña mundua jarri dan moduan ezkondata ere lanak daude gero emen. Ezkondata bizitze ori ona zala uste nuen nik, batez ere emaztearentzat. Diruzalea dan senarrak ez du etxea galduko. Eta ori lasaitasun aundia da emaztearentzat. Zurrari dirua kentzen zailla izaten dala? Emaztearentzat ez, nai badu beintzat. Bi-iru losintxa edo, ala komeni bazaio, ezpaiñak zimurtu eta uraxe da naiko senarraren patrikaran eskua errez sartzeko. Baiña... ni ere ari naiz, ba, emakumeak nik baiño geiago ez balekite bezela?

Jerusalemen bizi dan judutar batek dirua erruz irabazten omen du. Izan ere, ain langille ona izan eta goizeko lauretan jaiki eta dirua irabazteko pozarekin kukurrukuka asten omen da, emazteari naiko diru ekarriko diola-eta. Emaztea berriz, ondo bizitzen

oituta egon, eta asarretu da zearo. Juezarengana joan eta esan dio, senarra ez baizik oillarra dakala etxean, eta ari ez uzteko etxean sartzen puska batean. Ea kukurruku egiten aazten zaion, sikira. Eta jakiña, jueza ere emaztearen alde. Eta gure judioak ez omen dauka orain sei illabetean bere etxean sartzerik. Oillarrak ez baiña oilloak kukurruku egin du azkenenik aienean. Beti bezelaxe, noski. Dirurik ematen ez badio senarra ikusteko gogoa egingo al zaiola, eta isillik eta burumakur joan da senarra, etxetik. Ark nozitu bear, gizarajoak.

Enamoratzea ez dala sillan eseri eta kafea artzea, baiña alar-gunduta berriz ezkontzen diranak ere izaten dira, eta garai batean kezkarik asko ematen zuen orrek. Bigarren aldiz ezkondukoak, zerura joaten danean, bi senar edo bi emazte izango ote dituen alegia. Baiña Aita Santuak itz egin du, eta gauzak argi eta garbi gelditu dira. Zeruan aingeruak bezela izango gera danok, eta an ez da izango senarrrik eta emazterik. Ez dago seme-alabarrik ekarri bearrik, eta orrek gauzak asko erreztuko ditu.

Ez litzake lan ederra izango bi emazteren aginduak bete bearra, edo bi senarren kukurrukuak entzun bearra. Eta sesiorik izan ez dedin danok aingeru biurtu eta orra pake santua egiteko modua. Asarrerik ez, eta adiskidetzeko alkarri pelotilla egin bearrik ere ez. Ura izango da zoriona! Baiña orretarako zerura joan bear, leenbizi.

Nola senar ta ala emazte
ez gabiltz santu antzera,
deabru beltza etortzen baita
sarri gu zirikatzeraz.
Kukurruku ta zitalkeriak
utzirik alde batera,
gero zeruan santu ez ezik
aingeru egingo gera.

Guk ez diogu emazteari
ukatzen bere tokia,
eta senarra salatutzea
ez da gauza egokia.
Aingeru izan nai duen arek
ar beza erabakia.
Senarrok estu bizi gera ta
izan gure errukia.

Alkoholak kalte aundiak egin ditu Euskalerrian. Egin ditu eta egiten ditu. Beste edarietatik aukera aundirik etzanean, ardoa estimatua zan gure artean. Zenbat trago txar egin ote ziran perietan, ardoa zala medio, eta zenbat apustu galdu ote zan? Ardoak eta sagardoak bertsoa pranko kantatueraziko zuten eta umore ederra jarri ere bai. Neurrian edan ezkerero, ardoa ona da gorputza bizitzeko eta anima alaiatzeko. Neurria artzen jakin bear ordea. Berarengana jarri ezkerero, eta kattuerdikotik pasatu, kaltea besterik ez du alkoholak, bai edaten duenarentzat eta bai bere familiarentzako.

Orain irurogei edo larogei urteko gizonak etzekiten gorputzean ardoak nolako ondamendiak egin zezazkeen. Oraingo gazteak badakite ori eta geiago ere, baiña edan egiten dute, alare. Unibertsidadeetan ikasketak egiten ari diran gazteen artean alkohola naiko sartuta dagoela uste det. Eta ez dakit gazteak orren berri zenbateraiño jakingo duten, baiña bere zaindari edo patroia- ren eguna ospatzen dute beintzat, eta egun oietan berebiziko atxur- rakk arrapatzen omen dituzte. Jai egitea ondo dago, naiko dantza egiñez eta umore onean ospakizun oiek egingo balira. Baiña alko- hola edaten dute erruz, eta izugarritzko –ez nuen esan nai baiña– basatikeriak egiten omen dituzte Unibertsidadeetako gela, etari eta jaialdiak egiten dituzten tokietan. Ikasle edo estudianteak zaindariaren eguna ospatzeko aitzakian egindako festatan milloia eta geiagoren ondamendiak egindako egunak izan dira. Pentsatu zenbateraiño astakeriak egingo dituzten.

Emendik aurrera, patroia- ren egunean jai egiteko baimena eskatu bear- ko dute. Eta fiantza-dirua depositatu gaiñera, txikizio- rik egiten badute ordaintzeko. Karrera ikasten ari diran batzuen- tzat ez al da lotsagarrikeria bere buruak orretaraiño jeistea? Kontu egin gaurko ikasleak dirala biar- ko gizon. Eta bide orretatik badi- joaz nolako medikuak, abogaduak, injenieruak, arkitektoak eta gaiñontzekoak izango ditugu Euskalerrian? Orain arteko karrera-

dunak kanpotik etorritakoak izan ziran emen, ia geienak. Eta aiek izaten ziran gure errietan ondoentsuena bizitzen ziranak. Orain gure erriaren zaindari izango diran gizon eta emakumeak prestatzeko Unibertsidadea badaukagu, leenago ez genduen. Baiña alkoholari neurria ondo artzen ez dakigulako karreradun gizonak kanpotik ekartzen jarraitu bearko ote degu?

Onako bi bertso zaar auek esaten dute ederki ardoa zer dan:

Edari maitagarria,
zugatik daukat jarria
argumentu bat berria:
indarra zera gorputzarentzat,
kentzen dezu egarria,
gauza estimagarria.
Baiña daukat igarria
zerala engaiñagarria.

Batek lezake espero
ondotxo edan ezkeru
jarriko duela ero.
Lotsagarri ta lotsa galdurik
ibilliko dala gero,
korajetsu eta bero,
nunai egiñez aldero.
Modu txarrean biziro.

1993ko otsaillak 5

Santa Ageda eguna degu gaur. Otsail txikiaren bosgarren eguna. Negua eta neguak ematen duen bildurra ez ditugu gaiñetik kendu, baiña badijoaz, poliki-poliki. Eguna ari da luzatzen. Atzotik gaurra, bi minutu luzatu da beintzat. Gutxi al da? Otsailaren azkenean leenengoan baiño ordubete eta sei minutu luzeago izango da. Eta neguak orraztu bat artuko du ordurako, eta ea ateratzen geran.

Artzaiak ere negua joanda balego naian egongo dira, aientzat etsairik bada negua baita, bat beintzat. Aurrerapen asko asmatu da, baiña artzaiantzat bear aiña laguntasun ekarri duenik ez oraindik. Laguntasunaren ordeztzat artzaiantzat ere etsai berri bat ekarri du aurrerapenak: etxe-zakurrak. Oraingo jende modernoak etxean zakurra edukitzeko moda artu du. Eta bakoitzak bere etxe-

an nai duena egin dezake, eta ez det esango moda ori ondo dagoenik, ez gaizki dagoenik. Baiña zakurrak zaindu egin bear dirala bai. Neguak bultzata beera jeisten diranean, ardiak al duten lekue-tan larratu bear izaten dituzte artzaiak. Eta ardiak ez diote iñori gerrarik ematen, baiña egun guztian etxe barruan egon diran zakurrak illunabarrean askatu eta kanpora irtetzen diranean, batzuk jolasgurez eta beste batzuk gaiztakeriz, zelai eta basoetan dauden ardiei estuasun txarrak ematen dizkiete. Askotan, zakur-
ren igesi dijoztela zuloren batera edo erre kara erori eta galduta-
ko ardiak izaten dira. Eta umea botatakoak ere bai.

Ardiak ikaratu dituen zakuraren jabeak zer esango ote luke artzaiaren zakurrak galtzak puskatu eta patrikarako diruak galdue-
raziko balizkio? Artzaiaren patrikarako dirua bere ardiak dira. Ardiak emandako esnea edo arekin egindako gazta salduta noiz dirua artuko egon bear izaten du, bizi aal izateko. Arkumeak ere ez ditu izaten berak jateko. Aiek salduta artutako diruarekin larreak ordaindu ber izaten ditu, geienetan. Baiña ardiak eta arkumeak ez dira iñoren zakurraren jostaillu. Gaizki ezitako zakur batek ardi bat edo beste akabatzen badio, orra artzaiaren irabaziak nora dijozten.

Etxean zakurra edukitzea ona izango da, bearbada. Zerbaiten laguntasuna bear duten pertsonak ere izaten dira, baiña zakurrari nai duena egiten uztearren artaldeak uxatze utsa naiko kaltea da, eta artzaiari bere ondasunetan kalte egitea geiago oraindik. Gure artzaiak ori baiño begirune geiago merezi dutela uste det.

Arkumea ta gaztaiak
asetzeko gure naiak.
Baiña ez ditu bere kasaka
ematen zelaiak.
Oraintxe gure artzaiak
ez daude oso lasaiak,
etxe-zakurren artean nola
dauzkaten etsaiak.

Jarri gaitezen begira:
kontzientziak nun dira?
Zakur jabeok, kontu pixka bat
eduki, sikira.
Zakur oiek erretira
bakoitza bere tokira.
Artzaiari ez bota etsairik
ardien erdira.

Inglaterran gaizkiena bizi dan gizona ango gizonik aberatse-na omen da. Ingalterra guztian dirurik geien daukan gizona, alajaina. Komeria da auxe ere. Irureun milla milloiren jabe omen da. Esaten asita, edo zenbat dan pentsatzen jarrita ere, txorabiatzeko ainbat diru. Baiña gizon orrek ere ez dauzka gusto guztiak. Ez omen daki diruarekin zer egin. Beste mundura abiatzen danean diru oiek zeñiñ utziko ote dizkion ezin omen du asmatu. Emaztearekin ez omen zan ondo konpontzen eta sakabanututa daude. Dibortziatuta. Izan ere, diruak ez balio nunbait emaztearen pazientzia erosteko. Seme bat badauka, baiña arek ez du aita begiz ikusi nai. Alaba ere bazuen, baiña etxekoekin konpondu ezin eta droga geiegi artu eta il egin zitzaien. A zer nolako karre-ra egin duen aberats gizarajo orrek.

Kanpoan uso eta etxean otso esan oi da, eta gure inglesari orrelako zerbait gertatuko zitzaion, seguruenik. Bi nagusi batera ez dagoela serbitzerik ere esaten da. Dirua serbitzeagatik familia-rekin aazteak orra zer ekartzen duen. Diruaren morroi jarri bearran emaztearen morroi jarri izan balitz, une goxoak ere pasatuko zituen. Noizean bein bederik emazteak laztantxo bat edo beste emango zion, sikira. Orain ezta orixe ere. Joan dedilla orain diruarengana. Dirua legorra dala esaten dute. Ez daukala animarik. Orretaraiñoko gorrotoa badio, semearekin ere ez dauka zer egiñik. Onezkero bere gisa bizitzen oituta egongo da, eta aitak al duena egin bearko du. Alabak, berriz, beste mundura iges egin zion, eta kitto. Orratx familiaren atarramentua. Diruarekin zer egin ez dakiela, eta ipurterretuta gizona.

Guk ez daukagu orrelako lanik, Jaungoikoari eskerrak. Etxean ondo konpontzen gera, eta Ingalterrako aberats ori aiñean biziko gera, negu otzean etxeko epelean gozatuz. Pentsatzen jarri eta Ingalterran ere egongo dira, ba, dirua artuko lutekenak. Gizon orren morroien eta meskameen artean ere bai, seguru

asko. Dirua zekena izaten ordea, eta dirudun asko ere bai. Ez dira konturatzen iñori pozik ez emateagatik sufritzen dutela. Eta gero zerura joan naiko dute. Ain zurrak ez balira obeto biziko lirake. Emaztearen sermoi bat edo beste gorabeera, askoz patxara obean. Baiña legorrak izan eta legorarentzat ez dago gozotasunik.

Ingururako lagun txarra da
gizon legor edo zurra.
Orrelakoak ez du jakiten
zer dan maitasun samurra.
Gertuan baiño urrin obe da
alako tipo maltzurra.
Poltsa betea edukiko du
baiña biotza zimurra.

Zakar ipurdi batek egin du
sekulako diru pillla.
Baiña etxean ezin eraman
jartzen zuen iskanbilla.
Esan diote aren aldean
onak nola dauden milla,
beste batentzat obea dala
eta or konpon dedilla.

1993ko otsaillak 19

Ezkonduen artean goraberak izatea eta alkarrekin biurri samar etortzea jenero merkea dala dirudi. Merkea eta nunai aurkitzen dana. Gizartean gauzak ez dirala zuzen egiten, eta justizirik ez dagoela esan oi degu, baiña gizon fiñak eta epaille zuzenak badaude an eta emen. Garrantzi aundia duten gai seriotan sartu gabe, eguneroko bizitzan aurkitzen dira denborapasa esateko moduko kontuak. Bear ere bai. Dana benetan artu ezker, senar-emazteen artean bezelaxe sortzen baitira txinpartak lagun artean ere.

Brasilen gizon batek masaillean jo omen du emaztea, bazkaltzeko prestatu zuen arroza erre zitzaiolako. Gizon kaiku eta erretxiñak izaten dira orratik! Berari ere etzaizkio gauza guztiak ondo aterako, baiña ori ezagutu ezin. Baiña andrea joan da epaillearengana eta, jakiña, epaillea bere alde. Eta zigortzat iru aste-

burutan etxeko lanak egiteko agindu dio senarrari. Otordua gertatu, ontziak garbitu, umeak zaindu, etxeko garbitasuna egin eta orrela iru asteburutan. Orrela ikasiko duela esan omen dio juezak gizona zaintzen zenbat neke artzen duen emazteak. Ori da pulamentuzko jueza izatea.

Brasildar ori naiko errez libratu da, ala ere. Rusian gizon bati gertatu zaiona ez da askoz ohea. Kirten samarra izan nunbait, eta emaztea asper-asper eginda omen zeukan. Alako batean senarra jo eta garbitu du. Baita giltzurriñak eta biotza jan ere. Ez dakit tripakiak jan dizkion ala ez, berriemailleak ez du esaten-eta. Dana dala, Rusian ere epaillea emaztearekin ondo portatu dala uste det. An ez omen dago senarra jatea zigortzen duen legerik. Eta ortik orrela libratu da beintzat. Izan ere, gizona iltzea debekatuta egongo da, baiña emazteak ere bizi bearuko du, eta zer egin bear zion alako kirtenari? Pakea izango bazuen, gizona trabatik kendu bear, nola edo ala. Ez da arritzekoa.

Arrijasotzen edo aizkoran gizonak geiago izango dira, baiña buruz emakumeak ez dira gutxiago. Erljioak ere menden eduki ditu orain arte. Orrela esan du Arabiako emakume idazle batek. Baiña ari dira poliki-poliki gaiñera irtetzen. Inghaterran apaiz egiten asi dira. Eta ez nuke esango emen ere denborarekin zulatuko ez dutenik. Bai al dakigu, izan ere, zer ikusteko gauden?

Ez dakit gaur munduan
dagoen gizonik,
geienak ipurdia
erreta egonik.
Alkar astindu eta
ez dago gauz onik.
Patzientzirik gabe
ez da zorionik.

Senarrak gaizki artzen
badu emaztea,
ez ote du merezi
bizkarra austea,
edo etxeko lanak
egin eraztea?
Ez beintzat nai duena
egiten uztea.

Azkenengo urte auetan zerbait modan baldin badago, edo zerbaiten bolada baldin bada, jubilarzio-bolada da, noski. Jubilarzioari zarsaria esaten diogu euskeraz. Eta orri ere izena aldatu bearra egongo da. Orain ez baita iñor zaartuta jubilatzen. Estaduarenak diran enpresa aundiak langilleei etxean egoteagatik soldata ordainduta obeto irtetzen omen dira langille oiek lanera joanda baiño. Eta lana egiteari utzi eta lantegitik alde egiteagatik diru mordoska polita jasotakoak ere badira bolada onetan. Lana eginda izaten zala dirua esaten ziguten guri. Orain badirudi enpresak dirua irabazteko jende mordo bat jornala kobratuz etxean egotea dala onena. Au komeria sortu zaiguna. Ez da errez gauzai antzematen.

Aurre-jubilarzioa edo zaartu baiño leen zarsaria artzea dala eta ez dala, mutikoak diruditen jubilarzu asko ikusten da. Garai batean amerikanoak edo indianoak esaten zitzairen gizon aien inbiritz egoten giñan. Izan ere, Amerikan dirua eginda etortzen ziran, eta emen bizitzen ziran ederki asko, kolpe santurik jo gabe, beste batzuek soroan lanean ari ziran bitartean. Orain berrogeita amar-amalarekin jubilarzu diranak ez al dira leengo amerikano aien pare? Aiek bezela bibote eta guzti ikusten dira gaiñera, geienak. Ea orduko indianoak baiño oraingo zaar-saritu gazteak obeto bizi dira. Ez nuke ezetzik esango. Askok eta askok gustora alde egiten dute lantegitik. Goizean goiz jaiki bearrik ez, kamiñoetako arriskuen kezkarik ere ez, eta lasaitu bat artzeko modua ikusten dutenean, pozik eltzen diote bizimodu berriari. Leengoak esan zuen bezela “enkargatuaren eta mandoaren ingurutik zenbat eta urrutia eta obe”.

Mundu onetan ez da ordea zorion osorik. Beti bada zerbait. Jubilarzu askok lanari uzten diotenean, benetako emaztearekin topo egiten omen dute. Senarra lanean nekatuta ezertarako etzala etxera joaten zan aitzakia izaten omen zuten. Eta orain, egun guz-

tian ondoan daukatenean ez dakite senarrarekin zer egin. Izan ere, egun guztian etxean dagoen senarra, pasilloaren erdian armarioa baiño okerrago da. Asmatu zazu, ba, zuk.

Baiña ez da ainbesterako izango. Lantegiko agintari zorrotzen inguruan baiño obe izango da orratik etxekoandreaki lagun-tzen, umore onean dagoenean beintzat.

Al baldin bada artu ditzagun
gauzak umorearekin,
naiko erreta aurkitzen dana
geiago erre ez dedin.
Odol txar egin edo ez egin
nola izango dan berdin,
nekatu gabe bizi al bada
zertarako lana egin?

Emen gertatzen ari zaiguna,
jaunak, ez da berriketa,
oraindik zartu ez diran asko
jubilatuta daude-ta.
Iñola ere ezin kendu det
nere burutik kasketa,
laister degula Euskalerrria
amerikanoz beteta.

1993ko martxoak 5

Mundu onetan bizi geranok bi taldetan banatuta gaude: batzuk, ezkorrak –pesimistak– omen gera; eta beste batzuk, baikor-
korak –optimistak. Ezkorrak dana illun ikusten dute. Ezerk ez
ditu pozten. Beti zerbaiten faltan baleude bezela bizitzen dira.
Leenxeago edo geroxeago ondo bizitzera iritsiko diran itxaropenik
ere gabe. Mundua, mundukoak, bizimodua eta dana txarra izan
bear, nai ta nai ez, orrela pentsatzen dutenentzat. Orrelakoen bizi-
modua naiko arlotea izaten da, eta aiengandik urruti samar obe
izango degu. Tristura ere itsaskorra baita, gaitz asko bezelaxe.

Baikorrek diranak berriz, nai bezin ondo bizi ez badira ere,
ez dira geiegi estutzen. Mundu onetan gauza onak eta txarrak
naasi izaten dira. Une argiak eta illunak ere bai, eta beti erdi-
-nagarrez jardun gabe, al duten ondoena bizitzen saiatzen dira.
Ezkorrak beti zerbaiten aitzakia izaten duten bezela, baikorrek

dutenarekin konformatzen diralarik, ez dute galtzen gerora obeto izateko ilusiorik. Eta aiek asmatzen dute ondo bizitzen, eta ez beti lantuka edo inbiriz daudenak.

Batzuk, gorputzez nai bezin ederrak ez izateak tristetu edo lotsatu-edo egiten ditu. Beste batzuentzat gorputzez baldar samarra edo itsusi samarra izatea ez da eragozpena. Buruan ille-jantzi ederra duten erdi-negarti eta ezkorrak ezagutzen ditugu, eta illargi betearen antzeko burusoil brilloduna daukaten gizon alai, patxaratsu eta jator askoak ere bai. Diranarekin konforme izaten dira, eta ez dira iñoren aurrean lotsatzen. Ez daukate gaiñera zergatik lotsaturik.

Polonian, burusoillak, edo kalboak alkar artu eta alderdi bat egitea pentsatu dute. Burusoillen alderdi edo partidu politikoa, ain zuzen. Sozialistak eta berdeak eta beste askok daukaten bezela, burusoillak ere bear dutela bere alderdia. Eta beste edozeiñek baiño buru argiagoa omen daukate, eta alako brillua botatzen duten buruak, ideak ere dizdiratsu eta brillanteak izaten omen dituzte. Illerik gabeko buruak ederrak izaten dira, eta ain buru politak eta alako brillodunak daukatenak ez omen daukate zertan lotsaturik.

Orixe da, ba, uskeriak eta berriketak alde batera utzi eta bizitzen jakitea. Zenbait lotsatik illerik ez daukatela eta peluka janzten dute. Poloniako kalboak berriz buru ederra daukatela eta ez dira erakusteko lotsa. Ori da baikorra izatea.

Burusoillentzat alkartasunik
etzan izango gaurdaiño,
baiña esnatu dira ederki
berri bat moldatzeraraiño.
Gaiñera errez iristen dira
edozeiñen maillaraiño.
Burusoil argi bat obe da bai
illedun tonto bi baiño.

Burusoil asko ikusten dira
duten guztia ematen.
Pentsatuaren pentsatuz dute
ille guztia joaten.
Onelakoak nola idea
dizdiratsuak daukaten,
burusoillari illea artzen
ez da erreza izaten.

Iñork ez bezelako txismeak edo trepetxuak egiten eta asma-kizun berriak ateratzen dakienik bada, japondarrak dira, noski. Onetan ez die ñork eramango. Zeiñek aurrea artu japondarrei, esate baterako, irati-tresnak egiten? Aundiak, txikiak, garestiak, merkeak, denetakoak egiten dituzte. Edozer gauzatarako balio dutenak, gaiñera.

Orain ere inbentu berria atera dute. Etxean bear diran gauza guztiak irratiz eskeintzen dituzte dendariak. Eta onela, irratia entzunez lanak egiten ari dan etxekoandreak irratiz jakiten dute zein dendatan zer saltzen dan, zenbat balio duen eta gaiñontzeko xeetasun guztiekin. Ori emen ere badagoela esango didazute, baiña ez Japonen bezela. Zerbait erosi nai duen etxekoandreak, ez emen bezela telefonoz, irratiz eska dezake nai duen guztia, eta illaren azkenean telefonoaren kontua ordaindu bearrik gabe, gaiñera. Eta ez ori bakarrik. Irratiz eskatzen duena etxera bialtzen dio dendariak, erosketak egitera kalera joateko orraztu, ezpaiñak pintatu eta dotore janzten denborarik galdu ez dezan. Lapurrak poltsa ostu bildurrik ere ez daukate Japonen etxekoandreak.

Esaidazu neri ori ez dala suertea. Medailla balitz bezela lepotik zintzilik mikrofono txiki bat jartzea naiko dute, itz egin besterik gabe nai duten guztia etxera ekarrierazteko. Eta edozein lanetan ari diran bitartean egin dezakete ori. Baita *Abigail* edo beste edozein kulebroi telebistan ikusten ari dirala ere. Ala ere, aurrerapen onek eragozpen txiki bat du berekin: soiñeko berria jantzita lagunekin itz egiñez presumitu nai dutenean kalera joateko aitzakiren bat asmatu bear. Baiña nik uste det ate oni ere maratilla errez jarriko diotela. Ainbeste eta geiago dakite gure etxekoandreak.

Berritsukeriak esaten ari naizela dirudi, baiña nik uste det arrazoi pixka bat badaukadala oraingoan. Bentaja guztiak etxekoandreeentzat daude emen. Japondarrak ez dute guretzat orrelako-

rik asmatzen. Dana dala, etxekoandreei bizimodua orrela errezte-
ak izugarrizko poza ematen dit. Poza, eta inbiri pixka bat ere bai.
Zer nai dezu?

Etxekoandreak naiz jardun orain lanean al dan moduan, aurki morroi bat leial askoa izango dute onduan. Inbentu orrek jarritu ditu markesa baten graduan... Or ezagun da suerte ona zeintzuk daukaten munduan.	Japon aldean egon bear du bziro jende abilla. Etxekoandreen laguntzarako ori asmakizun pillla! Eta atsegin baldin badute alako lagun umilla, senarrok pozik joango gera Japonera bere billa.
--	---

1993ko martxoak 19

San Jose eguna iritsi zaigu, urtero bezelaxe. Aurten iru jai
izango ditugu gaiñera, eta gure esker ona azaldu dezaiozun, gutaz
aaztu ez dedin.

Negua azkenetan da. Etzi udaberrian sartuko gera, eta ea
egutegia eta eguraldia bat etortzen diran. Epela guztiontzat ondo
etortzen baita. Emendik aurrera zuaitzak eta sasiak loratuko diran
bezela, eta zerua argitu, gure lantegiak ere asiko al dira loratzen,
lanak bere frutuak eman ditzan. Nekez baiña seguru, orretarako
bidean sartu geran itxaropen pixka bat nabaitzen dala dirudi.
Euskadiko enpresarien presidentea izan zanak gauzak naiko garbi
esan ditu. Jaun orrek dionez, dirudunak industrietan dirua jartze-
ari utzita daude joan dan uda ezkeroztik. Baiña zergatik?
Gobernuak burugogorkeriz eraman duen politikarekin piatzen ez
diralako. Gauzak ondo balijoaz bezela itz egin omen digute
Madrid aldetik. Eta ori izana baiño esana eta ametsa geiago izan
ordea, eta lantegiak ametsik ez, berritzeko dirua bear dutela bai-
zik. Eta egiten dutena saltzeko ere dirua bear da.

Enpresari jaun orrek esan duenez, nola gobernatzaillak ala politikariak ere alderdikeri eta ikamikak alde batera utzi eta emengo enpresak Europarekin leiatzeko edo konpetitzeko moduan dauden ala ez aztertu bear dute leenbizi. Naikoa esan du, entzun nai badute. Baiña geiago ere esan du: Europako enpresekin dauzkaten aldeak leenbaitleen berdindu bearra dagoela, eta ori ausardiz eta batzuen interesen gaiñetik azkar egin bearra dagoela. Gure oitura batzuk aldatu bearra izango bada ere, ez dagoela egoera oni aurpegi eman beste erremediorik. Orretarako, danok batera lana egin bearra dagoela.

Orra gauzak nola aldatzen diran. Dirua parra-parra irabazten danean enpresariak eta Gobernuak ondo konpontzen dira alkarrekin. Zerga edo inpuestoak gorabeera, danerako lain irabazten da, eta aurrera. Irabaziak murriztu artean iñork ez du ausardirik izaten gobernaiei gauzak garbi esateko. Asko irabazten bada, gutxi irabazten bada, Gobernuak tira egiten ordea, eta orduan dira komeriak.

Ala ere, gauzak zuzentzen berandu astea obe omen da iñoiz ez astea baiño. Ea, ba, gure enpresari jaunak bear dan lekuan bear dan bezela itz egiten asten diran. Iñork edukitzekotan oiek daukate indarra Gobernuari gauzak zuzenduerazteko.

Aita San Jose, kontura zaitetz
oraintxe larri gaudela,
Euskalerrian lantegi asko
kili-kolo dabiltzala.
Oartu zaitetz gu bezelaxe
langille izan ziñala,
eta biziko baldin bagera
lana premizkoa dala.
Estu gera ta lagun zaiguzu,
arren, nola edo ala.

Langille danok zaindaria zu,
San Jose, nola zaitugun,
laguntz eskean gatozenezan
egin bear zaigu lagun.
Estualdian beintzat oraindik
nola maitatzen zaitugun,
eta besterik ezean zuri
erregututzen dizugun.
Erruki zaitetz eguneroko
ogia izan dezagun.

Leen ere esan nuela uste det nola lanik gabe gelditu zan italiar batek praka motzak egin eta salduaz nolako dirutzak irabazi zituen. Prakatxo oiek suerte ona ekartzen zutela esaten omen zuen. Jendeak sinistu, eta batez ere señora aberatsak izugarritzko zaletasunez erosten zituzten moda berriko praka motx oiek.

Italiarraren irabaziak oraindik ere sendo jarraitzen dute. Sekula baiña salmenta ohea omen daukate erropatxo oiek, eta nola saltzaille ala erostunak zorutzen daude. Zoratzen ala zoratuta? Dana dala, orain zertarako suertea nai dan kolore artako prakatxoak egiten ditu: Nobioa aurkitzeko, beltzak. Senar-emazteak alkarrekin ondo konpontzeko, txuriak, eta orrela. Eta edozer gauzatan suerte ona izateko gorriak dirala onenak esaten du. Eta egiñala guztiak saltzen ditu. Garestia izan arren, eskuetatik kentzen dizkiote. Nik ez dakit italiar orrek berak zer koloretako kantzontzilloak edukiko dituen, baiña suertea ez dauka txarra. Leengo batean joan da seguru emakume aberats bat praka txiki oietakoak erostera, eta suerte ona izateko goriak erosi. Bertan jantzita eramatea zuela onena esan omen zion dendariak. Ala, bere prakatxo gorri dotore oiek jantzita dijoala, kalean alde batetik bestera pasatzerakoan ez du, ba, kotxe batek jo eta ipurdiz gora bota emakume ori. An gelditu omen zan gure señora kalearen erdian bere prakatxo gorriak bistan zituela. Kotxea kotxearen gaiñean omen zijoan, eta estuasun artan pentsamentu danak batera etortzen, eta –“akabo nere mundua, nereak egin du. Nere suerte ona leenbaitleen zerura joatea izango da”– pentsatu omen zuen. Baiña ala zegoela, kotxe bat bere aurrean seko gelditu omen zan, sekulako frenazoa emanda. Ura omen zan goma-irrintzia eta gurpil-soiñua. Txoferrak praka gorriak ikusi eta etzaio, ba, iruditu semaforoa gorri zegoela? Baita frenua ondoraño sartuta kotxea gelditu ere. Deskuido santuan praka motx gorriak eduki ez balitu, kotxe guztiak gaiñetik pasatu eta an geldituko zan, tortilla egiñik. Orain señora ori omen da praka motx gorrien propagandistarik onena.

Galtza gorriak janzen zituzten
lenago mikeleteak.

Orain praka motx eta gorriak
nai omen ditu suerteak.

Gure señoarak pasatu arren
trantze estu ta tristeak,
etzion suerte txarra ekarri
praka gorriak janzteak.

Ez da egongo diru pixka bat
kastatua damututa,
prakatxo gorri-gorri oiekin
suertea erosi du-ta.

Ez du zerura joan bildurrik
autobusak zapalduta,
etxetik beti irtetzen bada
semaforoa piztuta.

1993ko apirillak 2

Europan sartu bear bagenduen, sartu giñan. Edo ari gera sartzzen. Gizonezkoak poliki moldatzen giñan orain arte, baiña emendik aurrera naiko lan izango degula uste det. Guri egoak mozteko asmoak omen dituzte Austrian. Etsi-etsian jarri bearrean gera gure kapeillania joan dala. Beeraka asi ez, beera erori gerala baizik.

Austrian familiaren Ministeritza bat dago. Esate baterako, kamiñoak egiteko Ministeritza izaten dan bezela, familiei laguntzeko Ministeritza. Eta an agintzen duena ez da ordea ministroa, ministra (emakumea) baizik. Eta bera da erakunde orretarako jaun, etxekoandre eta jabe. Izan ere, ministra orrek bere lanak benetan artu ditu. Ez dio iñori barkatzen, eta kopeta beltza jartzekoan bera bakarrik bezelakoa da. Aren aginduak nai ta nai ez bete bearra dago an.

Garai batean norbait il edo lapurretaren bat egin zuena kartzelan sartzez gaiñera lana egitera beartzen zuten. Gerra garaian preso arrapatzen zituzten soldadu gizarajoak ere sari orixe izaten zuten. Eta alako soldaduei *trabajadoreak* esaten zitzaien. Ba, Austriako ministra andre orrek lege berri bat egin nai du, eta gizonezkoak etxean lana egitera beartu. Bide onetatik baldin bagoaz, laister gera gu ere *trabajadore* egiñik. Euskeraz *langille* esango zaio orri, baiña guri egin nai digutena *langille* baiño zerbait gogo-

rragoa da-eta, oraingoz beintzat *trabadore* esango diogu. Gutaz errukitu eta gauzak aldatzen badira, izena aldatuko diogu gero. Austriako emakume ministra ori zearo asarretuta dago gaiñera. Emakumeak etxeko lanak egiten eta umeak azten, egunean bost bat ordu egiten dituztela lanean esan du. Eta senarrak, ordubete edo orrela. Ordu ta erdi eskas, geienera jota ere. Geiago ez beintzat.

Orra European nolako aurrerapenak dauzkaten senarrak arrastoan sartzeko. Etxean zeñek zenbat lan egiten duen eta dana dakite an. Nik ez dakidana da ministra orrek denbora ori erlojuarekin neurtu duen ala ango etxekoandreak esan diotena sinistu duen. Alkarrekin ondo etorriko dira, eta komeni zaiena egingo zuten. Kontua da, señora ministra ori asarretuta etxekoandreen alde jarri baldin bada, Austriako *trabajadoreak* ez daukatela burua makurtu eta isillik egon besterik. Gaitz ori ez al da itsaskorra izango, bestela gu errukarri.

Gizonezkoak nola genbiltzan
asko samar arrotuta,
ministra batek utzi nai ditu
gizon erdi biurtuta.
Egin ditzagun etxeko lanak
pazientzia artuta,
txarrean asten baldin bagera
dana galduko degu-ta.

Gu errukarri nola Europa
ez dagon gure fabore,
ministra batek utzi nai gaitu
ez galtza ta ez umore.
Bai ote degu desgrazi ori
jasotzeko lain adore?
Lantegian besteren mende ta
etxean *trabajadore*.

1993ko apirillak 9

Ez nuke egin nai santu paperik, baiña Ostiral Santu dan ezkerero, gogoratzea ez da gaizki etorriko, bear bada. Segurarrak badakite Ostiral Santu egun aundia dala. Orregatik prestatzen dira arreta guztiz alde z aurretik asita. Garai batean inguruko errietatik kamiñoak betean joaten zan jendea Segurara, eta oiñez, peniten-

tzi egiñez. Gero sermoia entzun, prezesioan ibilli eta oiek egin bearra zegoen, izpiderik jarriko ez bazan. Mendean bizi giñalako joaten omen giñan, eta ez besterik baiño obeak giñalako. Ezin esan orrela etzanik.

Ezkutuan egin arren argitara irtetzen ziran pekatuak baziran leenago ere, naiz eta sermoiak entzun edo prozesioan ibilli. Orain etzaio begirutzen jendearen esanari. Eta al duenak al duena egiten du. Lau-bost eguneko oporrak artuta or zear joan, eta zeñi zer ajola zaio? Baiña orain ere gertatzen dira ustekabeak, eta izaten dira zepoan eroritakoak. Askatasuna ez da beti arrosa kolorekoa izaten. Leen gutxiegi eta orain geiegi, ondo bizitzeko neurria erdibidean dagoela ematen du. Leenago mende samarrean bizi giñan, bai. Gogo txarrez entzundako sermoi luzeak baiño asperetzeko denborarik ematen ez duten itzaldi motzak obe izango ziran, orratik. Askatasunarekin gauzak aldatu diran bezela, elizako kontuetan zabartu egin gera dexente. Beti obeto naian, mundu obe baten billa, baiña arazorik etzaigu falta, ala ere. Leenago, okerrera joateko oitura duten ardiak bezela eramaten gintuzten artaldera. Orain, gezurra badirudi ere, askatasunak berak nai duen tokira eramaten gaitu, astoa sokatik bezela.

Polonian Jaungoiko eta erlijio kontuak debekatuta egon ziran. Orain, ango umetxoak gosaldu gabe joaten omen dira eskolara, zer janik ez daukatela-eta. Ori ote da ondo bizitzea? Gu elizara joatera beartzen gintuzten, baiña naiko talo eta esnea janda joaten giñan eskolara. Elizara joateak ez du beti kalte egingo. Ostiral Santu egunean nola bizitzea komeni zaigun pixka bat pentsatzeak ere ez du kalterik, seguru asko.

Kristautasunean bat
baldin bazan azi,
eta kristau izanez
nai baluke bizi,

Alkartasuna eta
beste zenbait izen
kristau bidetik asko
aldendu ditezten.

zergatik bear zaio
ori galerazi?
Erlijioak ez du
gaur egiten grazi.
Baiña orrekin ez da
asko irabazi.

Baiña gu lengo bide
jatorretik goazen,
kristau bezela beti
jokatuaz zuzen.
Eta onak izaten
saiatu gaitezen.

1993ko apirillak 16

Leengo batean kategoriko gizon batekin topo egin nuen. Aspaldian alkar ikusi gabe geunden, eta sekulako itzaspertua egin genduen. Eta ez nolanaikoa. Oso zientifiko oietakoa, alegia. Jakintsua da lagun ori. Eta gauza asko erakutsi zizkidan. Onelako eta alako gaitz nundik eta zergatik etortzen diran ere badaki. Minbizia nundik datorren etzuela jakingo orratik, esan nion. Eta nundik datorren ez omen daki, baiña zergatik ugaltzen ari dan bai.

Garai bateko aldean jende asko garbitzen du orain minbi-
ziak. Eta orren errua baserritarrak ere bai omen daukate, pixka bat
beintzat. Ez genduen orixe besterik bear. Minbizia ugaltzen ari
dala, eta baserritarren kulpaz, alazankoa! Jaun orrek esan zidanez,
gu bizi geran mundu onen buelta guztian laiñoaren antzeko lurri-
ñaren moduko bat omen dago. Gas bat, alegia. Eta gas orri ozono
esaten zaio. Ez da emendik ikusten, baiña laiñoak baiño askoz
goragotik, an dago, eguzkia eta gure artean. Eta gas ori desegin-
go balitz, gu danok erre eta kiskalita utziko gintuzke eguzkiak.
Eta okerreana: orain, mundu osoa inguratzen duen lurrin edo laiño
moduko gas orri zuloak egiten ari omen zaizkio, eta zulo oietatik
pasatzen diran eguzki printzak sortzen dute minbizia. Eta baserri-
tarrak orrekin zer ikusirik bai al zeukan galdetu nion nik, eta
baietz erantzun zidan. Beiak atzeko leiotik botatzen duten aizeak,
gas metanoa omen dauka, eta metano ori nola gora joaten dan, ori
da lurraren bueltan dagoen ozonoa zulatzen ari dana. Gipuzkoan

55.000 ganadu buru daudela esan zidan. Eta bei bakoitzak egunero 400 litro metano botatzen ditu, eta oiek danak gora joatean, ozonoa zulatu edo zerbait egin bear. Gozoa zegoen, ba, gure jakintsu ori! Orrezaz gaiñera, baserritarrak botatako aizeak ere gora joaten dira, eta “ortik pentsatu zertan ari zeraten”, esaten zidan. Egia esan, nere onetik atera ninduen, eta ia berak ez al zuen uzkerrik botatzen bota nion. Bai, baiña bota bearrekoak kumuneko zulotik botatzen dituela erantzun zidan, eta ez guk bezela kanpo librean baizik.

Amaika txorizugarri badago mundu onetan, eta orrelakoak agintzen dute, gaiñera. Ori da okerrena. Baserritarrei laguntzeko jende ona dago. Beiak eta danok atzeko leioak itxi bearrean izango ote gera?

Ozono eta oiek
erretzen badira,
begiratu etxera
ta ez baserrira.
Naiz ta baserritarrak
aize asko tira,
beste batzuek ere
zulodunak dira.

Señoritoa pranko
ikusten da sarri,
uzkerra gorde eziñik
estu eta larri.
Iges egin ezkerro
oso lotsagarri,
baiña baserritarrei
iñork ez igarri.

1993ko apirillak 23

Ekolojistarik izaten zanik ez genekien garai batean. Eta orain, bere alderdi edo partidu politikoa moldatzeko asmotan omen dabiltzala jakin det. Landareak, abereak eta gizakiak, itz gutxitan esateko, izaki guztiak bakoitza bere bititokiarekin duten zer ikusiaz arduratzen diranak dira dalako ekolojista oiek. Mendietan, ibaietan eta abar, geiegikeri asko egin da aspaldian, eta orrelakoak nork salatua bear da, zalantzarik gabe. Errekak

zikintzeak, basoak ondatzeak eta mendiak alperrik galtzeak bizitzeko giroa zapuzten du. Eta ori ezin dute ikusi. Badaukate zer egiña, baiña lanik onenak ere badituzte bere baldintzak. Guk ala ez uste izan arren, izaten dira ondo egindako lanak. Beste erremediorik etzegoelako egindako lanak ere bai. Zabarkeriz, nagikeriz eta naaskeriz egindako lanak izaten dira gure artean. Baita bearrezko ziran lanak gaizki artu, eta zabarkeria eta zikinkeria isillik gordetakoak ere. Eta ori da ondo ez dagoena. Zer dagoen ondo eta zer ez dagoen kontuak ondo atera bear dira, eta gero bear diran protestak egin. Orduan bai txaloak mereziko dituztela ekolojista oiek.

Esate baterako, kamiñorik edo trenbiderik ezin liteke egin mendiak urratu gabe, eta bide onak bear-bearrekoak dira ala ere. Automobillen keak ingurugiroa zikintzen duela badakigu, baiña gaur ez degu iñork oiñez ibilli nai. Mendizale purrukatuak diran ekolojistak ere, futbol partiduak ikustera edo dantzatokietara kotxean joaten dira. Eta ondo egiten dute, gaiñera. Kotxeak ibiltzeko kamiñoak bear badira, eta argindarra egiteko ikatza erre bear bada, ke puska bat gorabeera, datorrenari aurpegi eman bearra dago, azkenengo gelditu nai ez badegu. Aurrerapena ona da, baiña ez da musutruke ekartzen. Aurreratu nai badegu zerbaitekin ordaindu bearra dago emen, bestela ez dago aurrerapenik.

Ekolojistak bere partidu palitikoarentzat botoak nai badituzte, oraintxe datorkie aukera ederra. Laister asiko dira errietako festak, bere gaupasa eta guzti. Gure errietako kaleak nazkatzeko moduan zikintzeko griña desterratzen badute, orduan esango degu ekolojistak bearrekoak ditugula. Bere alderdiarentzat botoak ere bilduko dituzte. Jende jatorrenak bai beintzat.

Gaur mendi asko ikusten dira
txit egoera txarrean,
batzuek gizalegea utzi
dutelako bazterrean.

Pena da baiña orrelakoak
daude orain indarrean.
Obe luteke baldin balebiltz
lau ankan eta larrean.

Askok esaten duten bezela
festak ikusi ta gero;
narraskeri ta zikinkeriak
ez gauza onik espero.

Gaitz oni aurre ematekotan
korajetsu eta bero,
ekolojistak egingo dute
iñork egite ezkeru.

1993ko apirillak 30

Gauza guztiak bere neurria dute, eta neurritik kanpoko ezerk ez du onik egiten. Eta gauzak duten baiño garrantzi geiago emateak, sinistu bear dan baiño geiago sinistetak, zenbait uskeritan pekatua ikustetak eta orrelakoak alperrikako bildurra eta zoritxarra besterik ez dute ekartzen. Erlijiloa bearrezkotzat jotzen da gizonarentzat. Baiña erlijioa bera ere dituen neurrietatik ateratzen bada, sinistu bearreko ez diran esanak sinistuerazten baditu, eta arrazoiaren kontra bizitzeko moduan artzen bada, ona izatetik ez izatera aldatu liteke. Sinismena ona izango da, baiña siniskeria ez. Orretarako erlijioaren berri eman bear dutenak, erlijioa dan bezela erakutsi bear dute. Ezer kendu gabe eta berea ez da ezer erantsi gabe.

Inglaterran, 26 urteko emakume bat aurrerantz izan ondoren il da. Zergatik? Ba odola sartzea nai ez eta odolustu dalako. Jehovaren laguna edo dalako talde orretakoa izan bear zuen. Eta bere erlijioak iñoren odola artzea debekatu egiten, eta iltzea naiago izan du lege ori autsi baiño. Aren senarra ere iritzi berekoa omen da. Ama gazte orrek fede onez egingo zuen egin zuena, eta zerura joango zan. Nik ala uste beintzat. Baiña emen utzi dituen aurtxoak eta senararentzat inpernurik asko utziko zuen, gajoak. Amarik gabeko aurrerantz eta ura azi bear duen aita nola izango dira, ba, zorionsu orain mundu onetan? Erlijioa bearrekoa izango da, baiña egiazko erlijioak ezin dezake pertsonari komeni etzaion gauzarik eskatu. Eta norbera zerura joateagatik bere umetxoak eta senarra bakarrik uztea ondo al dago? Beste erremediorik ez dagoenean orrela bearko du, baiña amaren bizia salbatu ditekenean,

ezetz esango nuke nik. Iltzera dijoanari edozeiñen odola sartuta bizirik ateratzea ez da pekatu izango, orratik! Eta odola sartzea debekatzen duen Jainkoa ona izango al litzake? Uskeri batengatik iñor illerazten duen Jainkoa errukiorra izango al litzake? Ni ez nago Jehovaren lagunen aurka. Ez didate ezer txarrik egin. Baiña lagun urkoa maitatzeko agintzen duen Jainko batek aurtxo jaiο berri bati ama orrela kentzeak arritzen nai ordea.

Oraingo erlijio berri auek ez dakit zenbateraiñoko bentajak dauzkaten guretzat, eta nik beintzat leengo zarrarekin jarraituko det, zer gertatu ere. Danok emen egon nai izaten degu, eta al degun artean daukagunari eustea izango da onena. Ni orretan nago.

Arriskutik igesi
bizitza guztia.
Zein da bizitza maite
ez duen piztia?
Naiz munduko bizitza
ez izan eztia,
zerura joateko
badago astia.

Sufrikizunik asko
bada emen noiznai,
baiña iñork ez degu
mundutik joan nai.
Izan gaitezen danok
bizitzaren artzai,
eta iñoiz ez gure
buruaren etsai.

1993ko maiatzak 7

Urteko illabeterik politena maiatza izango da Euskalerrirako. Orrilla ere esan izan zitzaion, eta loreilla ere bai. Izen auek zerbait esan nai zuten. Eta egoki askoak ziran, baiña orain ez ditugu erabiltzen. Eta eguraldi ona naiz txarra, maiatza beti maiatz. Erakarpen berezi bat berekin duen udaberri garaia. Leengo maiatzak oraingoak baiño atsegiñagoak zirala egoten naiz pentsatzen. Orduan orain ainbeste eskatzen ez genduelako, edo gutxiagorekin konformatzen giñalako izango da, bearbada. Gaurko gaztediari ez diot leengoari aiña maiatz-egarri ikusten nik.

Maiatzeko loreak esaten zitzaion elizkizuna egiten zan illunabarrean elizan. Eta aitzaki polita zan, batez ere neska gaztetxo-entzat, apain-apain jantzita kalera joateko. Orduko neskatxak etzuten pentsatzen Amabirjiñari otoitzezko loreak eskeiñi gabe bizi zitekeenik. Eta elizako kantak ere maitasun ikutu berezia izaten zuten. Ain ziran kanta alaiak eta gozoak! Giro atsegin eta gus-tagarria sortuerazten zuten kantak ziran. Mutillak ere joan oi ziran loreetara. Neskatxak aiña ez, baiña elizatik irtetzeko ordua ondo zaintzen zuten, batez ere begiz jota zeukaten neskatxen bat elizan baldin bazan. Ilusioz ere bizitzen omen da, eta gaztediak ilusio aundiz artzen zuen maiatza. Bear dan bezela.

Neska bat, edo mutil bat biotzean sartuta daukan gaztea isilpean maite duena noiz ikusiko bizitzen da. Eta alkarren berri jakiten dijoazen bezela, ametsak alkarri azaltzeko ere une ederrak izaten dira udaberriko illunabarretan. Makiña bat amets loratzen zan garai batean maiatzeko illuntze paketsuetan. Kaletik baserrirako bideak belarririk izan balute, makiña bat kontu potxolo entzungo zuten. Zenbat gazte izan ote dira Euskalerrian illargia begira zutela batak besteari alkarrekin bizitzeko itz emanak?

Beno, leengo kontuak dira auek. Orrela esango du norbaitek. Eta orain ez dago maiatza etorri zai egon bearrik. Orrelaxe da, baiña kotxean jo ta tira dabiltzan gazteak ez dakite alkarri esku emanda lore usaia nabaituz illunabarrean etxera joatea zer dan. Asko jakingo dute, baiña ez dakite garai bateko une bakan eta gozo batzuek nolako grazia zuten. Alperrik ibilliko dira.

Ez badezute kezka bizi nai
izan zaitezte garbiak,
bildurra ere berekin baitu
lasaitasun geiegiak.
Lizunkeria berriz txarra da
eta gorrotatu biak,
garbi jokatu ezak ez ditzan
illundu zuen begiak.

Zein gaztek ez du maite izaten
biotzez bat edo beste?
Eta ez badu erantzunikan
bizi izaten da triste.
Gazte maiteok, alkarri garbi
itz egin ezaiozute,
ta biotz garbiz batak bestea
maitatzen saia zaitezte.

Nekazariak eta ganaduzaleak, artzaiak ere tartean dirala, naiko keja dira bolara onetan. Eta arrazoirik asko badute. Kotta edo aitzaki, izaten dira alde batera uztea komeni ez dan oitura eta usadioak. Eta orrelakoei eustea eginbear bat bezela artu bear genduke. Bestela, akabo. Lana bai eta atsegiñik ez, oso motza da. Biar zer egun dan konturatuta egongo dira baserritarrak, nik esan bearrrik gabe ere. San Isidro eguna ospatzeko oiturak indar pixka bat badauka ere, oitura ori oraindik geiago indartzea komeni da, eta urtean egun bat eurentzat artzeari ez al diote utziko. Lana egiteko egun asko ematen ditu urteak, eta batean kale egin arren, urtearen azkenean San Silbestre. Baserritarrak badakite orrenbeste.

Aitzaki batzuk gorabeera, baserritarrak leenago baiño obetoxeago biziko dira orratik orain. Itxurazko bizitza bat merezi duenik bada, baserritarrak dira. Nik ala uste det beintzat. Baiña ez baserritarrieko nagusiak bakarrik. Exekoandreak ere bai. San Isidro egunean, aitzakirik izan ez dedin, lanarekin aaztu egin bear da pixka bat. Bei eta zekorrei eguerdiko pentsua besteetan baiño geixeago eman, artu etxeoandrea kotxean, eta bazkaltzera. Lagunak ere an izango dira, eta segi lasai-lasai. Gosaria prantatzea naikoa du etxeoandreak. Ori egin ezkerro, eta txukun samar azaldu dedin senarrari jaietako erropak eskura eman, bazkaria irabazita dauka. Ortik aurrerako denbora bere burua apaintzeko bear du. Urtean bein izaten da San Isidro, eta lagunei inbiri pixka bat emateko moduan arraztu eta apainduta eraman bear da etxeoandrea bazkaltzera. Gero, andreak andreen ondoan bazkaldu nai izaten dute. Artara kontuak obeto jorratzen baitituzte.

Gizonak ere lagunartean naiko kontu-jario izaten dute, eta batzutan badakite akordatzerako musu punttak gorrituta sasoian jartzen ere. Orregatik esaten det nik, nagusiak eta etxeoandreak alkarren ondoan bazkaltzea ez ote duten obe izango. Etxeoandreak bere aginpide puntuari ez dezaiola utzi, eta nagusiak egin

ditzala zintzo aingeru goardakoaren esanak. Orrela biok ibilliko dira ondo. Nagusiak jakin bear du etxeakoandreak sarri-sarri bear duela bestek maia serbituta bazkaltzeko edo afaltzeko aukera. Eta ez du aaztu bear senarra laztantxo bat noiz artuko zai egoten dala.

San Isidrotan baserritarren
lanik garrantzitsuena:
emazteari ematea da
egun bat al dan onena.
Etxeko jaunak, arren, ez aztu
zor ori daukazutena.
Urtean bein au ez egitea
izango litzake pena.

Etxekoandreak, besteak baiño
gutxiago etzerate.
Zeraten bezin eder azaldu,
ala komeni zaizute.
Exeko jaunak aldamenean
pozik artuko zaituzte.
Eta onela arekioa
errez egingo dezute.

1993ko maiatzak 21

Oiturak, modak eta gaiñontzekoak, atzera eta aurrera laister egiten dute orain. Eta aldatzea pentsatzen dutenean azkar aldatzen dira, zaarrak izan naiz berriak izan. Nik ez dakit zenbat denbora izango da gona motxak modan daudela. Urte batzuk bai. Telebisioak asko lagundu dio moda orri. Tresna orri begira jarri ezkeru neurrira iristen ez dan gona asko ikusten da. Eta badirudi beti udan gaudela. Jende guztia igerirako erropak jantzita dabillela. Moda asmatzailleak badakite beti gauza berdiñak ikusten aspertu egiten gerala. Gauza berdiñak edo erropa berdiñekin janzten beintzat bai, eta zerbaiten usaia artzen dutenean berealaxe ateratzen dituzte moda berriak.

Datorren udazkenerako ere moda berria bidean omen da. Eta gona luzeak izango omen dira nagusi. Zenbait aitona presko ez dago batere gustora. Ia begiak irtenean gonamotxei begira egoten diran oiek triste samar ikusten ditut onen berri jakin zuten ezkerro. Motxetik luzerako aldaketa onek ez die grazirik egin. Eta neroni ere zerbait jakingo nukeenean egona naiz. Gona kontuan

asko dakien lagun bat badaukat, eta ari eskatu dizkiot argibideak. Izan ere, nere lagun ori onelako berriak diranean antena zuzen jarrita egoten da, eta zer datorren jakitzean dago. Berak esan didanez, gona luzearen moda bidean da, baiña gona oieki ideki aundidunak izango omen dira. Eta zirriztutik begiratu eta etxe barrua ikusten dan bezela, ideki oietatik begiratu eta pantorrillak ondo ikusiko omen dira. Orain arte, politak ala itsusiak ziran ikusteko begiratu bat disimuluan egitea naikoa izaten omen zuan, bere burua geiegi nabarmendu gabe. Eta emendik aurrera geixeago edo obeto begiratu bearrean izango dala esan zidan. Baiña leio guztiak ez dira itxi beintzat. Nola aitonduek ala gazteak ere zeri begiratu izango dutela berriz ere, eta ez dagoela zergatik triste jarririk uste du nere gona-maixuak. Eta arrazoi daukala esango nuke. Zango politak dauzkatena nola edo ala erakusteko modua egin naiko dute berriz ere. Ondo egiña gaiñera. Edertasuna zertarako da izan ere illunpean gordeta edukitzekotan? Moda berriko gona luzeen idekieratik ikusiko danagatik ez du goiak bea joko, eta begira daudenen begiak apurtxo bat pozten badira, ura geiago.

Aittona zarrak ere
orra jo ta tira,
disimulo guztian
zangoei begira.
Oraingoan akabo
oien ikusmira.
Noizbait juizioan
sartuko al dira.

Zenbat sufritzen duten
nola adierazi?
Au moda xelebrea:
ez geza, ez gazi.
Onelakoak nola
egingo du grazi?
Moda onekin ez degu
asko irabazi.

1993ko maiatzak 28

Santa Teresak esan omen zuen, norbaitek gaitz edo kalte egiten zigunean, eta pazientzitik irtetzeko arriskuan geundenean, ez

ibiltzeko asarretu eta beti gauza bat buruan bueltaka degula. Orrelakoan sukaldera joan eta jateko zerbait prantatzea dala onena. Neronek ere ez nuke esango ori erremedio txarra danik. Alde ederra dago, izan ere, gorrotoaren suari egurra ematen jardun edo sukaldeko sua piztu eta jateko zerbait goxoa prestatu. Gure etsaia zartagiarekin buruan jotzeko amorratzen egon, edo kutizia betetzeko ze jaki maneaturko degun pentsatzen denbora pasatu. Ez dira berdiñak izango, ez. Nik zartagia esan det, baiña kaxuelan ere prestatzen dira jaki goxoak. Orretarako zartagiarekin baiño denbora geiago bear da, eta or asarreaki eta jenio txarrari denbora geiagok alde egiteko modua egingo degu.

Santa Teresak bazekien umore txarrean pasatutako uneak denbora galdua dirala. Orra beti errezatzen jardun gabe egiteko moduko erremedio egokia nola eman zigun. Gure bizia laburra da nolana alperrik galtzeko. Une onak ondo aprobetxatuta ere naiko lan izaten da taju antzean bizitzen. Santuen kontuak bazterrean utzita dauzkagu, baiña ez dakit onekin asko irabazi degun. Ondo bizitzeko kontseju onak ematen zekiten santu bizkorak baziran gero.

Italian ere monjatxo bat azaldu dala uste det Santa Teresaren antzekoa. Ikusten diran aiña ezkontza-auste edo dibortzio ikusita, zearo kezkatuta omen dago. Ondo bizi besterik ez daukaten ainbeste gizon eta emakume gazte bata bestearekin okertuta ikustekak izugarrizko pena ematen omen dio. Monjatxo ori ez da beti lo egoten nunbait, eta badaki gure argaltasunen berri, eta ezkontzera dijoazenei eta ezkonberriei sukaldaritzan erakusten asi da. Telebisioan Argiñanok egiten duen bezelaxe egiten omen du.

Sermoiak entzutera iñor gutxi joaten dala antzemanda egongo da, seguru asko. Eta biurrituta dabiltzanei sabelak betetzea pentsatuko zuen. Umore ona ondo betetako sabelean jaiotzen dala esan oi da. Anima ondo gordetzeko gorputza ondo zaintzea kome-ni dala ere bai. Italiako monjatxoak asmatu izango du kontseju onak noiz eta nola eman.

Santa Teresa gure onean
saiatu zan egiñala.
Ark bazekian goseak oso
jenio txarra duala.
Berriketarik gabeko santa,
etzuen buru makala...
Nork esango du oso kontseju
ona eman etzuala?

Tenple onean jartzeko ez da
botikarik saltzen dendan.
Orregatikan petralkeria
erre bear degu sutan.
Nik itz gutxitan esango nuke
garbi zer egin bear dan:
santuei sarri errezatu ta
al dan guztian ondo jan.

1993ko ekaiñak 4

Ekaiña edo garagarrilla etorri zaigu, uda eskutik artuta. Eta eguzkia artzea gustatzen zaienak pozik egongo dira. Egun argia maite dutenak ere bai. Aurki gera urteko egunik luzeenetan. Barru kolore ura kendu eta pixka bat morenotzeko irrikitan egongo da bat baiño geiago. Eta ez neska gazteak bakarrik. Iñoren inbiririk ez daukaten sasoiko etxekoandre dotore eta jator asko ere bai. Eta, zergatik ez? Itxura onean eta osasuntsu daudenak ikusi utsarekin poza ematen dute. Eguzkia ederra izango da, baiña bai alakoak ere. Baiña ez uste neska eta andre gazteak bakarrik diranik eguzkizale. San Antoniori andregaia eskatzeko modukoak ere ikusten dira eguzkia artzen, eta Benidormera joaten diranak ere badira. Ea eguzkitan beztuta pixka bat itxuratu eta beretzat moduko gona motxen batekin uztartzeko suertea izaten duten.

Eguzkia artu zale diranentzat asmakizun edo inbentu berria atera dute Ipar Amerikan: igeri-erropak egiteko tela berezia. Esaten dutenez, tela orri eguzkia aldenik alden pasatzen zaio. Eta orrela egindako erropatxoa jantzita eguzkiak beztu egiten du. Baiña katalejuekin begiratuta ere gorputza ez omen da ikusten. Ikusten danez, eguzkizaleak ez daukate orain kolko ingurua eta gaiñontzekoak bistan dituztela eguzkitan daudenean lotsa plantak egin bearrik. Tela berezi orrekin egindako erropatxoa jantzi eta ondartzia eskiñan zer ikusiko dauden begiluzeak nai dutena esan dezatela.

Ala ere ez det uste danak konforme daudenik. Danak ez dira ondartzan morenotzen egoten ispilluari poza emateko. Ondartzara joan eta “ni ere emen nago, eta ez ain aldrebesa” pentsatzeak ere bai du bere poza. Eta begira daudenei inbiria eman ezker, bi aldiz obe. Orrelakoak ez omen zeukaten inbentu berriaren bearririk. Arrazoi dute gaiñera. Mundu onetan danetakoak bear dira. Oso atsegiñak izaten dira inguruan gatz pixka bat daukaten pertsona alaiak. Eta orrelakoak bear ditugu, ez beti santu itxura egiñez dabiltzan kopetillun izuti oiek. Ondo zaindu eta apaindutako gorputz ederrean anima argia eta animo bizia eduki litezke, eta ori da bear dana. Lagunartea alaitzen duten pertsona atsegin eta sanoak aiña balio duenik ez dago ezer mundu onetan.

Edertasuna maite zuenak
laguntasuna bear zun,
eta sekula etzaio eman
gaur ainbeste erreztasun.
Orain ez dauka sortu bildurrik
zenbait pentsamentu lizun,
eta gaiñera ez du izango
len ainbeste lotsakizun.

Norbait balego berriz okelaz
bere gustora jantzita,
ondartzan artu lezake berak
nai duen aiña bisita.
Eta etorri, bada, trajea
armarioan utzita,
danak ez dute pena artuko,
egon dedilla etsita.

1993ko ekaiñak 11

Garai batean Txinako umetxoei bialtzeko dirua biltzen ibiltzen giñan. Dotriñarik etzekitela eta pixka bat lagundu nai, ba. Orain txinarrak dotriña ez ezik latiña ere ikasi dutela uste det. Ango agintariak ez omen dute nai jende motel eta mozolorik. Itz batean esateko, ez dute tontorik nai, eta neurriak artzen astea pentsatu dute. An ere motel edo geldo samarrak geiago daude buru argiko listoak baiño. Au batetik, eta bestetik, malizi gutxiko guraso sano-sanoak aur geiago egiten omen dute listoak baiño. Ez dakit au Txinako kontua bakarrik dan, baiña an orrela gertatzen da beintzat.

Txinar koskor oiek ainbeste ugaldu eta ezin dira kabitu iñun. Eta orain, ezkonduak aur bat baiño geiago mundura ekartzea debekatuta daukate. Gauzak aldatu zaizkie bapo. Karrera ikaste-ko-eta balio izan zuten buru argikoak, edo esan oi degun bezela *listoak*, bi ume egiteko eskubidea izango dute emendik aurrera. Baiña, Txinako agintariak arraza ondu nai dute iñola al bada, eta badirudi orretarako bidea aurkitu dutela. Beartsu, ezjakin, arlote eta orrelakoak gutxitu eta listoei ateak zabaldu, alegia, txino txiki bizkor-bizkorak eta ugari mundura ekartzeko. Ikusi egin bear ko da listoak nola erantzuten duten. Ortxe dago koska.

Txinarren asmoak ez dirala ain txarrak ere esan ditekete. Baiña jokaera onek bere kakoa ere izan lezake gero. Emendik urte gutxi-
ra ez da tontorik izango Txinan. Danak listoak izango dira. Arraza ugaria da gaiñera, eta aurak egiteko duten erreztasuna ikusirik, badirudi Txina jende bizkorrez gaiñezka jarriko dala. Listoak ton-
toen bizkarretik edo tontoen kontura jaten dutela egi zaarra da, eta ez al gera txinoak mantendu bearrean izango. Ala ere, uste omen dute guraso bizkorak seme-alaba bizkor eta argiak sortuko dituz-
tela eta orrelakoak bear dirala mundua konpontzeko.

Ea, ba, emengo listoak ere, besteek egingo dutenari begira egon gabe, beretzat lain egiteko moduko ondorengoak ekartzen dituzten, motel samarrak geranok ere bizi bear degu-eta.

Motela dago beti
bizkorraren mende,
jakiñean gaude.
Txinan onela dago
makiña bat jende.
An komunistak ere
daude oso berde.
Desberdintasun ori
ezin dute gorde.
Emen on aurki danak
listoentzat daude.

Bobrearentzat bada
zeiñek agindua
ta nor mantendua.
Asko daukanarentzat
laguntza sendua,
naiz guria eduki
kokote ondua.
Beti listoentzako
izan da mundua.
Uztarria gaiñetik
ezin astindua.

Garagarrillaren erdian pasatu gera, eta aurtengo urtearen erdia bota izango degu, gutxi gorabeera. Baiña joandako egunei utzi pakean. Urtea ez da erdi utsik ikusi bear. Oraindik gelditzen dan beste erdiari begiratu dezaiozun. Orri zumua ondo ateratzen saiatu gaitezen, eta orrela urtea erdi-betea ikusiko degu.

Beste iru egun barru udan sartuko gera. Ez da, ba, garai txarra bizitzari egun on batzuk kentzeko. Nunai festak, mendira joateko egun luzeak, ondartzara joateko garaia badatorkigu. Zer geiago bear degu? Lanik ezak moztuko dizkigu egoak eta orixe da txarra. Bolara au ere pasatuko al da. Uda etortzean zaiñaunditu edo barizak dauzkatenak pixka bat kezkatuta ibiltzen dira. Mitxeliñak dauzkatenak ere bai. Izan ere, uda beti uda izaten da, eta zangoetan koskor batzuk edo gorputzean koipe pixka bat gorabeera, ezin egongo gera etxe zuloan sartuta. Urte sasoi onek ondo bizitzeko ematen dituen aukerak ez dira alperrik galdu bear, iñola ere.

Aitzaki bat edo beste kontatuko dute, baiña baserritarrak ere ezin esango dute orratik suerte pixka bat ez daukatenik. Zaiñaunditu edo koipe eta orrelakoak denbora askoan geldi egotetik etortzen omen dira. Eta baserrian geldi egoteko astirik ez da izaten. Orregatik, esandako gaitz oietatik ondoena baserritarrak libratuko dira, seguru asko. Aiek ere zerbait bear zuten, egia esateko. Baserritarrak ez daukate zaiñaunditurik izan ez dezaten eskailleratan gora eta beera ibilli bearrik. Takoi altuekin ere nola ez diran ibiltzen, eta paseo luzeak emateko medikuak agindu bearrik nola ez daukaten, noizbeinka dutxa otza artu goizetan eta orra zaiñaunditu edo barizetatik alde egiteko modua. Eguzki kolorea artzeko naiko aukera ere badaukate. Eta mitxeliñak urtzeko naiko izardia ateratzeko ere bai.

Ipar Amerikan oso kezkatuak daude umeak gutxi ibiltzen diralako. Larogei eta geiago pisu dauzkaten etxeetan bizi diran

umeak, eta telbisioaren aurrean denbora asko pasatzen dutenak, ez dira ondo azten. Loditu bai, baiña luzatu ez. Orregatik esaten det nik, indartsu azi nai duten mutillentzat baserrian lan pixka bat egitea ona dala. Gorputza lirain gorde nai duten neskatxak amari baserriko lanetan laguntzea bezelakorik ez dute. Musu gorriak eta kolore sanoak nai dituenak, belar lanetan saio batzuk egitea ona du. Ez dago alako pastillarik, kolorerik eta gaiñontzekorik.

Mutil gazteak egon ditezen
indartsu ta sasoiean,
baserrietan izaten dira
bitaminak nai aiñean.
Belar artean bildu litezke
errez uda garaiean,
dotore asko paseatuaz
tratorearen gaiñean.

Geldi egonak sortzen baditu
bariz eta aitzakiak,
baserri-lanak dira oientzat
txit botika egokiak.
Neskatxak asko edertzen ditu
goizean garaiz jaikiak,
brillu aparta ematen baitu
goiz parteko eguzkiak.

1993ko ekaiñak 25

Aurten ere etorri zaizkigu Sanjuanak. Gazteentzako etziran nai baiño leen iritsiko, baiña gazteak ez geranontzat naiko azkar etorri dira. Izan ditezela ongi etorriak. San Juan atzo goizean zala esango didate. Egia da. Santu geiago ere badaude ordea zeruan. Gaur San Gillermo da, eta atzo San Juani errezatu etzionak gaur San Gillermori errezatzea asko du. Nere erruz ez dedilla iñor gel-ditu errezagu gabe.

Zenbait auzo eta baillada kontatu gabe, Gipuzkoako amar erritan beintzat izaten dira festak San Juanetan. Badago nun dantzan egiña, nai izan ezkerro. Eta gaupasak egiteko ere izango da aukerakerik asko. Gazteak gazte, eta garaian garaiko kontuak. Segi aurrera, baiña damutzeko moduko ondoren txarrik izango ez duten moduan ibilli ditezela danak.

Segurarrak ere ariko dira urteko jaiak ospatzen. Dantzari, bertsolari, pelota partidu eta abar, euskal usai gozoko festa ederak izan oi dira erri onetan. Eta erdi segurarra naizenez, garai batean an izaten nintzan ni ere San Juanetan. Ez uste izan aaztuta nagoenik. Amerikako sikologo jakintsu batek esan duenez, urteetan aurrera goazen bezela gazte denborako kontuak etortzen zaizkigu gogora. Gaztetan nola txoriburu samarrak izaten geran, leenago egindako biurrikeri aiek ikaragarritzko pekatuak zirala iruditzen zaigu. Baiña, orrenbesteraño ote da gero? Zer egingo genduen, ba, guk gaztetan, esaten zigutena zintzo-zintzo egiten bestetan ez genekien-eta?

Leenagoko kontuak gogoratzea ondo dago, alaiak diranean. Baiña beste alderakoak badira, aaztuta obe. Aurtzaroa, aundi egiten giñanerako ikasten eta gertatzen pasatu genduen, eta sasoiari gaudenean zaartzen geranerako prestatu bear. Beti bada emen zerbait egin bearra. Baiña orretarako ez daukagu Sanjuanak eta orrelakoak bazterrera bota bearrik. Erriko jaietan egun onak ere izaten dira. Gazteek egin dezatela nai dutena. Guk ere zerbait asmatuko degu, orretara jartzen bagera. Bere buruaren jabe danak eta kutizi bat edo beste betetzen dakienak zaartzaro ona izaten omen du. Orri eutsi bear diogu irmo, eta gelditzen zaizkigun eskubide apurrak ez iñori erregalatu. Ea sikiatren esanak egiñez, burutik arindu gabe moldatzen geran.

Zenbait jakintsuk diotena nik ezin sinistu iñola.
Esan digute zaartzen ere jakin bearra dagola.
Ez ote degu izango ori garai txarreko eskola?
Zerekin esan dezatela-ta asmatuko degu nola.

Bizi guztian ezin liteke egon gerora begira,
eta zartzean iñortxori ez egin mingaiñetik tira.
Eman dituzten kontseju oiek txit onak izango dira,
baiña obe zan erdiak beintzat dirutan izan balira.

1993ko uztaillak 2

Uztailla emen degu. Garai ederra uzta edo zer jasoa daukarenarentzat. Uztarik ez daukagunontzat ere ez da ain garai txarra, besterik ezpada illunabarrean kontuak esanez preskura artzeko. Opor-usaia zabaltzen asita dago. Mendia maite dutenak eta ondartzazaleak diranak pozik egongo dira. Ea, ba, udaldi itxurazko bat izaten degun. Bakoitzak bere gustoa egiñez egun batzuk ondo igarotzeak balio du. Orretarako erreztasunik asko badagoe-la esan diteke. Oraingo agintariak ez dira garai batekoak bezin zorrotzak, eta geuk batak bestea estutzen ez badegu, ez daukagu lasai bizi besterik. Sermoilariak ere ez gaituzte estutzen orain, eta ostiral arratsaldetik asi eta astelen goizaldera arte astirik asko badaukagu nai deguna egiteko.

Orain 500 urte inguru Valentzian prozesio asko egiten omen zan. Zaldiekin ibiltzen ziran kotxeak izaten ziran orduan, eta kotxe aiek prozesioari traba egiten, ba. Ori zala-eta, Artzapezpikuak (Artzobispoak) prozesio denboran kontxeekin zebiltzanak eskomulgatzea erabaki zuen. Artzobispo aren aginpidea eta zorrotzatsuna etziran berriketakoak. Prozesioari traba egiten ziona eskomulgatu. Eliza katolikotik kanpora bota, alegia. Eta gero, eskomulgatuak etzeukan sakramentuak artzerik, eta pekatua kentzea nai baldin bazuen, barkazioa Aita Santuarengandik ekarri bear izaten zuen. Gure gazte denboran zirala apaiz gogorrak, baiña leenago ere... Ura etzan gero eliza atarian pelotan ari giñalako pelota kentzea bezela. Inpernura joango ez bazan, barkazioa Erromatik ekarri bear. Orrelaxe ziran leengo kontuak, eta zer esango degu?

Garaiak aldatu dira eta gizonak ere bai. Leengo sermoilari aiek zorrotzegiak zirala esaten genduen. Bateko dantzan egitea eta besteko berandu etxeratzea, pulpilotako eltxar-autsak astintzen zituzten. Baiña ez al zeukaten arrazoi pixka bat? Orain ez digu iñork egin degunaren konturik eskatzen. Pelikula berdeak ikusi nai dituenak ez dauka Frantzira joan bearrik, orain 40 urte

bezela. Etxean ikusiko ditu nai badu. Baiña ez dakit, ba, oso ondo bizi ote geran. Nai duenak nai duena egiten duen onetan, desgrazirik asko gertatzen da bazterretan. Parranda egitea ondo egongo da, baiña ondoren txarrik izango ez dan moduan egin bear litzake, eta ez dakit, ba, ori egiten ikasi degun.

Ia kabitu ezin gera-ta
badegu naiko aitzaki.
Kotxearekin zer egin ere
ez degu jakingo aurki.
Nai baldin bada guztientzako
izan bear aiña toki,
ezten zorrotza duten itzaiak
ez dira egongo gaizki.

Lekurik ez ta ainbeste traba
datorkigu ingurura.
Munduan diran petralkeriak
igo zaizkigu burura.
Santu usteko gizonak dabiltz
deabruaren modura,
pekatu egin baiño len iñor
ez bidali inpernura.

1993ko uztaillak 9

Gure denboran asmatutako aurrerapenik aundienetako bat telebista izango da. Zenbat eta aurrerapen geiago, orduan eta obeto bizi bear degula esan ditekete. Ala bear luke gaiñera. Neurria artu ezkerro, aurrerapenak ez dute kalterik egiten. Telebistan gauza politak ikusten dira. Eta beti ari begira egon gabe, neurria artu bear, orixe da guztia. *Abigail* eta orrelako batzuk ikusita konformatu ezkerro, ez dago ezeren bildurrik..

Telebista geiegi ikusteko arriskua aurak daukate. Amerikan eta beste zenbait lekutan orrekin kezkatuta daude, batez ere sendagilleak. Aurak telebistari begira denbora geiegi ematen dutela. Lagunekin jostatu bear luteken denboran, egunean ia iru ordu pasatzen dituzte telebistari begira. Eta denbora orretan ikusi bear ez lituzken gauza asko ikusten du. Umeentzako eskeintzen diran saio bereziak, marrazki bizidunak eta abar ikustea ondo dago. Baiña orretarako gurasoak arduratu bear dute ordea, eta or ibil-

tzen gera nagi samar. Umeak ez dira geldi egoten, eta gurasoak jolaserako astirik ez berriz. Gogo aundirik ere ez beti umei begira egoteko, eta ea telebistari begira dauden bitartean pakea ematen diguten. Aurrak ez du malizirik izaten, eta telebistan ikusten dutena dana ondo dagoela uste izaten dute. Ortik etortzen dira okerrak. Sendagilleak esaten dute, gauzak onela badijoaz, umeak ez dutela aurtzarorik izango aurki. Ez dutela ume denborarik izango. Eta orixe izango litzake umeak triste aztea.

Oraindik illabete asko ez dala Andaluziako erri txiki batean mutil koskor bat whisky geiegi edanda il zan. Telebisioan Oesteko pelikula bat ikusi berriak ziran, eta jolasean zebiltzala pelikula aren itxurak egiten asi ziran. Pelikulako bakeroa balitz bezela, whisky edan mutikoak, eta orratx jolasak nora joan ziran. Atsekabe galanta gurasoentzat, eta zoritxarra etxean. Neguan izango da telebista ikusteko ainbat asti, eta udan beintzat ondartzatza edo mendia, alai samar bizitzen alegindu bear genduke. Eta aldan arte beintzat aurrak geurekin erabilli. Ala ere berdin-berdin iges egingo digute kabitik, lumaz janzten diranean.

Oraiñaldian ainbeste gazte oso etsita egonik,
esan liteke akoholik gabe ez dutela zorionik.
Ez konturatzen bide txarretik ez datorrela gauz onik.
Gaztetan gaizki oitu ezkerogero ez dago gizonik.

“Alkohola kaltegarri zaizu ta arren ez asi edaten”
isildu gabe aritzen gera gaztei ori esaten.
Guk nai bezela portatzen beti ez da erreza izaten,
gaztediari ilusiorik ez baidiogu ematen.

1993ko uztaillak 16

Maitasunak egundoko txorakeriak egiñerazten ditu. Maitasunak ez dakit, baiña amodioak beintzat bai. Gaztetan neska-

-mutillak sentitzen duten alkarrenganako maitasun berezi ari esaten omen zaio amodioa. Eta ori da onelako txorakeriak egiñerazten dituen. Baiña txorakeririk aundienak mutillak egiten dituzte. Ez det uste neskatzak ere ortik libratzen diranik. Gazte denbora ero samarra izan nunbait, baiña bai garai polita. Zeiñek arrapatu lezakeen berriz!

Argentinako neska gazte bat amodioaren poderioz burutik zearo arinduta omen zegoen, eta eroetxera eraman bear izan zuten. Bere senargai kuttuna ikusi gabe ezin zuen etsi ordea, eta zer egingo eta eroetxetik iges egin eta geldi zegoen tren batean sartu zan. Baita makinista konturatu baiño leen trena martxan jarri ere, eta or ziaik bere nobio maiteari muxu ematera.

Maitasunak dana dezakeela ere esan izan da, eta badira gauza guztien gaiñetik dirua maite dutenak. Inglaterran bada kantari bat, Samantha deitzen diotena. Neuk ez det ezagutzen, baiña gazte bat baiño geiago izango dira nolakoa dan dakitenak. Amasei urte zituela azaldu omen zan leenbiziko aldiz, egutegi baten azalean larrugorrian. Eta gero kantatzeari eman zion. Eta amar urtean 800 milloi pezeta irabazi ditu. Orra zituenak erakusteak nolako fama eman zion. Orain ogeita zazpi urte dauzka. Eta sekula baiño ederragoa dagoela esan du, leenago bezelaxe eta amak eginda bezela.

Trenari martxa eman ziona erotuta egongo zan, baiña Samantha ere ez dakit, ba, ainbeste diru irabazita gero larrugorrian jartzeko burutik oso sano-sano ote dagoen. Askotan entzuten degu zenbait gizonezko emakumea pertsona bezela ez, gauza bezela baizik tratatzen duela. Izan ere, pertsonaren balioa asko jaitsi da, eta ain ajolakabe biurtu eta edozer gauza egiten degu. Eta zenbait emakumek ez al du dirua maiteago bere burua baiño? Zenbaitek ez al du bere burua gauza bezela tratatzen, diruaren truke bere gorputza edozer gauza balitz bezela erakutsiz?

Berriketaldi oni sermoi kutsurik ez nioke eman nai, baiña erru guztia ez bota gizonezkoei, begi luze biurtzen bagera. Etxera

ere begiratu pixka bat. Politak zeratela eta ez gizonezkoen trenea martxan jarri.

Samantha, pikardian
ikasía zaude,
gorputza erakusten
diruaren truke.
Edertasuna ezin
ezkutuan gorde...
Munduan orrelako
geitxo ez al daude?

Konturaturik oso
polita zerala,
gizonak aztoratzen
zabiltz egiñala.
Dezuna erakusten
nola edo ala.
Gero esango dezu
gaiptoak gerala.

1993ko uztaillak 23

Gure etxekoandreak zorrotz samarrak dirala edo jenio estu samarra dutela eta orrelakoak esaten aritzen gera, geu santuak bagiña bezela. Askotan obe genduke ondo pentsatuta itz egingo bagendu. Orrela zer esaten ari geran jakingo genduke, sikira. Mediku bat ere konturatuta omen zegoen morroskadak egiteko etxekoandreek duten erreztasunarekin. Beti nundik emazteari losintxa egingo ibiltzen omen zan, beste senar asko bezela. Eta ala ere iñundik iñora asmatu ezin. Orri zuztarra billatu bear ziola orratik, eta bost urte pasatu ditu sendagille orrek, emazteak orren ezpain-estuak zergatik diran aztertzen.

Mediku jaun orrek somatu duenez, etxeko lanak egiten dituzten emakumeak dira erreumak geiena pertsegitzen dituenak. Eta gu antzik eman gabe edozer gauza esaten, dana bageneki bezela. Erreumak jota dagoena nola egongo da, ba, tenple onean? Geu egongo al giñake? Ontziak eta sukaldeko zorua garbitzeak bizkar ezurreko eta gerriko miña egiten die. Erropak isegitzeak eta gauzak armario gaiñera jasotzeak, lepoko eta sorbaldako ezurak ondatzen omen ditu. Denbora luzean zutik egon ezkerro,

gerria, belaunak eta oiñak ondatzen dira, eta nik ez dakit nolako errosarioa erabili duen esandako sendagille orrek.

Esan dituenak egiak izango dira, baiña danak ez ditu esan. Etxekoandreak lan asko daukatela, badakigu. Lana egiten duenak jornaleari duela ere bai, eta ori ez du esan. Sendagille eta gaitzarako asko dakiten oiek zergatik ez dituzte agintariak zirikatzen, etxeko lanak egiteaz gaitzera senarra zaindu bear duten emakumeak lanaren saria izan dezaten? Agintarien emazteak neska eta guzti biziko dira, eta, jakiña, aiek ondo konponduko dira. Guk ez daukagu ordea orrelakorik, eta pazientzia artu bear. Etxekoandre danak alkar artu eta huelga egin bearuko luteke. Ea emakumeen eskubideak eta orrelakoak aor betean aitatzen dituzten oiek esnatzen diran noizbait.

Bitartean pazientzia artu bear. Etxekoandrea asarre samar badago, utzi pake-pakean. Geienez ere urte askotan alkarri aitzakia ematea komeni zaigula pentsatu, eta segi aurrera. Ez jardun bat eta bestea esaten. Ori besterik ezpada, patatak zuritzen laguntzea obe da.

Andrea jeikitzen da
gure aldean goiz.
Gu amarrak aldean
edo ez dakit noiz.
Kejutzen balbin bada
nola dan arrazoiz,
gure laguntasuna
ez ukatu iñoiz.

Andrearen esanak
artu mesedetzat,
etxeko nagusitza
utzia beretzat.
Etxekoandre ere
bera da guretzat,
eta ez artu iñoiz
gure neskametzat.

1993ko uztaillak 30

Biar gure patroia aundiaren eguna izango da. Eta garai batean San Inazioaren lagunak egiten zituzten sermoi zorrotz aiek eto-

rri zaizkit gogora. Besteak beste zirala, gurasoak entzun bear izaten zituzten berenak eta bi. Seme-alaba biurri samarrak zeuzkaten gurasoak, anka batekin inpernuan zeuden, itxura zanez. Garai artako sermoilariak eta agintariak alkar ondo artzen zuten, gazteak kate motzez lotu bear ziranean. Eta gurasoak ere estutu egiten zituzten pixka bat. Gazteei lana eta eskola ikasteko erreztasuna emateko bearkizuna zutenak etzituen iñork astintzen. Aientzat etzan izaten inpernura joango ziran amenazurik.

Garaian garaiko gauzak izaten dira, eta sermoi aiek orduko munduan kalte baiño mesede geiago egingo zutela esango nuke. Orain, soziologoak edo gizarte-arazoetan jakintsu diranak dauzkagu sermoilarien orde, eta oso kezkatu daude. Drogak kezkatzen ditu, eta alkoholak ere bai, au ere droga baita. Gizarteko osasunaren ardura duten agintariak alkohola edateko oiturari esiak nola jarri lanean ari dira buru-belarri. Jaun oiek diotenez, gurasoak zerikusit aundia daukate alkohol arazo onekin, baiña oraindik ez dakite garbi oitura oni atea isteko gurasoak zer egin bear duten. Batzuk diotenez, gurasoak gogor egin bear die umeei mozkorrean erori ez ditezen, eta edatea galerazi, onean ezpada txarrean. Beste batzuen iritzi, umeei gogorregi egiteak ez du balio ordea. Beste bide batetik joan bear da. Baiña, nundik? Zer bide artu bear da? Itxuraz, biderik onenetako bat gurasoak eta seme-alabak alkarrekin itz egiñez ondo konpontzea da. Baiña, ori erreza al da?

Gaztediari nai duena egiten utzi zaio orain arte, eta edozeiñek ekartzen ditu oraingo umeak eskutara, aitarekin eta amarekin lasai-lasai itz egitera. Eta agintariak zer egiten dute gaztediari bide onetik joaten laguntzeko? Gazte asko dago gaur zeregiñik gabe, eta orri etzaio erremediorik ematen. Eta ori agintarien lana da, ez gurasoena. Esaten errezago da gaur guraso izaten baiño. Dana dala, makiña bat egongo dira lasaitu bat artzeko oportetara joateko irrikatzen, arritzeko ere ez da-eta. Joaten zeraten guztiok ondo-ondo ibilli zaitezte, baiña kontuz. Eta gero etorri danok atzera, zuen etxean bearrekoak zerate-eta.

San Inazio, aspaldi igo
ziñan zeru ederrera,
ainbeste maite izan zenduen
Jesusen aldamenera.
Emen sarritan entzun degunez
orko nagusi zu zera.
Zeruan sobran dauden graziak
bidali gure artera...
Premi ederra ikusko dezu
begira jartzen bazera.

Gu euskaldunok geitxo nasturik
ez ote gabiltz aukeran,
alkarri leku eman nai ezta
anai biurrien eran?
San Inazio, anai zarrena
guretzat zu nola zeran,
gure orde zük otoitz egizu
zedorrek nai dezun eran
noizbait bederik ea guztiok
arrastoan sartzen geran.

1993ko abuztuak 6

Opor-illean sartu gera, eta izango dira bizimodua pixka bat aldatuta egun politak pasatzen ari diranak. Urtearen buruan aurre-ratutako txanpon apurrak jorratzeko ez da garai txarra izaten abuztua. Lana egiten duenak atsedena ere bear du. Dirua berriz, gastatzeko izaten da, eta ezin, ba, beti pezetari begira egon. Beti zurkerian ibilli gabe zeri begiratu izaten da urte sasoi onetan, eta aukera guztiei etzaie alperrik galtzen utzi bear. Zurkeria pekatu nagusietan bigarren omen da gaiñera, eta oporretan gure buruari zerbait opa bearko diogu.

Ikasketak egiten ari diran gazteak ez dira atzera begira egongo mundua korritzera joan gabe. Errifak salduta eta abar, diru pixka bat bilduko zuten, eta orretaz gaiñera gurasoei beste apurtxo bat kentzen badiete, egun ederrak botako dituzte lagun artean. Al dutela ez dira etxetik urbil geldituko. Urrutiko intxaurrak ots aundia izaten dute, eta gaur egin dezaketena ez dute biarko utziko. Gurasoak ibilli bear zintzo. Zaarrak egon bear etxean gazteak firin-faran kanpoak ikusiz ibilli ditezen. Ikasketak egin bearrak nekerik asko badu berekin, eta zer egingo diegu, ba? Etxeko pakeak ere balio du. Kontu oiek familietan gertatzen diranak dira gaiñera, eta ez det uste geiegi estutzekoak diranik

Etxean dagoenak etxeko berri bakarrik jakiten du, eta jakin-duria orrekin bakarrik ez dago gaur urrutira joaterik. Gazteei ere iritsiko zaie etxean egoteko garaia, eta orain esaten dutena entzun bearko dute orduan. Mundua orrelaxe da. Gauzak txandaka etor-tzen dira emen, eta esaten duenari entzuteko txanda etorriko zaio.

Oiek danak orrela dirala, oporrak urrutian pasatu nai ditue-narentzat ez omen dago Japon baiño leku oberik. Bizimodu des-berdiña ikusteko eta iñun diran aurrerapenak ezagutzeko. Lana nola egin bear dan an ikusten omen da ondo, eta oporrak artu gabe bizitzea zer dan ere bai. Japoniar txiki oiek oso argiak eta bizkorrak diran fama dute. Oraindik orain, ango emakume gazte batek bost aur izan omen ditu, eta danak ondo daude. Esan diteke lanik asko izango zuela ori egiteko, izan ere lau minutuan egin zituen bost ume oien patripilioak. Azkar eta ondo usoak egiten du egan, esan oi danez. Baiña japoniar txiki orrek badaki lanak azkar eta ondo egiten, bistan danez. San Antoniok bedeinka dezala.

Urte guztian lana eginda
gaude ondo aspertuta,
pazientzitik irtenda eta
naiko ipurterretuta.

Ez da ori jolasa
baiña artu arnasa
garaia orain degu-ta.
Dotore samar jarri gaitezen
kolko aldea beztuta.

Iñolaz ere alaitasuna
ezin eduki gordeta.
Oporrak emen ditugu eta
zer da guretzat oberik?

Ez gelditu etxean,
trenez edo kotxean
norabait joan gaberik.
Kezkarik gabe bizi gaitezen
illabetean bederik.

1993ko abuzatuk 13

Kontu zelebren samarrak jakiteko garai ona izan da opor den-bora. Jendea zer pentsa egoten dalako, edo eguzkiak burua bero-tzen duelako izango da. Telebisiotik berri asko jakiten da, eta

oraingo errebista moderno oietatik zer esanik ez. Zinea ere or dago berriz bazterrak endreatzeko. Saltsa pixka bat ere ona izaten da, eta tira.

Pelikula batean kontatzen dan ipuiarekin nator gaur. Aberastasuna gaiñezka daukan gizon batek diru faltan dagoen bikote edo matrimonio bati eun milloi pezeta eta geiago eskatzen dizkio. Ez senarrari, emazteari baizik. Nik esan gabe ere konturako zerate ainbeste diru zergatik eskatzen dion. Izan ere, emazte ori senarra baiño ederragoa baita. Eta beti zer pentsatuko egoten diranak badira-eta, auetako batek pentsatu du ea pelikulan kontatzen dana egia ote dan. Benetako bizitzan ez ote dan gertatzen pelikulako ipuiaren modukorik, eta ain modan dauden galdeketa edo enkuesta bat egin du. Eta jaso dituen erantzunen arabera, eun emaztetatik emeretzi prest omen daude dirua irabazteagatik senarrari tranpa egiteko. Eta eun gizonezkotatik emezortzi, emaztearen isillik diru truke pekatu egiteko. Dirua izan ezkerro pikardirako pronto dagoen jendea dexente aurkitu liteke, ikusten danez. Senarraren isillik diru truke zertxobait egingo luteken emakume batzuk beste batzuek baiño diru geiago eskatzen dute. Gazteak eta itxura onean daudenak geixeago, eta zatar samarrak gutxixeago.

Ez da gezurra izango diruak ate asko zabaltzen duela. Ez det esan nai ordea gizon guztiak, eta ain gutxi emakume danak, ajolakabeak diranik. Animaren etsaietako bat deabrua zan leenago. Baiña aspaldi onetan ez da deabru konturik entzuten, eta ez dakit deabruaren tokia ez ote zuen diruak artuko. Ondo bizitzea danoi gustatzen zaigu-eta, deabruaren orde z diruak zirikatzen ote gaitu, ba? Asko daukatenak besteren emaztea engaiñatze gertu, eta gutxi daukatenak emaztea edo senarra salduko lutekeenean..

Kontuak kontu, Zeraingo festak badatoz. Bateko opor eta besteko festa, au da anabasa. Festa oietatik zerbait geroko ere utzi bearko da, agian. Baiña dana ez utzi alde batera. Andre Mari eta

San Roke egunak ere ospatu merezi duten bezela. Ez daukazute bazkaltzeko toki onaren billa urrutira joan bearrik, eta etxeoandrea ez eduki egun guztian suaren gaiñean, garai batean bezela, etxeoandreak ez dauzkate saltzeko-eta Zeraingo senarrak.

Diruak asko dezake eta
ez dauka indar motela.
Erne ibilli gindezke danok,
galduko gera bestela.
Esan diteke askok iruzur
lasai egiten dutela,
pelikuletan zenbait artistak
egiten duten bezela.

Senar-emazte asko tranpian
ikusirik dabiltzala,
ez al da bildur ematekoa
diruak duen itzala?
Ez engaiñatu eta buruan
sartu nola edo ala,
zenbait larrosa-usai guztia
joanda egoten dirala.

1993ko abuztuak 20

San Bartolome eguna gertuan da, eta euliak laister asiko dira buruz beera jartzen. Oporrak bukatzen dijoazen seiñalea. Baiña ez estutu. Oporrak izango dira berriz ere. Gabonak laister dira bere atsedenditxo eta guzti, eta eutsi goiari. Il au pasatzen danean gerrikoak estutzen asi bear omen degula esan dute. Eta ori ere egingo degu, egin bear bada. Segi aurrera, zer egin bear dan antzematen ez da errez baiña.

Esaten digutena egiñez or nunbait ibilliko gera. Edo garbia-go: guk egiten badegu danak ez dira gaizki ibilliko. European or daukate Alkarte Ekonomikoa edo *Mercado Comun* dalako ori. Eta zenbat aragi bear dan-eta dana andik agintzen digute orain. Zenbat esne bildu bear dan ere bai. Baiña egundoko ankasartzeak egiten dituztela uste det. Oraintsu arte aragi geiago eta esne gei-go bear zala esaten ziguten. Orain berriz, kanpotik ekartzen dutela eta emen geiegi dagoela esaten asi dira. Atzo bertan Zamorako ganaduzale batek esan zidanez, bei geiegi daukala esan omen

diote, eta kentzen duen ganadu bakoitzeko ez dakit zenbait diru emango diotela. Nik atzo jakin nuen, baiña emengo baserritarrak ere jakingo dute ori. Aragia kanpotik ekartzen eta ganaduzaleei beiak kentzeagatik dirua ematen, alajaiña! Sistima ederra orixe jendeari lana emateko! Europako Merkatu orrek Espaiñiari 175.000 milloi pezetako diru-zigorra edo multa egin ote dion esaten dute, esne geiegi biltzen duelako. Munduaren lautatik iru goseak dago, eta ala ere esne geiegi biltzen dala. Oni norbaitek antzematen badio, konta dezaidala. Leen miseria dagoela, eta orra miseria ugaltzeko modua.

Españian bertan amar bat milloi beartsu daude, baiña ez du iñork esaten aiei lagundu bear zaienik. Aberastuko ez badituzte ere zerbait erosteko moduan jarriko balira zerbait erosiko luteke, sikira. Esnea edo ardoa, zerbait egin eta saldu ezean, jai dago emen. Multak ordaintzen kastatuerazi bearrean, atzeratu eta miserian bizi diran oiei lagundu, ba, zerbait erosi dezaten. Baiña, bai zera! Boyer jaunak ere bota digu berea. Oraingo krisialdiaren errua langilleek omen daukate, batuk besteari laguntzen ez diotelako. Orrek atera dizkigu eltzetik babak. Orix da, ba, adarra jotzea. Bera, amasei, emezortzi edo ez dakit zenbat komun dauzkan etxe ederrean bizi da, eta langillei langilleek lagundu bear. Berak ez, badaezpada ere.

Beti geroko itxaropenez
bizi da nekazaria.
Ainbeste esne bildu duenak
merezi luke saria.
Lana eginda zigorra jaso
ez da sari ugaria:
Europak zalka ematen digu
ta berak gorde garia.

Ikusten da bai European nola
dauden guztiak aseak,
aztu zaizkie ainbat miseri
gera ondoren paseak.
Jainkoak daki munduan zenbat
aur iltzen ditun goseak...
Biotzik ez du orain agintzen
jarri dan jende klaseak.

Atsegin eta poz asko ematen duen illa da abuztua. Oporrak eta erri askotako festak berekin dituen. Eta luzeagoa balitz ere ez giñake asarretuko. Bearbada gaizki oituko giñake, eta ez da komeni ori ere. Baiña baditeke bukatuta gero ere abuztuaren arnasa pixka bat luzetzea. Oporretako kontuak esan bear izaten dira. Eta galtza luzez baiño gona motx samarrez jantzitako geiago ikusiko da egun auetan, eta ori ere oso polita izaten da. Eguzki kolorearekin dotore samar azaltzea ez da pekatu, izan ere. Eta gauza onari luzapena eman bear zaio, une aspergarriak bere kasa etorriko dira-eta.

Biar San Agustin. Urteko festa garaiari azken igurtzia emateko eguna. Brinkolarrak begiak argi edukiko dituzte. Aurten ez daukate festak egunez aldatu bearrik. Biar larunbata da eta kanpoan diranak etxeratzen asiko dira. Eta ez dago gaur illunabarrean festa egiten asi eziñik.

Ni ere ari naiz, ba, brinkolarrei zer egin bear duten esaten. Motelak izan, ba, aiek! Ez dira ez gaur egin dezaketena biarko uzten duten oietakoak. Ezpaiñak ederki igurtzitakoak izango dira egun auetan Brinkolan, leengo oiturak bizi badira beintzat. Eta orren berri pixka bat ikasia naiz. Etxekoandreek lan pixka bat izango dute, baiña onelakoetan gozaten dutela esango nuke nik. Bazkalondoan mai inguruan erlea mugitzen danean, orduantxe egoten dira gustora. Gonbidatuei sabela betetzen artzen duten lanaren ordaiña, bazkaldarrak bapo berdinduta ikustea izaten da. Umora ona eta alaitasuna sabeletik irtentzen dira, eta orren berri badakite. Besteren onaren damutasuna inbiria ipurterrea da, baiña iñor gustora eta ondo ikusita poza artzen duen pertsonak kategori berezia izaten du. Gure etxekoandreek duten bezelakoa, alegia. Ainbeste lan eta neke artu, eta besteak gustora ikustearekin poztu. Ez dute, ba, asko eskatzen. Ez dago gure etxekoandreak ordaintzeko aiña balio duen dirurik.

Brinkolako aterpea esaten diotena Telleriarten dagoela eta eztabaida koskor batzuk izan ziran. Etzan, ba, izango telleriarte-
rrak brinkolarrei inbiri pixka bat diotelako? Dana dala, kontu oiek
isildu ziran, eta oraiñarte bezela danok alkarrekin festa on eta
paketsuak igaro itzazue. Ori da balio duena. Besteak kontuak
dira.

Lagun jatorrak beti ugari
izan ditut nik Brinkolan,
amaika aldiz gozatua naiz
ango bertsozko eskolan.
Euskerak alai kantatzen du an
nola txoriak kaiolan.
Toki alaiak badira baiña
alaiagoak naiko lan.

Nola ez bizi jende jatorra
ain toki patxarazkuan?
Zorion pilla galanta dauka
Brinkolak bere eskuan.
Arrotzak ere bertako dira
aruntza joandakuan.
Elizan ere or San Nikolas
San Agustiñen lekuan.

1993ko irailak 3

Orain iraila esaten diogun il oni agorra esaten genion lee-
nago. *Ira* garoa da, noski. Eta irailak garo illa esan naiko du.
Garo usai gozo ura galdu zan ordea. Garoa mendietan bakarrik
ikusten da, eta izen onek ez dakit zenbateraiñoko egokitasuna
eduki lezakeen. Ira itzak aultasuna ere esan nai du, eta oni
eltzen badiogu, irrailla, aultasun-illa izango da. Eta izen ori
etzaio ain gaizki etorriko. Aulduta dagoena naiko agortua ego-
ten baita, eta agorra ondo zegoela esan genezake. Oporrak
bukatu diran onetan, patrikarak naiko agortuta egotea baliteke,
eta agorra esanez jarraitzen badegu ere ez det uste pekatu aun-
dirik egingo degunik.

Leengo itz danak ipurdiz gora bota eta beste modako itz
berri batzuk artu arren, leengo moduan geldituko gera, seguru
asko. Kontua zera da: aurtengo oporrak bukatu dirala, batez ere or

zear ibilli diran gazte sasoikoentzat. Badira ordea agorraren asierari zumu berezia ateratzen diotenak. Ana Birjiñari bederlatziurrena egiñez egun batzuk Arantzazun pasatzen dauden zenbait amonaxo oraintxe daude oporretan. Noizbait bear, ba, aiek ere. Urte guztia gazteen gustoa egin eziñik pasatu ezkeron nai litzake zerbait. Egund auetan Arantzazura joaten naizenetan amonaxo oiei begira zorutzen egoten naiz. Aurpegian ezagund dute pozik daudela, eta nai baiño ere egund obeak pasatzen ari dirala.

Arantzazura zertarako? Zertara Arantzazura?, esangund du norbaitek. Ba, batzuk bere modukund lagunekin, eta beste batzuk bere senarrarekin egund auetan Arantzazund dauden etxeokundre aiek ain gustora ikusteagatik bakarrik maitatu liteke Arantzazund. Aiek ez dute iñund eskandalorik jarriko. Zenbait buruariñak bezelako okerririk egund ere ez, eta aitari eta amari diruririk kendu gabe pasatukund dute bere oporraldia. Datorren ostegunean izangund dute Arantzazukund Amaren egund aundia. Beste egund batzuengatik etsi-ko zuten Arantzazund, baiña datorren urtean ere joateko grazia eskatu Ama Birjiñari eta etxera. Familiko gozotasuna zai baldin badaukate, pozik gaiñera.

Kontu zaarrak, esangund dit norbaitek. Baiña gauza bat dago garbi: Arantzazukund Amarenganako zeletasunak ez diola iñori kalterik egiten, eta batzuk orretxek betetzen baditu, zergatik ez erresetatu?

Ama, otoitzez gu ikustea da naiko arritzekoa.

Baiña bat maite izatekotan ama da maitatzekoa.

Eta premia sarri izanik zertxobait eskatzekoa, nola ez gera zaganatuko, Amatxo biotzekoa?

Lenago sarri etortzen giñan zugana Arantzazura,

gure animak baretzen ziran pake-iturri santura.

Gaur zenbat aldiz galdetzen dezu begiraturik mundura:

“nun ote dago garai bateko nere Euskalerrri ura?”

Oraiñaldian naiko urruti
dabil bai, Ama, zugandik.
Argi pixka bat nai luke eta
ez du ikusten iñundik.
Gure erri au gorde ezazu,
Ama, zuk etsaiengandik...
Ez badirudi ere biotzez
maite zaitugu oraindik.

1993ko irailak 10

Gizonak etxean serio samarrak bagera ere, lagunartean naiko berritsuak izaten gera, umore onean gaudenean beintzat. Egun batean norbait lagunartera joaten ez bada, laister esango diogu andreak utzi ez diolako ez dala azaldu. Dana ez da egia izango bearbada, baiña zerbait izango da. Gizonak biotz bigun samarra degu, eta emazteari naigabea eman baiño obeditu naiago izaten degu, batzutan. Eta gure laguneren eztenkadak jaso bear gero.

Dana dala, famili asko orri eskerrak zuzen ibiltzen dira. Eta duenari duena eman bearra dago emen. Gizonak bakarrik agintzen duten tokietan ez da giro izaten. Soraya pritzesa bizi izan zan errian emakumeak burua estalita ibiltzera beartuta daude. Eta oraindik ez da denbora asko illea estali gabe kaleetan zebiltzanak bildu eta autobusak betean komisaldegira eramaten zituztela. Gaiztoak zirako edo eskandaloa ematen zutelako baitu zituztela esan omen zieten. Leenengo aldiz baitzen dituztenean, geiago ez dutela alako pekaturik egingo firmatu bear izaten omen dute. Eta burua estali gabe bigarren aldiz arrapatzen badituzte, gogor zigortu eta otzak aterata uzten dituztela uste det. Eta buruko illeak eta beste zerbait ere erakutsi bearko dute, zigorka asten zaizkienean. Gajoak!

Txinako zenbait leku atzeratutan emakume eskasia omen dago, eta andrea edo neskamea bear duenak erosi egiten du.

Emaztea baiño dirua maiteago duten txinoak badira ordea, eta ezegiteko aundiak egiten dituzte. Emaztea, alaba eta beste amabost emakume saltzen arrapatu dute txino oietako bat. Baiña, emakumeak zer dirala uste ote zuen? Erosi eta saldu ondo ibilliko zan, baiña bukatu zaio paotxa. Tratalari ori iltzera kondenatu eta garbitu dute. Gauzak ondo egin zituen bai Jainkoak.

Emakume euskaldunak etxeoandre onak diran fama daukate. Agintzea gustatzen zaienak, eta etxea ondo gobernatzan dute. Senarra ere arrastoan erabiltzen dakitenak. Eta ala ere, Persiako borreroak baiño obeto bizi gera gu. Batzutan isildu bear izaten degu, baiña alkandora garbia eta mai apaiña beti pronto edukitzen ditugu, basoerdi batzuk artzeko lain txanpon ere bai. Eta, zer geiago bear degu, ba?

Zenbait borrerok eskubideak
arturik bere eskuan,
erru gabea sartu izan du
errudunaren zakuan.
Eta zigortu kupira gabe
aberea dalakuan.
Orrelakoak gertatzen dira
gizonik ez dan lekuan.

Zibilizatzen joan bearra
geroz ta basatiago,
gizatasuna ez ote dabil
geroz ta urrutiago?
Lagun urkoa ez degu maite
zakurra baiño geiago.
Mundu onetan izugarritzko
gizon eskasia dago.

1993ko irailak 17

Gauza guztiak dute bere neurria. Esate baterako, askatasun geiagi ere ez omen da ona; eta iñor geiegi lotzea edo estuegi artzea, oso txarra berriz. Geiegi errezatzea ere ez dala komeni entzun det. Eta ortik pentsatu neurria artzen jakin ezak nolako pikardiak egin dezazken. Zerbaitegatik esan zidan fraille batek errezoa motza ta kolazioa luzea bear zirala. Maia bedeinkatzen etzala denbora geiegi pasatu bear, baiña otordua bere itxura bate-

koa komeni zala. Luze samarra. Orain ez det uste orrelako aolkuak eman bearrik dagoenik. Errezoak iñork agindu gabe moztu ditugu, baita otorduak alegiña luzatu ere. Eta alderdi orretatik neurria artzen ikasi degula uste det.

Askatasun edo libertade geiegi ez da ona. Beatza eman ezkerro besoa artzen degu. Leenbizitik besoa emango balitzaigu, zer ez ote genduke artuko? Bestalde, geiegi lotu ezkerro, edo gauza geiegi debekatu ezkerro, asarretu eta gaiztotu egiten gera berriz. Edozeiñek asmatzen du guri dana neurrian ematen.

Orain irureun bat urte edo dirala, billerak eta dantzan egitea eta oiek danak debekatu egin zituzten, dantzarien artean deabrua ibiltzen zala-eta. Orain aur gutxi jaiotzen dan aitzakia dago, eta orduan berriz geiegi jaiotzen zirala. Asko, legez kanpokoak gaiñera, eta orri neurriak artu nai, ba. Danak debekatuko zituzten, deabruaren suak jendea berotu etzezan, baiña leenago baiño sasi-kume geiago jaiotzen omen zan. Orratx geiegi debekatzeak nolako ondorenak ekartzen dituen askotan. Gorabeera oiek aaztu ziran emen, baiña toki batzutan ala moduzko legeak badaude oraindik. Turkian neska-mutil batzuk itsasora bota eta il berriak dituzte alkarrri musuka arrapatu zituztelako. Moroen erlijioa daukate an, eta erlijio orrek jendearen bistan alkarrri musu ematea gogor zigortzen du. Begira: erlijioak ere, geiegi sinistu ezkerro, gaitz egiten du nunbait. Eskerrak turkoak eta moroak gerran gogor ibilli ondoren emendik bidali ziran. Emen egon izan balira, eta aiek agindu, musuka ez ezik emen ikusten diran koadroak ikusita, istillu gorri zeukaten neska-mutillak. Bai turkoak ere lan ederra danak itsasora botatzen.

Ez da bear sinistu
etsaien esana
etsaien esana.
Gu kondentatzea da
Satanasen plana.

Makiña bat erretxin
badago munduan
badago munduan.
Orrenbeste debeku
bear al genduan?

Zirikatu dezala
berak nai duana,
baiña lasai bizitzen
izango da lana
debekatu ezker
pekatu ez dana.

Goxo-goxo bizi nai
alkarren onduan.
Musu bat eman ezin
nai degun orduan.
Batek bai al daki zer
egin bear duan?

1993ko irailak 24

Mundu onetan gertatzen diran goiko maillako eta garrantzi izugarria duten gertakizunei begira egon gabe, eguneroko bizitzan gertatzen danari begiratzea naikoa degu etxeko edo etxe inguruko kontuekin gure bizitzari gatz pixka bat emateko. Euskadiko emakumeak badaukate erakundea bere eskubideak babesteko. *Emakunde* deritzana, ain zuzen. Eta erakunde orren zuzendariak Eusko Jaurlaritzari aurpegira bota dio ez duela bear aña lan egiten bizitzeko bear diran aukerak emakumezkoei emateko. Gure gobernariak ez dirala saiatzen, alegia, emakumezkoen alde. Baiña, ori ez ote da gizonezkoen kontrako eraso edo orrelako zerbait? Ea orain ere larri samar ibilli bearrean izaten geran.

Emakumeak bazterrean utzita daudela esatea geitxo izango da orratik! Leen gizonezkoentzat gordeta zeuden lan asko egiten dute orain emakumeek, eta oso ondo gaiñera. Esate baterako, emakumezko sendagille asko dago gaur egun. Eta ikusi egin bear da lana nola egiten duten. Gidatzeko karneta berritzera joan nintzanean, iru lagun zeuden bear diran azterketak egiteko, eta irurak emakumezkoak ziran. Politikak gaiñera. Eta oso ondo artu ninduten, eta baita bere lana pulamentuz egin ere. Azterketa pasatu bearrak baditu bere estuasuntxoak, baiña aien irriparre argia ikusi utsarekin lasaitu egiten da bat. Beste pixka baterako karneta badet beintzat, eta pozik utzi ninduten. Beste estualdi bat gorabeera, alako aurpegi alaiak ikustegatik noiznai joan liteke karneta berritzera.

Noizik bein gure osasunari begiratu bat ematea ona izaten da, eta ala joaten naiz aldizka sendagillearengana. Eta sendagille eta laguntzaile, iru lagun izaten dira begiratu eta aztertzen nautenak, eta irurak emakumezkoak aiek ere. Mediku gizonezko onak ezagutzen ditut, baiña emakume auek ere ez dira nolanaikoak. Ez daukat batere aitzakirik. Aiengana dijoana ondo artzen badakite, noski. Oso argiak dira. Eta galdezka jardun gabe esango dizute zer komeni zaizun eta zer egin bear dezun. Ez daukate zenbait medikuk bezela bibote bearrik errespetoa jartzeko ere. Emaztearen aginduak zintzo-zintzo egiten oituak gaudenok nola ez egin alako sendagille politen esanak?

Emakumezko asko bizirik
gizonaren itzalpean,
esaten dute guk dauzkagula
katigu eta lanpean.
Baiña sinistu ez dauzkagula
guztiak gure menpean...
Gertatzen dana agintaritza
ez dala artzen kolpean.

Ezin ukatu bizi dirala
geiegi lanperaturik
Eta ez dute gizonezkoak
duten aiña deskantsurik.
Ala ta guztiz orretarako
daude bidean sarturik.
Asko baiño len ikusko dira
gizonen makilla arturik.

1993ko urriak 1

Leengo kontu zaarrei ez diegu estimazio aundirik ematen, baiña noizean bein astindu bat ematea ondo etortzen da. Daukagun bizimoduarekin ez gera konforme izaten, eta leengoak aiñean bizi gerala beintzat eta orrelakoak esanez geure buruari aize pixka bat eman bearra dago. Orretarako denetik zerbait jakitea komeni da, historiari begiratu bat emango bazaio ere. Orregatik, ez gera arritzen orain gertatzen danarekin. Orain 410 urte, Trentoko Kontzilio sonatuak zenbait erabaki artu zituen arte apaizaren bearrik etzan izaten ezkontzeko. Neska eta mutillak

alkarrekin bizitzeko itza ematen zioten batak besteari, eta uraxe izaten zan naiko. Eta toki batzutan, urtebete barru edo orrela alkarganutzen ziran. Eta besteetan andregaiak arreo prestatuta-koan eta orrela. Oitura orrela zan, eta Elizak etzuen gaizki artzen ori egitea. Baiña emandako epea bete baiño leen arrimatzen omen ziran gazte asko, eta naiko komeri izaten zala uste det. Bat santua eta bestea santa izan arren, erdian paretarik ez badago, anka gorriren bat edo beste sortzea ez zan arritzeko izaten orduan ere.

Gazteak bazituzten bere arrazoiak onela jokatzeko. Orduko zaarrak etzuten sinisten maitasunezko ezkontzan. “Amorezko ezkontza, dolorezko bizitza” zala esaten zuten. Eta semearentzat andregai edo alabarentzat senargaia gurasoak aukeratzen zuten, etxeari eusteko alaxe komeni zala-eta. Gazteak ezin ordea beti burua makurtu, eta itza emanda zeudenez, gero egin bearreko lanak leenbizi egiten zituzten, bere gustoko ezkontza ura ontzat ematera gurasoak beartuz. Gero, zenbait guraso burugogorrak izaten ordea, eta izaten ziran gurasoekin auzitan ibillitako alabak. Seme-alabak lotuta eta mendean eduki naiak orelakoxe saltsak jarri izan ditu familian.

Etxea eta ondasunak eta oiek danak onak izango dira, baiña maitasun pixka bat ere ez da txarra izango orratik. Bizitza guztian alkarrekin izan bear, eta noizean bein laztantxo bat ematea pensatuta ere gustoko laguna obe izango da aitak eta amak derrigo-rran ezarritakoa baiño.

Arrigarria garai batetik
munduak artu dun jira.
Ez dago zerbait ezan besterik
gazteeri belarrira!
Orain ez daude aita eta amak
diotenari begira...
Gustoko norbait izan ezker
laister katiatzen dira.

Esango nuke zerbait arrazoi
badaukatela orrekin,
semeak eta aitak ez dute
neska bat ikusten berdin.
Eta, ama, zu ez alabari
tratuan laguntzen ekin.
Mutil ona dan proatu gabe
ezin bailiteke jakin.

Egunak gaua berekin izaten duen bezela, entzuten diran berriak ere batzuk argiak izaten dira, eta beste batzuk illunak. Batzuk alaiak eta jostalariak, irriparrea ezpafiñetara ekartzen digutenak. Besteak, pena emateko modukoak.

Toki askotan Miss esaten zaion neskarik ederrena aukeratzeko oituraren berri ez dakienik ez da izango. Aukeraketa oiek diranean, egunkariak saiatzen dira adierazten. Telebistak ere bai erakusten. Festa edo gertakari argiak izan baitira. Begira egoteko modukoak. Kopetillunik asko ikusten da bestela ere, bizarduna pranko ere bai. Eta gazte irripartsuei begiratzeak alakoxe bixigarrri bat ematen dio bizitzari. Miss aukeraketa oiek ez dira izaten beti garrantzirik gabeko gertakizun ariñak. Gaixo daudenei laguntzeko eta gosea dagoen tokietara dirua bidaltzeko ere antolatuz izan dira, eta ezin esango degu orrelako jaialdi batzuk antolatzea gaizki dagoenik. Iztarrak agirian ibiltzen dirala eta orrelako batzuk esaten dituzten santularioak izaten dira, baiña zer da, ba, ori? Iñori koloreak gorritzen al zaizkio orain orrelako batzuk ikusi arren? Premian daudenei laguntzeko badira, orrelako ikusizun politak zenbat eta sarriago eta obe. Beti bada emen zerbait, eta badirudi erakusketa oietan zerbait berria sartu nai dutenak ere badaudela. Zenbait ezin soseatu izaten baita nun edo an, nundik edo andik zirikatzen jardun gabe.

Miss aukeraketa bat egiteko asmoa zuten Australian. Ez dakit egiña dan ala ez. Dana dala, norbaitek esan zuen etzala naikoa neskarik politenak aukeratzea. Mutillak ere izaten zirala egoki askoak, eta danetan ederrena zein zan ikusteko eta aukeratzeko, neska eta mutil, danetakoak parte artu bear zutela. Orixe da, ba, katuari bosgarren anka billatu nai izatea. Mutil ederrak eta egokiak badirala badakigu, baiña bai al dago konparatzerik ikusten oituta gauden miss oiekin? Nik onela pentsatzen nuen, baiña badaude komeri geiago ere. Neska ederrak ikusita gizonezkoak

endreatzen geran bezelaxe, mutil bikaiñak ikusteko irrikatzen ez al dira egongo emakumezkoak?

Zenbait garaitan mundu onetan sortzen diran katramillak! Oiei atea isteko emen zeiñek dauzka maratillak, baiña guztiak ez al dauzkate txit arrazoi biribillak? Mutillak neskatx politak maite eta neskatxak mutillak.	Ez ote gabiltz pixka-pixka bat arrastotikan irtenak, jakin naiean mutillak ala neskak diran politenak? Baldin badira nere juzkoa zer dan jakin nai dutenak, politagoak dira kolkoan bizarrik ez daukatenak.
--	--

1993ko urriak 22

Irratiren batean ez bada ez da entzun ere egiten Mexiko aldetik etorriko kantarik. Telebistak ere ematen ditu iñoiz, baiña gutxiagotan. Bere sonbreillu aundi eta guzti, janzkera berezia eta gitarrarekin, oso kantari atseginak dira mexikoiarrak. Bai entzuteko eta bai ikusteko. Emengo gerraren ondoren ango kantatu asko entzuten zan. Eta gazte jendeak errez eta laister ikasten genituen. Baita gogoz kantatu ere. Oso modan egon ziran. Izan ere, emen etzan ezer egiten artean, eta pelikula asko ekartzen ziran Mexikotik.

Francoren garaian anka egin bear izan zuten asko eta askok, eta Mexikora ere joan ziran, nola euskaldunak ala euskaldun etziranak. Eta ondo artu zituzten an. Babes ona aurkitu zuten, zorionez. Eta, bat dalako edo bestea dalako, Mexiko alde-
ra begi onez begiratu izan da emendik, eta ango gorabeerak etzaizkigu arrotz egiten. Mexiko nazio aberatsa da, izatez. Urre eta zillar asko izateaz gaiñera, ia moda guztietako mineralak izaten dira. Petrolioia ere asko, eta lurra ere aberatsa, mardula eta emankorra. Ango jendeak ondo bizi bear luke, baiña ez da

orrela gertatzen. Gauzak ondo egiten ez diranean, zuzentasun eta justizirik ez dagoenean, etzaio bakoitzari berea ematen. Eta batzuk bear baiño geiagorekin gelditzen dira eta beste batzuentzat ez da iristen bear aiña. Mexikon ere orrelaxe gertatzen dala esan diteke. Ango berriak orrela esaten dute. Jende asko, lurreko xomorroak galtzeko botikak egiten dituzten kalteekin asarre omen dago. Izan ere, xomorroak janda bizi da asko. Langostak (baiña ez itsasokoak, guk matxinsaltoak esaten diegun moxoro berde oiek baizik), txipillotak, arrak, txingurriak eta orrelakoak jaten dituzte, besterik ez daukate-eta. Ango lur jabeak, nekazari-tzari kalte egiten dioten moxorroak botikaz akabatzen dituzte, eta gizarajo asko zer janik ez duela gelditzen da. Ortik dator asarrealdi asko, itxura danez.

Batzuk itsasoko langosta nai ezta, eta beste batzuentzat guretzat ain nazkagarri diran belar arteko naiko matxinsaltorik ere ez. Orra gauzak nola izaten diran. Telebistan ikusten diran Mariachi argi eta alaiak ikusita, zeñek esan Mexikon lurreko xomorroak janez bizi dan jendea badagoela oraindik?

Lareun bat urte izango dira
Mexiko aurkitu zala,
angoak zibilizatu nairik
espaiñolak joan zirala.
Salbatzen duen erlijioa
erakutsi bear zala.
Ango urre ta zillarren jabe
egin ziran nola-ala.

Espaiñolak joan Mexikora
eta ainbeste zarata,
ango indio gizarajoak
salbatu nai zirala-ta.
Eskuarrantzan egingo zuten
erlijioa lagata,
oraindik ere indio asko
goseak bizi dirata.

1993ko urriak 29

Ez da errez zenbait pertsonari zer nai duen antzematen. Amerikako artista bat ogeita irugarren aldiz ezkontzera omen

dijoa. Ogeita bi senar izan omen ditu, eta ogeita irugarrena izango duena lazoan arrapatuta dauka. Artista orrek Linda du izena, eta ez da ain emakume aldrebesa egongo. Gizonei aitzaki asko ematen zaie, baiña Linda ez dute asko izutu. Ogeita bi aldiz ezkondu dan emakume batek gizonen berri jakin bear duela esan diteke, eta aspertu ez bada, gizonak maitatzeko moduko zerbait duten seiñalea. Asko gustatzen zaizkiolako gizon geiago proatu nai izatea ere gertatu litekena da berriz, eta edozeiñek antzematen dio artista orri zer nai duen. Orainarteko senarrak golfo samarrak izan dituelako, bat onaren billa ibiltzea ere baliteke. Orrek ere zerbait esan nai du.

Banaka-banaka gizon onak ere izan egingo dira. Baiña emakumeak bakarrik ez dira ibiltzen proaketan. Artista orrekin ezkontzera dijoan gizona 27 aldiz egon omen da ezkondata. Ura ere izango da norbait. Ainbeste etxeakoandre proatu eta gero beste baten ondoren dabilena ez da izango errez ikaratzen dan oieta-koa. Loretik lorera dabillen erlearen antzekoa, seguru asko. Izaten dira txipillotak eguzkiaren argia naikoa ez eta gauean kandela argiaren jiran dabilzala egoak erreta gelditzen diranak. Ezkontzearekin ere gertatu diteke ori. Eta Amerikan ez ezik emen ere badira orrelakoak, eta geroz eta gutxiago ez. Batzuk senar obearen billa ibiltzen dira, eta beste batzuk ez dute izaten iñoren bearrik.

Inglaterran, enpresa bateko buru dan emakume batek bere lana egin bearraren bearrarekin ezkontzeko eta ama izateko astirik ez du arrapatu orainarte. Berrogeita emezortzi urte omen dauzka. Berandutxo lan oieta asteko. Neska gazte batek azigai edo “ovulo” edo dalakoa erregalatu omen dio, eta medikuen laguntzarekin, aurdun dago. Eta biskiak egin bearrean izango omen da. Ark ez du denborarik galdu gizonen aitzakiak kontatzen. Berari derizkionean bi aur batera ekarri, eta gizonak joan ditezela beste lorategi batzuk jorratzera. Orrelaxe da mundua.

Mundu onetan zenbaitek badu
ez dakit zenbat balore,
artu ta utzi erabilliaz
berak nai aiña amore.
Ezkondu eta dibortziatu,
beti lorerikan lore.
Guztia libre balitz bezela
bizitzen dira dotore.

Zenbait maitasun sanoak dira,
beste batzuek ustelak;
pertonak ere danetakoak,
jatorrak eta ergelak.
Ondo portatu nai duen arek
pasatzen ditu epelak.
Fin dabiltzanak baiño obeto
bizitzen dira pardelak.

1993ko azaroak 5

Zinean eta telebistan ikusten diran gorputzak ikusita, munduaren erdia zoratuta dagoela esan diteke. Baiña danak alakoxe gorputz liraiña izateko uda joan zan, bere jaialdi, festa eta buelta guztiekin. Udazkenak pixka bat soseatzeko astia eman digu, eta neguan lasai-lasai sartu besterik ez daukagula esan liteke.

Bizitza onek egun bateko pakerik ez du ematen ordea. Udaren erdia goseak pasatzen duen jende asko omen dago, gorputza itxura onean edukitzeagatik. Ez emakumezkoak bakarrik, baita gizonezkoak ere. Dakigunez, goseak umore txarra berekin izaten du. Udan gutxi janda tenple onean ezin egon eta aspertu eta udazkenean arrapatzen duten guztia jaten dute. Eta bai gizendu ere. Odolki eta mondeju, gizentzeko garai ona da udazkena, izan ere. Lirain egoteko gimnasia egitea ona dala eta udaberrian jinnasi lekuak beteta egoten dira, uda datorrenerako pixka bat meetzeko. Baiña udan ez da iñor joaten jinnasira, eta udan eta udazkenean goseak egon eta berriz ere jinnasira gero. Auxe da gurpil zoroa.

Baiña, gimnasia lekuak ez dira Lourdes. Aietan ez da milagririk egiten, eta gorputzean koiperik nai ez duenak badaki zer egin bear duen: gimnasia bai, baiña, batez ere, izardia atera, nekatu eta gutxi jan. Pazientzia artzen ikastea ere ona da. Gose zirrian

bezela bizi geralako gizatxartuta jartzen bagera, ez daukagu gauza onik. Jimnasia jolas bat bezela artzen badegu, or nunbait ibilliko gera, eta emazteak ematen digunarekin isil-isilik konformatzen ikastea ere bearrezko zaigu. Eta basoerdiak artzeak ere gizendu egiten du eta kontuz ibilli.

Gerrondo lodia daukatenak gustora bizi dirala ematen du, ala ere. Baiña aiek ere izango dituzte kezkak. Lagunartean bildutako umore ona koipe artean gelditzen bazaigu ez degu ezer egi-ten. Au da komeria! Gutxi jaten badegu, umoretxartu. Naikoa jaten badegu, gizendu eta ernegatu. Jimnasia egiten badegu, nekatu eta berriketarako gogorik ez. Auxe da baterez.

Gorputz liraiña eta ariña ederra da, baiña umore pixka bat ere bear da bizitzeko. Gizenegi egin gabe, nundik eldua edukitzea txarra al da? Egurrez betetako zakua dirudian gorputza ez da gus-tagarria izango, jolas pixka bat egitea pentsatuta ere.

Gizen egote ori nola dan
itsuskeri nabarmena,
gorputzez lirain izatea da
geienak nai lutekena.
Gerrondo eta zango lodiak
ematen badute pena,
lan asko egin eta gutxi jan:
botikarikan onena.

Uda pasata iritsitzean
udazken edo negura,
arrapastaka joaten gera
danok jimnasi lekura,
milagro billa asko Lourdesa
joaten diran modura.
Baiña pentsatu jimnasi utsa
ez dala Lourdesko ura.

1993ko azaroak 12

Jaungoikoari eskerrak, umore ederreko pertsonak badaude oraindik munduan. Eta ez bapo bazkaldu eta kopatxo bat edo beste artuta tenple onean jartzen diran gizonezkoak bakarrik. Baita ingurukoak tente jartzen dakiten etxeakoandreak ere. Oiek dute meritua.

Suitzako emakume bat, zillarrezko eztaiak ospatu zituenean umore onean jarri zan nunbait. Senarra ogeita bost urtean zaintzea naikoa zala irudituko zitzaion, eta gizona salgai jarri du. Eta bere asmoa azaltzeko iragarki bat jarri du egunkarian: “Gutxi erabilli eta uso onean dagoen gizona emango nioke ondo zainduko lukeenen bati”. Eta etxeko telefono zenbakia ere bai zetorren egunkari orretan. Ala, senarra kafetxo bat artzera tabernara joan eta egunkaria irakurtzen asi omen zan, eta ez du, ba, dalako iragarki edo anuntzio ori irakurri, bere telefono eta guzti? Ori ikustean, suak eta garrak artu omen du, gizarajoa. Eta an omen ziran kome-riak. Onegia izan, gizarajoa.

Orixe da, ba, eskura etorritako aukerari alperrik galtzen uztea. Leengo emaztearen berri jakingo zuen. Eta ondo zainduko zuen beste batekin zer moduz konpontzen zan proatu besterik ez, eta asarretu alajaiña! Bere emazteak dion bezela, oraindik uso onean baldin badago, beste ainbeste urtean bizimodu berria egin besterik ez, eta gaizki artu. Esaten det nik gizonak mozolo samar-rrak gerala askotan. An ere emaztea azkarragoa atera da. Gizona ona zegoela oraindik eta propaganda pixka bat egin, ingurutik kentzeko plantak egiñez. “Nik ogeita bost urtean erabilli det eta oraindik balio du. Eraman ezazu, baiña ondo zaintzekotan, bestela ez dago gizonik”. Eta beste gizarajoak antzeman ez. Ez al zekien, ba, senarrak zenbat maite zuen jakin nai zuela emazteak?

Gizona asarre omen zan, baiña emazteak ondoesanean artu eta bereala engaiñatu zuen. Losintxa pixka bat egingo zion, eta musutxo bat edo beste eman ere bai, eta kitto. Laister itzaliko zuen gizonaren sua eta garra. Uso onean zegoen gizona artu nai zutenak gogoarekin gelditu bear. Aspaldiko esana da: ez sartu makilla autsiarekin maindire baten azpian lo egiten dutenen artean.

Uso onean senarra eta
ala ere baztertua.
Ona izana besterik ez da
gizonaren pekatua.

Zenbait matxardak egingo luke
sorginkerizko tratua:
al baldin bada norbaiti saldu
bere gizon osatua.

Emaztearen serbizioan
egiañik ainbeste neke,
naiz osatua egon ainbeste
estimazio nai luke.

Onenak eman dituelako
salgai jarri orren merke.
Txatarretara ez du bota ta
gustora egon diteke.

1993ko azaroak 19

Eguraldiari aiña aitzaki ematen diogunik beste ezer ez da izango. Otz egiten duelako edo bero dalako, euria ari duelako edo legor dagoelako, etxetik irten baiño leen asten gera eguraldi kontua aitzaki artuta. Kanpora irten eta norbaitekin topo egiten badegu, eguraldia aitatuko degu leenbizi. Edozein garaitan ori egiten badegu, neguan zer esanik ez. Nai badegu eta ez badegu, sudurrez aurrera neguan sartu bearrean gera oraintxe. Eta edozeiñekin itz egiten degula ere, zertatik asia izango degu emendik aurrera. Eguraldia aitatzea naiko. Zerua irabazteko penitentzia egin bear omen da. Eta udaberriko goxotasuna iritsi nai badegu, ez dauka-gu negu latzari aurpegi eman beste erremediorik. Onek ez du aldaketarik izan, aurrerapen asko badago ere.

Penitentzira joaten bagera, leengo aldean erreztasun asko dago orain. Garai batean baziran Aita Santuak edo Gotzaiak bakarrik barkatu zezazketen pekatuak. Eta gu biurriak izango gera, baiña leengoak etziran alaja zuzenak ainbeste pekatu mortal egiteko. Gure aurreko aiek ainbeste pekatu egiten zuten, alako pekatuak barkatzeko almena apaiz eta fraille batzuei eman bear izan zien Gotzaiak. Lanean aspertu zalako edo berak bakarrik barkatzeko pekatu geiegi egiten zutelako, orixe ez dakit. Pekatu larri aiek barkatzen zituzten frailleak urtean bein Aralarko San Migelen egoten omen ziran konfesonarioan. Eta egun ari *Asolbizio eguna* esaten zioten. Abuztuaren azkenengo igandean ospatu oi zan, eta San Migel Goiaingeruaren elizak izaten zuen estimazioa.

Garai batean euskaldun asko joaten zan Amerikara, an aberasteko asmoz. Emengo mendi malkarrak famili aundi aientzat ainbat ogi etzuten emango, eta jaiotakoak nun edo an bizi egin bear, ba. Eta joan bai, baiña atzera etortzeko dirurik ezta makiña batek ezurrak utzi bear izan zituen an. Ala ere, izaten ziran bapo aberastutakoak, *amerikanoak* edo *indianoak* esaten genien aietakoak. Eta aiek ziran, batez ere, *Asolbizio egunean* San Migelera barkazio billa joaten ziranak. Berak jakingo zuten aberasteko nolako pikardiak egin zituzten Amerika aldean.

Neguak leenean jarraitzen du, baiña beste kontu aiek aldatu ziran. Aberastu dalako ez du orain kontzientziak iñor estutzen. Aberastea ez, ez aberastea da orain pekatu.

Begira nola bizi ziran len
Asolbizioaren zai.

Orrek esaten du inpernura
iñork ez degula juan nai.

Amerikano zar aiek bapo,
naikoa dirua ere bai.

Baiña ez dakit bada guztiak
bizi ote ziran lasai.

Gazte denboran naiz eta izan
ajolakabe zabarra,

zartzen danean jarri liteke
kezkaz indiano zarra.

Kontzientzia degu pakerik
ematen ez duen arra.

Diruarekin ez da estaltzen
asolbizio bearra.

1993ko azaroak 26

Garai batean neska bat bizikletan ikusten genduenean arritu egiten giñan. Eta gero neskak ibiltzeko bizikleta bereziak edo aproposak egiten asi ziran, mutillenean ibilli ezkeron gonak gora joaten zitzaizkiela-eta. Denborarekin geroz eta neska geiago ikusten zan bizikletan, eta iñor etzan arritzen. Ezta automobilla erabiltzen asi ziranean ere. Mutillak aiña eskubide badute, izan ere. Ez dira mutillak baiño gutxiago.

Ainbeste neska txofertzan ikusi nuenean, “oraintxe seguru gaituk” pentsatu nuen. Ertzaiñak ere badakite gazte asko zurrut eginda ibiltzen dirala kotxearekin, eta kargu artzen asi ziran, istripu eta ezbear asko gertatzen zalako. Neskak etzutela zurrutik egiten mutillak bezela, eta orregatik uste nuen nik neskak kotxea erabiltzen zuten artean etzala izango mutillekin ainbat istripu eta ondamendi. Baiña toki ederrean nebillen. Or nun jakiten dedan kotxe banatan zijoazten bi neskak aurrez-aurre alkar jo, eta larri zauritu, eta ilzorian gelditu zirala. Eta, nola gertatuko eta biak edanda zijoaztelako. Alkohola buruaren puntaraiño igota zeukatelako. Egia esan, izugarrizko pena artu nuen.

Mutillak zurrut geitxo egitea eta batek besteari aizea emanez neurritik pasata txispatzea ez da ain arritzekoa, zoritxarrez. Baiña neska gazteekin etzan ori gertatzen leen. Makiña bat mutil edateari utzi eta zintzotu dira andregaiia egiteagatik baka-rik. Euskalerriko neska asko, mutil eta gizon askoren salba- men izan dira, senargaia edo senarra alkoholarengandik urrutira- ratu dutelako. Eta orain, zer izango eta neskak ere alkoholari eman diotela, eta noiznai txispatzen dirala. Nai dutena egiteko eskubidea daukate, noski. Baiña nik ez dakit neska gazteak orren beera nola erori ditezkeen. Mozkortzeraiño edaten due- nak bere burua ez du estimatzen, eta alako neska nola estima- tuko dute mutillek? Geitxo edanda dagoen neska denbora pasa- tzeko ona izango da, baiña beretzat artzeko ez. Alkohola buru- ra igota dagoen neskak ez du jakiten ondo zer egiten duen. Edozer gauza, edo egin bear ez duena egiteko arrisku galanta izaten du alakoak. Garaia baiño leen zaartzeko, zimurtzeko eta baldartzeko bestetarako ez da alkohola. Alkoholak begiak gorrituta dagoen neska bat ikusi edo larrosa baiño preskoagoko aurpegia daukan neska gaztearen begi ederretara begiratu, badago alde ederra.

Dana kolpean gozatu nai ta,
jaunak, aun da zalaparta!
Au zorigaitza bizitza azkar
erretzen ari gera-ta.
Orain neskatxak artu badute
mozkortutakoen planta,
gure Euskadi desegiteko
ez degu besterik falta.

Gazte artean alkoholak gaur
egiten duen arrantza!
Egunez lotan egoten dira
ta gau illunean dantza.
Jokera onek badauka ere
ondamendiaren antza,
bolara txar au pasatuko da
eta izan esperantza.

1993ko abenduak 3

Abendua etorri zaigu aurten ere asko konturatu gabe. Eta denbora urrea dala esan zuenak, ederki asmatu zuen. Urrea esatean dirua edo asko balio duen zerbait esan nai izaten degu. Eta gauza on asko bezela, diruak eskuetatik iges egiten digu geu oartzera. Nik ez dakit beatz artetik edo nundik joaten dan, baiña ez du izaten denbora askoko iraupenik. Zorionarekin ere beste orrenbeste gertatzen zaigu. Ondo bizi generala uste degunean okertzen zaizkigu gauzak. Gripe kaskar bat arrapatzea naiko geure onetik irtetzeko. Gorabeera oiek bizitzaren legeak omen dira, eta ez dago gaiñetik kentzerik. Al dan ondoena bizi eta aurrera! Gero gerokoak. Abendua etorri da, bere negu eta guzti, baiña ez da betiko izango. Udaberria ere berak ekarriko du, asarrealditxoak eta gozoaldia ekartzen duen bezelaxe. Illunaldia eta argialdiak eguraldian, bizitzan, an, emen, denbora eta toki guztietan izaten dira.

Egun auetan senar-emazte ingeles batzuk Europa ikusten omen zebiltzan kotxean, batetik bestera. Eta Alemaniara iritsi ziran, eta andik ez dakit nora joateko muga edo frontera pasatu bear. Senarrak paperak erakutsi bitartean emaztea komunera joan zan. Ala, paper lanak egin zituen gizon orrek, eta artu kotxea eta or dijoa berriz ere bidean. 150 kilometro egin eta beste muga

batera iritsi zan, eta zera, emaztea falta. Buelta artu eta alperrik egin zituen 150 kilometroak berriz egin bear, emaztearen billa. Etzan bereala iritsiko leengo tokira. Ainbeste denboran zai egon zan emaztearengana urbildu zanean, ez nuen antxe begira egon nai, ingeles gizarajoaren larruan. Entzun bearko zituen bereak eta bi. Aundi samarra badirudi ere, berri au onela zabaldu danerako zerbait izango da. Apustu egingo nuke zergatik izan zan asmatu baietz. Emaztea mutturtuta edo isillaldian egongo zan eta senarrari etzion itzik egingo egun guztian.

Izan ere, emazteak iztunak izaten dira nai dutenean, baiña egun artan beste aldera gertatu nunbait. Senarra alako isillaldia-rekin oituta egongo zan, eta ezta konturatu ere bakarrik zijoala. Fronteran gelditu eta bere kuttuna alboko eserlekuan ikusi etzue-nean, ura izango zan larria eta estuasuna. Senarraren erruki pixka bat geiago bear luke emazteak. Gizonok dana pazientzian eramaten degu, eta orri eskerrak.

Gogoan izan bear luteke
emengo neska gazteak,
senar inglesak dirala oso
zabarrak eta trasteak.
Andrea nunai uzten dutela
lanak ditu sinisteak.
Aien aldean maite ditugu
euskaldunok emazteak.

Aldrebeskeri ugari badu
gizon traketsa izanak.
Taju aundirik ez du andrea
nolanai galtzen duanak.
Bearko bizi maitasun gosez
senar elkorra duanak.
Andre gaixoa ezin goxatu
ark emandako laztanak.

1993ko abenduak 10

Urteko egunik laburrenetan gauden onetan sukalde txokoa goxo egiten zaigu. Barrukoak ez du jakiten kanpokoaren berri. Ala ere neguko bizitzari zumua atera genezaioke, artara ezkerro. Kontuak esateko erreztasuna eta abildade pixka bat bear. Kalean

bildutako kontuak edo nunbait irakurritakoak jorratzea ez da gaizki etortzen. Batak bestea zirikatuz parre pixka bat egitea ohea da bai, ezpaiñak zimurtuta isilik egotea baiño

Leengo batean filosofo baten kontuak irakurtzen jardun nintzan. Eta jaun orrek dioenez, senar-emazteak familiko lanak erdibana egitearekin ez da iñor arritzen gaur egun. Dendara joan eta erosketak egiteko edo aurrari ipurdia garbitzeko emazteak aiña taju eta abildade dauka senarrak. Oraingo gizonak edozein emakumek bezain ondo dakite erropak eta ontziak garbitzeko tresnak erabiltzen. Plantxan eta erropak esegitzen ere ikasi dute, fisolofo orrek zioenez. Eta senarrak baiño lan geiago emazteak etxean egiten ote duen susmo ori ezkutatu da. Baiña ez dugu zoriona iritsi ala ere. “Ume orri txandala aldrebes jantzi diozu!”, eta antzekoak noiznai entzun bear izaten ditu gizonak. Aurrari zapiak nola aldatu, izarak nola tolestatu, galtzak zimurrik gabe nola plantxatu eta oiek denak nola egin, berak agindu bear duela uste du emazteak oraindik ere. Senarrak etxeko lanak egin bai, baiña nola egin, emazteak dauka azkenengo itza. Eta senarrak egindako lanari aitzakia emateko eskubidea ere badu.

Eta utsa ori bakarrik balitz. Senarra bere umetxoekin kalera ateratzen danean an izango ditu inguruko etxekoandre guztiak, “ze aurtxo polita eta zeñen ederki jantzita...”, eta iñun diran inbusteriak egiñez. Baita ondo begiratu ere, ea gizon gizarajoaren lanari akatsik aurkitzen dioten. Kontua zera da: senarrak etxeko lanetan zerbait bazala uste, eta maistra guztiak adarra jotzen, alajaiña. Ez al da gizarajoari lotsa emateko eta lanerako gogoa kentzeko ainbat?

Eta ori baiño geiago ere esaten du filosofoak. Bere kuxkuxean jardun bearrarekin eta akats billa ibilli bearrarekin, gizonari etxeko lanak egiteko gogoa eta ilusioa kentzen dizkiotela emakumeak. Gai onetan nik ere ba det nere filosofia. Kanpoko maistra guztian berriketak alde batera utzi eta etxeko maistra eta maixua alkarrekin ondo konpontzea dala onena, alegia. Beste danak kontuak dirala.

Zortzi orduan lan egin bear
lantegi edo fabrikan,
arnas artzeko astirik gabe
gero etxera korrikan.
An ere ez da falta izaten
guretzat zer egiñikan.
Gure aldean ederki bizi
dira gizonak Afrikan.

Emaztearen lagunak ere
errukirik ez daukate.
Disimuluan ederki asko
zirikatutzen gaituzte.
Gizon txukunak eta zintzoak
gerala esaten dute,
baiña guk asko antzeman gabe
adarra jotzen digute.

1993ko abenduak 17

Ipar Amerikan esaten omen dute ango presidentea baiño bere emaztea buruz argiagoa eta bizkorragoa dala. Ura nolako nazioa dan danok dakigu. Eta Clinton presidentea ez da nolanaiko gizona izango, baiña emaztea azkarragoa baldin bada, pentsatu nolako emakumea izango dan.

Emen ere badauzkagu, ba, ustez azkarrak eta jakintsuak diran agintariak. Ain dira azkarrak, ia lur jota dagoen ekonomia altxateko, langille, jubilatatu eta lanik gabe daudenei geroz eta diru gutxiago ematen diete. Gutxi saltzen dalako lanik ez badago, jendeari dirua eskutik kenduta geiago salduko ote da, ba? Clinton presidenteari asko laguntzen omen dio emazteak, batez ere erabaki zaillen bat artu bear duenean. Emengo agintariak ere edukiko dituzte emazteak. Eta oiek jakingo dute maia jakiz osatzeko zenbat diru bear dan, eta geroz eta geiago bear dala ere bai. Gai orretan ministro guztiak baiño azkarrago dira emazteak, eta jakintsuagoak. Beraz, naikoa litzake bizimodua nola dagoen emazteari galdetzea.

Ipar Amerikan gu baiño aurreratuago bizi dira. An badakite gauza askotan gizonak aiña edo geiago dirala emazteak, eta ori aitortzen ez dira lotsatzen. Alderantziz, emengo agintariak ain bizkorrak izan eta dana badakitela uste dute. Ez daukatela iño-

rengandik zer ikasirik. Baiña obe luteke, batzutan beintzat, emazteari galdetu eta aren esana egitea. Orduan jakingo luteke dendatik joan-etorria egitea zenbat kostatzen dan. Gure agintari jaunak ez dira aspertzen esaten gerrikoak danok estutu bear ditugula. Baiña, gerrikoak noiz estutu ditugu danok? Talentu aundiko gizon bakoitzaren atzean emakume bat egoten omen da ezkutatuta. Amerikako presidenteak badauka berea, ikusten danez. Jendearen aurrean ez dio esango “au egingo bazendu” edo “bestea egingo bazendu”, baiña biak bakarrik daudenean, ezkutuan dagoenean, bein baiño geiagotan esango dio “au egin bear dezu”. Eta ez dirudi Amerikak orrekin kalterik daukanik. Emengo agintariak ez al daukate, Clintonek bezela, zeñek agindurik? Ala, ez ote dira talentu aundiko gizonak?

Bere garaian oso polita zan artista batek esan du gizonak oso listoak dirala, baiña emakume bat bear dutela inguruan. Berak gizon asko ezagutu ditu eta zerbait jakingo du, seguru asko.

Lenengotikan paradisu
Adan bakarrik egonik,
istori zarrak ez du esaten
oso gustora zegonik.
Jainkoak ere lagunik gabe
etzun utzi nai gizonik,
zekielako andrerik gabe
etzula egingo gauz onik.

Alproja gizon egin liteke
andre on bat mediante.
Emakumeak gizon baldarra
txukundu oi du dexente.
Zerbait agintzen digutenean
jarri bear degu tente.
Gustokoren bat ea jartzen dan
Amerikan presidente.

1993ko abenduak 24

Gaur Gabon. Bi itz auekin gaur adierazi liteken guztia esanda dagoela ematen du. Aitzakirik asko izaten degu batzutan, baiña egun politikak ere kentzen dizkiogu Jainkoari. Eta Gabon eguna da

auetako bat. Eta bere modu batean bizi dan familian ilusioz betetako eguna izaten da Gabon eguna. Eta gaua zer esanik ez. Gazteak dauden familietan badakite zerbaiten egarri antza izaten. Neska eta mutil, bere garaian saltakor samarrak izaten dira eta zerbait geixeago nai izatea ez da arritzekoa. Gazteei ori barkatu bearra dago. Ala ere, aurpegi alaiak ikusiko dira gaur sukaldean. Illunabarreko lagunarte alaiaren ondoren etxeko danak alkartuta afaltzeko eguna baita gaur. Lanik geiena amak egin bearako du. Aurreko egunetan ere gaurko afariak emango zion buruausterik asko.

Amaren maitasuna eta borondateak ez du ordea neurririk. Eta iñork asmatzekotan, amak asmatuko du etxekoen gustoa egiten. Aitak ere lagunduko dio, noski, eta pozik gaiñera. Gazteak esandako ordurako inguratzen badira, eta bere parre gozoz afaria alaitu, eginkizuna beteta daukate. Aitak eta amak egingo dituzte beste eginbearrekoak. Batek besteari pakea opatzeko egun berezia da gaur. Asi gaitezen etxetik, familietatik gizartera pakea zabaldu dedin, badago premi ederra-eta. Gabonetako familietako zoriona gazteen esku dagoela batez ere esango nuke. Eta gaurkoagatik berriketak alde batera utzi eta aitaren eta amaren ondoan soseatzen badira, gaurko afariak grazi guztiak berekin izango ditu. Gazte askok ez daki oraindik alkarrekin ondo konpontzen diran seme-alabak mai baten inguruan alai eta parrez ikustea nolako zoriontasuna dan gurasoentzat. Oitura eta kanta zaarrak berrituz kaleak alaitzea oso ondo egiten dute. Baiña etxea alaituz gurasoak pozten ere badakite. Eta ori ere egingo al dute, batere euskaldun sentitzen badira beintzat.

Nai duten guztiak ez dute gaur etxean afaltzerik izango, zoritxarrez. Aiekin aaztu gabe, saia gaitezen Gabon zoriontsuak igarotzen. Aitaren itzalak pakez babestu dezala gure etxeko sukaldea, eta amaren maitasun paregabeak gorde ditzala danak alkartasunean. Gabon eta Eguberri zoriontsu opa dizuet guztioi.

Ai, zein en egon alaiak
guretzat Gabon jaiak,
badirudite eztaiak.
Alkarrengana bildurik danok
guraso eta anaiak,
jaki goxoen usaiak,
aingeru eta artzaiak
pozten gaituzten garaiak.

Mundu onetako lanak
dauzkagun zer eramana
bizi bearrak emanak.
Jauna goralduz gure artean
pake billa dabiltzanak,
Belengo Aurtxo laztanak,
gero gugatik il zanak,
onetsi ditzala danak.

Iñori gaitzik ez egin
eta ez mintzatu gordin.
Danak aintzat artu berdin.
Gure biotzen zerua beti
gorde bear degu urdin.
Saia gaitezen alegin
ain maite degun Euskadin
beti Gabon izan dedin.

1993ko abenduak 28: Inuzente eguna

Ostirala da eta emen natorkizue gaur ere zerbaiten berri emateko asmoz. Izan ere, Euskal Telebistatik deitu didate gaur goizean, eta Segura alde onetan egundoko ikuskizuna antolatu dutela eta orren berri emateko eskatu.

Emendik orduerdi batera edo, Telebistan Marrazki bizidunak egiten dituzten artista guztiak Segurako plazan izango omen dira. Pantera arrosa, Dragoi bolak, Piratak eta nik ez dakit zer geiago. Esan didatenez, denak autobusean etorriko dira, eta sekulako komeriak egingo dituzte plazan. Gero, Baratze pelotalekura joango dira, desfilean, Iñaki Perurena kapitan dutela. Eta an pelikula bat egin bear dute, gero Telebistan emateko. Besteak beste, Perurena ikusiko da arrijasotzen. Irureun eta berrogeita amar kilo-

ko arria jasoko du gaur. Naiko aundikoa badala esan diteke, baiña etxean probak ondo eginda etorriko da Leitzako mutilla, eta aixa jasoko du.

Ez dira nolanaikoak gaur Seguran dauden ikuskizunak. Baiña Telebistatik ez da emango oraingoz, eta ikusi nai duenak badaki zer egin, Segurako Baratze pelotalekura joan. Sarrerak doan, debalde izango dira.

Gusto badezute, gero arte danoi.

1993ko abenduak 31

Urte au ere joan zaigu, ba. Azken igurtzia gaur eman bearco diogu. Eman dizkigun jipoiak barkatu eta egin dizkigun mesedek eskertzea izango degu onena. Izan ere, urte onetan nai genduen bezin ondo izan ez bagera, erru guztia etzan urtearena izango. Ipar Amerikako presidente batek esan zuenez, zoriontsu zenbaiteraiño izan nai degun, ainbesteraíño izaten gera. Geuk aukeratzan degu, bada, geuri dagokigun zorion mailla.

Urtezaarrak gauza bat izaten du ona: urteberria emen utzita joaten dala. Dijoanari ez dago isatsetik eldu eta eusterik, eta datorrenari asiera on bat ematen badiogu, orduan asmatuko degu. Ondo asitako gauzak ondo bukatzen errezago izaten dala esaten dute gaizki asitakoak zuzentzen baiño. Ea, bada, berri ori zuzen eramaten asmatzen degun.

Egun auetan urte mardul eta ederra opatzen diogu alkarri. Mundu onetan era askotako fariseoak gaude ordea, eta zorion ametsak egi biurtzeko lagun koskorak dira oiek. Amerikako presidenteak esan zuena egin bear genduke. Zoriontsu izatea erabaki. Ez da errezata txarra. Eta dana ezin badegu, botika orren erdia artu beintzat. Ondo bizitzeko, daukagunarekin konformatzea bezelakorik ez dago. Baiña orretarako, konformatzeko ainbat bear ordea. Gabon gauean etxean egon ziran gazteak gaur ere ez

dute afari txarra edukiko, baiña ez da egongo etxean gelditzeko esan besterik. Konformatzeko afari ona baiño zerbait geiago nai dutelako da ori. Ondo afaltzea ona da, baiña lagunarte atsegiña ere bai. Eta biar goiz aldean neka-neka eginda etorri naiago izango dute, aita eta ama zaarrak esaten dituzten kontuak entzun baiño.

Urtezaar gaua lagun artean parranda egiteko izaten da, eta gazteei ez dago ori burutik kentzerik. Dantza saio batzuk egin eta iñork lagundu bearrik gabe sano etxera etorri ditezela, eta ura da naiko. Biar amari sukaldeko lanak egiten laguntzea ez litzake gaizki egongo, baiña ori noiz egiña izango dute gero ere, eta gaurkoagatik utzi dezaiegun pakean. Ori da bear dana. Bai urtea ondo asteko eta bai familian pakea eta bizitzeko poza izateko.

Urtezaarra ondo amaitu eta berria ondo asi. Urrengorarte.

Oraintxe ia iritsi zaio
urteari bukaera;
gaur urte bete jaio zan eta
bai asi ere gainbera.
Sortutzen diran gauza guztiak
dijoaz ezereza.
Eta urtezar, zoaza ondo
denboraren illunpera.

Gure artean izaten degu
naiko saltsa ta naspilla.
Alkarrentzako borondatea
daukagu oso debilla.
Urtezar, gaurtik asiko gera
mundu obe baten billa.
Eta zuk esan Urteberriri
ondo portatu dedilla.

Agur

1994

**Surtan jarrita
probatzen da eltzea**

1994ko urtarrillak 7

Bata eta bestea esaten degu, baiña urte berri bati asiera emateko zoria izan degu beintzat. Egun auetako parranda kutsuak joango ziran onezkero, eta ea aldi berri oni pulamentuz eldu eta taju antzean bizitzeko modua egiten degun. Negu beltz onek lanak ematen ditu, baiña kottak alde batera utzita ez ote diogu, ba, gogor egingo?

Iru erregeak ere egin digute urteroko bisita. Danen gustoa egin ez badute, ez ote da izango askotxo eskatzen degulako? Nola eta ikatz koskorren bat ez diguten ekarri, ikasi dezagun esker onekoak izaten. Egia da urte zail samarrak etorri zaizkigula, eta bali-teke pazientzia artzen naiko lana izatea. Eta konformatze ezkeronai degun guztia ez bada ere, premiak estaltzeko lain bear da. Premian dagoenak ez du berriketarako gogorik izaten. Eta kontsejuak ematen dituztenak jakin bear dute orrenbeste. Aurten ere izango dira txarraldiak. Eta orrelakoak datozenean, al dan moduan aurpegia eman bear. Baiña ez etsi beintzat. Urte osoa joaterako egun obeak ere etorriko dirala pentsatu eta aurrera. Pattal samar gabiltzenean ez degu aaztu bear ori. Oraiñaldiari zumua ondo atera joandakoari ez dago isatsetik eltzerik-eta. Ez du balio au egin banu, edo ura egin banu esateak. Mundu onetara etorri zerua irabazteko sufritzera etortzen giñala esaten ziguten leenago. Baiña goiko eta beeko, danok ondo bizitzen saiatzen gera. Izan ere, ez ote du zerua irabazteko ainbat meritu, nork bere burua ondo zaindu eta iñori kalterik egin gabe mundu koskor au al dan ondoena eramateak?

Oraingo bizimodu zalapartatsu onetan umore txarrak eta petralkeriak jotzen gaituztenean, bizitzeko pozik gabe gelditzen gera. Gorputza sano edukiarren, anima gaixotzen zaigu nunbait. Anima sendatzen duten jakintsuak badauzkagu: sikologoak, sikiatrak eta orrelakoak. Oiek esaten dutenez, kezka artetik irten ezinda gabiltzanean baikor, optimista izan bear degu. Onaldiei etekiña ateratzen eta duten balioa ematen jakin bear omen da, ondo bizitzeko. Ea, ba, oraingo bizimodu zailak askorentzat duen tristura uxatzen laguntzen diguten sikiatra oiek. Ezkorrak baikor biurtzea zaila da, baiña eziñezkoa ez. Eta gauzak ondo amaituko badira, ondo asi bear dira, aurreko batean ere esan nizuenez.

Bada ez bada ere, urtea aalik ondoena astea izango da onena. Bizimoduak ondu premia badauka, eta ea aurpegi emateko moduan izaten geran. Alegiñak egin ditzagun beintzat.

Urteberri emen da
ondo dakigunez,
ikusi degunez.

Eta artu dezagun
danok maitasunez.

Ez dezaiogun erantzun
aurpegi illunez,
baizik gorde gaitzala
pijo erantzunez.

Ta eskertuko degu
urtezar egunez.

Epe luze samarra
ipiñi diogu,
ori badakigu.

Baiña berak bear du
egin bere kargu.

Baldin ondo izaten
laguntzen badigu,
nai aiña pelotilla
egingo diogu.

Ematen digunaren
lagunak gera gu.

1994ko urtarrillak14

Garai bakoitzak bere modak izaten ditu. Leenago neska laguntzea bezela, ligatzea dago orain modan. Nik ez dakit kontu

moderno auen berri, baiña ligatzeak neska-mutillak alkarrekin arremanetan astea edo orrela esan naiko duela nago. Leenago mutillak joaten ziran neskatxengana, dantzara ateratzeko aitzakian edo itz egitera. Eta neskatxak mutillengandik igesi balebiltz bezela, sekulako plantak egiten zituzten naizta mutillen bati itz emateko irrikatzen egon. Ori xaguak katuari eldu nai izatea bezela omen zan. Baiña orduko kontuak eta lotsa itxurak joan ziran, eta orain nola neskak ala mutillak, ligatu egiten dute. Garbi itz egiteak bere abantailak baditu, eta garaian garaiko kontuak diranez, ez det pentsatzen ligatzea gaizki egongo danik.

Ala ere, nik ez dakit oraingo ligatze onek leengo antzera neska-mutillak lapurretan bezela eta disimuluan alkarrekin topo egitean biotza saltoka jartzen duen. Ez dakit mutilla iztmodelduta eta neskatxa koloreak gorri-gorri eginda gelditzen diran alkar ikustean. Baiña baliteke ligatzea aurrerapena edo adelantua izatea, eta zer esango degu? Aurrerapenak makiña bat korrika eragiñerazten digute. Eta Europako zenbait naziotan gazteak ez omen daukate ligatzeko astirik. Neskaxen bat edo mutillen bat inguratu nai dutenak, egunkarietan iragarkia jarri, eta orrela moldatzen omen dira. Al duten moduan, jakiña. Baiña auxe ere naiko otza eta geldoa izango dala iruditzen zait. Ille beltza edo oria daukan ikusi gabe, eta alkarri goxo-goxo eta ilusioz begiratu gabe, zenbat irabazten duen eta orrelakoak telefonoz galdetuta ligatzea, oliorik gabe azak jatea bezelatsu izango dala esango nuke. Neska edo mutil batekin arremanetan asi aurretik, nolako begiak dauzkan, sudur polita daukan eta maitatzeko modukoa ematen duen ala ez ikustea bearrezko izango da, orratik. Kontu potxolo batzuk esan gabe, eta muxu goxoak ematen dakien ala ez proatu gabe alkarrekin tratuan astea ere ligatzea al da? Liga, gomazkoa izaten da, eta geitxo estutzen bada ondorio txarrak ekarri lezazke. Eta lasaitzen bada, sakanabatu. Ligatzeak izango ditu bere arriskuak. Zakurra zaunkaz ez jartzeagatik alkarri isil-isillik itz egiñez egiten ziran promes goxo aiek ez ote ziran gero obeak izango?

Gauzak onela aldrebestuta
zeiñek ez du itz egingo?
Amodioa indartzeari
ez ote zaio ekingo?
Aurki gazteak ligatzen ere
nola ez duten jakingo,
telefonotik pekatu asko
ez dute beintzat egingo.

Presaka bizi bear legorra
nola dan asko zabaldu,
maitasunaren goxotasuna
orra nola degun galdu.
Gazteak alkar maitatzearen
alde nai nuke azaldu.
Noizean beingo musutxo batek
pekaturikan bai al du?

1994ko urtarrillak 21

Nik ez dakit toki batzutan gertatzen danak, edo ango bizimoduak emengoarekin zenbateraiñoko zerikusia edukiko duen. Emen geiena daukanak agindu izan du, eta ark agindutakoa egin bear izaten da. Ori tokirik geienetan gertatzen da, noski. Eta Txinan ere bai, seguru asko. Oitura setatsu ori mundu guztira zabaldua baitago. Ala ere, Txinan gertatzen dira emen gertatzen ez diran gauzak. Aiek ere guk bezelaxe arrapatzen dituzte kasketaldiak. Eta gu bezelaxe jartzen dira jenio txarrean, petraldua. Orretan ez degu, bada, edukiko alde aundirik. Baiña jenio txar ori menderatzen guk baiño obeto dakite aiek, itxura danez. Orregatik, guk gure artean ez bezelako pakea daukate bere artean. Ez da zailla ere, alde batera. Izan ere, guk gizatxartzen geranean alkarri errietan egiten diogu. Eta aiek, iñori kasorik egin gabe, nora edo ara korrika iges egiten omen dute. Jenio txarra uxatzeko korrikaldiak egiteko toki aproposak daukate kamiño bazterretan, errietan, zelaietan eta mendietan. Eta toki oiek bere seiñale ta guzti daude. Eta petralduta edo kasketaren batek arrapatuta dagoen jendea bakarrik ibiltzen da. Eta jendeak egiten dituen zilipurdiak, saltoak eta imintzioak, ikusi gabe egin bear dira.

Euskalerrian ere badaukagu orrelako leku batzuen premi ederra. Eta alkarri mokoka jardun gabe, batera eta bestera korrika

eta zilipurdika ibilliko bagiña, eta petralaldia pasatutakoan alkarrekin patxaraz itz egin, orain ainbat oillar kukurruku eta zakur zaunka entzun gabe biziko giñake, seguru. Segurako maduran ez legoke toki txarra ipurdia erreta dagoen jendea korrika asteko. Leenago soro ziranak orain belardi daude, eta aietan zilipurdi batzuk egin litezke, sokor artera erori eta min artzeko bildurrik gabe.

Eta buruz beera eta ankaz gora, neka-neka egiten diranean joaten omen dira lanera leen esandako txinar oiek. Orra gorputza osasuntsu eta anima paketsu edukitzeko modua. Gu asarretu egiten gaitu nekeak, txinarrak berriz, umore onean jarri. Euskaldunoi komeni litzaiguke Txina aldetik bueltatxo bat egitea. Baiña gauzak dauden baiño obeto jartzen ez badira, geure umore txarrarekin jarraitu bearko.

Ez da zalantzik gizon bizkorrak ditugula txinatarrak.

Oiek ez ditu iñoiz erretzen lan edo umore txarrak.

Nai ez dutela eldu ezkeru umorealdi zakarrak, korrika iges egiten dute arturik su eta garrak.

Txinatar oiek gure eskerra merezi dute, nik uste,

gauza berriak asmatutzeko izanik ainbat birtute.

Korrika mota xelegre asko moldatu omen dituzte, eta jenio txarra austeko makina asmatu dute.

1994ko urtarrillak 28

Mundu onetan aldi edo garai guztiak izaten dute bere ezaugarria. Seiñale bat. Eta bizi geran garai onetan ezerekin ez gera arritzen. Auxe izango da aldi onen ezaugarrietako bat. Beste seiñale bat, goiko maillan dauden jende oiek esaten dituztenak ez sinistea da. Izan ere, esaten dutena ez dute egiten, eta nola sinistu? Eta ez sinistearekin ez arritzea, arritzekoa al da?

Orain atera diguten asmakizun edo inbentua ere ez da nolanaikoa. Azkenaldi onetan auto gutxi samar saltzen omen da. Eta orrek lana gutxitu du. Eta kotxe fabrika geiago izan dedin, ordu gutxiagoan lana egin bear dala esan dute. Eta, jakiña, soldatak ere al dan guztia kimatuko dituzte. Langilleei gutxiago ordaindu, itz gutxitan esateko. Diru gutxi zan garaia ondo ezagutu genduen. Etzan orduantxe kotxe asko saltzen. Baiña orain ere jendeak gutxi irabazten badu, kotxeak sobratuko dira. Ez da lan asko izango automobillak egiten. Nola sinistu, bada, gure agintari jaunak esaten dutena? Zein arrituko da oiei ez sinistearekin, sinisteko moduko gauzarik ez dute esaten-eta? Sarritan entzuten dan gezurra, azkenerako egi biurtzen da. Eta orregatik esango dizkigute orrelako kontuak, agian, ea entzunaren poderioz sinisten ditugun azkenerako.

Dana dala, lana izango bada, soldatak jeitsi bearra dagoela esan dute, nai eta nai ez. Baiña jaitsi, langilleen soldatak bakarrik. Diputatu eta orrela goiko jaun oienak jaistea ez da komeni. Madrideko Lege Biltzarreko diputatuak illean 500.000 pezeta jasotzen dituzte. Baiña soldata ori ez dago jaisterik, diru orrekin illaren azkena arrapatu eziñik dabilzala-eta. Norberak erabakiko du zer pentsatu. Baiña milloierdi batekin illabetea pasatzen ez duenak ez daki etxea gobernatzen. Eta oiek erakutsi bear al digute guri zer egin etxean? Ez dauzkagu maixu txarrak. Ezaldia, krisia dagoela? Oiek baiño itzai oberik ez bada, berriz ere gure lerak tarraka ibilli beariko du, errez ibiltzeko gurpillak oientzat bakarrik izango dira-eta.

Auxe da mundua! Ez gerala arritzen? Nola arritu, aldrebeskeria besterik ez degu entzuten-eta?

Milloi erdia illean eta
alare ezin bizita?
Eskola asko ez dakitela
jarria nago etsita.

Gure etxera bear luteke
jaun oiek egin bisita,
laister lirake laurdenarekin
bizi izaten ikasita.

Min ematen du jauntxo batzuek Zenbaitentzako ez du kezkarik
edozer gauz esateak. ĩñori min emateak,
Orra zer duen erreparorik bestela nola arraio esan
batere ez izateak. olako disparateak?

1994ko otsaillak 4

Negu garai onetan axeriak larri samar ibiltzen dira. Gizen eta guri egoteko otsailla baiño garai obeak badituzte urtearen barruan. Neguan ondo moldatzen diran axeriak ere badira ordea. Galdetu bestela idiazabaldarrei. Naiko artoa jandako baserriko oillasko ankaluzeak istillu gorri daukate egun auetan. Ondo bizi-tzen dakiten axerien kontuak.

Ostiral gaua ezkeron nunai izaten da festa orain. Eztago Sanblasak etorri zai egon bearrik. Festak izaten dute tira egiten duen zerbait, eta orri iges egitea zaila da gazteentzat. Ez da arri-tzeko. Gertatzen dana da, errietan festak asten diranean asten dirala kezak eta bildurrak ere. Eta onek ematen ditu lanak fami-lietan. Gauezko ibillerak dirala eta abar. Ala ere, erru guztia ez degu gazteen bizkarrera bota bear. Etxean nolako giroa daukagun begiratu bearko degu leenbizi. Gurasoak estu samarrak izaten dira batzutan, eta zorrotzak ere bai. Umeak ez dira beti mendean eduki bear. Seme-alabei bear bezelakoak izaten nola erakusten zaien ikasi bear du gurasoak leenengo. Kontu izan gurasoen eskola ez dala ori ta orrenbestez amaitzen. Sikologoak eta aur ezitzailleak esaten dute, gogor artuta azten diran umeak gogorrak izaten dira-la gero ere. Semeari eta, batez ere, alabari obeditueraztea oso erreza da. Baiña orrekin ez da lortzen umeak gurasoen bildur iza-tea besterik. Eta orixe da umeei gezurra esaten erakusteko sisti-marik onena. Ori baiño obea da ondo portatzen erakustea, eta esa-nak zintzo egiten dituztenean saritzea. Guraso gogorren umeak beti bildurrez egoten dira, eta zigorretik libratzeagatik gezurra

esaten badute, ez arritu. Bildurra eta konfiantzarik eza lagun txar-
rrak dira etxeok alkarrekin ondo konpontzeko. Beti errietan jar-
dun gabe umeei bear bezela txukun itz egiten bageneki, beste
modu bateko gaztedia edukiko genduke. Gazte askok gaizki itz
egiten badu, ez al da izango etxean gaizki ikasi duelako?

Dana dala, urte guztirako festak dirala-eta, ezin jarriko gera
urte guztirako bildurrez. Gazteei pazientzi pixka bat artu, txukun
itz egiten eta formalak izaten erakutsi eta lagundu. Eta dana ez
bada ere geiena eginda daukagu. Eta orrela festak ez digute ain-
besterañoko buruausteriki emango.

Negua naiko garai kaskarra
izanik axerientzat,
oillo zarraren salda ederki
etorriko da oientzat.
Eta Sanblasak onak badira
idiazabaldarrentzat,
jai eta festak asi dirala
ta ez asarretu beintzat.

Festa egunak familietan
eman izan dute lata,
gazte ta zarren artean zenbait
tirabira dirala-ta.
Gauz gutxigatik ez dezagula
atera ainbat zarata,
festak baiño gaitz okerragoak
mundu ontan badira-ta.

1994ko otsailak 11

Makiña bat denboran bizi izan giñan Erromatik ematen ziz-
kiguten aginduak eta erakutsiak errespetatuz. Aita Santuak
Erromatik esaten ziguna zintzo egin bearra zegoen. Ala ere, ez
dakit, ba, Aita Santuak bezin erakutsi onik beste iñork ematen ote
duen. Sakela bete ezkeru, besteengatik ajolarik etzaion maixu
asko dagoela iruditzen zait.

Egia esan, Erroman ere era askotako maixuak daude. Eta
ango maistra guztiak ez omen dira oso santu-santuak. Maistra
oietako bat, geiegi erakusten zuelako eskolatik bota egin dute.
Baiña ez ordea eskola geiegi erakusten zuelako, beste zerbait era-

kusten zuelako baizik. Gona motx-motxak jantzita eta paparreko leioa zabalik zuela joaten zan eskolara. Eta sillan eseri bearrean, maiaren gaiñean eseri eta andik ematen zituen bere erakutsiak. Eskolaren orde z zer erakutsiko zuen pentsatuko dezute, nik esan gabe ere. Nolanai ere, eskola berde samarra izango zan. Kontua da, maistra ori eskolatik bota dutela, eta mutikoak an gelditu dira ez ikasi eta ez ikusi, naiko penarekin eta triste.

Jerusalem aldeko kontuak ere sarritan aitatzen ziran garai batean. Judea, Palestina eta oiek lur santuak ziran guretzat. Baiña ez dakit lur aietan santu asko azten danik orain. Lur oiek santu aiña deabru ematen dute. Begira: gizon batek, ezkondu eta bi ordura dibortzioa eskatu du Jerusalem. Bazkaltzen asterako emaztea ez nora eta ez ara ezkutatu omen zitzaion. Eta alako batean sekulako suspirioak entzun zituen gure gizon orrek. Zer izango, eta bere emazte kuttuna gazte denboran lagun izan zuen mutil gazte batekin arrapatu zuen, illunpe batean. Berriemalleak ez du esaten zertan ari ziranik, baiña ez da egongo galdetu bearrik ere. Entzuten ziran suspirioak eta antsiak zerenak ziran naiko garbi egongo da.

Erromako ura bezelako maistra izan bagendu, geran baiña espabilatuagoak izango giñan, eta guk ere jakingo genduen gauza oien berri. Jerusalem aldetik jiratxo bat edo beste egin izan bagendu ere bai, seguruenik. Orretarako ez genduen izan aukerarik ordea, eta orain errosarioa sarri-sarri errezatzen duten amonaxoak ere guk baiña geiago dakite. Ikusi bestela onelako kontuak entzuten ditugunean zeñen gustora parre egiten degun.

Nun ote da len kristauak zuten
errespeto zintzo ura?
Saiatzen ziran onak izaten
gero joateko zerura.
Gaurko jokera ikusi eta
ematen diot itxura,
deabru danak badatozela
inpernutikan mundura.

Oitura onak ziran len baiña
zabartu gera ordea.
Eta uste det artu dutela
naiko kolore berdea.
Jerusalem eta Erroman
narrastu zaigu jendea;
eta emen zer egingo degu?
Au da formalidadea!

Iñoiz ezpainañak zimurtu eta erretxinduta jartzen geranean, bizitza filosofiarekin artu bear dala esaten digute. Baiña zer esan nai ote du orrek? Uskeri bategatik ez degula estutu bear. Edozer gauza gertatzen zaigula ere, tenpletik irten gabe aurpegia eman bear diogula bizitzari. Umorerik txarreanean jartzen gerala ere, munduak bere artan jarraituko duela eta pazientzia artzeko. Ipurterrea izatea baiño obe dala gibelaundia izatea.

Itxaropenik gabe eta ernegatuta bizi diranak animatik gaixo egoten omen dira, eta sikologoak dira orrela daudenen sendagille. Eta mediku oiek bai bearco dutela sikologia eta pazientzia. Beste batzuk berriz, burutik arinduta egoten dira. Eta aiek ere norbaiten laguntasuna bear, ba. Eta orrelakoak pixka bat konpontzeko sikiatrak daude. Beraz, kontuz ibilli sikiatraren bearren gaudela esaten digutenean, ori itokiñak dauzkagun seiñalea da-eta.

Aspaldiko esatera da onako auxe: “leenengo bizi eta gero filosofatu”. Leenengo ondo bizi, eta kontseju onak eta oiek gero-ko utzi bear dirala, alegia. Dotriña au gazte jendeak iñork baiño obeto dakiela esango nuke. Orain bizi beintzat, eta gero gerokok. Eta ez dakit gaiñera arrazoi ez ote duten izango. Izan ere, kutiziak eta ondo bizitzea alde batera uzteko, zerbaiten itxaropena nai litzake gerorako, bestela alperrik penatzea da. Ala ere, ezeren itxaropenik bai al dauka gaurko gaztediak? Agintariak eta politikariak, eta gaiñontzekoak saiatzen al dira gazteei bizitzarako bideak ideki eta erreztan? Gazteak ez geranok ere al degun ondo-ena bizi, eta filosofatzea gerorako uzten degula esango nuke. Urteetan sartutakoan ikasten degu munduko berri. Eta orduan asten gera gauzak nola diran pentsatzen. Orduan asten gera filosofatzen. Gazteak ez dira garai orretara iritsi, eta ez da arrigarri buruan aize pixka bat edukitzea. Leenago, dantzan egitea pekatu zanean, dantzarien erdian inpernuko deabrua ibiltzen omen zan. Eta orain alkohola ibiltzen da dexente gazteen artean. Naiko etsai

txarra. Baiña orren lekuan gerorako itxaropen aundia baleukate, gertatzen dan aiña ezbear ez litzake gertatuko, seguru asko. Familietan ez litzake izango ainbeste desgrazi eta naigabe. Eta gogoan izan erru guztia ez dala gazteena. Gazteen alde ezer egiten ez dutenena ere bai, noski.

Orañaldian naiz ta ez egon
gazteentzat giro onik,
ez det pentsatzen gazte artean
gizon gairik ez dagonik.
Gazteak ezin zuzen jokatu
zar jendea lo egonik,
itxaropenik ez dan lekuan
nola ez dan zorionik.
Gero ez esan gazteetatik
ez datorrela gizonik.

Gaztediari traba geiegi
ez diogu bear jarri.
Guztiok gera alkarren bear
eta lagundu alkarri.
Gazte jatorrak asko daudela
zeiñek ez dio igarri?
Gizatasunez alkarrekin itz
egin bear degu sarri,
komeni zaigun pake giroa
nai baldin bada ekarri.

1994ko otsaillak 25

Besteei aitzaki eman, baiña gizonak ere ez gera santuak. Burugogor samarrak gera. Batetik eta bestetik etortzen diran berriak orixe bera esaten dute. Eta ez gera burugogorrek bakarrik, ez. Baita arroskoak ere. Agintari mailla geienetan gizonetzkoak dira nagusi oraindik. Ez errietan eta nazioetan bakarrik. Elizan ere gizonetzkoak agintzen dute. Eta ez dago emakumezkoei leku pixka bat egiteko esan besterik. Ez det uste pekaturik egingo dedanik etxean ez beste leku guztietan gizonetzkoak agintzen dutela esaten badizuet. Eta eskerrak etxean beintzat mende samarrean gauden, bestela zer izango ote litzake? Pakea ona izaten da, eta emazteak isillik uzten digute noizik bein. Naiko egiten dute.

Gizonezkoak arroak gera askotan. Pentsa, emakumeak kinielak egiten ere ez dakitela uste izaten degu. Nola, ba, futbol kontuan Toshack eta oiek danak baiño geiago dakigu geuk-eta? Italiako erri koskor batean eman dute ederki orren berri. Diotenez, senarrak ez zuen sekula kinielarik asmatzen. Eta alako batean, berak esango ziola zer jarri agindu zion emazteak. Eta kiniela egin alkarrekin egin bear zutela. Berak esandakoa jartzea naikoa zuela, eta argi ikusiko zala futbol kontuak zeiniek zekizkien ondo. Ala, sukaldeko ontziak garbitzen ari zala, *X / 2* andreak esan eta gizonak idatzi, kiniela ori egin dute, ba. Baiña senarra kasketosoa izan, eta ez zituen andreak esanda bezela errespetatu bi zenbaki beintzat. Gero zer gertatuko, eta berea egin bai, baiña kale! Emazteak esanda bezela egin izan balu, laureun eta irurogei milloi pezeta kobratuko omen zituzten. Gizona txotxoloa izan ordea, eta batere gabe gelditu dira. Eta ez senarra bakarrik, baita emaztea ere. Irabazita zeuzkaten milloiak aizetara bidali gizonak, alajaiña. Gozoa izan bear zuen emazte gajoak! Pentsatu omen du senarrari bizkarra bero-bero egitea, baiña zertan ibilli berriketan alako alprojarekin? Etxetik bota du, or konpon! esanda. Eta ez jartzeko geiago aren begien aurrean. Orain gelditu da ondo, ez emazte eta ez diru. Etzuen besterik merezi. Isil-isillik emaztearen esana egin izan balu, millonario eginda zegoen orain.

Ikasi bear degu
al bada iñundik,
txukuntasuna falta
zaigula oraindik.
Geurea egin bear
nundik edo andik,
eta gozotasunik
ez dago emendik.

Ez arrotu guztia
nola ez dakigun,
andreari agintzen
utzi dezaigun.
Kinielak egiten
zintzo egin lagun,
basoerditarako
lain izan dezagun.

Mundu biurri au dagoen tokian utzi eta zerura joaten diranak goi artan toki onen bat aurkitzen dute. Aruntza joateko emen ondo portatu bear omen da, baiña bizilekuz aldatzen diranean, ez dute esaten atzera etorri bear dutenik. Ez dute gaiñera iñoren bearrik izaten. Familikoak, aaideak eta mundu onetan izan zituzten lagunik onenak ere alperrik dira aientzat. Eta guri aldagoia eta bisutsa ekartzen digute laiñoak, baiña ez digute abisatzen izar ederren artean zer moduzko bizimodua darameten. Beste munduko bizitza eroso eta atsegiña zala esan omen zion apaiz batek Uztapide bertsolariari. Zerura joaten ziranak nai aiña zorion izaten dutela, betikotasun osoan. “Baiña orretarako il egin bear ordea”, erantzun zion Uztapidek.

Errusiako astronauta bat zorion orren ondoraiño joan da oraintsu. Il bearrik gabe, gaiñera. Ark egingo ditu parreak gu munduan alkarrekin konpondu ezinda ikustean! Bere amets guztia goialde orretan denboraldi batean bizitzea izan omen da, eta pozez zorutzen dago eguna noiz iritsiko zai. Baiña berak baiño irrika aundiagoa dauka bere emazteak. Orra gauzak nola izaten diran. Senarra pozik dagoelako poztu dala bera esaten omen du. Orixe da disimulatzen ondo jakitea. Laureun eta ogeita zazpi egun pasatu bear ditu senarrak izar arteko hotel atsegin artan. Eta ainbeste denboran pakean utziko diola-eta, pozak zorutzen dago andrea. Eta zearo aztoratuta dabil gaiñera. Senarrari baiño erreza-go ametsa egi biurtu zaio. Izan ere, sekulako ariketa eta entrenametuak egin bear izan ditu senarrak joan-etorri luze orretarako prestatzeko. Emazteak berriz senarrari kontu batzuk esan, eta dena eginda.

Auxe ere komeria da, ba. Senarrak sekulako izardiak atera bear emazteak bere kutizia bete dezan. Eta andrea lasai, senarra berriz ere etorriko dala-eta. Datorrenean losintxa pixka bat egingo dio, eta orra aldi baterako pertza konponduta. Mundu au orre-

laxe da. Gizonak agindu, baiña emakumeak nai duena egin. Eta onenbestean gabiltzanean, gustora. Zer egingo degu?

Oraindik ere gizon fiñetik
badago naiko aukera,
bestela ezin entrenatutzen
ainbat izardi atera.
Gero umil ta isil-isillik
joateko izar artera,
emazteari zeruetako
ateak idekitzera.

Baiña jakiñik senarra joan ta
emaztea poztu dana,
pentsatzen nago disimuluan
egin ote duen lana.
Eta auxe da besterik gabe
orain galdetzen dedana:
senarra ala emaztea da
zerua iritsi duana?

1994ko martxoak 11

Garai batean baziran bere ondasun guztiak Elizari edo komenturen bati uzten zizkietenak. Orrelakoak egin, aundizki jendeak egiten zituen batez ere, orrela bere pekatuen barkamena eta zerua seguru iritsiko zituztelakoan. Diruarekin nai zutena egiten oituta zeuden munduan, eta beste munduan ere orrela izango ote zan, ba.

Txantxetan ari geranean orrelakoak esan izan ditugu, baiña mundu au eta bestea ez al dira berdiñak izango, bestela porruazi ederrak aterako ditugu. Zerura joateko mundu onetan aberastu bear balitz, leenaz gaiñera naiko lapurreta, muturjoka eta istillu izango genduke. Dirurik ez degunok eta elbarriak alperrik giñake. Diruak dana dezakeen uste orrek erdia ustela izango du, seguru asko. Emen egindako zakurkeriak barkatzekotan zerbait ona egin bearke du jauntxorik jauntxoena ere. Asko dezaketena jendea-ri edozer gauza sinistuerazten pijoak izaten dira, baiña ez da ain errez izaten nai duten guztiei ziria sartzen.

Frantziako jubilatatu batek, bere denboran aurreratutako diru guztia telebisioan azaltzen diran neska gazte, artista, komediante eta orrelakoei utzi omen die testamentuan. Etzeukan seme-alaba-

rik, eta lagunik ere ez. Eta telebisiolari begira egoten zan ordu luzeetan. Aurkezle edo presentadore gazte bat izugarri gustatzen zitzaion, eta arixe utzi dizkio zeuzkan diruen erdiak. Orra nolako suertea izan duen gaztetxo orrek, ederra dalako. Ikusten danez, jubilatua etzuen beti lo egiten telebisiorearen aurrean. Baiña aitona orren iru arreba bizi omen dira oraindik, eta diruarekin zer egin duen jakin dutenean, auzitara jo dute, anaiaren diruak eskuratu nairik, suak eta garrak artuta. Mirari aundiak egiten ditu emen diruak. Leenago etzeukan iñor munduan, eta orain iru arreba, alajaiña. Ezagutu ere egiten ez ditugunak anai biurtzeko lain badira txanponak. Oiek dira birtuteak dauzkana!

Ala ere, ez du balio zoriona erosteko. Eta jubilatuairen arreba ere tripajate ederrak edukiko dituzte orain. Dirua eskuratzen ezpadute, ez diote meza asko aterako bere anaia zanari.

Gure artean ez dago iñor diruzalea ez danik.
Danok maitatzen degu benetan bera maltzurra izanik.
Aberatsenak ez du pentsatzen naiko dirua daukanik...
Bazterrik ez da iñun diruak endreatzen ez duanik.

Baldin dirurik ez badaukazu maitasunik ez espero, eta etzaitez egon alperrik laguntz eske egunero.
Baiña arrebak azaldutzea baliteke ilda gero, beste mundura diru-usaia utzita joan ezkerro.

1994ko martxoak 18

Realaren partidu bat edo beste ikusten det telebisiolan, baiña besterik ez. Garai batean etxeko leiotik ikusten nuen, eta baita futbol zelaian esaten ziran astakeriak entzun ere. Eta bere buruari eutsi ezin zioten gizonezkoen kontua zala pentsatzen nuen. Baiña ez nekien dana. Izan ere, bere ekipoen alde borroka egiten dakiten emakumezkoak ere badira, eta ez mingaiñarekin bakarrik.

Orrelako asko dagoela uste det Asturias aldean beintzat. Ango erri koskor bateko futbolarien buru edo presidente, irurogeita bat urteko emakume bat omen da. Eta lau illabeteko zigorra ezarri diote orain. Ez omen du izango lau illabete oietan taldeko presidentetza egiterik. Izan ere, zer gertatuko eta partidu batean epaille edo arbitroari asma ala guztiak esan zizkion. Eta ez ori bakarrik. Eskuan zeukan banderatoxa kendu marrazaiari eta arbitro jauna jo eta garbitu bear zuela. Orrek dauzka adore eta kemenak bere irurogeita bat urterekin! Baiña, esanak esan, ez dirudi presidente ori ain gaiztoa danik. Egindakoa damutu zaiola, eta eskutitza bidali dio Arbitroen Batzarrari, barkatzeko eskatuz. Urte batzuk badauzka, baiña bere burua gazte ikusten du oraindik. Eta gazteak bezelakoxe izkera darabilki: “Kableak gurutzatu zitzaizkidan, eta nere taldeko futbolariak eldu eta eutsi izan ez balidate, ez dakit zer egingo nion. Danen artean kaxetan sartu ninduten eta orri eskerrak” –esaten du bere eskutitzean.

Ez dakit epaille edo arbitroak zenbateraiñoko okerrak edo ankasartzeak egingo zituen, baiña etzion txarrari aldegin gizarajoak. Pozik egon liteke emakume presidenteak banderatoxoren kirtena bere buruan autsi etzuenean. Ea emendik aurrera epailleak etxeko talde edo ekipoari al duten guztia lagundu eta orrelakoak egiteari uzten dioten, presidente guztiak emakumezkoak izatea nai ezpadute beintzat.

Futbol zelaietan bezelakoxe ankasartzeak egiten dituzte gizonezkoak beste edozein lanetan ere. Eta kontuak estu artzen dakiten gizonezkoak zuzentzen trebeak diran emakumezkoen bearra geroz eta geiago dagoela esango nuke. Ni beintzat Asturias aldeko presidente orren alde nago.

Gizonak gauzak zuzen egiten
bear gendukela jakin,
Asturistik esan digute
ejenplo eder batekin.

Emakumeak errespetoa
jartzen bear dute ekin,
beste iñola ezin badute
bibote postizoekin.

Epaille edo arbitro txarrak
daudela zeñiek ukatu?
Ekipoari kalte egiña
etzaie bear barkatu.

Presidentari pazientzia
beti ezin, ba, eskatu.
Arbitroren bat astindu arren
ez da egiten pekatu.

1994ko martxoak 25

Urak errekan bakarrik duela indarra esan oi da, baiña ez da egi osoa. Hungarian sekulako mirariak egiten dituen ura aurkitu dute oraintsu. Gu umeak giñanean, ijitoak Hungariatik etortzen zirala esaten zan. Eta *Hungrianoak* esaten genien ijito aiei. Oso ugariak izaten ziran, baiña aurrean artu eta erritik kanpora ateratzen zituzten mikeleteak. Baiña bereala azaltzen ziran ordekoak.

Azkenaldi onetan Hungarian naiko bildur omen ziran arraza kastatzera zijoala-eta. Ango gizaseme asko nai eta ezin omen zebiltzan. Zerbait egin nai eta ezin. Senar-emazte asko alkarrekin asarretuta, gaizki bizi ziran gaiñera. Semetxo edo alabatxo bat nai, eta ezin inguratu. Eta arazo orren aitzakia batek besteari eman ez konpondu ezin berriz. Nola izango eta ala izango, gizasemek sekulako indarrean jartzen dituen ura aurkitu dute, iturrian. Eta andik trago eder bat egin ezkeru, ondorengoa seguru omen dago. Orra, ba, etxean pakea jartzeko erremedio erreza.

Orrela dirudi, baiña leenenengo pakea eta gero gerra ere ekartzen dute hungariarrak iturri orretatik. Izan ere, ur asko samar edan ezkeru, indarrari eutsi ezin, eta komeriak. Senarrari aitzaki ematerik ez, eta datorrenari eutsi bear. Leenago, nai eta ezin. Eta gaizki. Orain nai baiño geiago etortzen asi, eta askoz obeto ez. Zorion osorik ez dago emen. Eta Hungaria aldean kezkatu rik daudela uste det. Indarrari neurria artu ezean, berriz ere ijitoak ugaldutuz litezke gero, eta ez dago jolasean ibiltzeko moduko mundua. Indarraren eta eziñaren bitarteko punttu orretan gelditzeko zerbait aurkituko al dute, beste iturriren batean edo. Gaitzak eta erreme-

dioak alde guztietara errez zabaltzen dira orain, eta ea komeriak izaten ditugun.

Emen ez dagoela kezka aundirik uste det, alde orretatik beintzat. Laureun milla edo zenbat etxebizitza ziran egitekotan azkenengo auteskundeen ondoren? Eta etxeak ez dakit, baiña orrela bildu zituzten txanponak ipurdian zuloa zeukan zakuren batean gorde zituzten nunbait, eta ez etxe eta ez diru gelditu ote diran bildurrez aidean daude bat baiño geiago. Gazte asko lanik eta etxerik ez daukalako ezkondu gabe dago. Eta martxa onetan ez da izango Hungariako iturritik ura ekarri bearrik.

Orain ainbeste ijito zuri
ez det ikusi sekula.
Esan liteke beltzak bezela
urak ekarri ditula.
Zertan ekarri Hungariatik
ijito-azi mardula,
gure artean zuri eta beltz
orrenbeste dauzkagula?

Indarrrik asko badute oiek
bere kasa ugaltzeko,
erak bakarrik naikoa dira
lur guztia estaltzeko.
Ijito zuri bat asko degu
guztiok merke saltzeko,
ea uren bat noiz asmatzen dan
arraza ori galtzeko.

1994ko apirillak 1

Ostiral Santu etorri zaigu urtero bezelaxe, zintzo asko. Aste Santuko egunak ez dira orain garai bateko aunditasunarekin ospatzen, baiña ikutu txiki bat ematea merezi duten egunak dira.

Leenago, maitasuna aitutzen ziguten sermoietan. Orain ez dago alako itzaldiak entzuteko astirik, eta leengo kontuak ezertarako balio ez balute bezela bizi gera. Garaian garaiko erara bizi bear, ba. Eta bizi bearrik bere legeak ezartzen ditu berriz, eta al deguna egin bearrean gaudela aitortu bear da. Jai egiteko oitura daukagu oraindik, baiña beste usadio batzuk alde batera utzi ditugu. Bere neurria bear dute gauza guztiak, aspergarri izan ez ditezen. Elizara joaten gera, baiña erori eta azpian arrapatzeko astirik

ez diogu ematen Elizari. Ez ote da leenago denbora geitxoan egon bear izaten genduelako?

Dana dala, gure elizak or daude, nai duena joan eta nai ez duena ez. Bakoitzak erabaki bear du. Elizara borondadez joateak balio du, eta ez jendearen esanak kezkatuta joateak. Egun auetan maitasun-sermoiak egiten zizkigutela esan det leen. Orain maitasuna illunperako gordetzen dala dirudi. Eta alkartasuna edo solidaritatea eta orrelako itzak daude modan. Baiña leenago ere asko aipatu arren maitasun gutxi ikusten zan, eta orain alkartasuna dago urri. Artu dezagun egunkari bat eskuetan, edo piztu dezagun irratia edo telebista. Bereala konturatuko gera badirala bapo bizitzera iritsi diranak, bazterretan miseria pranko egon arren. Elizara sarritan joaten ziran guztiak etziran onak izango, baiña erriaren onaren billa dabiltzala dioten danak ere ez dira santuak. Ona izateko eta iñori laguntzeko elizan denbora asko pasatu bearrik ez dagoela naiko garbi dago, baiña otoitzak alde batera utzita denbora guztia eskuarrantzan nola egin pentsatzen pasatzen dutenak ere ez dakit zenbateraiñoko mesedeak egin dituzten gizartean. Leenago, elizara joaten ziran jauntxoan mende bizi giñan. Orain, elizako aulkietan ez baiña Bankuko silloi aundietan eserita dauden santuekin ondo etortzen diranen mende gaude. Bistan da: nagusiak aldatu dira. Eta oiek ez dute baraurik egiten garizuman. Baiña morroiak leengoak gera. Eta berriz ere guk egin bear barau eta bijili.

Ostegun Santuz aztu gera ta
Ostiral Santuz ere bai.
Sakonak diran egun auetan
gabiltz algaraz ta alai.
Garai batean esan ziteken
guztiok giñala anai.
Orain dirua biurtu zaigu
bata bestearen etsai,
eta ez degu karidadezko
sermoirik entzun ere nai.

Aste Santuan egoten gera
pentsatzeko egunetan,
naiz ta kristauak gerala aztu
errez une batzuetan.
Jesus maitea, esker txarreko
ez al gera gu benetan?
Gu salbatzeko nola il ziñan
txit oiñaze garratzetan
zerbait maitasun erein ezazu
gure biotz legorretan.

Pertsona setosoak badira mundu onetan. Nai duten guztia egindakoan lasaituko dirala uste det, baiña ez dira asetzen ala ere. Eta berealaxe arrapatzen ditu beste kasketaldiren batek. Beti berea egin nai duena ez da ondo ibiltzen. Ori baiño gibel aundi-xeagoa bear da mundu onetan bizitzeko.

Gizon kasketasoak badirala esan det, eta emakume setatsuak ere badira. Bakoitza bere aldetik dabilzanean, or nunbait. Baiña alkarrengana inguratzen diranean komeriak izaten dira. Larogei urteko judio zaar batek 31 urte daramazki espetxean. Zer gertatuko eta bere emazteak ezkontza autsi nai du orain. Dibortziatu. Baiña senarrari dirua kenduta. Senarra judio utsa izan ordea, eta emazteari dirurik eman nai ez. Auzitara jo dute azkenean, eta emazteak irabazi, jakiña. Nork irabaziko zuen, ba? Baiña kontuak datoz orain. Andreari dirua eman baiño kartzelara joatea naiago du senarrak. Zeiñekin ezkondu badauka emazteak, baiña senar zaarraren baimenik gabe ezkondu bear ko du. Ez dirurik eta ez dibortziorik ez omen dio eman nai agureak, eta “egon adi ortxe, itzalean”, esan dio emazteak. Nolako Peru alako Mari. Emaztea, irurogeita bost urterekin onenak emanda dago. Baiña oraindik zerbait egingo lukeenean, senarrak utziko balio. Agure gizarajoak ez ditu porruazi ederrak atera. Ezkondu edo ezkondu gabe, nai duena egingo du andreak. Baiña beste gizarajoak kartzelan jarraitu bear, anak nork beroturik ez duela. Joan bear badu, joaten utzi akiok andreari, eta euk ere egin zak al dekana, mutil. Izan ere, diru askorekin kartzelan baiño gutxirekin anak libre dituela kanpoan ez al luke obe bein larogei urtera iritsi ezker? Andrea pikardian baldin badabil, berak ere zerbait egiteko eskubidea izango du. Eta ezer egitekotan oraintxe egin bear ko du, emendik aurrera askoz sasoi obea ez du izango-eta. Setan eta teman egon gabe, batak besteari arnasa artzen uzten dakiten senar-emazteak ez al dira bizi ondoena? Urte oietara iritsita, alkarren ondoan goxo-goxo

bizi bearrean, batak bestea apurtxo bat berotu nai ezta ibilli bear. Orixe da, ba, bizitzen ez jakitea.

Atsoa asarretu
agurearekin.

Alkar menderatu nai
ta auzitan ekin.

Agureak asmatu
ederki zer egin:

gizon berririk ez du
aren txanponekin.

Andrea aspertu da

senar zarrarekin,
eta amets egin du
gaztegoarekin.

Agurea kartzelan
bere setarekin.

Dirua eduki ta
bizitzen ez jakin.

Zenbait senar-emaztek
amar milla kako,
pazientzi pixka bat
ez daukatelako,
malizi apurtxo bat
falta dutelako
eta ondo bizitzen
ez dakitelako.

1994ko apirillak 15

Urtengo au familiaren urtea omen degu. Zalantzarik gabe, familiko laguntasuna da gizakiak leen-leenengo bear duen laguntza. Familia da jaio ondoren pertsonak izan dezakeen eskolarik onena. Eta familian ikasten da zaarragoak errespetatzen, gurasoak aintzakotzat artzen, eta senideekin ondo konpontzen. Bear bezelako famili batean jaiotzeko suertea izan duenak, iñun ez du aurkituko bere etxean baiño oiñarri oberik pertsona izateko. Sekula baiño gaizki ezitako ume geiago dago gaur. Eta ori, familietan bear dan bezelako girorik ez dagoelako da. Oker guztien errua besteri ematen diogu beti. Eta familiari aitzaki asko entzun

bearra gertatzen zaio oraiñaldian. Ume askok etxean gaizki ikasten dutela. Eta guraso askok eskuak libratzeagatik umeak telebistari begira uzten dituztela, txikiak ezitzen bear bezela arduratu gabe. Ori dana litekeena da, noski. Baiña zergatik ez dira galezaz telebisiotan umeentzat komenigarri ez diran ikuskizunak? Nun dira gure agintari jakintsuak?

Umeak telebistan ikusten duten guztia ez dala gari garbia begien bistan dago. Eta zein ez daki *Lorena* zein dan eta zer egin zuen, esate baterako? Nork ez daki Amerikako emakume orrek senarrari bere *zera* ori moztu ziola, tratu txarra ematen ziolako? Andaluziako erri batean, lau urteko neska koskor bat iru urteko muttikoari bere gauzatxoa moztu naita zebillela arrapatu zuten oraindik orain. Izan ere, umeak ainbeste gauza ikusten dute, eta ainbeste entzun! Eta guk uste baiño askoz ere geiago dakite.

Bere aita fletxaz il duen mutil gazte bat ere izan da, eztaikit nun. Telebistan indioen pelikulak ikusiz ikasiko zuen, ba, alako astakeriak egiten? Familiko ama askok kanpoan lana egiten dute, eta orregatik-edo, aur asko zaintzaillerik gabe dabil. Eta gobernatzea bere esku daukatenak badakite zer egin bear duten: kastu alperrak kendu, besteei aitzaki emateari utzi eta familiari lagundu. Aitak eta amak izan dezatela umeak zaindu eta ezitzeko lain diru eta asti. Bestela, familia beeraka joango da berriz ere. Eta gauzak onela badijoaz, laister gera kartzelan lekurik gabe.

Familia ta gizatasuna
maitatu ditzagun bero.
Ez gaitzela munduan bizi
ajolakabe ta ero.
Ezkondu giñan eta, ai! zenbat
bearkizun arrezkero!
Zer datorkigu gure famili
santuak galdu ezker?
Txorikumeak nork eskuratu
kabitik irtenda gero?

Arriskuz betetako garaia
izanik gaztearua,
kutizi danak beteta ere
ez da aurkitzen zerua.
Griña txarretan murgildurikan
galdu leike aingerua...
Familia da gizadiaren
abe ta iturburua.
Gorde dezagun ekaitzetatik,
ez dezala jo zorua.

Ez da errez entzun eta ikusten diran gauza batzuei antzematen. Zenbat aldiz entzun ote ditugu jopardarren gorantzak? Aiek bai langilleak. Aiek bai fiñak eta lantegia benetan maite dutenak. Orregatik egiten dituzte gauzak ain ondo eta merke. Japonen egin-dako tresnak orregatik saltzen dira errez mundu guztian. Merkeak eta onak diralako, batez ere. Baiña janpondarren emankortasuna edo, orain askok esaten duen bezela, produktibitatea ere pipiak jo omen du, ba. Andaluzian zeukaten automobil fabrika bat naiko larri zan. Eta itxi ez bada, laister itxiko da, seguru asko. Gauzak merke egin eta ala ere saldu ezin. Auxe ere komeria da.

Baiña begiratu dezaigun Espaiñiako agintarien jokaerari. Lantokiak sortuko badira langille asko kalera bidali bearra dago-ela esan dute. Eta kalera dijoazenak ez dira diru askorekin joango. Jateko lain justu-justu jasotzen duenak ez du kotxerik erosi-ko, eta jendeari eskuetatik dirua kentzen bazaio, ezin kotxe asko saldu. Onek ez dauka bueltarik. Saltzen ez bada, lanik ez. Eta lanik ezpada, dirurik ere ez. Orra baterez. Ekonomista bizkorrak edukiko ditugu, baiña beste sistimaren bat asmatu bear-ko dute, bestela eserleku bigunetan lasai eserita dauden politikari bizkor oiek ez dute danak ondo ibilli bear. Zergak igo eta orrelakoak egingo dituzte, baiña lanik izaten ez bada, iturriak agortu litezke. Eta orrela ez dute eskuarrantzan nun egiñik izango. Ea xexenak ikusi bearrean izaten geran. Baiña ori ere ez da komeni. Geu izan-ko giñake galtzaille.

Ala ere, ez gaitezen geiegi estutu. Sekula baiño langille geiago dago lanik gabe. Baiña langabetuak gutxitu egin omen dira. Nola ordea? A! Guk *regla de tres* ikasi genduen, eta oraingo auek *regla de uno* ikasi zuten. Bakoitzak berea, alegia. Esaten dutenez, lantsariak ere ez dira igo bear. Eta artzaiak kokoteondo onarekin egon arren ardiak goseak badaude, aien esnearekin egin-dako gaztak ez du koipe asko izango.

Aspaldi ontan entzuten degu
egundoko gezur sailla:
geiegi igo dirala jornal
eta bizitzeko mailla.
Politikoak jaso nai arren
gizon bizkorren medailla,
dirua urri danean asko
saltzea ez al da zailla?

Politikoak ez ote daude
burutik endreatuta?
Asmatu duten dotriñak beintzat
itxura onik ez dauka.
Lenengo bazter guztiak utzi
lur jo eta ondatuta,
gero kotxeak saldu, nai degun
diru apurra kenduta...

1994ko apirillak 29

Jende asko garbitzen dala gure kamiñoetan, baiña eztakit inñun leku segururik bai ote dagoen. Bartzelonako klinika batean estuasun ederra pasatutako gizon bat bai omen da. Ebaketa edo operazioa egin bear ziotela eta kiroman eraman zutenean, or nun asten diran medikua eta praktikantea asarretu eta errietan. Medikiak ebaketa egin nai eta praktikanteak ezetz. Gizona etze-goela operatzeko moduan eta etziola korderik kenduko. Mingaiñak ez ezik indizioa emateko jeringak eta ebaketa egiteko labanak astintzen asi omen ziran, eta alakoxe brillua ateratzen zutela ikusita, gizon gizarajoa jarri da beldurrez airean. Labana sartuta ere ez omen zukeen odolik emango ark. Kordea kendu gabe operatzen asteko kapaz zirala, eta kamillatik salto egin eta or dijoa igesi, eskaillaratan gora. Ura zan ankajokua! Apenas erreuma aundirik zeukan. Eta artu zuen sustoarekin, zeuzkan miñak eta ajeak zearo joan omen zitzaizkion. Orra ebaketarik egin gabe gaixoak sendatzeko sistima berria. Medikiak eta gaitxoziak alkarrekin asarretuerazi, bisturiak eta jeringak astindu, eta aurrera. Ikaratuta kiromanotik korrika iges egin ezker, zearo sendatuta.

Valentzian ere asmatu dute zaarrei akabera nola eman. Zaarren egoitzetan izaten da gela bat norbaitzuk beste mundura

joaten diranean gorputzak urrengo egunera arte gordetzeko. Gela orri *tanatorioa* esaten diote. Valentziako egoitza orretan, azkenetan zeuden zaarrak tanatoriora eraman eta an uzten omen dituzte. Orra mundu onetatik joaten laguntzeko sistema berria. A ze nolako errukia gaizki daudenentzat! Eutanasia, edo eskapurik ez daukatenei beste mundura joaten lagundu ala ez, eztabaida gogorra dabil elizgizonen eta politikoen artean. Eta eutanasia tristea izango da baiña, zakurra bazterrera botatzen dan bezela tanatoriora eraman eta bakarrik uztea ez al da tristeagoa izango? Leengoak zioena: “zaartu ezkeru, ostikada”. Asko dakigula, baiña pertsona zibilizatuak izaten ez degu ikasi, eta kristauak izaten gutxiago oraindik.

Arritu naiz oraingo
inbentuarekin,
gaixoak sendatutzen
dakiten oiekin.
Ebaketa eginda
garbitu ez dedin,
labana aterata
korrika eragin.

Etorri da gaitz danak
kentzeko bolada,
astindu bat emanez
iñola al bada.
Ipurteskiñan eman
iru-lau zatzada,
jeringaren orratza
akuillu ona da.

1994ko maiatzak 6

Maiatzak badu urteko beste illak ez duten zerbait. Illabete loretsua eta mardula dalako, edo ez dakit zergatik. Baiña eztaikit maiatzak pozten ez duen ezer badan ere. Sasiak ere lorez janzten dira maiatzari ongi etorri egiteko. Txoriak pozik kantatzen dute, eta geuk ere maiatza pozik ikusten degu. Pixka bat suspertu eta indaberritu egiten gaituela esan diteke. Il onetako illunabarrean elizan egiten ziran *maiatzeko loreak* etortzen zaizkit gogora. Ez det urterik izaten illunabar gozo aietaz oroitu gabe-

korik. Maiatza zeruko Amaren illa dalako-edo, apaizak ere sermoi gozo eta bigunak egiten zizkiguten. Neska eta mutil gazteak alkar maitatzeko garai berezia zalako izango zan. Maitasunak ezpaitu itz gogorrik.

Emakumeak apaiz egiten asi berri dira Inglaterrako protestanteak. Bat eta beste esaten degu, baiña, emakumeak irripar errezagoa du guk baiño. Maitatzen ere gu baiño geiago dala esango nuke gaiñera, eta oraingo ingelesak guk entzun genituen baiño sermoi samurragoak entzungo dituzte, seguru asko. Ez dakit, ala ere, protestante guztiak oso gustora ote dauden. Asko, emakumeak apaiz egin dituztelako asarretu eta protesta egiteko, erlijioari uzten asi omen dira. Eta katoliko egiten gaiñera. Aietxek protestanteak! Katolikoak ere kezkatzen asita daude apaizak gutxitzen ari dirala-eta. Eta bistan danez, protestanteak ere gaitz berdiña daukate. Ain zuzen, gaitz orri erremedioa jartzeko apaiztu dituzte emakumeak. Ni ez naiz iñor ori komeni dan ala ez esateko, baiña azaletik begiratuta ez al du onek zer pentsatu asko ematen? Izan ere, emakumezkoak gizonezkoen esku-bide berdiñak dauzkatela esaten degu, baiña ez ditugu apaiz egin nai. Erromatik orrela agintzen dute, eta zerbaitegatik izango dala. Baiña ea protestanteak aurrea artzen diguten bakoitzari berea emate onetan ere. Polita izango litzake orixe. Esaten dute-nez, apostoluak ere gizonezkoak ziran. Eta apaizak ere orrela bear omen dute izan. Baiña Kalbarioko bidean Jesusi aurpegia garbitu ziona emakumea zan, ba.

Dana dala, orrela bear bada, orrela izan dedilla. Onela erakusten digutenak jakingo dute zertan ari diran, eta aien esana egiñarekin dana eginda dago guretzat. Besteren pekatuekin iñor ez da kondenatzen. Zertarako burua nekatu, beraz? Bazter guztiak lore dauden garai onetan, eta gorputz zaarrak pixka bat pizten diran illabete eder onetan, ez degu geure burua naasterizko arantzaz bete bear. Uda datorrenerako sasoi punttuan jartzea obe, zer ikusia izango da-eta. Aukera onak ez dira alperrik galdu bear.

Maiatz ederra etorri da ta
ez gaitezen egon triste.
Eguzkia ta lore usaiak
birtute asko dituzte.
Zar samar asko ikusten dira
itxuraz lirain ta gazte.
Edertasunak baldin begiak
argitzen badizkigute,
dotoretu bat artuko degu
oraindik ere, nik uste.

Ospelak ere sendatzen dira
maiatz goizeko intzetan,
biotz garbiak poztu ere bai
maitasunezko itzetan.
Bizi naiaren iturburua
degu maiatza, benetan.
Maiteminduak alkar laztanduz
illunabar epeletan,
alkar-bizitza gozo batekin
jartzen ditu amesetan.

1994ko maiatzak 13

Aurten iruzur egin digu maiatzak. San Isidro eta Azentzio egun berean jarri ez dizkigu, ba? Eta etzi ospatu bear, biak batera. Usadio zaarrak gordetzen dakien erririk bada, Segura degu bat. Eta Santa Barbara mendira joan naiko dute etzi, Azentzio egunak eskatzen duen bezela. Ordubeteko bidea izango da, aldapan gora. Baiña an izango dira, fin asko. Goraiño eltzean ondo etorriko dira gailletak eta kafea pattarrarekin. Gero, pago ostoa ur bedeinkatutan busti eta inguruko baso, zelai eta baserriak bedeinkatuko ditu apaizak. Eta ondoren, meza santua. Mezaren ondoren, ogia eta ardoarekin lukainka mutur bat gustora artuko da.

Oitura oiek oso ondo daude, baiña meza entzutea ere bai, aiskidia. Nai duenak nai duena esango du, baiña sekula ez det entzun mezak iñori kalterik egin dionik. Inguruko errietatik joaten diran erromesak ere berdin pentsatuko dute, nik uste. Eta eutsi oitura eder orri. Goizean goiz samar jaiki bearko da, tontor artaraiño igotzeko. Eta izardi pixka bat atera ere bai. Ez da kalteko. Eta beste alderdi on asko badu orrek: goizetik lanak egin, eta eguerdian bazkari bikain batekin San Isidro eguna ospatzeko aukera, baserritarrentzat.

Izketan ikastea asko kostatzen zitzaaien aurrak Santa Barbararengana eramaten omen ziran leen. Oraingo umeak ez daukate alako arazorik, ia oiñez asi baiño leenago asten dira izketan-eta. Motel samarrak izate ori gure garaiko kontua zan. Dana dala, Santa Barbaran arrantxoa egin eta Kortaberri bailladako baserriren batera bazkaltzera joan ezker, baliteke izketan errez egiteko moduan jartzea, mingaiña pixka bat trabatuko bada ere. Zenbait kaletxe baiño obeto moldatutako baserriak badaude Andraundieta aldean, eta izango dira Azentzio eguna leenago ez bezela ospatutakoak, merezi ere badute-eta.

San Isidro eguna ospatzeko ez dago baserritarra izan bearrik. Leenagoko baserritarrak izandakoak ere ospatu dezakete, beraz. Ia, ba, San Isidro eta Azentzio Segurako mendi eta baillada polit oien inguruan goizetik asi eta gaueraiñoko egun atsegina izaten dezuten. Orrela konturako zerate oitura zaarrak gordetzea merezi dutela.

Azentziotan proatzen dira
kristau zintzoen sasoiak,
ez ditu asko ikaratutzen
aldapa ta mendi-goiak.
Santa Barbarak entzungo ditu
errones danen otoiak,
baserririk erre ez dezaten
tximistak eta trumoiak.

San Isidro da askorentzako
zaindari eta laguna,
baserritarrak izan giñanok
beti gogoan deguna.
Eta auxe da baserritarroi
oputzen dizuteguna:
umorez eta osasun onez
ospatu zuen eguna.

1994ko maiatzak 20

Gogoan daukat eskolan ibilli giñanean nola esaten ziguten kristau artean jaio giñalako pozik egon bear gendukeela. Orrela zerura errez joango giñala usteko zuten, kristau guztiok alaja zuzenak bagiña bezela. Baiña zerbait izango da.

Japonen jaio izan bagiña, gorriak ikusi bearrean izango giñan gizonok. Izan ere badakigu japonarrak nolako langille fama duten. Angoak etxean baiño denbora geiago pasatzen dute lantegietan. Eta aien andreak gustora bizi bear dutela dirudi. Telebistako nobelak ikusteko eta bizilagunarekin berriketan egoteko naiko denbora, senarrak traba egin bildurrik ez, illaren azkenean naiko dirua senarrak irabazita. Zer nai dute geiago? Baiña, ala ere, lanak izaten dituztela uste det. Japonesa txiki oiek ez omen dira errez konformatzen diran oietakoak. Denbora luzean bakarrik etxean egon ezkerok, izugarritzko estresa arrapatzen dute. Eta bere burua errenditu ezin, eta senarra etxera etorri zai egoten dira ari astindu on bat emateko. Senar gizarajoa jipoitu arte ez dira onera etortzen. Eta estresa sendatzeko ez dago senarrari jipoi bat ematea baiño erremedio oberik Janponiako etxeoandrentzat. Eskerrak an jaio ez giñan, bestela autsak kenduko zizkiguten, noski. Goizean emaztea ez esnatzearren isil-isillik lantegira joan, astoak bezela lana egin, eta gero etxera etortzean andrea estresatuta dagoela eta jipoia artu bear. Eta isillik artu ere, jenio txarragoan jarri ez ditezen. Nekatuta datorren gizonarentzat, pasada artu bearra baiño ohea da emaztearen laztantxo bat. Tristeia izango da ori ere, orratik. Gero, japoniarrak aurreratuta bizi dirala esango digute. Sekulako adelantuak dauzkatela. Baiña aien aldean ondo bizi gera gu. Esandako ordurako etxera etortzen ez bagera, bekozko illun samarra ikustea baliteke. Baiña Japonian egindako andrea artu bagendu, errukarri giñan gu. Orduan ikasiko genduen bizitzen.

Emaztea ez da gero Japondik ekartzen diran trepetxuak bezela, nai degunean piztu eta nai degunean itzali egiten dan txisme bat. Askotan bere kasa pizten da, eta kontuz ibilli bear da.

Ez da suerte izugarria
japoniar jaiotzea.
Aiek aiña lan egin bearra
bada naiko gurutzea.

Eta ordaiñez emaztearen
astindu latzak artzea.
Ez al da ori gure aldean
miserable bizitzea?

Lan otsak ez du umore onik,
ezta zorion osorik,
Japongo gisan ez baldin bada
dirua beste jainkorik.

An ez daukate emaztearen
laztan goxoen gustorik,
eta senarra etxeratzean
ez da entzungo bertsorik.

1994ko maiatzak 27

Denbora asko baiña leen iritsiko omen da gizona eun urtean bizitzera. Emakumeak bizimodu luzeagoa izaten dute, eta auskalo zenbat urtean biziko diran emendik aurrera. Ikusi nork duen suertea orain ere. Egia esan, eun urte asko dira, eta guk ez degu orrelako paotxik arrapatuko. Sendakuntza asko aurreratu da, eta gure ondorengoak gure aldean osasun ona izango dutela esaten dute. Gure illobak eta billobak mundu onetan aspertu bat artzeko moduan izango dira. Eta ala ere, iñork eztu esango emendik joan nai duenik. Komeria da auxe ere.

Bizia luzatzearekin poztu egin bear genduke, baiña ez dakit, ba, danak oso lasai ote dauden. Amagiarreba eta erraiña alkarrekin bizi diran familietan koskak izango ote diran bildurra dute batzuk. Neguan eskiatzera joan bear dutela, edo udan eguzkia artzera, gazteak anka egiteko prest egoten dira, eta jakiña, amagiarreba xaarrak umeak zaindu bear. Berak pentsatuko dute zer egin, baiña ondo konpontzen ez badira, mundutik joan gabe eun urteko inpernua seguru daukate. Badira ordea oso ederki moldatzen diran amagiarrebak eta erraiñak. Badira munduko berri dakiten buru argiko emakume bizkorrak. Amagiarreba edo erraiña, berriketak eta uskeriak alde batera utzita, oso ondo etortzen dira alkarrekin. Etxean bi emakume geiegi omen dira. Baiña ez ondo konpondu ezkeru. Amagiarreba eta erraiña alkarrekin ondo konpontzen diran etxea zerua izaten da, eta ez eurentzat bakarrik, baita famili guztiarentzat ere. Aiek ez dute diplomazia ikasi bearrik pakean eta pozik bizitzeko. Gizonak ere poliki moldatzen

dira alakoan ondoan, naiz eta emakumeak baiño baldarxeagoak izan.

Ez dakit ala ere, gizonak ainbesterañoko suerterik izango degun. Gobernatzailleak esaten asi dira aurki nai ez duenak ez duela izango irurogeita amar urte bete arte jubilatua bearrik. Eta nik usai txarra artzen diot onixe. Ez ote dute esan naiko irurogeita amar urte bete arte ez dutela iñor jubilatuko? Ea, eun urte betetzera iritsi baiño leen, norbaitzuk bizkarra okertuta errenka-errenka lanera joan bear izaten degun. Ez al da orrelakorik izango, bes-tela zenbait agintari oilloak perratzerara bidaltzeko modua egitea obeko litzake. Gizonak lanpetuta petraltzen badira, akabo mundu onetako emakumeen zerua ere.

Gazte geienak, al baldin bada,
errez antzean bizi nai,
kafeterian lagunartean
kontuak esanez lasai.
Etxekoandre izanak
orain neskame danak,
eta ezin bizi alai
amonaxartu eta ondoren
baldin badabiltz ume zai.

Esker oneko izaten danok
bear degu ondo jakin,
aintzakotz artzen ez degulako
amoña mindu ez dedin.
Beti lanperatuta
egonik nekatuta,
noizbait ondo bizi dedin.
Len egin zuen naikoa eta
ez lan geiago eragin.

1994ko ekaiñak 3

Arrokeria pekatu omen da, baiña beste guztiak gu baiño geia-go dirala uste izatea birtutea ote da? Alemaniarrak gure aldean jakintsuak diralakoan egoten gera. Nola makina berriak egiten ala beste gauza guztietan ere. Baiña an ere danetakoak daude ordea. Alemaniako printzipe bat ezkontza autsi edo dibortziatu berria da. Zergatik eta tontoa dalako. Bere familikoak kezkatan omen zeuden andreak nai zuen guztia egiten ziolako. Joan dira epaillearengana eta onek, baitz. Tontoa dala, eta dibortziatu dedilla, nai badu.

Printzipe orrek ogeita iru urte dauzka eta emazteak, berrogeita amaika. Egia esan, neronek ere beste ainbeste esango nion epaille-aren lekuan egon izan banintz. Emezortzi-ogei urteko arroxa musu-gorriak nunai ikusten dira. Eguzkia baiño ederragoko azukre-koskorak ainbeste daude, eta ogeita iru urteko mutilla berrogeita amaika urteko sagar umatuarekin ezkonduko zan, ba? Neska gazte danak etziran arentzat egongo, baiña bat edo besterekin proba egin beintzat. Beti ez dakit, baiña batzutan santu batek baiño arrazoi geiago izaten dute epailleak. Eta ori ere aitortu bearra dago. Orain arte tontoa izan bada ere, Alemaniako printzipe gizarajoa esnatzeko bidean jarri dute beintzat, eta ez da gutxi. Berriz ez al da leengo putzura eroriko. Ezkontzeko tratua egiteko ez duela balio, ez dala kapaz esan du epailleak. Eta alaxe izanda ere, norbaitek lagunduta bederik beretzako moduko laguna aurkituko al du. Baiña bere ama baiño emakume zaarrago dan emaztearekin konformatzen dana, orain ikusten diran gazte panpoxa batekin ez al da ondo moldatuko?

Nik baietz esango nuke. Bestela ez da alemaniarra. Printzipearen emazte izanari ez diot ezer kentzen, berrogeita amaika urte dauzkalako. Baiña familikoak kezkatu egotea ez da seiñale ona. Senar onegien kontura bizitza gustatzen zaien sorgiñak izaten dira, eta orrelakoren bat ote zan ura ere? Alemaniarrak gauza bakoitza bere lekuan jarri dutela dirudi oraingoz. Izan ere, alako makina berriak egiten diran tokian, zer egin bear zuen printzipe gizarajoak erdoitutako makina batekin?

Printzipe batek ikusirikan
atso zar bat naiko triste,
bere sasoia eskeiñi eta
jarri naiko zuen gazte.
Baiña aberats izanagatik
ezin liteke ainbeste.
Mundu onetan urteak mugak
denoi jartzen dizkigute.

Lagun zarrakin bizi bearra
ez da lantegi makala,
orretarako batek bear du
biotza oso zabala.
Jakiña zegon familikoak
asarretuko zirala.
Zeiñek ez daki dirua oso
lagun gosetia dala?

Telebistak ez dauka txantxetako indarra gure artean. Egiten digun itzala ez da nolanaikoa. Eta ez da beti beste munduko gauzak ikusten diralako. Baiña asi aurtxoetatik eta zaarretaraiño, danok engaiñatzen gaitu, gutxi edo geiago. Eguneroko berriak ematen dizkigu, gogoko ditugun saioak ere bai, ikuskizun interesgarriak-eta tartean dirala. Eta akats batzuk gorabeera, or edukitzen gaitu ordu zaarretan berari begira. Ez degu pentsatzen telebista gabeko etxerik izan bear duenik ere. Garaiak orrela eskatzen du, eta erantzun bearra dago emen. Beti leenean egonda ez dago aurrera egiterik.

Garai batean genduen irakurtzeko zaletasun ura kendu egin digu telebistak. Liburuak itxierazi dizkigu, eta ez det uste au gure onerako danik. Naiz trenean joan edo eguzkia artzen egon, eskuetan nobelaren bat etzuen gazterik etzan ikusten leenago. Baiña orain telebistak bete digu liburuaren tokia. Ez da arritzeko ere, alde batera. Irakurtzeak neke pixka bat berekin du, eta telebistak dana eginda ematen digu berriz. Pentsatzeko lana ere kendu egin digu, azkenik. Gure aurrak ere tebeoak irakurri baiño marrazki bizidunak ikusi naiago dute. Eta gazteak naiz elduak ere telenobelak errezago ikusten dituzte liburuak irakurri baiño.

Esaten dutenez telebistarenganako zaletasuna komentuetan ere sartu omen da. Vatikanotik komentuetara bidali dituzten liburuxka batzuetan telebistarekin kontuz eta neurritz erabiltzeko gomendatzen omen zaie monja eta fraillei. Beste entretenigarririk izan ezean, komentuko alkar-bizitzari kalte egin lezaiokeela telebistak. Eta komentuetara abixu au bidali dutenerako, telebistari buruzko azterketa sakonak egin izango dituzte Erroman. Eta telebistan ikusten diran zenbait saio ariñek kalte egitea litekeena da komentuetan bizi diran fraille eta monjak alkarri gorde bearreko begirune zuzenari. Orain ez dira gauzak leen bezain estu artzen, baiña telebisioan animaren etsaiak libre antzean ibiltzen

dirala iruditzen zait. Esaera batek dioen bezela, arriskua maite duena arriskuan erortzen da.

Komentuetan pakea obe dute bai, etsaien adarkadai eutsi eziñik ibiltzea baiño. Orrelaxe iruditzen zait.

Telebisioz ikusten dira
naiko programa gaiztuak:
neska gazteak erdi jantzian,
ez, noski, oso santuak.
Eta deabru zarrak izanik
gu ondatzeko sortuak,
Vatikanotik komentutara
datoz ordena estuak.

Gure onean bidaltzen dira
Erromatik egiak,
atarramentu onik ez dula
sekula kristau nagiak.
Estropuz egin erazten ere
nola dakin aragiak,
suzko putzura erori gabe
listo ibilli begiak.

1994ko ekaiñak 17

Gizon eta emakumeen arteko gorabeerak Adan eta Ebarekin asi ziran, eta munduarekin batera amaituko dira, seguru asko. Alkar errespetatu bear degula eta orrelakoak esaten ditugu, baiña aizeak eramaten ditu danak. Ebak Adan gizarajoa engaiñatu zuen bezelaxe, gizonak ondo engaiñatzen dakiten emakumeak badira. Eta ederki menderatzen dakitenak ere bai. Pulamentuzko emakumea dala esan nai degunean, “orrek dauzka biboteak!”, esan oi degu.

Gizonezkoak bezelaxe egunero bizarra kentzen zuen emakume bat ezagutu nuen. Eta zuek ere bakarren bat ezagutuko zeneduten, bearbada. Eta orrelako neska batek hotel batean lana egin zuen Ipar Amerikan, esaten dutenez. Baiña lanetik bidali, bota egin du bere nagusiak, biboteak zeuzkalako. Zerbaiten bildurra artu eta biboteak kendu zituen, gajoak. Baiña alperrik. Lana utzi eta etxera joan bear. Baiña neskatxari biboteak berriz irten ordea, eta nagusia auzitara eraman du. Eta leengo lanean artu bear izan

du berriro, errespeto ederrean. Baita beste langilleen aurrean bar-kazioa eskatu ere. Orixe da biboteak edukitzea. Oso itxura ede-rrekoak ez diran mutikoak ikusten dira gaur, ille luzearekin moto-tsa eginda, eta belarritakoekin. Neskak zergatik ez dituzte bibote-ak utzi bear, baldin badauzkate? Nun dira gure askatasuna eta demokrazia eta gaiñerakoak?

Etxean umil asko egoten diran gizon askok kanpoan sekula-ko aginpideak dauzkate, sarritan. Plantak egiten dituzte beintzat. Noranai begiratuta ere, zer ikusten degu? Gizon iltzeak, gerrak, gogorkeria eta lapurreta ugari. Goitik asita gaiñera. Emakumeak gu baiño fiñagoak dira, eta gizonen aginpidearen erdia eman bear litzaieke. Batzutan asarrealdi luze samarrak arrapatzen dituzte, eta adiskidetzea dexente kostatzen zaie. Alaxe ere, etxetik kanpo-ra emakumeak geixeago aginduko balute, mundu onetako bizi-modua bigunagoa, gozoago eta obea jartzeko modua egingo lute-kela iruditzen zait. Bibotedun emakumeen premi pixka bat badaukagula esango nuke.

Petralak jartzen dira
zenbait gizon ñoño
zenbait gizon ñoño,
neskatxei biboteak
galerazteraiño.
Iñor igo ez dedin
aien maillaraiño.
Baiña neskatxen berri
ez jakin gaurdaiño:
bibotedunak obe
gatz gabeak baiño.

Nagusiak nai zion
lana galerazi
lana galerazi.
Baiña ez du orrekin
asko irabazi.
Neska bibotedunak
eman dio auzi:
“gu ondo estimatzen
bear du ikasi.
Ez al gera politak
bibote ta guzti?”

San Juan eguna. Erri askotan, eta Seguran ere egun aundia. Pare-parean tokatu zaigu, Segurari lore batzuk eskeintzeko. Garai batean bederatzi erri babesten zituen Segurak. Napar aldetik-eta etortzen ziran lapur eta gaizkilleei gogor egiteko eman zioten alako indarra erri oni. Eta Goierri alde onetako jendeari ere errespeto latza sartzen zioten segurarrak, esaten dutenez. Gaur egun ez du alako itzalik botatzen. Zertarako? Seguran dagoen lasaitasunak ez al du aginpide guztiak baiño geiago balio? Bizitzeko emen dagoen bezelako baretasuna eta patxara ez dira edozein erritan aurkitzen. Estu eta presaka bizi diranak ez dira segurarrak baiño obeto bizi, ez. Oitura eta usadio zaarrak maite dituen erririk bada, Segura da bat. Emengo bizilagunak erria maite dutela esan nai du orrek. Eta maite duen tokian bizi dana, ondo bizi da.

Dantzari eta txistulariak ez dira faltako Sanjuanetan. Baiña orretaz gaiñera, ez degu aaztu bear segurarrak musikolari azkarrak eta trebeak dirala. Bolari onak ere badira emen. Beti izan dira. Pelotarako zaletasuna ere ez dute gaur goizekoa. Eta ez zaletasuna bakarrik, ez. Pelotari abillak eta trebeak izan dira, eta gaur ere badira, noski. Eta aurrerantzean ere izango dira, landare gazteak bada-toz-eta. Bertsozale purrukatuak izanik, saio ederrik antolatzen dute. Santa Garazi, Santa Barbara eta orrelako urteroko egun seiñalatuetan jai ederrak egiten dira. Oitura eta usadio zaarren zaleak dira emengo erritarrak, esan bezela. Baiña orrek ez du esan nai zaarusairik daukatenik. Beste edozein erri aiña edo geiago da Segura. Eta badu meriturik asko. Erria bera ere ederra izanik, meritu aundi-ko etxe eta jauregiak ditu. Eliza bikaiña, komentuak eta inguru zoragarriak. Zerain-portaletik Segurako madurara begira egon ez danak, edo Zeraindik beera datorrela Segurako madura ikusi ez duenak ez daki Euskalerriko berri. Udaberri eta uda garai onetan gure madura ori aldenik alden zearkatu ez duenak, ez daki kutsatu gabeko ibilto-ki bare, paketsu, eroso, alai, argi eta zoragarriak zer diran.

Segurari jarritako bertso asko ditut, eta aietako para bat kantatuko dizkizuet, danak kantatzea luze samarra izango da-eta. Nik ere nere omentxoak eskeiñi nai, ba, Segurari. Eta izan ditezela bere ondran eta alabantzan.

Aiek basoak, aiek soroak,
ura eguzki dizdira!
Txoraturikan gelditu nintzan
Segura aldera begira.
Itsas-ertzian ibilli edo
naiz igo goiko mendira,
au bezelako leku politak
gutxitan ikusten dira.

Zubiberritik begiratuta
lurrak zeru jo artian,
edo Mendarte baserritikan
zabal-zabal ikustian,
Oria ibai marmarariak
ebakiaz bi partian...
orren madura lasai, alairik
ez da Goierri guztian

1994ko uztaillak 1

Opor usaia zabalatzen ari da. Eta askorentzat orixe izango da oraingo buruauste nagusia. Bizi nai dan seiñalea da ori, eta artu dezagun borondate onez. Osasun maixuak ari dira garaiari dagozkion aolkuak ematen. Orain arte bapo jan eta edan dutenak orain asten dira kezkatzen. Neguak erantsitako koipeak nola kenduko ote dituzten, alegia. Flakatzeko erremedio on asko eskeintzen digu propagandak, baiña medikuak ez daude oien alde. Gorputza lirain gordetzeko gutxi jatea ere ez dute ontzat artzen. Gorputzari bear duena eman bearra dagoela esaten dute. Ez geiago eta ez gutxiago. Eta bakoitzak bere gisako errejimena egiteak gaixotzeko arriskua du. Flakatu nai duenak medikuaren esanetara jarri bear du, goseak egonda eskeleto biurtu baiño leen. Mitxeliñak itsusiak izango dira, baiña ezurra eta azala besterik ez, eta nundik eldurik ez dutenak ederrak izaten al dira? Begira daudenei inbiri pixka bat emateko moduan egon nai dutenak, nola-alako pastilla eta orrelakoekin kontuz eta poliki ibilli. Goseak egon eta gaiñera

gaixotu, a ze nolako porrujorra. Bear aiña janez gorputz egokia edukitzeak dauka meritua, ez beste ezerk.

Medikuak diotenez, umeak gosaldu gabe eskolara bidaltzea txarra da oso. Umeak auldu egiten dira, eta eskola ikasteko indarrik gabe gelditzen. Eta bear bezela azi ere ez dira egiten. Eta ez gizentzeagatik goseak egoten diran emakumeak bear baiño une txikiagoak izaten omen dituzte, eta naiko pixurik gabeak. Ortik atera kontuak bear dan neurrian jateak zenbateraiño garrantzia duen. Jatekoak erosi bear diranean ere ondo janda joan bear da dendara. Goseak dagoenean eztira erosketak ondo egiten. Mitxeliñak ez dute ondo emango ondartzan, baiña zenbait anka-me ez dira beste munduko gauza izaten. Alakoak ez ditu eguzkiak ere edertzen. Gosearen gosez orituta gelditu gabe, noizean bein medikuarekin egotea ona izango da, orratik. Asko moduzko pildora zikiñak artzea baiño obe. Ondartzara begira dauden begiluzeei inbiri pixka bat emateko moduan egoteak ez al du balio?

Danok eduki nai genituzte
gorputz lirain eta fiñak,
baiña neguan ez gera zaintzen
eta udan tripamiñak.
Erretxinduta bizitzen dira
ipurtigar ta erkiñak.
Umorerikan ez galdu beintzat
ta or konpon mitxeliñak.

Mediku jaunen esanak beti
artu bear dira aintzat.
Noizean beingo baraua ona
izan liteke guretzat.
Gorputzarentzat ona ez dana
txarra da animarentzat.
Lanari artu neurria baiña
goseak ez egon beintzat.

1994ko uztaillak 8

Zenbaitek uste izaten du emakumezkoak baiño indar geiago daukagula, eta nai dan guztia egin dezakegula. Au nunai gertatzen da, zoritxarrez. Ala ere, nagusikeri ori beeraka dijoala uste det. Eta ez dakit aurki gure nagusitasunak nun gelditu bear duten. Gaur askotan entzuten degun aitzakia da senarrak ez diola lagun-

tzen emazteari etxeko lanetan. Lan oiek egiten ez genduela ikasi eta orrelakoak esanda, naiko arin libratzen oituta gaude, bai. Orain arte orrela izan da, baiña ez dakit aurki beste alderakoak ez ote diran etorriko.

Catalunya aldean gizona etxeko lanak egiten erakusteko eskolak moldatzen asi dira. Toki askotan, erriko jakintza edo kultura arduradunak emakumezkoak dira, eta oiek asi dira bere lapi-koari su ematen. Erakutsi errez samar egiteko moduko lanak erakusten asi dira gizonetzko eskola oietan: galtzerdiei puntuak jaso, alkandorari botoia josi eta orrela. Ori, oraingoz, losintxa egin eta gizonak animatzeko. Gizonetzkoak eskolara eramanezko amua botatzeko da ori. Gero, urrengo ikastaroan ontziak garbitzen, erropak plantxatzen, sukaldea eta eskaillerak garbitu eta orrelako lanak egiten erakutsiko omen dute. Baita aurtxoak baiñatu eta orrelakoak egiten ere ikasi bearko dute. Eta bizkorra dala uste duen gizonetzko bat baiño geiago eroriko da zepaon oraingo onetan. Ondoesanean artu eta eskolara eramango dituzte, eta gero zeñiek esango du: “au ez det egingo eta beste ori egiten ez dakit?”. Jakiteak ez duela kalterik esan oi da, baiña bere arriskua badu. Esandako guztia isillik egiten duenari agintzen zaio lanik geiena. Eta ea gizon bat baiño geiago lanetik etxera etorritakoan mantala jantzi bearrean izaten dan. Nolanai ere, ez diogu alderdi illuna bakarrik ikusi bear guzti oni. Batek besteari laguntzeak frutu onak eman bear ditu, nai ta ez. Etxeko lanak andre-gizonak bien artean eginda, ez al dute alkar goxatzeko asti geiago izango?

Gizonetzkoak omen gaudela
gaizki azi ta eziak.

Ala diote baiña ez dago
sinisterikan guztiak.

Oraingoan ez gaitu salbatzen
etxekoandreen graziak.

Gu ezitzeko sortu dituzte
ain eskola bereziak.

Zerbait gaiñera zetorkigula
banuen naiko susmua,
bazebillela gu arrastoa
sar erazteko asmua.

Errez ikasten dala esanez
bota digute amua...

Kontuz ibilli, eldu ta gero
alperrik baita damua.

Begiak zabaltzeko eta burua argitzeko maixurik onenetako bat gosea omen da. Eta ez guretzat bakarrik. Baita arkakusuentzat ere. Ingalaterran juizio bat bertan beera utzi bearrean izan dira, arkakusoak dirala-eta. Epaimai edo juraduan bi emakume omen zeuden, gizon bat erdian zutela. Eta alako batean or nun asten diran emakume oiek azka, kolkoak urratu bearrean. Azkureari eutsi ezin inñundik inñora. Eta juizioa beste egun baterako utzi bear izan dute. Erdian zeukaten gizonezkoa oso bizartsua izan, eta kolkoa arkakusoz beteta omen zeukan. Baiña bai xomorroak leku obeak nun zeuden azkar antzeman ere. Bizar artean baiño kolko leunean obeto moldatuko zirala ikusi zutenean, laister ziran emakumeetara saltoka. Eta an ziran istilluak!

Oraintxe da arkakusoen garaia. Eta baditeke ondartzan eguzkia artzen daudenei lata ederra ematea. Uda garai onek baditu bere bentajak. Arkakusoen erasorik nai ez duena dijoala mendira.

Datorren asteleenean da Santa Marina eguna. Biar asiko dira Aztiriko festak bere ondran eta alabantzian. Eta arkakusoen bildurrik gabe une lasaiak pasatu nai dituen joan dedilla auzo onetarra. Mendian ibillaldia egin eta gero dantzari, bolari eta soiñu, oitura zaarreko festa alaiak eta paketsuak ikusteko aukera izango du. Bertsolariak ere izango dira, urtero bezelaxe. Aztirian ez dago zinetoki eta teatrorik. Baiña pago mardulen azpian plazatxo polita bai. Munduan ez dago ango pagope zoragarria baiño toki aproposagorik bertsoak entzuteko ere. Toki egokia da bertsolarien ateraldi preskoak entzun eta lasai parre egiteko. Aztiri erretegian edo beste jatetxean bapo afaldu ondoren, purua erreaz lasai exeri eta gauean pagopean bertsoak entzuteak grazi aparta du. Edo lasai bazkaldu ondoren, aize sanoa artuz, atsedentxo bat artzeko ere. Izaten dira nun zer ikusiko batetik bestera ibiltzen diranak ere. Orrelakoentzat ere toki aparta da Aztiria. Egun auetan joaten

bazera, une ederrak pasatuko dituzu, mendi giro ederrean eta arkakusoen bildur aundirik gabe. Ondo ibilli.

Aztiri gaiñak nola ez eman
euskaldun bati inbiri?

Beste tontor bat nun da au bezin
alai eta jostalari?

Begira eliz-kanpai gaiñean
dagon aingerutxoari.

Esan liteke tronpetarekin
deika dagola danori:
atoz onuntza pozez beterik,
ementxe dago Aztiri.

Santa Marinak babesten duen
baillara txukun, apaiña...

Oraindik ere zintzarri otsak
alaitutzen duen gaiña.

Zelai, baserri, mendi ta baso
ikusten dira nai aiña.

Begi-biotzak asetzen ditu,
isillerazi mingaiña.

Politagorik ez da beste bat,
politik badira baiña.

1994ko uztaillak 22

Gure aurreko aitonak etzuten eskola asko jakingo, baiña jakinduriz betetako esaera asko utzita joan ziran mundu onetatik. Auetako bat: “ume jaio eta ume biurtu”. Ume izatetik gazte izatera iritsi arteko garai xeblebre bat izaten du pertsonak: txikia izateko aundiegi egiten da, eta aundi izateko txikiegi artean. Gero, irurogei/ irurogeita bost urtetara iristean ere orrelako zerbait gertatzen zaigula esango nuke. Orrela esaten dute sikologoak ere.

Umeak zerbait nai duenean tema egiten du. Zaarra burugogor eta kaskaillu jartzen da. Eta kasketaren bat arrapatzen badu, zeñek atera ura beretik? Urteekin batera lagunak ere ezkutatatu egiten dira, eta orra bakardadea etorri zaarraren gaiñera, bere tristura eta guzti. Zenbait aittona zaarrek ezer gutxi bear izaten du gizatxartzeko. Emakumeak ez omen dute orrelako ajerik izaten. Jubilatu ere ez dira egiten, gajoak, eta zaartuta ere lanean jarraitu bear. Eta asarretzen baldin badira, beretzat kalte. Zer nai dezu? Urteekin agintzeko gogoia ere joaten da, eta lanaren mende bizi

danak ezertan pentsatzeko gogorik eta astirik ez. Aitonak baiño obeto moldatzen dira amonatxoak. Zerbaiten bentaja bear zuten aiek ere.

Ez dakit zergatik, baiña uda garai onetan sikologoak aitona-amonei aolkuak emateko prest egoten dira. Eta kontua da zer egin bear degun zeñek esana izaten degula. Kontsejuak merke saltzen dira nunbait. Nai izan ezkeru umore txar aldiak gainditu eziñik ez dagoela esatea eta oiek danak ondo daude. Jubilatuak ezer gutxi dezake ordea, eta gure jakintsuen sermoi asko agintarientzat gorde bear lituzkete. Edo aolkuen erdiak dirutan eman aitona-amona askori. Zaarsari edo erretiro itxurazkoa daukatenak ez dira ain triste ikusten, bestalde. Udan emen eta neguan Kanarietan poliki moldatzen dira. Jenio txarra patrikara ondarrean jaiotzen ote dan egoten naiz pentsatzen. Sakela eta sabela beteta edukitzeak ez du trabarik egiten eguzkia artzeko, eta poltxikokan karga pixka bat ez da txarra paseatzeko eta lagunarterako. Ezta noizean bein ondartzan jiratxo bat edo beste egiteko ere. Leengoak esan zuen bezela, “bagenduke zerekin, badakigu nola”.

Zartuta ere gauza on asko ikasi omen litezke,
baiña ikasten orain artean egin degu naiko neke.
Arindu gera eta erosi nai ote gaituzte merke?
Kontuarekin ez asi emen pazientiaren eske.

Naizta batzutan txantxetan ere serio samar itz egin,
ez gaude beintzat asarre eta etzaiguzute aldegin.
Oraindik ere zenbait kutizi nola daukagun geurekin,
al baldin bada oiek betetzen apurtxo bat lagun egin.

1994ko uztailak 29

Beste bi egun barru San Inazio eguna ospatuko degu. Aurten igandera iges egin badigu ere, beste askotan asteguna jai egiteko

aukera eman digu, eta gure patroï aundiarekin aaztu gabe, usadio-ari eustea komeni zaigu. Gure santu aundi au gizon zuzena eta zorrotza zala entzun izan det. Jenio estukoa. Eta mundua zuzentzeko alegiñak egin zituen, baiña beste batzuentzat ere lana utzita joan zan emendik. Aren garaian ere baziran oitura xelebreak. Kolko inguru mardula zuten neska gazteak sekulako estimazioa izaten zuten. Italiako zenbait lekutan uste izaten zuten illargiak ikusgarritzko birtuteak zeuzkala kolko ingurua betetzeko. Eta orren premia zeukatenak zerbait nai, ba, eta Napoles eta orrelako uri aundietan balkoira irtenda egoten ziran gauetz illargitan, erropak kenduta. Gustoko mutillak izango zituzten, noski, eta aieri inbiri emateko zerbait egin nai, itxura danez. Bidezkoa izango zan. Baiña silikonarik etzan orduan, eta gauetan illargiari begira egonda ea, ba, kolkoa pixka bat borobildu eta betetzen zuten. Orain eguzkia artzeko oitura dago, eta orduan illargia artzekoa. Etzan pekatu aundia, inguruko leioetatik zeñek begiratu izango zan baiña. Oitura ura sermoilarientzat ondo etorriko zan. Pulpitora igo ezkerko zerbait esan bearko zuten, eta orra gai egokia deadar batzuk egiteko. Nik ez dakit illargiari paparra erakusteak milagrorik egingo zuen, baiña kalterik ere etzuen egingo, seguru.

Oitura okerragoak badira. Biriketako minbizia erruz ari da ugaltzen, batez ere emakumezkoen artean, zigarroa erretzen dutelako. Medikuak kezkaturik omen daudela esaten dute. Izan ere, gizonak egiten dutena egin nai eta orra nolako porrujorak. Egia esan, gizonak aiña badira emakumeak, baita ederrago eta gozoagoak ere. Baiña ez luteke bere burua orrela ondatu bear. Kolkoa zirriztu pixka batekin erabiltzea ez dakit ona ala txarra izango dan, baiña orregatik ez da iñor iltzen. Orrelakoak ikusita, askotan koloreak gorritzen zaizkigu, eta neska gazte ederrak zigarroa erretzen ikusteak ez gaitu arritzen, ez iñori penarik ematen. Seigarren mandamentua isildu zan. Mandamentu geiago ere badira ordea, eta bosgarrenari astindu batzuk ematea ez legoke gaizki. Egiten dituen kalteak ikusita, dirua irabazteagatik tabakoa sal-

tzea ez al dago gaizki? Obe genduke San Inaziok mundu onetan bueltatxo bat egingo balu. Aurkituko luke zer egiña.

Len sermoi asko iristen ziran
seigarren agindurairiño,
eta bildurra sartzen ziguten
danoi ezurretairiño.
Gaur tabakoa sartzen digute
minbizia sortzerairiño...
Iñor ez bada mintzatzen ere
zorroztasunez gaurdairiño,
bularrerako txarragoa da
illargi betea baiño.

Garbirik ezer bada garbia
da gauean intz epela.
Bere aldean tabakoaren
kea ez al da ustela?
Illunpearen zale diranak
konturatu ditezela,
pitxi politikak argirik gabe
dizdirarik ez dutela.
Eta ez dute iñun luzitzen
illetargitan bezela
illetargitan bezela.

1994ko abuztuak 5

Makiñatxo bat gazte egongo zan abuztua etortzeko irrikatzen. Eta emen degu illabete santu au ere. Etorri da opor-illa. Ez dago garai batean bezela gazteak ankatik soka bat erantsita edukitzerik, oillalokak txitoak bezela. Gazteak ibilli egin bear du eta bazterrak ikusi. Geldi egon ez beste guztia egin bear. Eta ala obe gaiñera, bes-tela erdoitu egingo lirake-eta. Ibilli bear duen makinak koipea bear izaten du, geiegi berotu eta ondatuko ez dedin. Eta oporretan dabil-tzan gazteak ere koipea bear izaten dute, eta koipe ori dirua da, noski. Zorioneko dirua. Eskatzen duten guztia gutxi, gazteentzat. Eta eman bear duten gurasoentzat, asko. Komeria da auxe ere. Opor garai onetan eztabaida koskor batzuk izango dira familietan, baiña aita eta ama poltsa zabalduko dute pixka bat, eta orretan amaituko dira gorabeerak. Gurasoak badakite seme-alabak ez dira-la motzegi lotu bear. Eta luze utzi ezkeru, endreatu egiten dirala. Erdiko puntua billatu bear. Erreza al da ori asmatzen? Asmatzen

badute eta ezpadute, aitak eta amak alegiñak egiten dituzte, bai. Eta ori ezagutu eta aitortu egin bear dute umeak. Guraso eta gazte jatorrak famili askotan daude. Eta aurten ere izango dira opor ederrak pasatutakoak. Urte guztia eskolan edo lanean pasatu dutenak zerbait bear dute, izan ere. Bizi ere egin bear da emen.

Bat eta bestea esaten aritzen gera gu, baiña gazteak ere bada-kite arrazoi galantak botatzen. Alkohol asko edaten dutela eta gaizkiesaka aritzen gera askotan. Neska gazte batek esan zidanez, taberntan botella txiki bat ur garestiago dago zerbeza edo ardoa baiño. Eta dantzan jo eta ke ibilli eta egarritzen diranean, zuritoak edo basoerdiak edan bear izaten dituzte askotan, ura garesti dago-elako. Alkoholari eldu bear ura edateko dirurik ez daukatelako. Eta gazteak bazter guztiak zikindu edo ondatzea besterik ez dute-la egiten esango degu gero. Ganberro utsak dirala. Gazte bat baiño geiago izango dira mendian neka-neka eginda etorri, lagunartera joan eta ura pozik edango lutekeenean alkohola edandakoak.

Dana dala, oporretara zoaztenak ondo ibilli eta atzera etortze-ko modua egin dezazutela. Familietan ez dedilla atsekaberik izan.

Erne ta argi egon izan da
xagu zai dagon katua;
eta gu berriz beti opor zai,
au da gure pekatua.
Orain kolperik ez jota ere
badago noiz nekatua.
Ongi etorri izan dedilla
abuztu bedeinkatua.

Zein ez ote da apur batean
eseri soro ertzean,
gerria eta bizkar ezurra
nekatuta okertzean?
Asmo sendo au artu izan da
neke azpian lertzean,
berriz lanean asteko baiña
oporretan aspertzean.

1994ko abuztuak 12

Bi gaitz daude mondan oraiñaldian, eta biak batera: erorialdiak edo estresa esaten dioguna, eta kolesterola. Estresak tristetu

egiten gaitu, eta iñundik iñora bururik altxatu ezin. Ezertarako kemenik gabe gelditzen gera. Eta kolesterolak odola loditzen digu. Odola loditu, eta zaiñetan pasatu ezinda gelditzen da. Ortik etortzen dira gero biotzeko erasoak eta iñun diran gaitzak. Kolesterola, zurrutari utzita eta jaki bereziak janez eta abar menderatzen da. Baiña erorialdiak arrapatzean, lanak izaten dira bizitzeko.

Kanadako mediko batek aurkitu du oientzako erremedioa. Eta oso erremedio atsegiña gaiñera. Artu erreza. Baiña eskuratzen zail samarra izatea baliteke. Sendagille jaun orrek esan duenez, erorialdiak eta kolesterola sendatzeko ez omen dago musu ematea bezelakorik. Musu asko eman. Baiña zeñi ematen zaion, or dago koska. Gazteen musuak omen dira botikarik onena. Alderantziz, zaarrei emandako musuak eztu balio. Indarra joanda egoten dira, eta zaartuta edo kadukatuta daude aien musuak. Itxura egiteagatik ematen diran azaleko musuak ere ez dute gaitzik sendatzen. Eta musu ematerakoan, bene-benetan eman bear da, ez txantxetan ibilli. Pulamentuz, alegia. Lepo-lepotik elduta, zinean bezela. Emozioa barreneraiño sartzeko moduan. Musu emateak duen zirrara goxo arek gure muiñetan alakoxe sustantzi berezi bat sortzen duela esan du. Zirrara goxo ori, emozio ori omen da biotzeko pozarekin batera estresa eta kolesterola sendatzen dituen botika. Ikusten nago oraindik, kolesterola arrapatzen degunean, errezeta emanda norbaiti musu ematera bidali bear gaituela medikuak. Eta orduan izango dira komeriak. Errezeta eskuan artu eta “zuri muxu ematera nator”, esan besterik ez da izango. Ez dago gaizki, musuaren orde z masaillekoren bat artu bearrean izaten ezpagera.

San Roke eta San Roke txiki badatoz. Zeraiñen eta Gabirian erri-afariak egiteko oitura dute egun auetan. Orrelakoetan zurrut pixka bat egiten da, eta ondo samar jan ere bai, kolesterola arrapatzeko arriskuarekin. Zerain eta Gabiriko etxeakoandreak bada-kite zer egin. Afalondoan eldu senarrari lepo-lepotik eta musu bero-bero batzuk eman. Ez dedilla izan kolesterolik eta estresik.

Nere denboran ez det nik entzun
berri pozgarriagorik.
Ez dala musu eman ezkerok
sendatzen ez dan gaixorik.
Neronek beintzat ez nuen uste
zeikenik orrelakorik.
Ñork asmatu ote du ñoiz
orren botika gozorik?

Au itxaropen zoragarria
bildur askoren artean,
otoitz egiñez jartzen nauena
biotza bete-betean.
Kolesterolik sortu ez dedin
nere ajeen tartean,
asmatu duten botika ori
martxan jarri bitartean.

1994ko abuztuak 19

Erdia eta geiago jan diogu abuztuari. Pena ematen du, baiña badijoa gure opor-il maitea eta pakeosoa. Eta ondo joandakoa ondo dagoenez, ez dezagun eduki orren penarik. Ori egia da. Gure elburu nagusia al degun egunik onenak pasatzea izaten da, eta ori egin badegu, zertan tristetu? Oraindik egun batzuk gelditzen zaizkigu illaren azkenerako. Eta ezin asiko gera moroak bezela “a zer naigabea artu bear dedan emendik amabost egunera!”, esanez. Izan ere, abuztua joango da, baiña mundua ez da orrekin bukatuko. Egun geiago badatoz, eta segi aurrera.

Iurogeita bi urteko poloniar batek emeretzi urte bakarrik pasatu ditu etxean, eta berrogeita iru kartzelan. Pekatu moeta guztiak, pekatu klase guztiak nolakoak diran bai omen daki: bortxaketak, lapurretak, gizon iltzeak eta orrelako pitxiz apainduta dauka bere anima. Bistan danez, kartzelarako ohea izango da ura etxerako baiño. Aingeru zaindaria bai omen dauka, ala ere: bere emaztea. Kondesa baten alaba dala esaten du. Senarra baiño lapur aundiagoa da, baiña emazte maitagarria, poloniar onek esan duenez. Ori da emaztea maite izatea. Dalako gizon au amabi aldiz kondenatu dute, eta beretzat tokirik seguruen kartzela dala esaten du. Badakiela ziur kartzelatik irtetzen dan bezain azkar lapurretara joango dala berriz ere. Damutasuna eta geiago pekatu-rik

ez egiteko asmo sendoa urruti samar edukiko ditu, gizarajoak. Baiña ikusi gizonaren patxara. Berrogeita iru urte kartzelan egin eta ala ere lasai, eta lanean jarraitzeko prest. Guk ere orixe egin bear genduke. Beste bide batetik, baiña orrelaxe jokatu.

Abuztua badijoa. Egun ederrak eman dizkigu, eta berriz ere izango dira orrelakoak. Orain arte egin deguna gero ere egiteko prest bagaude, ziur egon gindezke egun politak arrapatuko ditugula oraindik. Poloniarrak kartzelan pasatu dituenak aiñakoak bai, seguru asko. Oporrak dirala-eta, diru dexente ari gerala kas-tatzen? Eta zer? Dirua ez al da, ba, al dan ondoena bizitzeko? Oraindik opor egun batzuk gelditzen zaizkigu beintzat, eta saia gaitezen duten zumu guztia ateratzen. Orain alegindu, gero damu izateak ez du balio.

Oporrak sortzen dute
beti gaitz jakiña:
igesi, ta gelditu
erazi eziña.
Danak bukatu arte
saia alegiña.
Gero ere badago
lana noiz egiña.

Asko dabiltz etxetik
guztiz apartean:
jan ta lo lasai eta
parrandak tartean.
Jarraitu onelaxe
al dan bitartean,
lapur bildurrik gabe
gelditu artean.

1994ko abuztuak 26

Il au etorri zanean pozik giñan, baiña kuerda kastatu zaio. Eta berealaxe gera berriro amabira asi bearrean. Oporrak ia buka-tu dira, uda badijoa, eta betiko sokatirari eldu bear orain. Baiña Zegamako jaiak ez dira amaitu oraindik, eta festazaleak azkenen-go ondarrak bildu naiko dituzte. Nola ez, ba, Zegama jatorra dan bezelako festa lekuak izanik? Gazte denbora orretarakoxe da gai-ñera, al dan guztian festa egiteko. Aitzkorriko guretze santua ere

an egongo da zai, besoak zabal-zabalik dituela, ea norbait deskuidatu eta plazara dijoalakoan elizara joaten dan.

Brinkolarrak ere fin asko ariko dira, ba, urteroko prestaketak egiten. Aurten ez daukate San Agustin eguna igandera aldatu bearriek. Etzi baita. Zegamarrak badakite zaindariaren eguna ondo pasatzen, baiña baita brinkolarrak ere. Ez dira atzera begira geldituko. Eta izango dira San Agustiñen ondran eta alabantzan egun bapoa igarotakoak. Ederki egiña. Al dan ondoena bizitzeko modua kendu ezkeru, zer gelditzen zaio mundu oni?

Oporrak joan dira. Urteko egunik luzeenak ere bai, baiña dana ez da amaitu oraindik. Udazkenak ere badaki, nai duenean, gozatu batzuk artzeko moduko egunak ematen. Lanera joan bear dala? Ez da gaizki etorriko udan kastatutako txanponak utzitako zuloa betetzeko. Ez aaztu lana baiño gaitz txarragoak badirala mundu onetan. Eta osasuna degula, udazkena urte sasoi atsegiña da. Beti ez dala pazkoa pentsatu eta eldu lanari. Eta aurrera. Nai duen guztia daukanik ez dago emen.

Errusiako jauntxoak ere gustora ziran. Orain amar urte inguru, bizia luzatzen zuen pildora asmatu zuten ango jakintsu batzuek. Eta oso garestia izanik, jauntxoentzat bakarrik egiten zan botika ori. Baiña orain, zer gertatuko eta pildorak egiten zituen fabrikak porrot egin duela. Eta Errusiako jauntxoak ere ordua iristen danean joan egin bear emendik, gu bezelako arlotek bezelaxe. Emen ez da iñor gelditzen azitarako. Ondo pentsatuz jarrita ere, ez dago al dan arte ondo bizitzen saiatzea bezelakorik. Iñori kalterik ez egin, eta orrek ematen duen lasaitasunarekin, ondo bizi. Emendik amaika illabetera oporretan gera berriz ere. Gutxi al da?

Uda badijoakigu,
San Agustiñak testigu.
Aurtengo festa onentsuenak
bukatu zaizkigu.

Naiz festazale beti gu
gelditu gera katigu.
Baiña lanari berriz eltzeak
on egingo digu.

Jarrai dezagun aurrera,
ez begiratu atzera.
Ustekabean ez gaitezela
joan bazterrera.

Ez beintzat asi gainbera,
orain kontuak atera:
amaika illabetera berriz
oporretan gera.

1994ko irailak 2

Ez dago danok ederrak eta egokiak izaterik. Baiña iñork ez degu itsusi izan nai. Iñork ez dezala parrerik egin gu ikustean. “Eguzkia baiño ederragoa”, aspaldiko esaera da, eta danok nai izaten degu tajuzko samarrak izan. Ez emakumeak bakarrik, baita gizonezkoak ere. Eguzki koloreak edertu egiten gaitu, bestalde. Baiña Erromako sendagille jakintsu batek esan duenez, edertasuna eguzkitan ez baiña itzalean billatu bear genduke. Izan ere, iñork edertasunik badu komentuetako monjak daukate. Eta benetan ederrak izan nai dutenak komentu batera joatea dute onena. Eguzkiak azala zakartu eta zaartu egiten duela, eta monjak itzalean egoten diranez, oso azal leuna eta gozoa edukitzen dutela. Sendagille ori Erromako Unibertsidadeko irakasle da. Eta monjak nolako azala daukaten badaki, eta ez da edozein arlote izango.

Komeria da, ba, auxe ere. Milloika eta milloika kolore ederreko azala izateagatik eguzkitan kiskaltzen egoten dira, eta azala alperrik galtzea besterik ez dute egiten, alajaiña! Irurogei urtera iritsita ere zimurrik gabeko aurpegi gozoa eta leuna eduki nai dutenak komentura monja joan besterik ez, eta ori da atarramentua. Erromako jakintsu orrek esanaz gaiñera konturatzen naiz monjak oso azal ederra edukitzen dutela. Batzuk ezagutzen ditut neuk ere, eta aiek orrela daukate beintzat. Ez dakit leuna daukaten ala ez, baiña guri-guria eta kolore ederrekoa daukatela bai. Gizonezkoak ere badira puska bat bezteagatik eguzkitan kaskartu ederrak artzen dituztenak. Erromako maixuak ez du eman, ala ere, gizonezkoentzat erremediorik. Baiña kartujoen komentuan

oporrak pasatu eta orrelakoren bat egin beariko dute azala garaia baiña leen zaartzea nai ez badute. Premi ederra bai zenbaitek, emakumeengatik gaizkiesaka jardun gabe.

Mediku jaun orrek asko jakingo du, baiña ez dakit gauza bat ez ote zaion aaztu. Edertasuna ezin liteke ezkutuan gordetzeko izan. Komentuetan pixka bat gordetzea ondo dago, baiña dana ez beintzat. Kanpoan gabiltzanok ere pozik ikusten ditugu gauza politak eta ederrak. Eta eguzkitan beztutako danak ez dira itsusiak izaten, nolata urik bota gabeko larrosak bezela pasatuta ez dauden.

Komentuetan daude kolorez
aurpegirik ederrenak.

Ala diote azal kontuan
asko ikasi dutenak.

Guretzat ezin izan ordea
an borondatez daudenak.

Azal polita daukate baiña
ez dira munduarenak.

Azal xuria, goxo ta leuna
beti izan da polita,

baiña beltxaran asko dabilta
edertasunez jantzita.

Eguzki dagon tokietara
egin noizik bein bisita,

naiko aingeru beltz ikustera
monjai pakean utzita.

1994ko irailak 9

Askok dakiguna esan beariko degu gaur: Arantzazuko Ama Birjiñaren eguna dala. Arantzazuko Ama euskaldun askok maitatu dute, urteetan zear. Onelako kontuak ez dute grazirik egiten orain, baiña badaude oraindik leengo usadioak bazterrera utzi nai ez dituztenak. Eta alakoak pozik joaten dira Arantzazura, noizean bein bere gogoko egunak pasatzera. Gaupasa egiñez bakarrik ez da ondo bizitzen. Pakeak eta isiltasunak ere badaki gustora bizitzen laguntzen. Garai bateko sinismen ura asko oztu da, baiña ez du azken arnasa eman oraindik.

Eskean zebillen Arantzazuko fraille bati Ama Birjiñak milagrorik ez al zuen egiten galdetu zion baserritar batek. Eta

bai frailleak azkar erantzun ere: “Amonatxo batek ainbeste mutilzaar mantentzeari mirari txikia al derizkiozu?”. Orain ez dago orduan ainbeste fraille, baiña Arantzazu bizi da. Naiko histori neketsua izan du, baiña zerbaitek edo norbaitek lagundu dio bizirik irauten. Arantzazu iru aldiz erre zan, eta iru aldiz zutitu zuen Euskalerrriak. Orain berrogei urte inguru eliza berria egin zanean ere bazan naiko zer esana. Ez zitzaigun oso eliza polita iruditu asieran. Artzai txabola ematen zuela esaten genduen askok. Eta atarian dauden amalau arri aiek apostoluak al diran galdetzen genduen. Ala ere, jende asko joaten da Arantzazu ikustera, eta pozik gaiñera. Eta Euskalerritik ez ezik kanpoko errietatik ere bisitari asko etortzen da gaur Arantzazu Amarengana. Elizako teillatua ere berritu dute, oraintsu. Irurogeita bederlatzi milloiko aurrekontua zuen erretailak. Eta irurogeita amaika milloi bildu zituzten frailleak. Teillatua konpondu eta bi milloi sobratu, ala ere. Au berau ez al da naiko miraria, lapurretarako orain dagoen griña ikusita? Jakin dedanez, Oñatin bertan amabi milloi pezeta bildu zituzten. Eta eliza bat konpontzeko erri batean bakarrik orrenbeste diru emateak zerbait esan nai du, noski. Auek danak kontuan izanez, euskaldunok ain gureak ditugun oiturak ez genituzke bazterrera bota bear. Pertsona edadetuak ere bizi bear dute. Arantzazun bederlatziurrena egiteko oitura zergatik kendu bear diegu gure aitona- amonei? Beste batzuk noizean bein bere gogoko egun bat pasatuta konformatuko dira. Goiz partean elizakoak egin, ederki bazkaldu eta etxera, kutizia edo promesa beteta, pozik. Ez al du onek balio?

Ori dana egiteko aitzaki eta toki polita da Arantzazu. Gero, Arantzazutik beera azkarregi jeitsi gabe, bidean gelditu, kurioso-kurioso bazkaldu eta illunabarrerako etxera, egun ederra pasatuta. Eta gaur Arantzazun jende asko izango dan bildurra daukanak beste edozein egunetan egin dezake ori. Zenbat eta leenago eta obe gaiñera. Dana ez da gerorako utzi bear.

Len bezin sarri ez gera joaten
gaur egun Arantzazura,
gure animak baretzen diran
pake-iturri santura.
Amak gaur penaz galdetuko du
begiratuaz mundura,
nun ote dagon garai bateko
bere Euskalerra ura.

Orañaldian naiko urritu
dabil, bai, Amarengandik.
Euskalerra argia nai ta
ez datorkio inñundik.
Fede gauzetan ainbat astindu
naiz artu etsaiengandik,
Arantzazuko Ama maitez
ez gera aztu oraindik.

1994ko irailak 16

Aspaldi onetan zer ikasia pranko ematen digute. Eta ezjakiñak bagera, ikasteko balio ez degulako izango da. Politika edo politiko guztiak ez dira berdiñak izango, baiña batzutan ondo aspergarriak jartzen dira bere erakutsi bearrarekin. Dana badakite eta dana ondo egiten dute. Ez dute ankasartzerik egiten. Ezta pentsatu ere. Gu gera ezjakiñak. Oraingoan Argentinako presidentea izan da babak eltzetik atera dizkiguna. Ama Birjiñaren irudi baten aurrean egundoko errezoaldia egiña izan bear du gizon orrek. Eta errezoaren ondoren esan du, bera Jainkoaren tresna dala. Jainkoak nai duena egiteko jarrita daukala mundu onetan. Agintzen jarri eta bereala emaztea etxetik bota zuen. Eta ez dakit nungo Jainkoak aginduko zion ori egiteko. Baiña anak jasoerazi zizkion beintzat.

Argentina lurralde aberatsa da, danetatik ematen duena. Aragia eta garia erruz izaten da, eta ala ere jende asko goseak eta mixeri gorrian bizi da. Ango presidente jaunak obe luke erreza-tzeari pixka bat utziko balio eta nazioa gobernatzen geiago saiatu. Baiña berak ez omen du egiten Jainkoak agindutakoa besterik, eta Argentinan gertatzen diran zoritxar guztiak Jainkoak orrela nai duelako gertatzen dira. Eta, kitto! Berak alegiñak egiten omen ditu bere erriaren alde, baiña alperrik. Erru guztia Jainkoarena da.

Ez du esan jendeari jaten emateko ala sakela ondo betetzeko lana egiten duen. Kontua da orrenbeste gari izaten dan lurtean ume gizarajoak zabor artean ibiltzen dirala ogi puska baten billa, eta bitartean, presidente jauna errezatzen, santu itxura egiñez. Ama Birjiñak esango ote dio ori eginda Jainkoari aitzakia emateko? Amaika orrelako badago munduan!

Inglaterran berriz jende asko geiegi gizenduta omen dago. Gosea ez da ona izango, baiña tripa koipez gaiñezka edukitzea ere ez. Izugarritzko diru pillak kastatzen ari dira tripaundi jende ori garaia baiño leen il ez dedin. Inglaterrak badu, ba, nazio aurrera-tuaren fama, baiña ez dakit zer esan. Argentinara joan eta an illa-bete batzuk pasatzea naikoa luteke bizia luzatzeko. Eta ala ere ez dira mugitzen. Goseak bizi baiño aseta il naiago izaten du zen-baitek. Zerbait izango da. Inglaterrako politikariak ere ez dakit oso zuzen ote dabiltzan. Argalak gizentzen dirua kastatzea ez al da obe gizenak argaltzen baiño?

Jaunak, badago lanikan asko
zenbait agintarirekin.
Erria ondo bizi ala ez
batzuentzat dana berdin.
Iñoren premi estuak nola
ez dioten ematen min,
Jaungoikoari kulpa botata
erak nai dutena egin.

Kontzientzia berdea zala
ta jan zuela astoak...
Munduan sarri ikusten dira
egi onen arrastoak.
Pobreentzako okela orde
jateko aza ostoak.
Biar ez dakit baiña gaur beintzat
ederki dabiltz gaiztoak.

1994ko irailak 23

“Zerri goseak ezkurra amets”, dio esaera zaarrak. Lana apur bat ugaltzen asi dan zurrumurruak dira. Egunkari edo paperen batean onelako berriak barrundatzen ditugunean begiak luze-luze eginda irakurtzen ditugu. Zerri goseak ezkurra bezela, lanik ez

daukanak lana izaten du amets. Kopetako izardiarekin ogia irabaztea obe izango da, izarditu gabe goseak bizitzea baiño. Langabezia sekulako pikardiak egiten ari da. Jende asko gaixotu da etsipenaren poderioz, eta asko ari dira iltzen ere, garaia baiño leen. Lanik ezak bizitzaren erlojua gelditzen du, itxura danez. Eta geldi dagoena deabruak zirikatzen duela esan oi ziguten. Nik ez dakit orregatik izango dan ala ez, ala lanik ez daukanak geiegi pentsatzen duelako izango dan. Baiña, kontuak kontu, lanik ezak burutik naastutako jendearekin eroetxeak betetzen ari dirala. Lana ez dala alimentua esan izan da, baiña lanik eza ez da botika ona osasunarentzat.

Ea, ba, gure gobernatzaille jaunak egia esaten asten diran eta lan pixka bat sortzen duten, etsipenean erori gabe mundu koskor au alai antzean eramateko. Orretarako eman diguten errezetak ere mamia badu. Urte pare bat edo iruan lantsariak jasotzea ezta komeni, baiña erosten degun baiño geiago erosi bear degula. Ekonomia indartzen ari danez, lantegi berriak sortzeko diru geiago jarri bear dala diote guk baiño bista ohea daukatenak. Itz gutxitan esateko, egin bear deguna, zera da: iru bat urtean oraintxe bezela irabazi eta geiago kastatu. Gauza zailla-goak egiten ditu jendeak gogoa artu ezkeru. Eta au dana oraintxetik asita egin bear da gaiñera. Gerokotan utzi gabe. Denbora airean joaten baita, gure diru liperrak bezelaxe. Leenago, gauzak ondo eta merke egitea komeni zan, atzerrietan saltzeko. Orain, bertan saldu bear dala ekonomia piztuko bada. Bestalde, berdin irabazi eta geiago kastatzea zailla izango dala esaten dutenak, ezkor eta pesimista utsak omen dira. Fede gutxi edukiko dute, seguru asko. Eta diru gutxiago.

Makiña bat onelako txorakeri esaten digute, eta ala ere ez ditugu bialtzen oillarrak perratzeru. Ez daukagu pazientzi makala. Zerua irabazteko orixe bear omen da, eta guk ere badauzkagu meritu galantak.

Langille maite biotzekoak,
ez dirurikan eskatu.
Zuek geiago irabaztea
izan liteke pekatu.
Naizta geiago ez irabazi
geroz geiago kastatu...
Agintariak eskatu dute,
eta ez arren ukatu!

Gizon bizkorrak bageneuzkala
bagenekien lenago.
Esan digute: erosi lasai,
geroz ta gauza geiago.
Geure burua baiño dirua
ez izateko naiago.
Guri ematen ez digutena
nork kastatua badago.

1994ko irailak 30

Agorra agortu zaigu. Eta aurtengo oporraldi nagusia ere bai, berarekin batera. Oporrak garestiak bezela izan litezke merkeak. Orregatik, opor kontuak oso alde batera uztea ez da komeni. Datorren urterako txangoaldirako dirua aurreratzen asi bearra ere gertatu liteke gero.

Ebaketa edo operazio estetikoak egitea oso modan dago orain. Degunarekin edo geranarekin ez gera konformatzen, eta asko eta asko or ibiltzen dira medikutan, ea okotza edo sudurra konponduta pixka bat itxuratzen diran. Edertzeko ebaketa oiek garesti samarrak izaten dira emen, baiña Uruguain utsa prezioan egiten omen dituzte. Sudurra egokitzea eta lepozaiñetako zimurak kentzea eta orrelakoak ez omen dira ezer. Eta jendea amilka dijoa mundu guztitik Uruguaiako medikuengana. Diru apur baten truke sudur okerrak zuzendu eta aurpegiko azalak tiratu, eta egundoko gazte itxura jartzen diete nai duten guztiei. Badira andik iñork ezagutzeko ez dirala etorritakoak. Neska gazteak edertzaleak izaten dira, eta orrelaxe bear dute gaiñera. Uruguaira joan ezkerro, gutxi daukaten tokian geiago jarri, geitxo daukaten tokian kendu, eta aingeruen pare jartzen dira. Emezortzi-ogei urte inguruko mutillak ere joaten dira sendagille famatu oiengana, eta sudurra eta belarriak konpontzen dituzte geienak. Berrogei urte-

tik gorako gizonak aurpegiko azala edo lepaingurua txukundu nai izaten dituzte, azala guri-guri jarri eta gazte itxura artzeko. Begi inguruak ere konponzen dituzte, eta bere gustoko neska gaztearekin asko ezkondu omen da, anima zaarra eduki arren. Medikuek ez baitute animarik berritzen.

Uruguai oso urruti dago, baiña gaurtik dirua aurreratzen asi ezkeru, zerbait egin litekeela iruditzen zait. Txanpon batzuk gorabehera, itxurak asko balio du gaur, eta ez da gaizki etorriko gure gorputzari atze-aurre berriak eta itxuratu ona ematea. Bai omen dira Uruguaira zorretan joan eta atzera etorri, eta lasai dabiltzanak, iñork ez dituela ezagutzen-eta. Ez nuke, gaiñera, ezetzik esango. Gaurko aurrerapenak ez dira nolanaikoak, eta zenbaiten aurpegiak ere ez. Izango dira, bai, *zorrak zor*, *lepoa lodi* esan eta lasai bizi diranak.

Uruguaiako berri oiekin
poztuko ziran, bai, zenbait,
zatar samarrak konpontzen ere
asi bear baizan noizbait.
Itsusi danak edertze ori
ondo iruditutzen zait,
ea aittonak gaztetutzeko
noiz asmatzen duten zerbait.

Gaztetzearren Uruguaira
zein ez litzake joango?
Baiña an ere utsaren truke
ez dute ezer emango.
Gezurtxoren bat ez ote dute
engaiñatzeko esango?
Gauden bezela konformatzea
ez al da obe izango?

1994ko urriak 7

Agorra agortu zaigu eta baita urria etorri ere. Il onetan pazientzia izaten da urri samar etxe askotan. Egoaizea etortzen da, eta arekin batera usoak pasatzen asten. Eta oiek dira naiko eiztariak orbela bezela astintzeko. Illabete onek baditu bere gorabeherak, baiña ez du gaitz aundirik, ala ere. Noizean bein asarre puntu bat ezean, bizitza oso geza izango litzake. Ez da oraindik den-

bora asko etxeoandre batek orixe esaten zidala. Urrilla, illabete aproposa da zenbait senar-emaztek batek bestea gazigezan proatzeko. Uso-eiztariak ez dio begiratzen asteguna ala jaia dan. Aitzaki gutxi bear izaten du emaztea etxean bakarrik utzi eta mendira iges egiteko. Ori ez al da emaztea baiño usoak maiteago izatea? Bizitzak bear du gatza, baiña geiegi ere ez. Egunsentian goibelduko bada ere, illunabarrean argi eta alai antzean egon bear du etxeoandreak. Senar gizarajoa nekatuta etorriko da menditik eta eskutsik, seguru asko. Gaur ez da errez usoak arrapatzen, eta losintxa pixka bat egin edo gutxienez barkatu beintzat, gizarajoa-ri. Uskeri bat izaten degu naiko askotan kopeta illuntzeko. Konturatzen geran bezain azkar illunaldia uxatzen saiatu gaitezen. Orrela ikusiko degu zaparradaren ondorengo eguzkiak nolako goxotasuna duen.

Thailandiako gizon batek amazzpi emazte omen zeuzkan, Asia aldean emen baiño merkeago daude nunbait-eta. Baiña an ere emengo moduko komeriak pasatzen dira askotan. Eta gizon orrek iñundik iñora ezin zuen andre guztien gustoa egin. Eta alako batean, zearo etsi eta bere burua il du. Nolanai ere, asarretzen ziran bakoitzean pakeak egiteko abildadea izan balu, aiek zeuzkaten goxatuak. Baiña zeñnek dauka trebezia ori? Amazzpi alargun an gelditu dira orain zeñi errietan emanik ez dutela. Ori ere ez da, ba, bizimodu ona izango. Gizonari sufrituerazi nai, eta gizonik ez etxean. Ori ez da gero izango senarra eizera joatea bezela. Baiña badirudi amazzpi andre oiek berearekin irtengo dirala. Emendik bost bat urtera, irurogeita amar milloi mutilzaar izango omen dira Txinan. Eta laister dute aukera gizarajo batzuei pazientzia proatzeko. Pixka batean itxoitea naiko. Thailandiako andreak ainbeste asmatuko dute, bai. A ze gozatuak dauzkaten emendik urte gutxira. Txinako mutilzaarrak artu bear dituzte astinduak. Batzuk beste mundura bidali dituzte eta orain erre-questoko gizona naikoa.

Andre askoren senar izaten
ez da, ez, giro izango,
amazazpiko maistra taldeak
lanak baiditu emango.
Nik ez det ori proatu baiña
nola ez det au esango:
aien senarra ez da eizera
nai dun guztian joango.

Oillar gabeko oillategia
nola dan oso tristea,
bidezkoa da thailandiarrek
senar bat nai izatea.
Txinan daukate peri ederra
mutilzar merkez betea.
Aruntza billa joaten diranak
izango dute suertea.

1994ko urriak 14

Udazkenak ere izaten du, ba, bere aldapatxoa. Bizitzak jarraitu egiten du, eta aurpegia eman bearra dago, bakoizak al duen moduan. Udako atsedena pasatu zan, eta sokari eldu bear berriz ere, berriketak alde batera utzita. Bizimoduko sasitan sartuta gaudenok etsi-etsian jarrita gaude, eta ez diogu mirarik irizten. Gazteak lan geiago ematen dute guk baiño. Batzuek ikas-taroa asi izango dute. Beste batzuek or ibilliko dira Unibertsidadean katonatu eziñik. Matrikulak dirala, liburuak dirala, bideetarako dirua dala, eta abar. Gurasoak edukiko dute eskuak bete lan egun auetan. Izan ere, oraingo gazteak zorrotz eskatzen dute. Askatasuna bear dutela, eta eskubidea daukatela, laister aterako dute platerara. Bearkizunak isillik gordetzen dituzte. Obligaziorik daukatenik ere ez dute esaten.

Alde batera ez naiz asko arritzen gaiñera. Guk ez genduen asko ikasiko, baiña dotriña ikasi genduen beintzat, apur bat. Gurasoak aintzekotzat artu bear zirala buruan sartu ziguten bapo. Oraingo gazteak ez dakit orrenbeste badakitenik. Dotriña ez ezik, gizalegerik ere erakusten al dute, ba, orain eskoletan? Zerbait bear dutenean, gurasoak ezin dezaketenik ere ez dute uste. Eta umeei nai duten guztia ezin eman, askotan. Eta ez dute pentsatu ere egi-ten aita-amarentzat nolako naigabea dan ori. Zenbait gaztek ikasi

ote du karrera aitak lantegian sortutako orduei esker egin duenik? Zenbat ote dira, amak beste etxe batzuetako garbiketa lanak egin zituelako ikasketak egin dituztela? Askatasuna bear dala, eta txima luzeekin eta bizarra kendu gabe ibiltzea ondo egongo da. Neguan gona motxak eta udan galtza estuak janzteia ere bai. Gora askatasuna! Baiña batzuetan bederik gurasoen esana egitea ere ona litza-ke, bai. Kanpoan intsumisoa izatea barkatzeko modukoa da, baiña etxean ez. Etxean mutil jatorrak eta bear bezelako neskek, neska formalak bear ditugu, bai guk eta bai erriak. Gurasoak badituzte akatsak, baiña seme-alaba onak akats guztien gaiñetik maitatu bear dituzte. Eta gurasoak ez seme-alabak geiegi estutu. Utzi arna-
sa artzeko ainbat leku eta artu pazientzia. Etxeko pake santua bea-
rrezkoa da gure seme-alabak ondo ezitzeko.

Udazkeneko estuasuntxoak ere pasatuko dira. Etorriko dira egun lasaiagoak. Orain arte orrela izan da, eta alegiñak egin ditza-
gun aurrerakoan ere alaxe izan dedin. Ez etsi. Eta gazteak ez
dezatela pentsatu dana dakitenik. Bizimoduko berri gurasoak aiña
jakiteko dexente falta dute oraindik.

Munduko danak nola ez geran
zuzenak edo justuak,
utzi ditzagun alde batera
diruak eta kastuak.
Danak ez dira tximaluzeak,
ez dira prakaestuak...
Eta oraindik ere badaude
neska ta mutil prestuak.

Zar eta gazte gure artean
asmatzen ditugun saltsak,
ez degu uste baiña guztiok
dauzkagu gure akatsak.
Baiña guraso danak ez dira
lukurrak edo narratsak.
Gertatzen dana: nai duten danak
ez dirala aberatsak.

1994ko urriak 21

Danok ez gera berdiñak, eta ez dago danok berdin bizitzerik.
Eta ori egia bada eta ezpada, danok ez gera bizi berdin. Batzuek

nai duten guztia egiten dute, eta beste batzuek ezta bear dutena ere. Aginpidea daukaten gizon jakintsuak kontatu dute gauzak oker daudela, oso oker. Eta mundua zerbait konpontzeko modua egiten ari dirala. Jendea ondo edo itxura antzean bizi dan tokietan aur gutxi jaiotzen da. Eta orrek bere arrazoia badu, noski. Aberatsak ez duakate gogorik daukatenetik iñori ezer emateko. Ezagunei ez, eta ezezagunei gutxiago. Bestalde, ez da jakiten jaiotzen diranak nola-koak izango diran. Eta aberatsei ez komeni asko jaiotzerik, bada-epada ere. Irugarren mundua deitzen diogun orretan, edo jendea miserian bizi dan tokietan, bestaldera gertatzen da. Lau lagunek jaten ez duten tokian bostek ere ez dutela jango eta ume asko ekar-tzen dute mundura, batere kupidarik gabe. Eta asko daukatenak orregatik omen daude kezkatu-rik. Aurki ez dala izango zeñek lana egiñik. Ez dala izango besorik lanerako. Eta lanik egiten ezpada, irabaziak beeraka joaten dirala. Baiña miserian bizi diran tokietan ere badago kezkarik asko, jateko geroz ao geiago dagoelako. Lanerako beso gutxi, eta jateko asko. Eta danok dakigu besoak lanean baiño aoak jaten leenago asten dirala, eta koska ori berdindu ezin iñola ere. Jateko aoak baiño lanerako besoak naiago dituzte aberatsak, baiña aorik gabeko besorik jaiotzen ez ordea.

Ezberdintasun au aspaldikoa da, eta miseria ere bai. Baiña ondo bizi geranean ez degu ikusten nai ez degunik. Eta gauzak okertu egiten dira. Jakintsuak eta agintariak noizean bein billerak egiten dituzte mundua konpondu nairik. Mundu onetara biztanle geiegi etorri ez dedin lanean ari dirala esaten dute. Beartsu edo pobrerik ez dagoela dirudi. Eta pobreen orde- z aberatsak ekartzen saiatuko balira, zerbait egingo luteke gure jakintsuak. Baiña munduan dauden ondasunak geiagoren artean banatu bear-ko lirake ordea, eta baliteke orrek askori kaskarreko azkurea ematea. Ala eta guztiz ere, aberatsak ugaltzea obe litzake pobreak ugaltzea baiño. Ez dago zalantzarik aberatsak bearrezko dirala, baiña danak bearrezkoak ote dira? Besteren bizkarretik bizi dan asko samar ez ote dago gero?

Jakintsuak diotenez, jaiotzak urritu edo neurtzen ez badira, amabi milla milloi bizilagun izango dira munduan emendik berrogeita amar urtera. Eta zazpi milla milloi naiko izan. Ortik pentsatu neurri zuzenak artu ezean zenbatek joan bearco duten etorritako lekura mundu onetan lana egiteko denborarik gabe. Mundu au inpernu biurtuko ezpada, zerbait egin bearco da. Eta iñork egitekotan, asko daukatenak eta asko dakitenak egin bearco dute. Miserian daudenak ez dute indarrrik ezer egiteko.

Asko dutenen oitura
lukur guztien modura,
geroz geiego edukitzea
da oien ardura.
Dirua bildu zakura,
pobreak bota mundura...
Baiña orrela joan al liteke
mundutik zerura?

Beti zorion eizean
gauean eta goizean.
Nai duten dana egin digute
denbora luzean.
Beti geroko pozean,
miseriazko leizean,
asko dutenak eskua noizbait
zabaldu ezean.

1994ko urriak 28

Mundu onetan ez dagoela pakean bizitzerik esaten degu. Beti badala zerbait. Nola ez da, ba, izango justiziaren arrastorik ez dago-eta? Batzuek nai duten guztia egiteko eskubidea dute. Eskubidea, edo indarra. Eta beste batzuentzat ez dago eskubiderik. Eta indarrrik ez daukatenez, beti besteren esanetara burua makurtu bear.

Leengo batean bi neska-mutil oporretara zijoazen, egazkiñez. Ezkontzeko asmoa omen zuten, eta badaezpada ere aurrez alkar proatzea pentsatu zuten. Orain modan baitago ori. Eta kontua da mutilla sekulako mozkorrarekin igo zala egazkiñera. Gero, airean zijoazela, izugarrizko iskanbilla armatu zuen, eta pilotoak egazkiña jeitsi eta gure mutilla kanpora atera eta lurrean utzi. Ark

egin zuen berea. Eta an gelditu zan, lasai asko, mozkorra pasatu arte. Andregaija galeran irten zan ordea. Lotsa galanta pasatu eta leen nola edo alako senargaia bazeukan baiña gero uraxe ere ez. Mutilla beste neska baten billa joango zan, sikira, mozkorra pasatutakoan. Neskak mutillari ezkondu nai duen galdetzeko oiturarik ez dago ordea, eta neska gajoa norbaitek zerbait esan zai geldituko zan. Eta orixe etzait batere ondo iruditzen. Neskaxak mutillari ezkontzeko mandatu egitea ez luke gaizki ikusi bear iñork. Ez al dauka, ba, bere gustokoarekin ezkontzeko eskubiderik? Zergatik burruka asko egiña badauka emakumeak oraindik ere, zenbait oitura txatxal baztertu arte. Emakumeak ez dira oraindik bear bezain aintzakotzat artzen. Eta gaitz ori zaarra da gure artean. Jesukristo jaiio baiño 500 urte leenago ere orain bezelaxe zala diote. Langillea, zentzuzkoa, garbia eta esana egiñekoa bear zuen izan. Bestek nai bezelakoa, ain zuzen ere. Ez berak nai bezelakoa. Eta oraindik okerragoa dana, bestek nai zuena egin bear zuen emakumeak, ez berak nai zuena. Ori ez al da, ba, emakumea bigarren maillako norbait/zerbait dala uste izatea? Gustatzen zaizkion mutil bikaiñak ikusiko ditu, eta ezer esan ezin, jendeak gaizki ikusiko lukeela pentsatuta.

Oraindik ere orrelako txatxalkeri batzuk egiten dira, bai. Baiña txorakeri oiek baztertzen ari dirala uste det. Emakumeak asko ikasten du gaur egun, eta asko daki. Eta dakienari etzaio nolainai burla egiten. Eztakit, gaiñera, askatasuna lortzeko jakinduria baiño bide oberik dagoen ere. Izan ere, dakienak bere eskubideak zaintzen ditu. Banaka, baiña mutillari ezkondu nai duen galdetutako neskak izaten omen dira. Eta aiexek dira zoriontsuenak. Ez bait daukate “zertara etorri ziñan neregana?”, senarrari esaterik.

Naiko arritzen asita nago
gaurko neska batzuekin.
Mutil bat erruz gustatzen eta
esaten ausartu ezin.

Esan sikira: zuk ez badezu
nai ezkontzea nerekin,
nik maite zaitut eta neroni
ezkonduko naiz zurekin.

Neska maitea, oitura zarrei
arren, zuk ez egin burla,
baizik pentsatu bide berri bat
artzea ona dezula.

Egia bada zuk mutil bati
zerbait esan díozula,
eskubidea zendulako da
ta ez lotsatu sekula.

1994ko azaroak 4

Urteko illabeterik santuenetako batean sartu izango gera. Zeruan milloika santu dago, guri bidea erakusteko jarrita. Eta ez orretarako bakarrik, premia degunean laguntzeko ere bai. Zerbait nai degunean, sinismen aundiz eskatu bear da ordea, eta orretan zabartu gera. Orain ez diegu santuei leen aña errezatzen, eta orregatik gabilta gabiltzan moduan. Santuei lata eman bear omen zaie. Eskatu eta eskatu, bear deguna iritsi arte. Zerbait izango da.

Medikuarengana joaten geran lautatik bat txalakatzen asita omen gaude. Burutik pixka bat endreatuta. Danok joaten gera noizean bein, eta apur bat ikuttu gabeko gutxi egongo gera mundu onetan. Santuak badaukate lanik asko baldin lagundu nai badigute. Miseria besterik ez dago bazterretan. Gerra, droga, sida eta nik ez dakit zenbait gaixotasun. Eta emen gabilta errukiz beteta bageunde bezela, itxurak egiten. Askoz obe genduke bakoitzari berea ematen saiatuko bagña.

Ez dago urrutira joan bearrik pixka bat burutik eginda gaudela ikusteko. Afrikara joan gabe, Andaluzian ere jendea gaizki bizi dala entzuten degu. Sevillan berebiziko enpresa bat moldatu dute zakurrak zaintzeko. Oporretan edo norabait joan bear danean, ez dago zakurra kanpora bidali bearrik. Enpresa orretako langilleak etortzen dira etxera zakurrari lagun egitera. Jaten eman, garbitu, paseatzera atera eta bear duen dana egiten diote zakurrari. Eta bere etxean orrelaxe zaindu, toki arrotzean ikaratu eta urduri jarri ez dedin. Gero, aldian bein bere jabeari dabillen tokira telefonoz otsegiten diote zakurra nola dabillen jakin dezan.

Pentsatzen jarrita ere, makiña bat aur, zaar eta gaixo egongo da bazterretan Sevillako zakurrak aiña kuri artu gabe. Makiña batek joan bearco dute lanera zakurrak baiño gaizkiago janda, eta makiña bat biziko da zakurrak baiño garbitu-premi aundiagoarekin. Zakurrak zaintzea oso ondo dago. Etzaie sufrituerazi bear, baiña zakurrak baiño leenagokoak izango dira pertsonak. Gu orrelako-
xeak gera ordea. Zakurrak maite ditugu, eta ez daukagu errukirik lagun urkoarentzat. Lautatik bat buruarinduta gaudela esanda, asarretu egingo gera. Baiña burutik sano dagoenak egiten al du egiten degunik? Joan dan udan Andaluziako nekazari langilleak manifestazio aundiak egin dituzte. Langabezian daudenen diru-
-laguntzarik ez kentzeko eskatzen zuten. Eta begira: zakurrak ondo zainduta, eta familiko guraso asko ogi eske. Ederra burubi-
dea. Txalakatuta ala gaiztotuta ote gaude? Lautatik bat ez baiña lautatik lau ez ote gaude burutik endreatuta?

Kristauak gerala ta
orrenbeste planta,
edo zalaparta.
Pazientzian ezin
litezke agunta.
Zakur asko udaran
gaizki daudela ta
askok kastatzen dute
dirutza galanta,
baiña gizonentzako
errukia falta.

Eskubideak dauzka
bakoitzak bereak,
au dio legeak.
Aberatsak dauzkaten
berberak pobreak.
Zergatikan ez zaindu
bakoitzak geureak?
Maillak jarrita dauzka
guztion jabeak:
lendabizi pertsonak,
gero abereak.

1994ko azaroak 11

Entzutzen dan guztia benetan artu ezkerro, kezka eta bildurra besterik ez dator alde guztietatik. Emen ez bezelako aurrerapenak

daude Japonen, eta zeruan bizi bear lutekeela dirudi, baiña larritasun asko dute. An ere jendea gerroz eta urte geiagoan bizi da. Bizi edo bizirik egon beintzat. Izan ere, bat bizirik egotea da, eta bizitzea bestea. Aur gutxi jaiotzen dala, eta emendik doenerdi bat urtera komeri latzak izango omen dituzte an ere. Betiko kantua: bear aiña ume ez dala jaiotzen, eta aurki zaarrak besterik ez dala izango. Eta kontuak kontu, norbaiti nozituerazi bear eta zaar jendeari eraso. Indarrrik gutxiena daukanari. Bere garaian lanik asko egin eta esker onik ez orain. Nere lagun batek esan oi zuen bezela, zaartutakoan ostikada. Ikusten nago Japonen zaarrak zerura bidaltzen asi dirala entzungo degula oraindik. Eta ez dit orrexek lasaitasun aundirik ematen. Japondik ainbeste makina eta trepetxu ekartzen da. Eta zaarrei beste mundurako pasaportea ematea modan jartzen baldin badute, aurki gera emen ere modaren morroi. Izan ere, oiexek ere badira, ba, diran bezelakoak. Azkarrak izango dira, baiña kontuak gaizki atera dituzte. Orain arte lan geiago egin bear zala esaten zuten. Eta orretarako langilleak bear zirala, eta txingurriak bezela ugaldu ziran. Eta orain iñun kabittu ezin. Seaska bat nun jarririk ez daukate. Zertarako ekarri ume geiago? Egia ala gezurra, kilometro bat altuko etxea egiteko asmoak dituzte lurralde artan, probarako edo. Eta egingo dute. Bai, bai. Ez dira batere motelak. Uste duten bezain azkarrak ere ez, seguru asko. Lanik egin gabe bizitzeko modua asmatu ba, sikira. Orrela ez luteke zaarrak traba egin bildurrik izango. Ordua etorrirakoan bakarrik joango lirake beste mundura. Eta kitto! Bitartean pake santuan bizi, eta jendea bakandutakoan asi berriz ere amabira jokatzen.

Sistema ori transistoreak bezela modan jarriko balitz eta mundu guztira zabaldu, makiña batez obeto biziko giñake. Ea, ba, burua pixka bat nekatu eta zerbait berria asmatzen duten. Emen gauden ezkerro, al degun ondoena bizitzen saiatu bear degu, beti diruari begira egon gabe. Nik uste det japoniarrak baiño bizkorragoak dirala israeldarrak. Dibortziatzeko sekulako erreztasunak

omen dauzkate. Andre batek esan dio epailleari, berarekin lo egin bear duen bakoitzean amari baimena eskaten diola bere senarrak, eta ea zertarako duen alako gizona aldemenean. Nai duenean dibortziatzeko erantzun dio epailleak.

Zarrak geiegi daudela eta
esaten da milla gezur.
Alproja asko baitago emen
eta makiñatxo bat zur.
Gerora ere izango dala
zerbait mami edo ezur.
Urteak asko daukatzula ta
ez gelditu burumakur.

Zartu zerala eta ez jarri
mundu beltz bati begira,
naiz eta zure indarrak jeitsi
len ziranaren erdira.
Udazkenean ez da itzaltzen
eguzkiaren disdira,
eta pentsatu ezkerro zarrak
trasteak bakarrik dira.

1994ko azaroak 18

Beti berdin bizitzen aspertu egiten gera. Eta ez da ona izaten ori. Bat dala edo bestea dala, oitura berriak artzen ditugu. Moda berriak sortzen dira. Esate baterako, oraindik denbora asko ez dala, mutilzaar asko zegoen erri txikietara neskak gonbidatzen asi ziran, egunpasa egiteko. Eta beste festa batzuen artean, dantzaldi luze eta zabalak antolatu zituzten, neska eta mutillak alkarrekin itz egiteko aukera izan zezaten. Oitura au Aragoi aldean asi zan, eta Andaluzia aldera ere zabaldu da. Zeiñek esan garai batean autobusak betean joango zirala neskak mutillak ezagutzera? Oitura onek ederra izan bear du, nolanai ere. Iñola ezin liteke txarra izan neska eta mutil, gustoko ezkontza egiteko alkarrengana bildu eta festaz asetu on bat artzea. Bazan ordua garai bateko alperrikako lotsa txoroak bazterrera botatzeko. Suerte ona izan dezatela. Orixe opa diet. Kanta zaarrak dioenez, enamoratzera ez da sillan eseri eta kafea artzea. Orregatik, ezkonduen artean gertatzen diran kontuen berri jakitea ere ez da txarra izango.

Irurogeita bost urtetik gorako eun emakumetatik irurogeik bere senarra baiño beste gizon batzuek geiago gustatzen zaizkie-la esan dute, galdeketa edo enkuesta batean. Eta eun gizonetzko-tatik berrogeik, daukaten emaztea baiño kanpoan ikusten dituzten beste emakume batzuk naiago lituztekeela. Leen aitatu ditugun erri txiki oietako mutil sano oiek argi ibilli ditezen eman det albiste au. Izan ere, gizonetzkoak ez gera santu santuak, baiña emakume sorgin samarrak ere badaude, orratik. Gizonak basto samarrak gera, eta pentsatzen deguna azkar esaten degu. Baita neska gazte polit bat ikusi ezkerro begiratu ere. Baiña emakumeak guk baiño askoz obeto dakite disimulatzen, ez da zaila-eta.

Bakarrik ez gelditzeagatik ezkontzen omen dira emakume asko. Eta gizonetzko batekin naikoa eta geiegi izaten dutela uste degu, maite ditugunik ere ez baitiegu esaten askotan. Baiña senarrarekin bereala aspertzen dira. Eta beste baten inbiririk izango dutenik ere ez degu pentsatzen, batez ere urtetan aurrera gaozenezan. Ez diegu antzematen. Ezta urremanik ere. Eta emen dago kakoa: beste emakumeei begiratzen dieten gizonetzkoak euneko berrogei dirala; eta beste gizon batzuk gustatzen zaizkien emakumeak, euneko irurogei. Gizon asko ez gera maitagarriak, noski. Baiña, aundi samarra da auxe ere! Ala ere, daukaten senarrarekin konforme bizi diran emakumeak badira. Denetakoak daude emen. Eta besteren bat gustatzea –gustatu bakarrik– ain gaizki al dago, ba? Gauza politak ikustea nori etzaio atsegin? Neurria artu bear, eta zenbait gizonek neurria artuerazten dakien maistra bat bear duela ondoan. Ez da gezur aundia. Senarrari artista bat gustatzen zaiola eta telebista ikusten uzten ez diotenak bai omen dira. Ori geitxo izango da. Senarra pixka bat zuzentzea ondo dago, baiña ez da eduki bear orren mendean artuta.

Ikusi nola orain artean
bizi nintzan iñuxente.
Geiago ere nere moduan
biziko dira, nik uste.

Gaiñera oso gauz gutxirekin
engaiñatzen bagaituzte.
Gure aldean emakumeak
talentu asko daukate.

Baiña nik ori gaizki dagonik
ez det esango sekula,
garbi baitago gizonok zerbait
polita badaukagula.

Eta ez aztu begiak ere
Jaunak eman zizkigula...
Neska gazteei begiratzeko
eskubidea degula.

1994ko azaroak 25

Itun Zaarreko liburuak diotenez, pazientzi aundiko gizonak izan dira Israelen. Emakunmeak ere izango ziran. Ortxe daukagu Job santua, esate baterako. Itsututa gelditu zan, eta pazientzia zuelako sendatu. Orain ere badaude ala moduzkoak. Badaude pazientzi aundiko gizon onak. Oietako bat, israeldarra, azkenengo zazpi urte onetan emazteak noiznai jotzen zuela bizi izan dana da. Errez esaten da, baiña zazpi urte pasatu egin bear dira bizkarrerekoak ematen zizkion emaztearekin. Zenbait emakumek atzaparretan baiño mingaiñean indar geiago izaten du eta ez zizkion masailleko aundiak emango, bearbada. Baiña zazpi urte badira pazientzitik irtetzeko lain. Emazteak ezagun omen zuen zerbait bazuela, baiña etzuen ezer esaten, eta iñork asmatu ezin zer gertatzen zitzaion. Batean bat zalako eta bestean bestea, jipoia ortik eta jipoia emendik, eta gizon gizarajoa isillik, ederrak artuta. Iñun ziran kutizi denak betetzen omen zizkion emazteari, baiña alperrik. Orduan eta okerrago. Aundi samarrak esaten ditudala, baiña ez da errez zenbait sorgiñi antzematen. Kontuak kontu, alako batean israeldar ori zearo asarretu zan, eta loreontzi bat artu eta tira dio emazteari, eta baita buruan jo ere. Ea orrela konformatzen dan. Eta, bai konformatu ere. Senarrak dibortzioa eskatu du orain, eta emazteak ezetz. Oraintxe antzeman diola senarrari benetako gizona dala eta ez duela ezkontza autsiko, eta kitto! Gizon gizarajoa pakeosoa eta on utsa izan, eta emaztea berriz burrukalaria. Artaldean izaten diran aari jokari oietakoa nai zuen nunbait. Zeiñek pentsatu bear zuen jokariak jokaria nai izaten duela ondo-

an? Garaiz zerbait esan izan balio, pasadaren bat edo beste eman-
go zion senarrak, baiña sorgin utsa izan eta ezer esan ez. Senarrak
antzean bear, eta orrenbeste denboran aren tratu txarrak nozitu.
Matxarda, alakoa! Orain oso pozik omen dago, senarrak bear
bezelako gizona dala erakutsi diola-eta. Bera ez dagoela galtza-
dun erratzarekin ezkondata, kolkoan bizar itxia daukan zezena
bezelakoxe gizon batekin baizik. Txanda egin eta beste zazpi
urtean senarrak emandako pasadak artu bear baditu, gizon gozo-
ago baten gogoia egingo zaiola esango nuke. Baiña zenbait sorgi-
ñi antzematen zaila dan bezela, zenbait gizarajo esnatueraztea
ere ez da erreza izaten. Israelgo gibelaundi babalastoak ere obe
du, badaezpada, noizean bein andreari ipurtazalak berotu, berriro
ere urteetan jipoiak artuz bizi nai ezpadu. Zerua pazientziarekin
irabazten bada, onuzkero irabazita dauka. Beste gizarajo askok
bezela.

Emaztea ta senarra dira
bata bestearen jabe.
Eta batasun orrek bear du
maitetasunaren abe.
Zakarkeritik iges egiñez
alkarri min eman gabe...
Batek bestea laztandu goxo
eta xuabe, xuabe.

Ondo konpontzen saia gaitzen
berriketa gutxirekin,
alkarren bear geran orduan
argi ta garbi itz egin.
Eta premia baldin badator
nai degun uraxe egin.
Asarre asko aztu oi dira
erremedio orrekin.

1994ko abenduak 2

Jainkoak gizona egin zuenean, pixka batean berari begira
gelditu omen zan. Bere antza ere bazeukala eta zerbait ona egin
zuela pentsatu omen zuen. Baiña, gizona oso bakarrik zegoela
iruditu zitzaion. Eta ala, ain bakarrik egotea etzala ona eta, lagu-
na ematea erabaki zuen. Orrelaxe sortu omen zan emakumea.

Baina Jainkoak etzuen gizonaren mendeko zerbait egin, gizonaren lagun izan bear zuen norbait baizik. Eta norbait egitea ez da zerbait egitea bezela.

Gizona eta emakumea dira gure bizitzaren ardatz eta elburu. Eta gure bizitza guztia ardatz orren inguruan dabil jaio giñan ezkeroztik. Koipez ondo igurtzitako ardatzak ez du ateratzen irrintzirik. Eta gizona eta emakumearen bizitza ere laztasun aundirik gabe joango litzake batek bestea bear bezela aintzakotzak artuko balu. Alkarrekin bizi diranean artean igurtzi bat edo beste izatea ez da arritzekoa, eta igortzi oiek txinpartak ateratzea ere ez. Eta, onerako edo txarrerako, txinparta oiek ematen diote argia eta bizitasuna gure izateari. Gizonaren eta emakumearen artean gorabeerarik izango ez balitz, ez atzera eta ez aurrera biziko giñake. Gorabeera oiek sarritan aitutzen dirala? Eta nola ez? Familian bizi gerala beti sortzen da zer esana. Etxeko eta alkarren arteko kontuak naikoa ez diranean, iñun diran aldizkari edo errebista eta gainkontzekoak zai egoten dira gizonezkoen eta emakumezkoen arteko kontuak aizetara ateratzeko. Eta baita guk pozik irakurri ere. Artista eta orrelakoen bizitza miatzea ez al zaigu, gutxi edo geiago, denori gustatzen? Etxekoandreei guri baiño geixeago, bai. Baiña denoei zerbait.

Jainkoak gizonari emandako laguna asko estimatzen omen dute Txinan. Ango uri edo ziudadeak aundiak izanik, taxian bate-tik bestera ibiltzen jendea aspertu egiten omen da, eta neska gazte bat eramaten dute ondoan taxistak, kontuak esanez bezeroari denbora pasatuerazteko. Ortxe ikusten da Jainkoak zenbateraiñoko arrazoia zeukan gizonarentzat laguna egin zuenean. Zer egin bear zuen, ba, gizona bakarrik taxian ibiltzeko ere ez da gauza-eta?

Nik uste det gauzak ondo eginda daudela. Eta danok gerala bearrezko. Eta laguna oso bearrezko badegu, lagun ori ondo zaindu bear degula, bestela geuretzat kalte. Esate baterako, kotxeak zarata txarra ateratzen badu, laister joango gera garajera. Eta senarra edo emaztea ots aundi samarrak ateratzen asten bada, guk

builla aundiagoak atera eta dana eginda dagoela uste izaten degu, eta orrek ez du balio ondo bizitzeko. Alperrik ibilliko gera. Buillarik aundiena baiño isillik emandako muxu bat geiago da laguna zaintzeko eta pozik edukitzeko.

Aitortu bearrean
uste det gaudela
uste det gaudela,
txinatar jende ori
ez dala motela.
Gu baiño aurrerago
uste det daudela.
Taxian paseatuz
markesak bezela,
neska gazte polit bat
alboan dutela.

Txino oiek inbiri
ematen didate
ematen didate.
Ango aldean emen
bizi gera triste.
Exekoandrez aldatu
nai baldin badute,
nai ainbeste aukera
eskuan daukate.
Guk baiño errezago
ligatuko dute.

1994ko abenduak 9

Kopetako izardiarekin irabazi bearke zuela ogia esan zioten gizonari. Eta etzuen aurpegi ederra jarriko izango ori entzun zue-nean. Izan ere, eizean egiñez eta nunai aurkitzen zuena janez ederki biziko zan, baiña ala konforme ez eta pekatu egin zuen. Orrekin sekulako arria ekarri zion bere buruari, eta bere ondoren-go guztiei. Orain ere gertatzen dira orrelakoak. Dana dakigulako-an, edozer gauza egiten degu, eta bai anka ederki sartu ere. Gero sufritu egin bear. Lana egin bear, jango badegu. Utsa litzake lana dagoen tokitik artu litekeen zerbait balitz. Lanik errezenak lotsarik gutxiena daukatenentzat izango lirake, baiña motel samarren-tzat ere zerbait izango litzake, bai. Inbiri faltarik ez litzake izan-go, baiña zer jana danontzat izango litzake, eta moldatuko giña-ke. Bistan dago, alperrak biziko lirake ondoena. Sabela errez

beteko luteke eta lana zertarako egin? Dotore janzteagatik kolpe santurik egingo ez lutekenak izango lirake, eta zarpatsua pranko ikusi bearko genduke. Eta geu ere nolako langilleak izango ote giñake?

Baiña auek ez dira amets bat besterik. Jango bada, lana egin bearra dago emen, eta danontzat lain lan ez dago. Komeriak dira. Emankortasunik, edo orain esaten dan bezela produktibitaterik ez daukagulako etorri zaigu ezaldi edo krisi au. Denbora gutxian lan asko egiten ez dakigulako. Eta orrelaxe izango da. Baiña eztakit, ba, aurrera ere orrela ez ote dan izango. Lanik ez badago, nola ikasi denbora gutxian lan asko egiten? Badakigu esaten dan guztia ez dala gezurra izango. Zaragozako udalak erri-langille edo funtzionari bat illabeterako etxera bidali omen du, ez lan eta ez lantsari. Erriko ura garbi zaintzeko karguan zeukan. Lan ori makinak egiten dute, eta etzeukan makina zaindu beste lanik, sarri-sarri begiraturaz. Begiratu batera etzeukan, ba, izardi asko atera bearrik, baiña uraxe ere aspergarri egiten zitzaion. Lanean etzan nekatuko, baiña lantegian egoten nekatzen zan nunbait. Eta lantegira lagunak eramaten asi zan. Kargu artu zioten, eta esana egin bearrean, lantegira neskak eramaten asi. Orduan bai ederki, aiskidia. Sekulako festa eta jolasak egiten zituzten lantegian, txokolate artzeak tarteko zirala. Uraxe bai denbora gutxian lan asko egitea. Dana ez dute esan, baiña geiago ere egingo zuten, seguru asko.

Dana dala, gure mutilla pekatuan arrapatu dute beintzat. Eta or utzi dute illabeterako ez lan eta ez lantsari, funtzionatzerik ez duela. Orra zenbat lan egin bear dan lanik ez egiteko. Jolaserako astia izango du orain. Eta on dakiola. Eguneroko ogia irabazteko izardia atera bearrean izaten ez bada, gaitzerdi.

Buruariñak lanean ezin
pasa iñola denbora,
eta naiago lagun polit bat
ekarri bere ondora.

Neskarik gabe mutilla ezin
iñola bizi gustora...
Jolas gurea ona da baiña
ez neurritikan kanpora.

Illabete bat pasatu bear
lantegitikan kanpoan.
Zer egin duen pentsatzeko lain
asti badu oraingoan.

Betiko zeñi eldu pentsatu
obe da orrelakoan...
Ea pixka bat soseatzen dan
aukera egindakoan.

1994ko abenduak 16

“Zer da fedea? Ikusi ez deguna sinistea”. Aspaldi erakutsi ziguten au. Fedea edo sinismena pixka bat oztu egin da orain. Baiña garai batean bazuen indarra. Sinismena ez da beste munduko gauzetan sinistea bakarrik. Munduko gorabeeratan sinisteari ere sinismena esaten zaio. Eta emen ikusi gabe eta entzundako guztia sinistea ez da beti ona izaten. Engaiñatu ere egiten gaituzte. Eta batzutan asmatu eta besteetan ez, onela dijoa gure mundua. Beste munduko gauzetan kalte egindako konturik ez diot iñori entzun oraindik. Ori bakoitzak ikusi bearrekoa da ordea, eta utz dezaiogun pakean. Bizimoduko kontuak itsu-itsuan sinistreak arrisku geiago du. Santuak izateko asko falta zaigu, eta geurea egin ezkeru ajola gutxi zaigu besterengatik. Ala ere, argi ibiltzea obe, badaezpada ere.

Andregaiia edo senargaia nai dutenak, San Antoniori eskatzeko oitura zan leenago Euskalerrian. Baiña orain, San Antoniori kandela piztuta jarri bearrean, bere errezoak dantzatokietako illunpetan egiten dituztela uste det. Soria aldean berriz, Santa Anari errezatzen omen diote, batez ere senargaia nai duten gazteak, eta oso gazte ez diranak ere bai. Oraindik denbora asko ezta la, santa orren imajiña su eman eta erdi erreta utzi dute. Eta senargairik aurkitu ez duten neska gazteren batzuen lana izan ote dan zurrumuruak dira. Joan dan udan jendea erruz joan omen zan Santa Anari errezatzera. Uda guztian negurako laguna eskatzen jardun alako fintasunez eta ezer iritsi ez. Itxaropena ere sinismenetik etortzen omen da. Eta ez fede eta ez esperantza gelditu dira-

nean, orra zer egin duten. Eztakit, ala ere, jenio beroa baiño beste berogarriren bat ez ote dan obe izango.

Sorian baiño sinismen eta itxaropen geiago daukate Txinan. Zenbat eta denbora geiagoan ezkondu eta alkarrekin bizi, orduan eta diru geiago irabazten omen dute. Ango senarrak ez dira, noski, emengoak bezain umillak eta esana egiñekoak, eta dibortziazteko oso gutxi bear izaten dute. Beti sermoi berdiñak entzuten aspertu egiten dira nunbait, eta berealaxe asten dira emazte berriaren billa. Eta ango gizonak katean motz samar lotzeko asmoz asegu-ru berria asmatu dute. Zenbat eta denbora geiagoan andre batekin bizi, orduan eta diru geiago ematen du aseguru orrek.

Guk ere obe genduen txinoak izan bagiña. Urte modoska bat bada ezkondata bizi generala, eta pazientzian oituta gaude. Diru mordoska bat artuko bagendu, sikira, asegurutik. Eta orrela giñake gu mutillak. Berealaxe giñake dibortziazteko moduan.

Jenio eta presa geiegik
ondoren onik ez dakar.

Zein neskak ez du esposatu nai
gustoko batekin azkar?

Santa batekin portatzen danak
su emateraiño zakar,
gizonik santuenakin ere
artuko al luke alkar?

Ez baldin badu astirik izan

senargai bat billatzeko,
santa gaixoak zer kulpza zeukan
era ortan kiskaltzeko?

Su eman dion neska ez al da
deabruaren antzeko?

Kapaz da gero bere senarra
su emanda erretzeko.

1994ko abenduak 23

Oraintxe gera urteko egunik goxoenetan, famili osoa aitaren eta amaren ondoan bilduta. Gabon gaua ospatzeko oitura askok maite du oraindik. Suerte pixka bat duenarentzat ondo antzean bizitzeko aukera asko eskeintzen du gaurko bizimoduak. Asteburu luzeak, ibiltzeko erreztasunak, nai duenak bizimodua gauetz egite-

ko askatasuna eta abar. Baiña bizimodu onek familitik urrundu egin gaitu pixka bat. Ez dauka garai batean bezela etxekoekin arremanik. Eta askatasunari mugak jartzen dizkion zerbait balitz bezela begirutzen diogu gaur. Gustoko lagun asko daukagu, baiña estuasunean edo premian aurkitzen bagera, aita eta ama izango ditugu bizkarra emango ez diguten lagunak. Gurasoak bezain lagun onik ez da munduan, eta familia bezelako lagunarte onik ere ez, danok artarutzen bagera. Familiak ere badauzka ordea bere etsaiak, zoritxarrez. Gizakiak geiegi ugaltzen ari omen gera. Eta orri neurriak artzeko asmoz, nazio askotako zuzendariak Egiptoko uri nagusian bildu eta azterketak egiten ari dira. Egia esan, nazio aberatsetako agintariak ezer gutxi egin dute orain arte familiaren alde. Itz gutxitan esateko, nazio aberatsetako agintariak etzituzten gurasoak aintzakotzat artu. Ezkontza ere ez, eta familia ere ez. Emakumeari etzioten estimazio aundirik eman. Aur asko edo gutxi ekarri mundura, umeei eziketa berezi bat eman eta gero dana gazteen esku uztearen alde azaldu omen dira. Askoren ustez, ori da aurrerapena. Bakoitzak berea egin, familia eta gaiñontzekoak alde batera utzi eta segi aurrera, bazterra jo arte.

Baiña danak etziran pentsakera orren alde atera. Borondate oneko gizonak ere badaude oraindik. Bizitzeko eskubidea ez dago ukatzerik gizakiari. Eta bizitzeak berekin dituen eskubiderik ere ez. Orren alde gogotsu itz egin zuten, Aita Santuaren ordezkariak tar-teko eta lagun zirala. Izan ere, ondo maltzurra da zenbaiten jokabidea. Bere naziotan ondo bizi dirala, eta aurrak, familia, ezkontza eta orrelakoak or konpon! Errez bizi nai dute. Ez dute nai bearkizunik. Ez dute nai obligaziorik. Baiña borondate oneko gizonak ezin deza-ke onela pentsatu. Familia kendu ezkerro, zeñiek babestu bear du gizakia, batez ere aurtzaroa? Ezkontza banatzen baldin badegu, batek besteari lagunduz umeak azi eta ezitzea pikutara joan zan. Eta emakumea aintzakotzat artzen ezpadegu, ama bazterrera botatzen degu. Eta amarik gabe ez dago familirik, ez maitasunik, ez etxeko gozotasunik eta ez ezer. Gizonak ainbat balio du emakumeak.

Izan gaitezen borondate oneko. Orrela igaroko degu ondo Gabon gaua aitaren eta amaren ondoan. Gaztaiña ximelak baiño zerbait geixeago moldatuko du amak, afaltzeko. Eta ondo pasatu, baiña arrastorik irten gabe.

Gabonetako erakutsiak
ez dira nolanakoak.
Ondo dakigu pakea zeñi
eskeñi zion Jainkoak.
Eta pakerik ez baldin bada
zer dira gaiñerakoak?
Gogoratuaz lenengo Gabon
gau artan esandakoak,
saia gaitezen danok izaten
borondate onekoak.

Pake egarri gerala danok
nola dan ondo ezagun,
izan gaitezen borondateko
eta alkarrentzat lagun.
Erregutuaz Jesus aurtxoak
grazi au eman dezaigun,
mundu ontako txikikeriak
alde bat utzi ditzagun.
Pake giroan eta alaitsu
Gabon ospatu dezagun.

Geuretzako nai ez gendukenik
ez beintzat egin iñori.
Gabonak ondo ospatutzeko
bearrezkoa da ori.
Egun aueri ez utzi joaten
ez pena eta ez glori...
Jaso biotzak eta tristuran
iñor ez dedin erori,
Gabon alai ta Eguberri on
opa dizuet danori.

1994ko abenduak 28: Iñuzente eguna

Berebiziko ospakizunak antolatu dituzte gaur Seguran. Eta berri ematea merezi dutela-eta natorkizu. Denbora gutxi daukat, eta labur-labur esango dizut jaia zertan dan.

Emendik ordu pare batera, Donostiako abesbatza edo *Orfeon Donostiarra* famatuak kantatuko du Segurako elizan. Eta ori gutxi balitz, Pavarotti tenore famatua ere ementxe izango degu. Ez det uste isillik egotera etorriko danik. Eta sarrera doan, debalde izango da. Orra nolako aukera eskeintzen duen Segurako erriak musikazale diran guztientzat. Elizak azpian arrapatuko bildur diranak kanpotik ere ondo entzungo dute Orfeoia eta Pavarottiren saioa. Izan ere, telebisio-pantaila aundi bat jarriko dute atarian.

Gero, arratsaldean, sekulako kontzertoa emango Euskadiko Orkestak Baratze pelotalekuan. Eta ondoren dantzarako musika joko omen du, nai dutenak dantzan egin dezaten.

Seguran ez da izango bazkaltzeko astirik ere gaur. Eta bakoi-tza bere *bokatarekin* joatea obe Ardoa udalak jarriko du, nai duten guztientzat. Etzaio damutuko gaur Segurara etortzen danari. Nai badezu, gero arte.

1994ko abenduak 30

Tristea omen da betirako agur esan bearra. Baiña nola artzen dan izango da. Aurtengo urtea badijoakigu. Batzutan ondo eta beste batzutan ain ondo ez, alkarrekin konpondu gera beintzat. Onetan etsiko genduen, baiña joan bear badu, joan dedilla. Beste urte bat badator, eta berarekin ondo konpontzeko modua egin dezagun. Zertarako degu urte zaarra berria eskuekin eltzeko moduan badegu? Andregaiak despeira ematea bezelatsu izango da ori. Leenengotik pena artzen omen da, baiña beste bat gazte-agoa eta ederragoa aurkitu ezkeru, pena guztiak aazten omen ditu ark.

Nolanai ere, aurpegi alaiarekin agur esan bear diogu urte zaarrari. Dijoala, bai. Baiña triste ikusi gaituela-eta ez dezala parrerik egin gure kontura. Osasuna izaten badegu, konponduko

gera datorren berriarekin ere, oraindik ez degu ezagutzen baiña. Gazteak ere moldatuko dira. Gabon gaua etxean pasatu eta luze iritzita egongo dira, seguru asko. Eta urtezaar gauean laister jasoko dituzte anak. Ez dute etxean traba aundirik emango. Komeni al da gaiñera? Batzutan arrastotik irten ere egiten dira, eta orrek emango die lan pixka bat. Gaupasa neurrian egin ezean, urrengo eguna ez da atsegiña izango. Gauzak nola izaten diran zerbait konturatu bearra dago ordea. Eroriz ikasten da oiñez ibiltzen. Eta pixka bat pasatzen badira, urrengo egunean konturatuko dira zer egin zuten. Orrela ikasiko dute urrengorako ere. Orrela ikasten da zer komeni dan eta zer ez dan komeni. Eta ori ikasteak asko balio du. Besteok ere bazterra joaz ikasi genduen zuzen ibiltzen.

Biarko eginkizun nagusia urte zaarrari bear bezelako amaiera ematea degu. Dantzarako balio ez degunontzat ez da lan zaila. Urteetan aurrera dijoazentzat ardo pixka bat edatea ona da. Baiña nerrian, noski. Eta gutxiago edango bada ere ardo ona izan dedilla. Zaarra bada, obe. Otorduan edaten dan ardoa otordutik kanpora edaten danaren erdia bezela omen da. Orrela diote sendagilleak. Ez da erreza beti esiaren barruan egotea. Egunez zintzo portatu eta illunabarrean etxeoandreaki utzi pakean afaria pres-tatu dezan. Ea lasai-lasai afaldu eta ondoren umoretsu eta alaia pasatzeko moduan izaten geran. Urtean bein izaten da urtezaar, eta ez degu nolana alperrik galdu bear.

Urtezar noiz dan gogoratuko
zitzaian, noski, askori.
Ta badakigu urte guztian
bein izaten dala ori.
Parranda egin nai bada ere
ez galerazi iñori...
Eta gau alai zoragarri bat
opa dizuet danori.

Bukatu dira joan dan urteak
zituen neke ta lanak.
Aztu ditzagun pasatutako
naigabe ta pena danak.
Izan litezke danok alkarri
nai ez degula emanak,
argatik egin bear du ori
ondo bizi nai duanak.

Ez dezagula gogorik izan
iñoiz bazterrak nasteko,
baizikan izan zaletasuna
pakean egurasteko.
Kontentu bizi dan arek ez du
premirik aberasteko...
Ta urte zarra ondo bukatu
berria ondo asteko.

Urte berria badator eta
eskatu nai nioke gaur,
irradi onen entzuleekin
ez beintzat portatzeko zur.
Nik ere zuei ona opatzen
ez det gelditu nai labur:
besarkada bat guztioi eta
biotz-biotzetik agur.

Agur

1995

**emaileari etzaio
artzailerik falta**

1995eko urtarrillak 1

Aurten ez det izan oraindik zuei urteberri mardula opatzeko aukerarik. Eta oiturak oitura, borondate ona izateak asko balio du. Berandu samar bederik, mundu onetan izan litezkeen on guztiak opa dizkizuet danoi.

Urte sasoi onetan jai asko izaten da, eta jaiak beti utzi izan dute aje antza. Patrikara ondarrak ere garbitu bat artu oi dute egun auetan, eta gelditu diran sos apurrak alperrik galdu ez ditezen, Erregeen egunari bere itxura eman bearco diogu. Nik uste det ondo konpontzen diran famili guztietan saiatzen dirala alkarri poz pixka bat ematen. Ez da beti erreza izaten danen gustoa egiten, baiña egin diguten erregaliari baiño geiago begiratu bear diogu borondateari. Opariak izan litezke garestiak edo merkeak. Eta denborarekin balio ez dutela geldituko dira, bearbada. Baiña alkarrentzako borondate onak guk nai degun arte guztian balio du. Gutaz gaizki esan ez dezaten egindako opariak ere izango dira tartean, itxurak egitearren egindakoak alegia, azaleko maitasunez egindako opariak.

Alkarrentzako estimazio aundirik ez daukagula ere entzun izan da. Batean eta bestean biltzen ditugun berriak diotenez, ez dirudi dana gezurra danik. Esate baterako, Alemaniako gazte jendea ez da familiko bizimodua egin zale. Naiago du deportea egin, edo bere gisako txirri-mirrietan denbora pasatu. Etxea lo egiteko bakarrik nai dute, itxura danez. Eta etxekoen inguruan baiño bakarrik, nai dutena egiñez, bizi naiago dute. Geroz eta gazte geiagok bizi nai du orrela. Gure amets guztia ezkondu eta fami-

lian bizitzea izaten zan garai batean. Orain badirudi ordea amets ori modan pasatuta dagoela. Familiko gozotasunean bizitzeari baiño geiago maite dala askatasuna. Familiak baditu bere buruausteak, baiña bai bakoitza bere aldetik bizitzeak ere. Jokabide au Alemanian artu dute. Besteek egiten dutena egiten mutillak gera, noski. Eta gaur edo biar emen ere beste orrenbeste gertatzea ez litzake arritzeko izango. Izan ere mundua elkortzen ari gera. Baiña gu ez gera alemaniarrek bezain serioak, eta oraingoz obeko degu leenean jarraitu. Al degunean jai egiñez, ez diogu utzi bear ondo bizitzeari, bestela gureak egin du.

Igaro ziran Gabonak eta joan zitzaigun urtezar. Jaiak bukatu zirala eta emen gaude triste samar. Zerua beti ematen dago ta ez degu etsi bear. Ona emen gaur bart arratsean piztutako iru izar: gure artera etorri dira Meltxor, Gaspar eta Baltaxar.

Iñoiz bada ta pozgarri zaigu oraintxe zuen disdira, ta pozik gaude guztiok zuei eskuetara begira. Pulamentuzko erregaliak eskatu bear badira, eta otoitz au iristen bada zuek zaudeten tokira, osasuna ta lan apurtxo bat bidali Euskalerrira.

1995eko urtarrillak 13

Urte onen amairugarren egunera iritsi gera. Sekulako bildurra diote batzuek egun oni. Inglaterran, esate baterako, ez dago amairugarren etxerik erri askotako kaleetan. Amabigarrenaren ondoren amalaugarrena jartzen dute. Ainbesterañokoxe bildurra diote zenbaki orri. Jende atzeratua ere ugari dago mundu onetan, zoritxarrez. Eta orrelakoak aztikerietan sinistea, or nunbait. Iñork ez die besterik erakutsi, eta ez dakiten edozer sinisten dute, gizarajoak. Ezjakiñak engaiñatuz, aien kontura bizi dan ajolakabe

asko ere badago, noski. Ingalaterran ez lukeela orrelakorik bear esan liteke. Baiña ustez dana dakiten inñuxenteak ere izaten dira ordea. Amairu orrek lanak ematen ditu zenbait tokitan.

Nere lagun batek esan oi du, amabi basoerdi naikoa dituenarentzat, amairu txarrak dirala. Baiña, loterian amabi milloi tokatzea baiño amairu izatea naiago lukeela. Eta ez dabil gaizki. Siniskeriak eta aztikeriak, edo superstizioak lanak ematen zituen gure artean ere, garai batean. Ogi zati bat lurrera erortzen bazitzaigun, jasotakoan musu eman bear izaten genion. Oitura ura asmatu zuenak zenbat gose pasatu izango zuen pentsatzen egoten naiz askotan. Bestalde, etzan ogirik asten gainean gurutzearen seiñalea egin gabe. Eta lurrera eroritako babarrun ale bat jasotzean, purgatoriotik anima bat ateratzen zala esaten ziguten. Elizara eramaten zan ogia, piztuta edukitzen zan argizaia eta oiek ere zerbaitetan sinisten zalako izango ziran, noski. Amairuari ez genion bildurrik, baiña eztakit, ba, oso lasai bizi ote giñan.

Konjuro-oillaskoak ere aaztu ziran, baiña eguraldiak lagun-tzen badu eta soroak ondo ongarritu, babarrun gozoa emango du lurrak. Ez det esan nai onekin errezoak eta oitura on danak bazterrerera bota bear ditugunik. Inñoiz entzun nuen bezela, errezatu bai baiña atxurrean egin ere bai. Esaera danak ez dira utsak izaten. Zoro artean dabillena zoratu egiten dala esan oi da. Eta dana ez da ala izango, baiña bai pixka bat. Eroetxeetako zenbait gaixozai, lorik egiten ez dutela jartzen omen dira, eta sekulako urdurialdiak eta estuasunak izaten dituzte. Ez da siniskeri utsa izango burutik naastea itsaskorra dala. Amairu zenbakiari baiño garrantzi geiago emango nioke nik orri, badaezpada ere. Gaur zoro asko dago, eta ez gaitezen danok zorakeriak egiten asi.

Amairuk zenbait endreatzen du
erabat bildurtzeraiño,
Loterian amairu tokatu
eta ez kobratzeraiño.

Txorakeririk ez degu bear
sinistu ainbesteraíño...
Amairu milloi obeak dira
amabi bakarrik baiño.

Amairu txorakeri utsa da,
eta nola ez antzeman?
Itxurarikan ez dun gezurrik
ez litzake bear esan.

Eta pentsatu batzuek nola
aspaldi esnatu ziran.
Frailleak ere amairu arraultz
nai baidituzte dozenan.

1995eko urtarrillak 20

Beti etxera begira egon gabe auzoko berri jakitea ere ona da. Eta gaur Burgosko erri txiki bateko kontuak esan bear ditugu. Erri ori, Villasandino da. Erritar guztiak oso ondo konpontzen omen dira alkarrekin. Eta antxe dago pake santua. Baiña, zergatik eta emakumeak agintzen dutelako. Alkatea, sekretarioa, zinegotziak, agoazilla, jueza, medikua, praktikantea... danak emakumezkoak dira errian. Karreradunak, eta al duten lekuan lana egiñez soldata irabazten dutenak, batzuk. Etxean ez du urik ezagutu erri orretako jendeak emakumeak agintzen jarri ziran arte. Eta orain gizonezkoak ere pozik daude, emakumeen bearra bazegoela esanez. Burugorrak ere izaten dira ordea tartean, eta norbaitzuk esaten dute errian ura badaukatela, bai, baiña leen baiño euri geiago egiten delako daukatela. Alkatea zirikatzeagatik esango dute, bearbada. Baiña berriketa gutxiko emakumea da, eta batere buillarik atera gabe, mingainluzeen lanak aisa egiten ditu. Erriko gizon danak baiño geiago da bera bakarrik. Burgosa joan bear duenean-eta, ez du erriko dirurik kastatzen. Beti izaten da kotxe edo furgonetarekin dijoanen bat, eta arekin joaten da. Ori da zintzo jokatzea. Zenbait agintarik ez du aitzaki aundiaren bearrik izaten Donostira joan eta erriaren kontura egun ederra pasatzeko. Bai, bai. Orrelakoak ere badaude, zoritxarrez. Burgosko erri onetan, alkatea bezelakoxe emakume fiñak omen dira laguntzaille guztiak ere. Eta udaletxeko billerak egin eguna lanean pasatuta gero egiten dituzte beti, illunbarretan eta orrela. Gizonezkoak ez dira sartzen erriko gorabeeratan. Zertan sartuko dira emakumeak geiago badira?

Lotsa pixka bat bear luteke, baiña emakumeak erriko arazok konpontzen ari diran bitartean, tabernan sartu eta musean egiten omen dute, lasai asko. Kopetan azal lodia bear du orrela bizitzeko. Baiña aitzakiren bat beti izaten da. Erria eta etxea, biak gobernatzan dituzte emakumeak, eta tabernarako diru gutxi izaten duten aitzakia dute gizon auk. Etxekoandre eutsi samarrak dauzkatela, alegia. Zur samarrak.

Alkate au monja omen da, berez. Amerikan mixiolari zegoela ama gaixotu, eta denbora gutxiko bizia zeukala eta ura zaintzera etorri zan. Zortzi urte bizi izan zan ama, alabaren laguntzari esker. Orain irurogeita bi urte dauzka, berriz misiotara joateko geitxo. Lagun urkoari laguntzeko bokazioa eduki ordea, eta orregatik artu zuen erriko alkatetza kargua. Erria serbitzeko. Eta politikari eta gizon askori zuzen jokatzan erakusteko, esango nuke nik. Eta emakumeak zenbat balio duen erakusteko, bide batez.

Uste bai baiña gizonezkoak
ez dezakete gutzia;
zakarrak diran fama daukate,
geienak irabazia.
Zigorrik gabe ere askotan
irabazten da auzia.
Orretarako emakumeak
aparta dute grazia.

Erri batean pake santua
da gauzarik ederrena.
Orretarako agintariak
jarri bear du ordena.
Ez da ordea beti komeni
bildurra sartzen duena.
Irripar sarri egiten duen
alkatesa da onena.

1995eko urtarrillak 27

Ez degu asko bear oraintxe ilbeltzeko aldapa igotzeko. Jaiak aitzakia eta ajea uzten digute ondorenean, baiña danak aazten dira. Gazteak parranda asko samar egin dutela, eta gurasoak kopeta illunduta. Gabonetako oporrak amaitu zirala eta gazteak itz egiteko gogorik gabe. Eskolatik etortzen diranean umorerik ez dauka-

tela eta isillik uzteko esaten badigute, gaitzerdi. Badirudi gauzak orrelaxe bear dutela. Oraingo sikologo eta jakintsu moderno oiek diotenez, orain berreun urteko gazteak eta oraingoak berdiñak dira. Dana ondo egiten dutela uste dute, eta ez dago zerbait esan besterik. Familiak, gizarteak, eskolak, eziketak eta oiek ez daukate zer ikusirik gaiñera. Gazteak indarrean egoten dira, eta zuzenak edo biurriak izan, edadearen kontuak dira oiek denak.

Sekulakoa sartu digute oraintxe ere. Seme-alabak txikitatik asita ezi bear zirala eta or jardun degu gure denbora guztian umeak zuzendu eziñik. Guraso, maixu eta apaiz, emen ibilli giñan danok buru-belarri gazteei bide zuzena erakusten. Eta begira nolako porruaziak atera ditugun. Jakintsu oien ustez, amodioa, arroskoak izatea, egiten dituzten aldrebekeriak eta oiek danak gaztetasunaren aginduak dirala. Erokeri batzuk egin bearra omen dago gaztetan, bestela ez omen da joaten bizi guztian oker bat edo beste egiteko gogoa eta antsia-eta. Jakintsu oiek leenago esnatu izan balira, gurasoak ere lasaiago biziko giñan, umeen pekatuak ere guri botatzen zizkiguten bizkarrera-eta. Gazte denbora al dana egin eta erre egin bear dala diote, gerorako arrastorik utzi ez dezan. Oiek danak orrelaxe izango dira, baiña gazte denborako buruarinkeriei neurria artu bearra egongo da, orratik! Jakintsuak ere ez dakite gazteen eta pertsona elduen arrazoiak nun asi eta nun bukatzen diran. Muga orri antzematea zailla da. Eta orregatik, batek besteari leku ematea ezinbestekoa izango da. Gazteak pertsona elduen inbiriz egoten dira, aien aginpidea, dirua eta askatasuna baleuzkate nai dutena egingo lutekeela pentsatuz. Ez baidakite guraso egiten geranean bearkizun berri asko gaiñera etortzen zaigula. Alderantziz, guk juizioan sartzen geranean, gazteen sasoia bagenduke nai izaten degu. Zerbaiten egarria danok daukagu emen.

Dana dala, San Sebastian jaia pasatutakoan asten omen dira angulak merkatzen, eta argi ibilli, badaezpada ere. Ea goxatu bat edo beste artzeko aukerarik izaten degun guk ere.

Umeak azitzea
guk genduen zorra,
ordena gogorra.
Ura bete ezean
guretzat zigorra.
Orain gazte bat izan
liteke mozkorra,
galeraztea nola
ez dan derrigorra.
Guri sartu digute
ziria legorra.

Au da etorkizuna
aurrak daukatena
ematen du pena.
Zer izango ote da
onen ondorena?
Gurasoak jarri nai
etxean ordena,
baiña ikusten danez
libre da geiena.
Auxe da lotsagarri
utzi gaituztena.

1995eko otsailak 3

Gauza jakiña da gazteak gure aldean asko dakitela. Gu ez gera aien maillara iristen, ez. Nik ez nekien ori zergatik zan, baiña egun auetan jakin det. Gaztetan fiñegiak giñalako omen da. Gaurko gazteak bezain lotiak ez giñalako. Izan ere, ez da naikoa eskolara joatea. Liburuetan ikasitakoa eta maixuak erakutsitakoa jasotzen du buruak, baiña memorian itsatsita geldituko bada, lo egin bear omen da lasai. Naiko lorik egin ezean, ikasitako askok burutik iges egiten du. Orain badakigu gazteak zer egiten duten dakiten ala ez. Eta guk isil-isillik egon bear, berriz ere. Gu ere ibilli giñan, ba, eskolan. Naiko lo egiten etziguten uzten ordea. Eta ikasitakoaren erdia aizeak eramaten zigun. Nola asiko gera orain gazteei bat eta beste esaten? Eskolan ibilli giñanean lo egiten ez genduen ikasi, eta isillik egonda obe.

Zer egin bear duten ondo dakite oraingo gazteak. Astean bost egun naiko dituzte eskolarako. Ortik aurrerakoa lo daudela ikasten dute. Nekatuta etortzen dira etxera. Eta kalera ere noizbait joan bear, eta larunbat eta igande eguerdiarteak lo egiteko izaten dituzte. Ez dute asko itz egingo gurasoekin. Eta alde batera obe

gaiñera. Guk ezer gutxi dakigu, eta gurekin berriketan arituta baiño lo eginda geiago ikasiko dute. Auskalo. Pentsatzen jarrita ere, polita da guri gertatu zaiguna. Zerbait giñalakoan or aritu giñan jo eta ke umeei zerbait erakusteagatik, eta umeak aurea artu orain. Baiña ez gu bezela petraldu arte lanean jardunda. Naiko lo eginda baizik. Lo daudela guk baiño geiago korritu dute. Orrek dauka meritua. Eta gurasoak gazteak aiña lo egingo balute, zer izango ote litzake emen? Gazteei galdetu bearko diegu, baiña ez igande eguerdian begiak zabaldu ezinda jaikitzen diranean. Jakintsuak erantzun zorrotzak ematen dituzte, eta esnatu arte utzi pakean, badaezpada ere. Eguna zabaldu baiño leen, igandez goizeko mezetara eta astegunez itulara joan bearran naiko lo egin bagendu, zer izango ote giñan gu? Erdiak baiño geiago diputadu, gutxienez. Gu fiñak izan ordea, eta gure ondorengoentzat etzan gaizki etorri ori. Asko moduzko jakintsuak izan bagiña, etzuten gure kontura parrerik egingo. Eta ala ere, ez diogu aitzaki asko emango gure bizitzari. Gu ez gera bizkorrak izango, baiña jakin nai nuke Sanblasak pasa ta urrengo goizean zeñek daukan umore ohea. Juizioan sartuta egoteak baditu bere alderdi onak.

Umetan meza laguntzera ta
gaztetan azkar lanera.
Alaxe bizi bear zan eta
zeñek gu andik atera?
Orain gazteak lotan daudela
pasa zaizkigu aurrera.
Nere ustetan oraingo zarrak
goizegi jaiok gera.

Eskolatikan irtetzen giñan
ondo aspertuta baiña
gero itulan egin bearra
etzan lantegi bikaiña.
Nai ainbeste lo izan bagendu
gure lanaren ordaiña,
orain gutxiñez izango giñan
edozein ministro aiña.

1995eko otsaillak 10

Bein batean abogadu gazte baten itzaldia entzutera joan nintzan. Karreradun jende orrek gu bezelako arloak baiño geiago

jakiten duela eta zerbait ikasiko ote nuen, ba. Gizon ori ari zan bertsolaritzari buruz bere argibide eta esplikazioak ematen, eta alako batean or nun esaten duen: “Gizona Adan eta Ebarengandik datorrela fabula bat besterik ez da. Gizona tximuarengandik dator”. Leenengo gizona Jainkoak buztin lurrarekin egin zuela uste nuen nik, eta bere arnasa botata bizia eman ziola. Gero, saiets- ezurra kendu, eta arekin egin zuela Eba. Aiek izan zirala gure leenengo gurasoak. Baiña orain, au ez dala fedeko egia. Gizona tximuarengandik badator, tximua ere nunbaitetik etorriko zan, ba. Eta tximuaren aurrekoa? Eta aren aurrekoaren aurrekoa? Eta aren aurrekoa? Orra or eteten ez dan soka. Eta edonork aurkitu punta soka orri! Nunbaitetik etorriko giñan beintzat, eta emen gabilta nola edo ala. Burua alperrik nekatu gabe mundu koskor au al degun ondoena eramatea naikoa izango degu.

Telebistan ikusita nago tximuak egunez basoan bildutako azi eta zutzarrak eta orrelakoak janez, illunabarrean arbola puntan kabia egiten zutela, alkar gozatuz gaua pasatzeko. Amerikako bi gaztek –neska eta mutilla, ain zuzen– beste ainbeste egitea pentsatu zuten oraintsu. Basora joan eta zuaitz baten puntan egingo zutela kabia, eta antxe pasatuko zutela gaua, pake-pakean. Antxe egingo zituztela nai zituzten komeria guztiak. Abereak berez ekartzen dute kabia egiteko sena edo intuizioa. Eta neska-mutil aiei ere nunbaitetik etorri zitzaaien. Tximuak emandakoa izango zan, seguru asko. Kontua zera da: kabia egin zuten, baiña ez tximuak bezain ondo. Eta gauean bere tximukeriak egiten ari zirala, etzitzaaien ba arbola adarra puskatu eta kabi eta guzti, zapla! lurre-ra erori. Katiatuta bazeuden ere libratuko ziran lurra jo zutenean, berri au eman duenak ez du ezer esaten baiña.

Gertakizun onek ere ez du garbitu gizakiaren asiera nola izan zan. Ez det uste tximuak kabia puskatu eta lurrera eroriko diranik. Neska-mutil aiek ere, tximukumeak izan balira, etziran kabi eta guzti eroriko. Erdi-tximua ez danak gaueko gorabeerak arbolaren puntan egin nai izateak ere ematen du zer pentsatua.

Baiña guk leenean jarraituko degu. Zer sinistu bakoitzak berak pentsatu dezala, baiña tximuak geralakoan ez joan zuaitzaren puntara, badaezpada ere. Kabia ondo egiten ikasi bestela. Baiña lurretik gertu samar ez al da obeko?

Gizona tximukumea dala
nola dauden sinistuta,
ez al gaituzte jarriko beintzat
preso kaiolan sartuta.
Edo zirkuko tximuen gisan
katearekin lotuta,
libre dabillen tximuak oker
asko egiten ditu-ta.

Ori gertatu baiño lenago
kontuak ondo atera,
ezer ikusten ez dan tokira
joan gabe jolasera.
Kolpe utsen bat eginda, plasta!
erori gabe lurrera.
Zuaitz puntara ez igo beintzat
komerriak egitera.

1995eko otsaillak 17

Garai batean zenbait oitura aldatzen etzan errez izaten. Ez dakit gaiñera batere garrantzirik etzuten oiturak ez ote zuten izaten indarrrik geiena. Baiña orain gauzak beste modu batera ikusten dira. Gustatzen etzaizkigun oiturak laister botatzen ditugu bazterrera. Zerbait bear ere bai. Zertarko dira, izan ere, lasai bizitzen uzten ez duten oiturak? Alde batera utzi eta kalterik etortzen ezpada, ezertarako ez.

Emakumeak elizara burua estalita joateko oitura noizkoa ote zan? Noizbait bederik ezkutatu zan ordea, eta kitto. Ez da beintzat ederki orraztutako emakumeak elizan ikusten diralako inpernuak gaiñezka egin duen otsik. Nik uste det oraingo elizgizonak leengoak baiño idekiagoak dirala. Emakumeari beste balio bat ematen dio orain Elizak. Eta ori ez da apaiz progre bat edo besteren kontua. Aita Santua bera atera zaigu emakumearen alde. Jainkoak gure saiets-ezurrarekin egin zuen lagun politak ez dauka zertan kejurik. Mundu onetan zenbat injustizi, gogorkeri eta

gerra dagoen danok dakigu. Aita Santuak esan du, pakea nai badegu pakerako ezi bear degula. Eta emakumeei dei egin die pakerako ezitzaille izateko eskatuz. Ori ez al da emakumeari kategoria ematea? –“Bai, zer emango eta bearkizun bat geiago, obligazio bat geiago eman digute. Orain ere, lana gureztat”, esango dute. Aita Santuak badaki ordea zeïñek zertarako balio duen. Ark badaki emakumeak zenbat sufritu bear izan duen bere burua-
ren jabe izatera iristeko. Eta sufritzen dakienak jakiten du ondoe-
na gogorkeriaren eta injustiziaren mende dagonak zenbat sufriz-
tzen duen. Orregatik eskatu die pakerako ezitzaille izateko fami-
lian, alkarren artean, gizartean eta politikan. Orretarako pertsona-
ri bere balioa eman bear zaiola esan du. Eta ezertarako gauza ez
dan aurtxo batekin pertsona egitea zenbat kostatzen dan, zeïñek
daki emakumeak baiño obeto? Zeïñek artzen du emakumeak aiña
lan umetxo batekin emakumea edo gizona egiteko?

Irratitik asko edo gutxi berriketan ari geranok, entzule danak
izaten ditugu gogoan. Eta batzuek bereziak izaten dira ordea, eta
nik ordu onetan bere familiari gustoko bazkaria prestatzen lanean
ari diran etxekoandreak ditut maite. Aiek bai dirala pakerako ezi-
tzaille. Etxekoen arteko gorabeerak maitasunarekin itzali eta
familian pakea jartzeko, ez dago ama bezelako artistarik. Eta
familia pakeosoa danean gizartea eta politika ere pakeosoa izan-
go da. Badago premi ederra.

Emakumeak au eta ori
naiz gu jardun berriketan,
Aita Santuak maitasun itzak
gure ordez ezpaiñetan.
Egiten duten dana ez degu
iñoiz eskertu benetan.
Ea noiz aintzat artzen ditugun
ainbat lanen ordaiñetan.

Aita Santuak babestu ditu
emakumeak nabarmen,
seme-alabak pake giroan
ezitzen saia ditezen.
Eta gu ere lagun egiñez
ondo portatu gaitezen,
falta zaizkien eskubideak
lortu ditzaten lenbaitlen.

Gazte jendeak izugarrizko dirutza kastatzen omen du alko- holdun edarietan. Eta leenago sermoilariak esaten zuten bezela, gure agintari leialak oso kezkatu daude. Edariaren kalteak aitatzea oso ondo dago. Gazteei ez dakitena erakustea ere bai. Zurrutaren ondorioak nolakoak diran danok dakigu, eta gazte jendea bide onetik eraman nai izatea gauza ona da, oso. Baiña au egiten dutelako edo beste ura egiten dutelako, erru guztia gazteen gain botatzea ez det uste zuzen jokatzeko danik. Asteburua pasatzeko gurasoak emandako dirua zurrutean kastatzen duen gazte asko dago. Eta naiko penagarria da orixe ere. Baiña irtenbiderik ematen al zaio arazo orri? Alkoholdun edariak eta bestelako “errefreskoak” zerga berdintsua zuten orain arte. Eta zerga oiek jaisteko asmoak ere bazirala entzun izan det. Baiña ez dakit zertan gelditu diran. Dana dala, alkoholik gabeko edariak besteak baiño askoz merkeago baleude, ez ote luteke alkohol gutxiago edango gazteak? Baiña orrela diru gutxiago bilduko luke Estaduak. Eta orra azkenean zertara erortzen geran. Gazteak mozkortu eta biurrikeriak egingo badituzte ere, Estaduak izan dezala dirua. Kamiñoetan istripuz iltzen diran eundik 43 gazteak dira. Eta asko bizi guztirako elbarrituta gelditzen dira. Eta ezbear oietatik geienak zurrutaren ondorioak dira. Ortik pentsatu gazteei edari sanoak eskeintzen dirua kastatzeak mereziko lukeen ala ez. Makiña batez lasaiago biziko giñake danok.

Sekula egingo ez lituzkeen nabarmenkeriak egiten ditu pertsonak alkoholak zorutzen duenean. Venezuelako kartzela batean zuzendariaren ordezkotzan zegoen emakume bat eta preso zegoen mutil gazte bat, kartzelako zuzendariaren oian lo seko zeudela arrapatu dituzte, ustutako pattar botella alboan zutela. Bistan dago alkoholak duen indarraren lekukoa edozein pertsonari burua galduezazteko. Sano zeudela etziran zuzendariaren oera joango, baiña pattarra izan ordea bitarteko, eta bai zepoan erori ere eder-

ki asko. Gero izango ziran komeriak. Txorakeriak egiteko gogokak kenduko zizkietela uste det. Presoekin ain ondo etortzen zan neska edo andrea, edo eztaikit zer izango zan, kargutik kendu eta etxera bidali dute. Eta bere zaintzaillearekin ain goxo moldatzen zan mutilla berriz, kartzelan leen baiño barrurago sartu. Nolanai ere, pattar botella ustuz komeriak egiteko tarte aundi samarra gelditu izango zaie oraingo onetan. Orixe da, ba, malizirik ez edukitzea. Pattar gutxiago edan izan balute jolasaldi batzuk bazeuzkaten oraindik.

Alkoholaren zorakeriak
sarri oi dira zabaldu.
Mozkortutzean ondo arlote
oi da gizona azaldu.
Ikusi nola neska-mutillak
zurrutak lezazken galdu:
jolaserako gauz ez dirala
lo artzeraiño makaldu.

Pattar botella ustuta, orra
bi neska-mutillen jira.
Presozaia ta preso, biak
mozkor-mozkor egin dira.
Ala zepoan erortzeraiño
mozolotu ez balira,
nai zutenean jolas geiago
egingo zuten, sikira.

1995eko martxoak 3

Neguan amaika aldiz esan degu ez dagoela martxoa etorri-rik. Beti kukilduta egon gabe, udaberriko eguzki epelak pixka bat suspertuko ote gaituen, ba. Garizuma ere berekin ekarri du martxoak, eta sendagilleak esan digute neguak utzitako ajeak eta erdoiak nola kendu. Ez dakit leengo sermoilarien tokia ez ote duten jaun auek artu. Osasuntsu bizi nai badegu, gorputzari nai duen guztia egiten ez uzteko agintzen digute. Eta emen ez dago penitentziari iges egiterik. Jaun oiek diotenez, ez degu berandu jeiki bear oetik. Gero, ondo garbitu eta txukun-txukun jantzita, irten bear da etxetik. Aberatsak bagiña bezela, urtez aberatsak geran ezkeru. Eta ez da gutxi. Familiarekin ondo kon-

pondu, baiña ez egon beti etxe zuloan sartuta. Lagunak bisitatu, eta etxetik kanpora bizi diran senitartekoak ere bai. Egunkaria irakurtzea komeni zaigu gero, lagunekin biltzen geranean mundua konponduz itz egiteko. Baiña mundua eta mundukoak txartu dirala-eta ez jenio txarrean jarri. Or konpon ditezela! Bazkalondoan siesta pixka bat egin. Bazkalondoko lokuluska oso ondo etortzen da, baiña gorputza zaindu bearra dago gaiztotu ez dedin. Gau osoan lorik egin ezpadegu, ez estutu urteen pixuak loa arindu egiten du-eta. Esaten dutenez, ez da ona telebista ikusten denbora asko pasatzea ere. Bertsolariak, pelota partiduak eta Realta eta Athletic ikusi ezker, naikoa da. Zaarren egoitzera joan eta karta jokoan egitea ere ona da, baiña ez geiegi. Tutean gaizki jokatzen duelako lagunari aitzakia emanda asarretzea baiño obe da paseatzea. Gutxienez ere egunean ordu pare bateko ibillaldia egin bear dala esaten dute, baiña aldaparik ez dagoen bideetan ibilli. Mediku jaunak ere antzeman digute leen ere aldaparik asko igota gaudela. Penitentzi bat kendu digute eta ez da gutxi, ala ere.

Baiña pentsatu bearko degu batere sufritu gabe ez dagoela zorionik emen. Eta lagunei ez kontatu kotta geiegi, bestela parre egingo digute-eta. Beste gauza asko ere esan digute sendagille jaun oiek. Esate baterako, bizitza ez dagoela luzatzerik, baiña bai zabaldu. Bizitzea dala kontua, ez bizirik egotea.. Bizitzen ikasi egin bear dala, orretarako edadea badaukagula-eta. Gizentzea txarra dala, eta argal egon nai duenak, bere burua berak zaindu bear ko duela. Gizentzeko joera baldin badaukagu, gutxi jan. Udan gozatuko badegu, orain sufritu egin bear dala leenbizi. Uda-berriko epelari zumu ona ateraz ondo bizitzeko zer bear dan ere argi eta garbi esan digute: burua argi, biotza alai, karteran diru pixka bat, denbora pasatzeko lagunak egunez, seme-alabak eta billobak... Eta au da ederre: gaua gozatzeko, emaztearen musu bat edo beste.

Gorputza pozik eduki nai ta
onekin dauzkagun lanak!
Ez gaixotzeko bearco egin
mediku jaunena esanak.
Esan liteke on egiteko
dirala guri emanak.
Baiña sufritu erazitzeko
onak dira oiek danak.

Gutxi jan eta neurrian edan:
au omen da bearrena.
Ori egiñik lortzen omen da
zorionikan geiena.
Baiña lagun bat bear badegu,
lagunetan gozoena,
maite degun ta maite gaituen
andretxo bat onena.

1995eko martxoak 10

Mundu onetan makiña bat modutako pertsonak bagaude. Danok ez baigera jenioz berdiñak. Gizon alprojak beti izan dira, eta orain ere badaude, noski. Gizonak baiño zerbait zintzoagoak dira emakumeak, orain arte. Baiña orain gizonezkoen pare jarri dira ordea, eta badirudi batzuk pixka bat arduragabetzen ari dirala. Lotsa bota dutela, edo alperrikako lotsa, edo eztakit nola esan, bai beintzat. Nik ez nuke nai asarrerik emen, eta komeriak dira. Dana dala, poliki-poliki itz egiñez ondo samar konpontzen saiatuko gera. Gizonezkoen modukoak izatera eraman dituela gizona aiña izan nai orrek. Ori esan nai nuen. Eta gizonezkoen akats batzuk erantsi zaizkiola emakumeari, alegia. Kosta zait baiña asmatu det, orratik!

Emakume guztiak ez dira ordea erori arri orretan irrist eginda. Badaude oraindik emakume osoak, jatorrak, zintzoak eta arduratsuak. Badaude senarra motz lotuta edukitzen dakitenak, eta gizonak sekula iñoiz mendean artuko ez dituenak. Bai bear ere orrelakoak. Familiaren izatea, gizonak eta emakumeak osatzen duten ardatzaren jira-biran ibiltzen da. Gizona eta emakumea dira ardatz orren bi muturrak. Eta oietako bat ondatzen bada, an ez dago ardatzik. Familia oiñarririk gabe gelditzen da. Eta oiñarririk gabe ez dago ezer zutik edukitzerik. Badira gizonaren aldean asko

balio duten emakumeak. Badira gizonaren akatsak barkatzen eta estaltzen dakitenak. Eta alakoak, gizon alproja bat ondoan dutela baiño geiago dira bakarrik familiari zutik eusteko.

Italiako emakume bat errusiar batekin ezkondu omen zan. Eta iru seme-alaba izan zituzten. Eta alako batean, ez agur eta ez adio, etxetik anka egin zuen senar orrek. Gero, emazteak ez omen zuen aren berririk aspaldian, eta orain etorri zaio etxera, ogeita amar urte kanpoan pasatuta gero. Zenbait emakumek arrapatu izan balu, perrak laister jasoeraziko zizkion. Baiña, alproja geienak suertea izaten dute, eta nola emazteak ala semeak, oso ondo artu dute. Semeak pozik daude aita ezagutu dutelako. Eta emazteak izugarrizko maitasunezko ongi etorri egin dio. Senarra galdu zuelakoan zegoen. Eta berebiziko musuak eman dizkio azaldu danean. Txoliña alkoa!, esango du norbaitek. Baiña barkatzen dakiten pertsonak ez al dute balio? Baiña ark ere etzuen asko balioko senarra bezelakoa izan balitz. Gizonak aiña, edo gizonak baiño askoz geiago dirala emakumeak. Barkatzen dakiten pertsonak ez dira dozenan amairu izaten

Sarritan keja izaten gera
eta ez da misterio,
mundu onetan dagon ainbeste
alproja dala medio.
Or konpon!, eta gizonak anka
ez agur ta ez adio...
Zer izango zan beste ainbeste
andreak egin balio?

Libre dabilzan zenbait akerrek
bear luteke katigu.
Errugabeak sufritzen eta
ajola gabe beti gu.
Mundu onetan etzan izango
ainbat pena ta kastigu,
andre ark jakin duen bezela
barkatzen bagenekigu.

1995eko martxoak 17

Martxoa aurrera dijoakigu eta egun eder asko ari zaigu inguraten. Etzi San Jose eguna dala ezin aaztuko degu. Baliteke garai

batean orain baiño ilusio geiago edukitzea San Jose eguna iristeko. Aurten igandean datorkigu gaiñera. Ostiralez edo beste aste-
gun batean etorri izan balitz, bi edo iru egun jai izango ziran, siki-
ra. Ostiral illunabarrean jai egiten asitakoak izango dira. Gozatu
eder bat artu dezatela. Ala ere, San Jose eguna ondo ospatu nai
duenak zer egin asmatuko du, bai. Orain aiña aukera etzan
garaian, arkumea jateko eguna izaten zan. Gaur ez dago orretara-
ko irrikarik. Leenago zer jango bizi giñan, eta orain zer ez jango.
Bateko kolesterola, besteko tentsioa, eta besteko erreuma, okela
alde batera utzi eta baratzako txuletak jan bear. San Jose egunean
ere penitentzi egin bear. Leen lanak ematen zituen goseak, eta
orain, aseak.

San Jose egunak badu beste esan nai bat ere. Egun orretan
aitaren eguna ospatzen da, edo ospatu bear litzake. Orra aitzakia
polita zerbait berezia egiteko. Amaren egunak indar aundia artu
du, eta ederki ospatzen da. Aitarena, arinxego joaten dala uste
det. Ainbeste losintxa bear ez duelako edo eztakit zergatik, aita-
rekikoak errez egiten dira. Ala, etxean amak geixego agintzen
duelako ote da? Aitak etxeko lanetan laguntzea modan jarri da.
Eta aurrerantzean aita eta ama berdindu egingo dira ospakizun
auetan ere. Zartagia eskuan izango baitu, batzutan beintzat. San
Jose arotza omen zan. Ez dute esaten etxeko lanak egiten zitue-
nik, baiña Egiptora joan bear zutela esan ziotenean, Ama Birjiñak
eta Jesus Aurak isil-isillik lagundu zioten. Ori da aita maite iza-
tea. Oraingo aitak baiño ohea zalako ote? Orain ere badira aita fin
askoak, baiña ez daukate San Josek bezelako errespetorik.

Ala ere, aitak maitasun pixka bat merezi duela esango nuke.
Seme-alabak aitari egin lezaioketen oparirik onena zintzoak iza-
tea da. Leenago, gorbeta eta orrelako opariak egiten zizkieten.
Orain eztago orrelakorik. Baiña zintzoak badira, eta amak musu-
txoren bat edo beste ematen badio, orixe naiko aitarekikoa egite-
ko. Oso gutxi bear du pozez zoratzen egoteko. Eta, badakizu: ez
aaztu datorren igandean, etzi, aitaren eguna dala.

Penagarri da gaurko munduan
dagon konpondu eziña.
Danok agindu nai degunean
ori degu gaitz jakiña.
Ia borratu zaigu erabat
San Joseren imajiña,
eta iñola ezin moldatu
beste bat aren berdiña.
Eta askotan tristerik dago
etxeko amabirjiña.

Ez ote luke pena merezi
txandan agintzen asteak,
egun batean batek agindu
eta bestean besteak.
Bi dira, eta bi egunetan
aita ta amari uzteak,
ekarriko du irugarrenez
agindutzea gazteak.
Ala etxean egun guztiak
ez lirake ain tristeak
ez lirake ain tristeak

1995eko martxoak 24

Garai batean izan balitz, biar jai egingo genduen, Andre Mari Martxoko da-eta. Baiña gure lana egin berrarekin, jai asko kendu degu, eta bizimodua aldatu ere bai. Elizara sarri joaten giñanean, onak izateko askotan esaten zigutelako, edo apaizak eta agintariak bildur pixka bat sartzan zigutelako, orain baiño zintzoagoak giñan, itxuraz beintzat. Egia esan, ordukoak jai asko egingo zuten, baiña etziran ondo bizi. Laurden erdi bat olio emateko, eta aitak soldata ekartzean amak pagatuko ziola andre Madaleni esan zionak, etzuen dirua poltsan kabitu ezinda edukiko. Baiña orain, ainbesteko aurrerakoa egin degu. Orduan zorrak edukitzea kezkarri bazan, orain modan jarri da. Dirurik gabe edozer erosten duen asko dago gaur. Dirurik ez baiña kotxea erosteko kutizia badu, ez pentsatu erosi gabe geldituko danik. Banku eta Aurrezki Kutxak or daude zai diru eske zein joango. Besteren diruarekin bizitzeko oitura modan dago. Bizitzen laguntzeko omen da dirua, eta dirua eduki zai egon gabe, besteren diruarekin ondo bizi danak asmatzen duela esaten du oraingo jende modernoak. Zorrak nola edo ala ordainduko dirala bai,

eta segi aurrera. Ala ere, ez gera danok ondo bizi. Bankuak jakiten dute dirua nori eman, plazoak noiz eta nundik kobratu. Eta ez dira galeran irtengo. Dendariak, igeltseroak, iturgiñak eta orrelakoak Bankuak baiño negar geiago egiten dute. Lana egin, gauzak saldu eta ezin dutela kobratu esaten dute. *Zorrak zor lepoa lodi* esanda geroz eta jende geiago bizi dala. Gutxi edo asko, aldaketak danok astintzen gaitu, noski. Eta zorrak ordaintzen nagiak diranak ere bai.

Orrelako oiei kobratzen dakiten enpresa bereziak badaude orain, eta indarra artzen ari dira gaiñera. Enpresa oiek ondo ikasitako kobratzailleak dauzkate. Eta oien atzaparretan erortzen diran zordunak ez det uste pake aundirik izaten dutenik. Besteren zorrak kobratuz ogia irabazi zitekeela esan izan baligute garai batean, ez genduen bereala sinistuko. Baiña bizkarrari eragin eta libratuko dirala uste dutenak oker daude. Egunik lasaienak joan zitzaizkiela uste det. Ondo itz egin bai, baiña berea egin arte pakerik ematen ez duten kobratzaille oiek, ate ondotik kendu ezinda bizi bear izatea ez da ederra izango.

Kontuak kontu, batzuen lasaitasuna askoren ogibide biurtu da. Ez al da kalterako izango dana.

Jartzen baldin bagera
mundura begira,
mundura begira,
au da bizimoduak
eman duen jira!
Gaur langabetu asko
dabil jo ta tira...
Baiña zertara joan
lan billa mendira?
Lanik ez dagolako
aberasten dira.

Gaur zorrak kobratzea
ez da berriketa,
ez da berriketa.
Ortarako bear da
azaldun kopeta.
Baiña kobratzailleak
ez dabiltz erreta,
baizik sakelak diruz
ederki beteta,
lana egin baiño len
kobratzen dute-ta.

Bizitza seriotuta dagoela, baiña kontu zebreak ere entzuten dira noizean bein. Madrid aldeko erri koskor batean, muskerra akabatu zuen gizon batek orain bi urte. Belar ontzen ari giñanean-eta ziraun bat edo beste akabatu izan genduen guk ere, baiña orregatik ez giñan joan konfesatzera. Garai artan etzegoen ekolojistarik. Orain ordea argi ibilli bearra dago. Badiruri pisti batzuk gizonak baiño geiago balio dutela. Kontua zera da: Madrیدهko gizon ori salatu zutela, eta bi urte pasata gero, milloia eta bost milla pezetako isuna edo multa egin diotela. Bai omen da muskerrak akabatzeko lain, baiña lanerako ez dala gauza, eta illean 56.000 pezetako soldata kobratzen du. Amairu laguneko familia dauka etxean, eta muskerra arrapatu jateko arrapatu zuela esaten dute norbaitzuk. Orra munduko justizia nolakoa dan.

Badirudi mundu zeblebre onetan besteren okerrak zuzentzeko kargua daukatenak berak dirala okerrenak. Mundua, edo mundukoak zearo okertuta gaudela. Eta ez dakit orrelako zuzentzaillekin urrutira joan gindezkeen. Estuasunean gauza asko pentsatzen da, eta gure musker jaleak ere asmatuko du zerbait. Erregeri karta egiteko asmotan dala irakurri det, laguntza eskatuz. Pentsatzen jarrita ere, muskerrak ozka eginda baiño okerrago gelditu da, gizarajoa. Baiña barkatzeko eskatuko omen dio erregeri, al baldin badu beintzat. Gizon patxarazkoa eta zuzen samarra dala ematen du, eta ainbeste egingo al diote. Errege jaunak bai ote zekien Espaiñian milloia eta geiago balio duten muskerrak badaudela? Ezertarako balio ez duen pistirik ez omen da, eta muskerrak ere zerbaitetarako izango dira, noski. Baiña illean 56.000 pezetarekin amairu laguneko familia mantentzen duen gizonak ere zerbait balioko du, ba. Urte ta erdiko irabaziak kenduta ez al dute utziko.

Berrogei billoi eta geiagoren zorrak omen dauzka Espaiñiako Estaduak. Madrid aldean badira muskerrak bizitzeko moduko lurraldeak, eta ala moduzko granja batzuk jarrita muske-

rrak azten asi litezke. Gero bakoitza milloi batean saltzen badute, zorrak ordaindu eta laister aberastuko dira. Dirua biltzeko ez luteke izango gure bearrrik, ta orixe txarra. Onuntza baiño leen, bidean galduko lirake txanpon guztiak.

Musker bat il da jateak orra ondoren tristeak.	Ama amaika umekin amairu lagun berekin.
Min ematen du gizon pobre bat lur jota uzteak.	Naikoan ezin bizi alako famiariekin.
Ekolojista maiteak, ez izan arloteak.	Gaurko justiziarekin nola asmatu zer egin,
Zer kulpazuten aren umeak eta emazteak?	berrogei eta amasei milla pezeta tristerekkin?

1995eko apirillak 7

Esaera zaar batek dio apiril ona ezagutu nai duenak eun urtean bizi bearuko duela. Baiña eunda bi urte bazeuzkala esaten omen zuen aitona batek, eta etzuela apiril onik ezagutu. Nik esango nuke, iñungo miñik ez daukagun egun guztiak onak dirala, eta osasun ona baldin badegu, egin dezala nai duena apirillak. Elurra egiten badu ere ez duela denbora luzean iraungo. Udaberrian txoriak ere alaitu egiten dira, eta ez degu lurrera begira jarri bear.

Europako iparraldean bizi diranak ez duade lo. Badakite emen epel egiten duela, eta badatoz danak amilka. Aien diruak gureak baiño geiago balio du, eta a ze nolako egunak pasatuko dituzten gure kontura. Bai atxur ederrak arrapatu ere! Aurten turistak sekulako indarrean datoz, batez ere alemaniarak. Eta zaarrenak eta gogorrenak. Mallorcan, kotxe aundi batek beste txiki bat jo, eta an zijoazen ama eta alabatxoa zaurituta utzi eta anka egin zuen. Baiña bai poliziak azkar arrapatu ere. Ese aun-

diak egiñez omen zijoan, eta nola etzuen, ba, arrapatuko? Kotxe aundi artan, larogei bat urteko atso aundi bat omen zijoan, mozkor-mozkor eginda. Mallorcara etorri gabe ere otzari eusteko moduan berotuta zijoan nunbait. Orrelako adorea zeukan atsoa zer ote zan sasoi betean zegoenean? Etzan giro izango aren inguruan. Alemandarrak azkarrak dirala, baiña orra aiek ere nola estroposu egiten duten zurruta merke arrapatzen dutenean.

Emen ere badira zerbait dakitenak. Zaragozako komentu bateko kartujoak, ganadua azi eta nekazaritzatik bizi omen ziran. Eta komentuko buru egiten duen fraillea injenieroa danez, bere lagunak obeto bizitzeko modua egin duela uste det. Batetik injenieroa eta bestetik fraillea, gizon azkarra izateko lain bada-la dirudi. Eta beiei azpiak ateratzeari utzi eta ordenadoreak egiten asi dira frailleak orain, komentuko burua zuzendari dutela. Leen baiña askoz ere obeto bizi dira, soroak simaurtzen jardun edo tailler txukun batean ordenadore kuriosoak egin, alde ederra dago. Ukuillurik ez bada ere frailleak badakite lana ondo egiten. Eta ordenadoreak Espaiña guztian saltzen dituzte. Errezatzeko ere leen aiña nekatu gabe egongo dira, eta errosarioa errezatzean lo artu bildurrik gabe beteko dituzte bere eginbearrak. Aiek ez dute Alemaniako atsoak bezelako mozkorrik arrapatuko.

Europar ondo asko dakite
nun arkitzen dan epela,
ta nola egon otzak igartzen
naiko dirua dutela?
Bolara ontan talde galantak
uste det badatozela,
udazkenean Afrika aldera
kurrillo bandak bezela.

Diruak poza ematen dio
beraren bear danari.
Orregatikan egiten zaio
losintxa turismoari.
Batek zer esan begiraturik
orrenbeste turistari?
Ez ote gera gu Europaren
morroi eta serbitzari?

Bi urtean konfesatu etzan gazte bati ala esan omen zion fraillle zaar batek: “Mutil, mutil. Guk esaten ditugun danak ez dituk egiak izango bearbada, baiña pentsatu zak zerbait badala”. Fraille jatorren bat izango zan uraxe. Zerbait izan balitz, purgatoriotik asi eta inpernuan barrena, bereak eta bost entzun bearuko zituen gazte ark. Frailleak munduko berri jakin ordea, eta bi itzetan esan zizkion esan bearreko danak: “Pentsatu zak”. Gu ere emen jarduten gera askotan orain iñor gutxi joaten dala sermoiak zutera eta kalbarioak egitera, eta ez dakit zer esaten, garai bateko Aste Santua eta kontu zaarrak airean ditugula. Ez ote genduke obeko egin bear deguna egin eta isillik egon? Bakoitzak pentsatu bear du zer komeni zaion: “pentsatu zak”. Mutil koskorak giñala igandero bi meza entzunerazten zizkiguten, eta arratsaldean, bezperak. Beartuta bi meza entzutea baiño norberak nai duela bat ondo entzutea obe izango da, orratik!

Izenik aldatu ezpadiogu ere, gaiñontzeko geiena aldatu diogu Aste Santuari. Ostiral Santua kalbarioak egiteko eguna izaten zan. Baiña orain, kanpora joan ezin diranak daukate kalbarioa. Ala ere, egun batzuk kanpoan pasatu arren, elizkizun batera joan nai duenak, artarako lain tarte arrapatuko du. Bazterrak ikusi eta elizara joan, danak egin ditezke. Bai orixe. “Pentsatu zak” esatea naiko. Zertan asiko gera zeñek zer egin bear duen esaten? Premian dagoenari laguntzeko ez dago elizatik irten gabe egon bearrik. Alkarrekin ondo konpontzeko ere ez. Eta Aste Santuan kanpora joaten diran danak gaiztoak dirala ezin pentsatuko degu beintzat. Aiek ere edozeñek bezelaxe pentsatu dezakete “zerbait badala”, eta suerte ona izan dezatela, egun auek ezeren okerrik gabe pasatzeko.

Ostiral Santuz etzan leenago musikarik entzuten. Ala ere etzan zearo egun tristea izaten. Seguran prozesioa ikusi ondoren, an edo beste nunbaiten bakailloa janez ederki meriendatzen zutenak iza-

ten ziran. Orrekin bijilia ondo betetzen bazuten ere baraua urruti samar gelditzen zan. Eta ain oitura txarra etzala izango pentsatzen det, eta bizirik eustea merezi duela. Orain sekula baiño aukera geiago dago Aste Santuan ere. Leen sagardotegi gutxi zan Goierni alde onetan. Baiña orain asko dago, eta onak gaiñera. Ostiral Santu illunabarreko oitura ura berritu nai duenak, Zeraingo Oatza sagardotegian aukera ederra dauka, esate baterako. Urrutira joaten ibilli gabe, arrats ederra pasa dezake Segura-Zerain inguru onetan.

Ostiral Santu egunari dagozkion bertso batzuk kantatuko dizkizuet azkenik, gaurko berriketaldia amaitzeko.

Aitarengana joan ziñan da
lagun zaiguzu zerutik;
baiña etzaitetz iñoiz aldendu,
Jesus, gure ingurutik.
Fede santuan iraun dezagun
maitasunez eta zutik.
Zure laguntza bear degu ta
ez utzi guri eskutik.

Guretzat ez du iñork azaldu
zuk bezin biotz bigunik,
naiz eta guk ez asko merezi
orrelako maitasunik.
Orri erantzun gabe ez genduke
igaro bear egunik,
guk ez baidegu Zu bezelako
maisurik eta lagunik.

Sinismenari, or konpon!
gaur nola esaten zaion.
Jainkoagandik aldegitteak
ez digu egin on.
Guk uste aiña zorion
Zu gabe nola ez dagon,
aurrerantz ere, Jesus, zurekin
nai genduke egon.

Jesus, zurekin aztuta
gabiltz erabat nastuta.
Sinismena ta itxaropena
erabat aulduta,
maitetasuna oztuta,
bide zuzena galduta...
Lagun zaiguzu, Zure bearra
danok daukagu-ta.

1995eko apirillak 21

Donostiko emakume talde batek, alkarte bat sortzeko erabakia artu du batek besteari laguntzeko. Aurki auteskundeak izango

dirala, eta ordurako ondo prestatzeko asmoa dute. Nik uste nuen alderdi edo partidu politiko berriren bat sortu izango zutela, baiña ez da orrelakorik. Donostiko alaba oiek ez omen dira ezkerreko ez eskubiko, emakumeak baizik. Eta alkarte berri orretan nai duten emakume guztiak sartu omen ditezke. Donostiko alkatea eta zinegotzi edo kontzejalak, denak emakumeak izan ditezten alegiñak egiteko asmoa dute, esan dutenez. Eta ederki egingo dute. Oraintxe jarri zaigun munduan, kukurruku jotzeko balio duten agintariak bear ditugu. Eta emakumeak etxean agintzen oituta egoten diranez, udaletxean agintzen ere asmatuko dute, iñork asmatzekotan. Zer esan ere jakin bear du agintariak, eta orretan abillak dira emakumeak. Bestela nolako bizimodua egin bearke ote luteke? Ezetz esatea, bere burua babestea, luzeegi dagoena moztea eta oiek danak bearrezko dira pertsona bezela bizi izateko. Margaret Thatcher zein dan gogoratuko zerate, noski. Ba, ark esana da emakumea dalako dakiela ezetz esaten. Burnizko andrea deitzen zioten, eta ortik pentsatu zer izango dan. Azaren barreneko orria ez beintzat.

Gizonak bakarrik agintzen duten tokietan gauzak nola ibiltzen diran badakigu. Eta orain emakumeei aginpidea emateko garaia izango da, dana ez bada ere zerbait beintzat. Etxea gobernatzen ondo dakite, eta erria ere gobernatu dezatela, zenbait alprojak aiñean gobernatuko dute-eta. Gauza guztiak kolpean aldatzea ez da beti ona izaten, baiña ez litzake gaizki etorriko Donostian eta beste erri askotako Udal Batzar edo Aiuntamentuak emakume utsez antolatzea. Orretarako baldintza edo kondizio bakarra jarriko nieke nik: nola alkatea ala zinegotziak gazte samarrak eta errian diran politenak izan ditezela. Eta ezetz esan bearrean gertatzen diranean, irripar batekin esan dezatela. Zer gauza oberik erritarren artean asarrerik ez izateko?

Berriketak berriketa izango dira, baiña orra emakumeak nola ari diran bere bideak idekitzen eta zabaltzen. Naiago nuke Donostian sortu dan alkarte orrek indarra artuko balu, eta erri

geiagotan orrelakoak sortuko balira. Emakumeak aginpide geiago baleukate, egiten dan aña trakeskeri eta oker egingo ote litzake? Dabiltzan baiño zuzenago ibilli bearke luke bat baiño geiagok.

Donosti ortan gauza politik
bearke dira ikusi.
Emakumezko udal batzarrak
ez du emango itsusi.
Parte zarreko txikiteruen
oiturak bearke autsi,
etxeoandreak jartzen badira
donostiarren nagusi.

Udaletxean emakumeak
nagusituko balira,
laister giñake danok Kasino
alde artara begira.
Alkatesa ta zinegotziak
politik baldin badira,
turista pranko etorriko da
berriz ere Donostira.

1995eko apirillak 28

Lazkaotarrak festa bete-betean ibilliko dira gaur. Arabarren zaindaria da San Prudentzio, baiña baita lazkaotarrena ere. Eta ez du aaztuta edukiko erri jator au. Bai batzuek eta bai besteak aste amaiera polita daukate, noski. Gozatu bat artu dezatela. Iru eguneko festak zerbait badirala esan diteke, baiña zerbait geixego artuko lutekenak ere izango dira. Ez dago ordea danekikoa egite-rik. Ori pentsatu eta aitzakiak alde batera utzita, al duten ondoena egurasten saiatzen diranak asmatuko dute. Batzuentzat onak bagera, beste batzuentzat txarrak izaten gera. Zeiñek neurtzen gaituen kontuan eduki bearra dago, eta ez degu geiegi kezkatu bear. Kontzientziak esaten digu ederki asko zuzen ala oker gabil-tzan. Kontzientziak belarritik tira egiten badigu oso oker ibilliko gera. Barruan daukagun ar txikia esaten zion Lazkao Txikik kontzientziari. Izan ere, okertzen bagera, ezpaitigu pakean uzten. Izen polita eman zion kontzientziari Jose Mielek. Orrelakoxea zan gure bertsolari aundia.

Inglaterran larogeita amalau urteko emakume eskale bat il da oraintsu. Eta ezagutzen zutenak miserian bizi zalakoan zeuden. Ala ere, 500 milloi pezeta beartsuentzat utzita joan da mundutik. Bere aide edo parienteentzat, 200 milla pezeta bakarrik utzi omen ditu. Ilda gero danak onak, dio esaera batek. Eta alaxe izango da. Baiña aren aideak zer esaten duten jakingo nuke. Pobreentzat orrenbeste milloi, eta aientzat berreun milla pezeta sistrin. Ez dute meza asko aterako. Ainbesterañoko griña omen zeukan amona orrek dirua aurreratzeke, illundu baiña leen oeratzen zan, argindarrik ez kastatzearren. Eta ur berorik ere etzuen erabiltzen. Jantzi berriz, bestek atzera utzitako erropakin jantzen zan. Orixe da, ba, aberats bizi eta pobre il ez, baiña pobre bizi eta aberats iltzea. Pobreentzat dirua aurreratzeagatik ainbeste sakrifizio egiteak badu meritua. Eta kontzientziak ala agintzen bazion, zer egin bear zuen?

Zenbait gaixotxetan dauden zaarrak eta elbarriak zerbaiten premia izaten dute, noski. Eta eskale ark pasatutako otzak etziran danentzat gaizki etorriko. Etzan danentzat ona izango, baiña an egongo da zeruan lasai asko, naiz eta bere aideak mezarik ez atera. Lazkao Txiki ere antxe egongo da eta gai polita du amona xaarrari bertsoak kantatzeko. Zirikadaren bat edo beste botako zion onuzkero.

Oiek danak orrela izango dira, baiña ainbeste penitentzi egin gabe, diru pixka bat kastatuz emen ondo samar bizita ez ote liteke zerura joan?

Lazkao Txiki, orra iritsi
lazkaotarren eguna,
bertso ta kantuz ederki asko
alaitu izan zenduna.
Zerura joan berria dezu
diru askodun laguna,
irripar goxoz aguro asko
konkistatuko dezuna.

San Prudentzio ospatutzeko
zeruan gozoak janez,
zure ondoan artu ezazu
txiste batzuek esanez.
Neskatxentzako lagun polita
zu beti izan zeranez,
eskale ori ase ezazu
naiko muxua emanaz.

Ez gera egun baterako eta egingo deguna aurrera begira egin bear degu. Etzi amaren eguna da, eta ez nuke isillik pasatzen utzi nai, aurrez beste zerbait esango badet ere. Ia amari gure maitasuna azaltzeko modua egiten degun. Amaren izena aitatzeara naikoa da merezi duen guztia ematen zailla dala ikusteko. Emakume jakintsu batek esan duenez, nazio aurreratuetan ama izatea zigortzat artzen dute. Jeuzak ezarritako kondena bat bezela. Itz gogorrek badira ere, ez nuke esango emakume orrek arrazoi ez duenik. Ez da neurtu erreza ama zer dan eta zenbat balio duen. Legeak egiten dituzten gizon ospetsuak ere ez dute bear bezala aintzatzat artzen. Ez da ama baiño lagun oberik guretzat. Mundutik joanda gero ere lagun egiten digu azkenik, berak zuzenean ezpada, bere oroimenak. Iñork ez du artzen gugatik amak aiña lan. Eta ezbearren bat badegu, iñork ez du sufritzen amak sufritzen duen bezela. Mundu onetan ez da iñor, ordaiñetan ezer eskatu gabe amak ainbeste ematen duenik. Ezta, konturatuta edo konturatu gabe, ematen diogun esker txarra barkatzen dakienik ere. Ama, ama izaten, eta kitto! Ez du parerik. Alperrik ibilliko gera billa.

Dana dakigula uste degun garai onetan, amari bizimodua erreztu diogula esan diteke, baiña ez da ala. Begiratu bestela leen esan dedan emakume jakintsu orrek zer dioen. Ama izatea zigorra bezelatsu dala. Etxeko burubidea amaren gain dago oraindik gure artean, eta ori aski ezpada, al duten guztiak lanera joaten dira bizimodua aterako badute. Umetxoak, senarra, etxeko lanak, eta senarrak aiña ordu sartu bear lantegian gaiñera. Ez al da naiko zigorra orrela ama izatea ondo pentsatu ezker? Legeak egiterakoan amari berea emateko uzkur eta zur diran gizon oiek, zer atarmentu aterako ote luteke ama asko bizi diran bezela bizi balira? Berez langillea danari lan geiago botatzen zaio bizkarrera. Amarekin orixe gertatzen da. Eta amak uts egiten badu, familiko burubidea joan zan pikutara.

Noizean bein ama asarre samar ikustea ez da arritzekoa. Orduan pazientzia artu bear zaio. Amak badu aginpidea etxean, eta ez diogu sekula ukatu bear. Asarretuerazten degunean aginpide geixeago artzen badu, ez ukatu extra ori ere, ainbeste eta geiago merezi du-eta. Familian giro ona nai badegu, utzi dezaio-gun arnasa artzen amari. Uste ez duela ere gure onaren billa ibiltzen da-eta. Eskerrik izango duen ala ez pentsatu gabe, nundik gu kontentu edukiko dabil. Zer geiago egin bear du, ba? Ama maitatzen ez badegu, ez gera ezer. Eta etzi emaiozue danok musu aundi bana. Aitak leenengo. Amaren esana gutxitan egiten duen seme bizar luzeak urrengo, eta beste seme-alabak zer esanik ez. Eta ziur egon, uraxe izango dala amak geiena estimatuko duen oparia.

Amak eman zizkigun
musu ta laztanak,
gugatik artutako
neke eta lanak.
Maitasunak sortuak
izan ziran danak.
Eta eskertu bear
biotza duanak.
Ori eta geiago
merezi du amak.

Zeiñek maitatzen gaitu
amak ainbestean?
Munduan beste iñork
ez, nere ustean.
Eskertu dezaio-gun
biotza betean,
maitatuaz gurekin
daukagun artean,
damutu ez gaitezen
garaia joatean.

1995eko maiatzak 12

Euskaldunok jale onak gera. Eta ez asko jaten degulako, gauza onetik jatea gustatzen zaigulako baizik. Mokofiñak gerallako. Gure inbiriz daudenak ala esaten dute. Eta egia da. Garrantzi aundia ematen diogu jateari. Gure kulturaren zati bat da. Gure familiak janak lotzen dituela esan ditekete. Amak pranta-

tutako bazkariaren ingurura familia errez biltzen da, eta jatea jai biurtu degu. Umeak azten dijoazen bezela, familia sakabanatzen asten da. Seme-alabak ezin, ba, beti amaren gonapean egon, gurasoak errez etsitzen ezpadegu ere. Al degun guztian familia-rekin bizi nai izaten degu, eta alkarrengana biltzeko aitzakirik onena, aitak eta amak umeei bazkaltzera edo afaltzera etortzeko esatea izaten da. Zorionekoak oitura oni eusten dioten familiak. Ori galdu ezkerro, familiarenak egin zuen. Maiak ez ditu familiak bakarrik biltzen. Gaztetako lagunak bildu eta otordu bat alkarrekin egitea bezelakorik ez dago. Euskaldunak orrelaxoak gera, Jainkoari eskerrak. Eta orrelakoak izaten saiatu bear degu gaiñera. Lantegiko lagunak ere ondo konpontzen dira ondo ornitutako mai baten inguruan. Alkarren berri jakiñez jakiten da ondoena munduko berri ere. Eta ori gauza ederra da. Auzoan eta errian alkarren arteko arremanak zaintzen dakitenak une ederrak pasatzen dituzte maiaren jiran. Eta alkarrekin ondo konpontzea danoi komeni zaigu.

Datorren asteleenean San Isidro eguna dala jakingo dezute, noski. Badaezpada ere goraztea pentsatu det, batez ere baserritarrei. Ez al zaie aaztuko, bere lana egin bearraren bearrarekin. Asteleena laneguna izango da. Eta igandeak ere orrelaxe izaten dira baserritarrentzat. Baiña egun batekoagatik, jai egitea pekatu izango al da? Ez aaztu bertsolariak esan zuena: “Emen utzita joanak dira/ oraiñarteko guztiak”. San Isidro egunean lanik bearezkoenak egitea naikoa da, berriz ere eguna zabalduko du-eta. Eta alkartasuna iñork bear badu, baserritarrak bear du. Eta familia alkartzeko ona dan bezela, baserritarrak alkartzeko ere ona da mai inguruan biltzea. Sarri-sarri itz egin bear luteke alkarrekin. Eta ez ondo jateko bakarrik, baita alkarri laguntzeko zer egitea komeni dan erabakitzeko ere. Ez dezute edukiko nik esan bearririk. Baiña San Isidro eguna bear bezela ospa ezazue, asteleenean ezpada beste egun baten. Ez baztertu egun on bat pasatzeko aukerarik. Ez atzera egin.

Esaten dute gu euskaldunok
jale garbiak gerala,
eta ez nuke esango ori
guzti gezurra dala.
Eta jakiñik gaitz txarragoak
mundu ontan badirala,
aurrera ere gure Janikoak
onela gorde gaitzala.

Ez jatekotan lan egiteak
guretzat ez du balio,
eta ez esan konformatzeko
ez koipe ta ez olio.
Zenbaitek obe luteke esan
inbiriari adio...
Geuk egiñetik jaten degu ta
zeiñi zer inporta zaio?

1995eko maiatzak 19

Ainbeste gorabeera ikusten degu bizitzan zear. Oitura asko ezkutatu egiten dira denborarekin. Eta aien tokia beste batzuk betetzen dute. Eta orrelaxe dijoa gure mundu koskor au. Zenbait esaerarekin ere orrelaxe gertatzen da. Baiña badira bere artan irauten dutenak ere: “ez dago berriketarik oraintxe, ez dakit zer ikusi bear degun, diruak ez du asko balio, bizitzeko ez da gutxi bear”. Orrelakoak itzetik ortzera esaten ditugu. Eta aspaldiko esaerak izan arren, guk gure bizitza guztian entzun ditugu, eta gure ondorengoak ere entzun beariko dituztela esango nuke. Izan ere, diru kontu ori zelebren samarra da, eta bere premia edo gosea nunai ikusten da. Diru asko dutenak ezagutzen ditugu, baiña nainkoa duenik ezagutzen al du iñork? Nik ez beintzat. Dirua benetan adoratzeko degun Jainko txikia da.

Udal edo Aiuntamentuak geroz eta diru geiago bear dute. Diputazioak ere bai, eta Estaduak zer esanik ez. Oiek danak gure sosa biltzeko naiko ez balira bezela, lapurrak ere or daude, eta aientzat ere guk egin bear, jakiña. Zeiñena dan asko begiratu gabe, dagoen tokitik atzaparrak betean dirua atera dutenak badira. Gobernu eta gobernu txiki, poliki moldatzen dira. Zergak urtero altzatzen dituzte, eta ain artistak izaki, dirua biltzeko sistema berriak asmatzen dituzte. Arnasa artzea ere kobratu egingo digute laister.

Sevillako udala, gaizki aparkatuta dauden astoei diru-zigorra edo isuna jartzen asi da. Ortik pentsatu. Palazio baten inguruko zelaietan larrean zebiltzan asto batzuen jabeari, bederatzi milla duroko multa egin diote, gauean astoak an utzi zituelako. Astoak gaizki aparkatu, gizarajoak. Eta ala ere, astoak guarekin artu eta norabaitera eraman ez zituztenean, gaitzerdi. Gruatik zintzilik astoak arrantzaka, ura izango zan ikuskizun polita.

Aspaldi onetan asko aurreratu degula, baiña ez dakit, ba. Garai batean, kalean edozein orma eta ate ondota ikusten ziran astoa lotzeko tokiak. Orduko kotxeak astoak ziran, eta etzegen pareleri erantsitako uztai txiki edo argoilla aietako bati lotuta utzi besterik. Leengo agintariak bazekiten asto asko izaten zala, eta aiek uzteko lekuak egiten zituzten. Oraingoak, autoentzat aparkalekuak egin bearrean, guarekin artu eta Jainkoak dakien tokira eramaten dituzte, gero multa kobratzeko. Sevillako astoak pizitiegira eraman omen zituzten. Parke zoologikora.

Bi ankako astoentzat ere bear litzake alamoduzko toki bat. Ez litzake beti utsik egongo, seguru asko.

Noranai joaten zerala ere etzaitez nunai gelditu.

Bestela multa kobratzailleak laister billatuko zaitu.

Astoa nunbait utzi bearrak ainbeste arazo ditu...

Esan diteke munduan danok ezin gerala kabitu.

Gaur egunean toki askotan kotxetan dabiltz astoak.

Gaiñera oso sarri emanez izugarrizko sustoak.

Nunai ikusi litezke errez asto oien arrastoak:

lau ankakoak nobleak dira, bi ankakoak gaiztoak.

1995eko maiatzak 26

Lege zaarrera bizi izan bagiña, Azentzio eguna izango zan atzo. Eta emen egongo giñan gaur biaramona pasa eziñik. Ez txo-

ria baiño argiago, orain gauden bezela. Baiña atzo ez genduen izan berrogei kredo errezatu bearrik ere. Geroz eta lan geiago egin bear dala eta etxeari gora eragingo geniola, eta zer geiago egin bear degu, ba? Jai batzuk kentzeak baditu bere alderdi onak. Atzo egin bearrekoak etzi egin litezke, esate baterako. Goizean goiz jeiki eta Santa Barbara mendira joaten danak, gosaria, amaiketakoa eta oiek danak irabaziko ditu, segurarrak leengoak bazerate beintzat. Eta aldapa pixka bat gorabeera, sasoi ona daukazutenak eutsi usadio zaarrari. Egin urteroko bisita Santa Barbarari, gure baserri eta etxeak suaren atzaparretatik libra ditzan. Dantzatokietako kee artean aiñako giroa egongo da goiko pagope artan.

Enararen inbiriz egoten omen da ontza. Egunsentiak enara argitzen duten bezela, ontzari begiak itxierazten dizkio, eta egunsentirik ezin ikusi. Eta egunsentiaren argitasun alaia ikusten ez duelako egiten ditu ontzak ain ulu tristeak. Gaupasa egiten duten gazte asko ere ontza zuloan bezela sartzen dira oean, egunsentia-
ren edertasuna ikusi gabe. Eta ori bakarrik balitz, utsa. Ez da askoz ohea zuzen ibiltzeko gauza ez diralako bazterra jota bertan gelditzea. Eta orrelako asko gertatzen da, zoritxarrez. Gobernadore ta alkate asko dantzatoki eta tabernak goizago itxierazteko asmotan omen dabilta. Izan ere, gauzez ezbear asko gertatzen dala danok dakigu, eta ezbear oietan iltzen diran geienak gazteak dirala ere bai. Asteburuetako gauak, ezeren trabarik gabe, nai duena egiteko bere esku dauzkan gaztea errez erortzen da alkoholaren atzaparretan. Eta jende asko galtzen du orrek. Eta ortik ez dator familiarentzat negarra eta gizartearentzat galera besterik. Erria aurrera aterako duten gazteak bear ditugu, ez alkoholak betirako ondatu eta galduko dituenak.

Ezbearrak gutxitzeko agintariak neurriak artzearekin danok poztu bear genduke, eta gazteak ere bai. Aientzat izaten baita mesederik aundiena. Egia esan, orrela dirudi. Baiña badira katua-
ren bosgarren ankaren billa dabiltzanak ere. Kotxea erabiltzeko karneta bear dan bezela, zurrut egiteko ere karneta bear omen

litzakeela diote. Edaten dakienak edan dezala, eta edateko balio ez dutenak egon ditezela etxean. Orratx aurrerapen edo adelantu polita. Orretaraiño iritsiko ote gera?

Oraiñaldian asko dabilta parrandan gau ta gauerdi. Nekerik ez ta ezin atera egunez naiko izerdi. Lana balego ura litzake oientzat naiko goardi, ta gauzez ez litzake egingo orain ainbeste pikardi.

Agintariak dabilta gauzez tabernak itxi asmotan, gazte jendea nola bizi dan eguna pasatuz lotan. Nola lanikan ez dutelako gertatzen dan au askotan, agintariak zertako dira gauzak ez zuzentzekotan.

1995eko ekaiñak 2

Badakigu danok ezberdiñak gerala. Besteak nolakoak diran ere bai, gure ustez. Baiña ez dakigu geu nolakoak geran. Besteak zein ankatatik erren egiten duten pentsatzen degu, gutxi gorabera. Baiña ez diogu antzik ematen geure buruari. Eta orrek erabil-tzen gaitu gaizki. Ez litzake ain zailla taju antzean bizitzea, alde batera. Baiña uskeri utsa diran gauzak benetan artzen ditugu asko-tan, eta orrela ezin, ba, pakean bizi. Alkarrekin ondo konpontzen ez diran senar-emazteak, bakoitza bere aldetik ondo bizi bear lute-keela esan diteke, nai dutena egiñez obeto bizi izateko asmoan dibortziatu dirala-eta. Baiña, ez dira soseatzen batek besteari ipur-dia eman eta alde banatara joanda ere. Beti asmatzen dute zerbait alkarrin min emateko. Batzutan arazo astunak sortuko dira. Eta orduan al duenak al duena egitea bearrezko izan liteke. Zenbaiten inguruan ezpaita giro izaten, eta askotan alproja baten mendean bizi bearrik ere ez dagoela esan liteke. Zenbait oso setosoa izaten da ordea, eta bizitza guztia burruka bizian pasatu gabeko onik ez du izaten. Edozein uskeri naikoa du laguna zirikatzen asteko.

Amerika aldean, batekin aspertzean beste batekin ezkondu eta orrelakoak egiten oituta daudela esaten degu askotan. Baiña ango jendea ere emengoaren antzekoa izan ordea. Denbora luzean auzitan ibilli dira senar-emazte batzuk, zakurra dala eta ez dala. Zakurra eduki etxean, eta biak uraxe nai. Zer egingo eta emaztea zakurra oera eramaten asi zan, senarrari ingurutzen ez uzteko. Baiña zakurra berekin eraman zuen senarrak, emaztea zirikatzeagatik. Amarna bear izanda ere, nai aiña zakur aurkituko zuten, bai. Baiña batek bestea zirikatu nai, nola edo ala. Petral utsak izan. Eta azkenean auzitara jo zuten. Baiña epailleak ordena auxe eman die: zakurra ez dala bien artean egin eta maitatu bearreko ume bat bezela. Etxeko edozein traste aiñaxe dala, eta ez geiago. Arrazoi zuen epaille jaunak. Auzitan dirua kastatu gabe erosi zak, ba, beste bat eta bizi lasai, elkarri pakean utzita. Baiña orra zer gauza gutxi bear izaten degun askotan geure burua kalborio biurtzeko. Ondo pentsatzen jarrita, zakurrarekin bizitzeko ohea da, bai, zenbait bere moduko batekin bizitzeko baiño. Baiña berak nai duelako. Bizitza berez nola alakoa baldin bada, geuk korapillatzen degulako da. Geuk konplikatzen degulako. Ondo bizitzeko saiatu egin bear da, baiña ez besteri aitzaki emanda. Eta zakurrari zurikeriak egin bearrean, batek besteari losintxa pixka bat egiñez gozo asko bizi liteke artara ezkerro. Zakurra baiño lagun obeak badaude ondorako.

Petralkeriak bultzatzen gaitu
 edozer gauz egitera,
 batek bestea baiño zakurra
 maiteago izatera.
 Ikusi gabe sinisten ere
 zailla da, alde batera...
 Baiña pentsatzen jarri ezkerro
 onelakoxeak gera.

Utsarengatik aurpegi beltza
 jarri batek besteari.
 Alkar laztandu baiño naiago
 musu eman zakurrari.
 Orrelakoak gertatzen zaizka
 bururik ez duanari,
 lo egiteko lagun obeak
 egonagatik ugari.

Eguzkia berotu eta indartzen asten da il onetan. Eta badirudi batetik eta bestetik datozen berriak ere berotuta datozela. Venezuelako eztaikit zein erritako alkateak emakumeei ez omen die uzten udaletxeko ofizinatzen sartzen minifalda jantzita eta kolko inguruia ondo estali gabe. Ezta galtza ipurtestuekin dabiltzanei ere. Ortik aurrera beste asko ere esan liteke, baiña obeko degu formal antzean itz egin. Gizon guztiak berdiñak gerala eta orren antzeko asko entzuten degu. Baiña ez da orrela, itxura danez. Begiratu bestela Venezuelako alkate orri. Ura bezelako gizon zintzo eta prestuak badira geiago ere. Baiña ari ezin esango diogu beintzat pianojolea danik. Eta praka motz estuak eta batetik bestera argia pasatzen zaion txanbra jantzita, ura tentatzera joan diran neska gazteak nolakoak ote dira? Ez dira, ba, ibilliko gizon danak berdiñak diran ala ez proatzen? Onelako kontuak entzutean lotsatu itxurak egiten dituzten batzuk izaten dira, baiña ez dira asko estutzen, ez. Amona xaarrak ere parre pozik egiten dute kontu berde samarrak entzutean.

Sekulako eztabaida izan nuen leengo batean etxekoandre batekin. Mundua zearo naastu dala zioen. Zer izango, eta neska gazteak gizonak zirikatzen! Ez omen ditugu ikusi ikusteko guztiak. Ez omen zan izaten orrelakorik aren gazte denboran. Eta oraingo gizonak eta emakumeak danak berdiñak dirala gaiñera. Batzuk ajolakabeak dirala, eta besteak ere bai. Baiña, ala ere, ez uste izan dana gaizki iritzita zegoenik. “Emakumeak ere gizonen berdiñak izateko garaia ere bazan, alde batera. Neska gazteak soldaduzkara joaten asi dira, eta danok berdiñak gerala ortxe ikusten da. Eta jakin dedanez, emakume soldaduak ez ezik emakume kapitanak ere badaude”. Kapitanak? Baita koronelak ere, eta sarjentoak ez gutxi, erantzun nion.

Nik eztaikit danok berdiñak geran ala ez. Amerikan, danetako soldaduak omen dabilta gerrako barku batean. Baiña aginta-

riak badakite poxpoloa eta polbora alkarren gertuan jarri ezkeror gertatzen dan, eta kontuz ibiltzeko aginduak eman dituztela irakurri det. Aginduak agindu, barku orretan amalau soldadu aurdun daude, eta danak neskatzak. Apenas mutillik aurdun egongo dan. Nik esango diot etxeoandre ari urrena arrapatzen dedanean.

Gizonezko ta emakumezko
nola geran ezberdiñak,
gaizki gabiltza besteen mailla
geuk arrapatu eziñak.
Bakoitzak bere lekua bete,
ortan egin alegiñak.
Baldin balio badegu ere
danok ez gera berdiñak.

Gure Jainkoak bereiztu gaitu
lege garbi eta justuz,
emakumeak bizi ditezten
bere buruak babestuz.
Mundu au nola ez dan osatzen
gaiñera santaz ta santuz,
gizonezkoen artean beti
ibilli zaitezte kontuz.

1995eko ekaiñak 16

Polita pasatu zait oraingoan. Joan dan asteartean San Antonio eguna zan, eta ni ezta konturatu ere. Barkatuko al dit, aurtengoagatik. Garai batean autobusak betean joaten zan jendea Urkiolara. Orduan ainbeste joaten ote da orain *biotzeko santu debotoari errezatzera?* Norbaiti entzun diodanez, lanik gabe gelditzen ari omen da gure santu ezkontzagilea. San Antonio paroan dagoela, alegia. Eta orregatik ez da joango leen aiña autobus mendi tontor artara. Izan ere, ezkontzak egiten dituzten ajentziak nunai daude orain. Eta San Antoniori kandela jarri baiño ajentzi oietara joan naiago du jendeak. Garaian garaiko kontuak.

Ajentzietan, bakoitzak nai duen bezelako andregaiia aurkitzen du, esaten dutenez: rubia, morena, illegorria. Neska gaztea, edo pixka bat eldu eta urteetan sartzen asitakoak. Baiña ajentziak ez dute esaten jenio onekoa ala matxarda samarra dan. Ori gero ikusi bear. Senargaiak ere nai bezelakoak aurki litezke ajentzi oie-

tan. Baiña, neska gazteak nobioa errezago aurkitzen dute mutil gazteak andregaiia baiño. Baiña danentzat aiña aukera edukitzen dute, ala ere. Ikusten danez, ajentzi oiek dira San Antonio lanik gabe utzi dutenak. Baiña gaitzerdi. A zer nolako gozatuak artuko dituen San Antoniok orain zeruan, neskazaar eta mutilzaarren aitzakirik entzun gabe.

Extremadurako erri txiki bat mutilzaarez beteta omen zegoen. Neskatei ezkontzako madatu egiten lotsatu egiten ziran. Eta andre batek apustu egin zuen udazkena baiño leen ango mutilzarar danak ezkontzeko modua egin baietz. Eztakit zer esan. Neskatak taldean bildu eta mutilletara joaten baziran, ziur egon bat baiño geiago lazoan arrapatuko zutela. Apustu egin nai zuen andreak, autobusa neskaz beteta eraman zuen leenengo igandean errira. Eta neska eta mutil, alkarrengana bildu eta bapo afaldu zuten gaiñera. Baita afalondoan sekulako dantza-saioa egin ere, goizeko ordu txikietararte, jo eta ke. Eta esan eta izan: mutilzaar asko lazoan arrapatu eta ezkontzak asi omen dira. Orain, neska eta mutil, danak gustora.

Neskatxen iritziz, erri artako mutillak engaiñatu dituzte. Eta mutillak alderantziz pentsatzen dute: neskak etzeudela zaillak engaiñatzen. Eta jakin izan balute, afaltzera gonbidatu gabe ere ezkontzeko modua egingo zutela, bai. Azkenean, danak giten dutena: batek bestea engaiñatu, eta ezkondu. Suerte ona izan dezatela.

Orain ez, noski, baiña oraindik
denbora asko ez dala,
danok dakigu Urkiolara
asko joaten zirala.
Baiña ikusirikan ezkontzak
asko gutxitu dirala,
esan diteke San Antoniok
huelga egin duala.

Neska ta mutil San Antonio
aitatzen zuten askotan,
errezatuaz ark ezkonduko
zituen uste osotan.
Ikusten danez San Antonio
ez egon ordea lotan,
eta esan du: –zertan ezkondu
gero apartatzekotan?

Nola Euskalerrian ala kanpoan, zenbat tokitan asiko ote dira San Juan festak gaur illunabarrean? Gipuzkoan bakarrik dozena bat edo geiagotan bai, gutxienez. Eta oietaz gañera, auskalo zenbat baillada, auzo, ermita eta menditan asiko diran. Garai bateko jentillak ere ospatzen zuten guretzat San Juan bezpera dan onetako gaua. Eguzkia oraintxe dago goiko gaillurrean, eta aien jainkoa eguzkia izanik, ura adoratzeko sua egiten zuten. Guretzat ere etzan gaizki etorri jentillak ospatzen zutena. Izan ere, lana egitea ondo dago, baiña urteko egunik luzeenetan eta eguzkia gozoena dagoen garaian egurastu batzuk artzea ona izango da, orratik. Badakigu nolako poza izaten genduen gure gaztetako sanjuanetan, erdi segurarrak geranok. Eguna belar ontzen pasatu bear izaten genduen, baiña illunabarrean Segurara joaten uzten ziguten etxean. Eta gaueko amabiak alderarte festan ibiltzeko baimena ematen ziguten gañera. Etzan gutxi ordurako.

Orduko gazteak festara ain pozik joaten bagiñan, zergatik ez dute, ba, festa egingo oraingo gazteak ere? Gure aldean erreztasun asko daukate, eta ori eskertu bear luteke gutxienez. Erri bateko festak gustatzen ezpazaizkie, sartu kotxean eta laister joango dira beste batera. Ez dute pentsatuko aitari eta amari baimena eskatzerik. Eztakit nola ez diran errukitu eta goizago etxera etorzen, gurasoak estuago bizi izan zirala pentsatu utsarekin. Esaten dutenez, San Juan egunez eguzkiak dantzan egiten omen du egun-sentian. Etorri, ba, goizago etxera eguzkiak dantzan nola egiten duen ikusteko ere. Badakit. Oiek kontu zaarrak dira. Gaztearoa bat izaten da, eta ura ondo bizitzea ez al da onena izango, gero damu izan gabe? Bizitzari etzaio bear baiño esi geiago jarri bear. Ez da ona. Ori baiño askoz obe gazteei bere burua zaintzen erakustea. Bateko droga dala, besteko alkohola, eta milla narraskeri. Mundu au arriskuz beteta dago gaztediarentzat. Eta orregatik, begiak zabaltzen lagundu bear zaie, estropozu egin eta erori ez

ditezen. Eta geurekin eduki nai baditugu, errieta ematen ez galdu denborarik. Aurpegi asarrea jartzen zaion tokian iñork ez du egon nai izaten.

Dana dala, gaur San Juan bezpera dan ezker, nun egiña daukazutenak egin su aundi bat, oitura zaarrari jarraituz. Erre sutan kiskali bearreko danak. Sua ikustera kalera joaten zeratenok berriz, ondo pasatu, arrastotik irten gabe. Etxean noiz egona etorriko zaizue, eta egunsentian eguzkia dantzan asterako, etorri.

Motelak ere bizkortzen gera
udararen etorreran,
gogoraturik egun argiak
datozkigula aukeran.
Asko ez bada ere zertxobait
nola festazale geran,
sua egiñez asi ditzagun
jaiak San Juan bezperan.

“Segura, iltzen dana zerura”
zan esateko oitura.
Eta uste det betetzen dala
guk uste genduen ura.
Zeru txiki bat polit askoa,
bera izanik Segura,
onuntz datozen danak bizirik
joaten dira zerura.

Segura ez da etxe bikaiñak
eta eliza bakarrik.
Bere inguru zoragarriak
ez du goraldu bearrik.
Euskalerrriak ez du erri zar
onen pare dan izarrik,
edertasunak ez baitu iñun
Seguran duen indarrik.

San Juanetan ezin isildu
erdi segurar geranak.
Zer esanik ez madura aldera
begira azi giñanak.
Nola erritar ala kanpotar
inguratzen zeratenak,
festa atsegin, patxarazkoak
pasa itzazute danak.

1995eko ekaiñak 30

Zaartzaroan izaten ditugun aje guztiak sendatzeko botika bat ia-ia asmatu omen du zientzilari batek. Eta orren gaia edo oiñarria, geure gorputzean omen daukagu gaiñera. DHEA deritzon sustan-

tzia, orain ogeita amar urte aurkitu omen zuen, eta urteak joan eta gero, oraintxe konturatu da asmakizunak zertarako balio lezakeen: erreuma, memoria galtzea, ezurretako miñak, eta zaartzaroan sortzen zaizkigun beste ajeak sendatzeko balioko duen itxaropena daukate. Azkenengo ogeita amar urte onetan makiña bat aitona eta amona joango zan, ba, mundu onetatik bestera, erreuma eta zaartzaroko beste aje askorekin gorriak ikusita, erremedioa asmatu gabe zegoelako. Baiña gizonaren jakinduriak eta almenak muga-tuak dirala esan nai du orrek, eta ez degula arrotu bear.

Aur jaiio berriak ez omen dute edukitzen dalako DHEA ize-neko botika-gai ori. Zazpi urte betetzean asten da gure gorputze-an sortzen. Eta 25 urterekin prest edukitzen degu geienok. Andik aurrera berriz, gutxitzen asten da berriro. Eta irurogeita amabost urtera ezkerro ondar bat besterik ez da gelditzen gure soñean. Ogeita bost urterekin bai sasoi ederra, baiña bein irurogeita amar bete ezkerro, akabo gure arrokeriak, leenago ezpada ere. Botika eta erremedio berriak ez dira nolanai erabiltzeko. Oraingo au probatzeko, 13 gizonetzko eta beste 17 emakumetan erabilli dute sendagilleak, ia zaartzaroko ajeak zer moduz sendatzen dituen. Eta esan duten bezela, botika onek funtzionatzen badu, ez degu suerte txarra izango danok ere. Bizi dana ez da libratzen zaartzetik, eta erreuma eta belaun-katilluetako miña kentzea bakarrik ere gaztetzea aiñaxe izango da guretzat. Sendagille jaunak esan dute argi eta garbi, DHEA edo dalako botika orrek ez duela luzatuko bizia. Ez pentsatzeko azitarako geldituko geranik. Ala ere, zaartu eta errenka eta zer egiten ez dakigula ibilli bearrean, memori onarekin eta ezurretako miñik gabe bizitzen laguntzen badigute, portatuko dira..

Ea, ba, egiten ari diran proba oiekin erdi-erditik asmatzen duten. Mundu onetan ez degu danok suerte berdiña izaten. Batzuk erorita ere beti zutik gelditzen dira, eta orain ere ala gertatuko da. Ederki asko ikusiko da suerterik onena zeñek izaten duen. Esango didazute, emendik urte batzutara.

Mediku jaunak artzen badute
botika orren ardura,
aitona zarrak jarriko gera
mutil bizkorren modura.
Amonatxoak artuko dute
neska gazteen itxura...
Eta orduan nork jaon naiko du
emendik beste mundura?

Botika orrek badakit nik zer
milagro egingo duan:
danok kantari asiko gera
txori alaien moduan.
Erreuma eta miñak kenduta
gaztetzen geran orduan,
aiton-amonak aiñean ez da
iñor biziko munduan.

1995eko uztaillak 7

Emen degu San Fermin eguna aurten ere. Atzo eguerdia ezkeroztik Naparru guttia festatan irakiten dago. Eta naparrak ez diranak ere aukera ederra dute festaz asetzeko. Gaur illunabarretik igande gauera arte saltoka eta bultzaka, sasoi ederreko jendea ibilliko da. Eta Iruñara dijoazten danak ez dira San Fermini erre-zatzera joango, baiña eskerrak ematea ez litzake gaizki egongo. Ura gizon zintzoa izan zalako egiten baita orain ainbeste festa.

San Fermin Iruñan jaio zan. Gotzai egin eta Frantzira joan zan, Amiens izeneko errira, Ebanjelioa erakustera. Baiña ango jauntxoei komeni ez nunbait San Ferminnek esaten zituen egiak, eta preso sartu zuten. Eta lepoa moztu zioten, kartzelan bertan. Zertarako berriketan ibilli? Nai deguna egiten uzten ez digunari lepoa moztu, eta kitto. Beekoak mendean eduki gabeko onik ez dute izaten goian daudenak. Nola edo ala beekoak zapaldu egin bear.

Oraingo jauntxo asko telebistaz baliatzen da jendea berak nai duten bidetik eramateko. Dirua irabazteko zer saltzea komeni zaien, eta jendea nola orretara eraman, telebistaren bidez egiten dute, moda berriak asmatu eta nola edo ala ikuslea engaiñatuz. Amerikan ere oso kezkatu daude, ango jendeak geroz eta gutxia-go irakurtzen duela-eta. Eta telebisiotik erakusten diote jendeari

zer pentsatu, nola itz egin, zer erosi, nola bizi etab. Liburu on bat baiño lagun oberik ez dala esan izan da, baiña ez du orrelakorik esango telebistarekin jendea manejatzen duenak. Nolanai ere, zer komeni zaion norberak pentsatu eta erabaki bear du. Bestela dirudunen tresna bat besterik ez gera izango. Pertsona izan bearrean, besteren jostaillu, alegia. Zenbait familitan pikardi ederrak egiten ditu telebistak. Aitak futbola edo pelota partiduak ikusi nai, amak arrosa koloreko telenobelak, pelikulak, modak eta orrelakoak. Aurrak berriz, marrazki bizidunak ikusi naiago izango du eskolako lanak egin baiño. Aita eta amarekin kontuak esan baiño isillik egon naiagoko du otordu garaian, telebisioa ikusiz. Eta orratx famili osoa bakoitza bere aldetik. Bitartean, agindu nai dutenak bere ideiak aitari, amari eta umeei buru-ezurretaraiño sartzen. Eta dirua irabazi ezkeru, ajolarik ez ezergatik ere.

Jai eta festa egitea ona da, baiña gauza onak irakurtzea ere bai. San Fermin lepoa moztuta menderatu zuten. Gu, beste batzuei komeni zaizkien ideiak buruan sartuta menderatuko gaituzte. Kontuz, lagunok!

Gaur gazte asko egongo dira
 Iruña aldera begira,
 festaz ase bat artu naiean
 gau guztian jo ta tira!
 Biar burua makur dutela
 bakoitza bere tokira...
 Itz egiteko gauz ez dirala
 etxera etorriko dira.

Gazte maitea, etzaitez fia
 lagun buruariñetan,
 kezkarik izan nai ez badezu
 gaupasaren ordaiñetan.
 Iruña joan bear badezu
 aurtengo San Fermiñetan,
 kontuz ibilli erori gabe
 ango arri labaiñetan.

1995eko uztaillak 14

Mutillak baiño ikasle obeak izaten omen dira neskak. Fiñagoak, etsiagoak, saiatuagoak, langilleagoak. Eztiduri, baiña

mutillak kaskarin samarrak izaten dira nunbait. Ipar Amerikan beste gauza batekin oartu dira orain: maisuaren erakutsiak askoz obeto jasotzen dituztela neskak, eta nota obeak atera ere bai eskolan, inguruan mutillik ez daukatenean. Taldean neskak bakarrik daudenean, alegia. Bada besterik ere. Neskatei etzaie gustatzen buru argikoak, listoak dirala mutillak pentsatzerik. Eta beste neska batzuek berriz, nota arlote samarrak ateratzen badi-tuzte, mutillak ez dezatela pentsatu motelak diranik. Lotsatu egi-ten dira. Komeria da auxe ere. Mutillen aurrean ez dute lista izan nai, baiña ezta motelak ere. Zeiñek asmatu bear du? Nik badet lagun bat esaten duena urte mordo bat badala ezkondu zala, eta oraindik ez duela ezagutzen bere emaztea. Baiña jokatu nioke edozer bere emazteak badakiela ondo asko bere senarrak zein ankatatik erren egiten duen. Senarrak ere jakingo zuen zerbait emaztea bezain azkarra izan balitz.

Ala dirudi, baiña eztaikit, ba. Ipar Amerikan badira gizon eta emakume jakintsu eta buru argikoak. Neska eta mutil, maisu berarekin eta eskola berean jarri eta danak berdin ikasiko zutela, eta danak berdin izango zirala usteko zuten, baiña etzuten asma-tu. Etzekiten ondo gizonetzko eta emakumeen berri. Eta orain, urteak joanda gero konturatu dira gizona gizon dala, eta emaku-meak emakume. Pertsona bezela berdiñak dirala, baiña bestela ezberdiñak. Eta bakoitza dan bezela artu bear dala. Duen bezela-ko buru argia ez ote du emakumeak dan bezelakoxe misteriozkoa dalako? Ez da arritzekoa mutillen aurrean mozolo samar bezela ez azaldu nai izatea. Baiña ain bizkorra ez dala mutillei pentsa-raztea, ez al da izango errezago engaiñatzeko? Bizitza misterioz beteta dago, eta neska-mutillen arteko arremanak eta gorabeerak ere bai, eta ori gauza polita da. Gazte garaiak orregatik du ain grazi aparta.

Dana dala, neska eta mutil, ikastaroko kezkak alde batera utzi eta ederki ibilliko dira oporretan. Liburuetan bakarrik ez dira gauza onak ikasten. Batak bestea ezagutzeko eta gizartean nola

bizi eta portatu ikasteko eskola onak dira oporrak. Euskalerrriak bear duen bezelako gaztedi sano eta alai bat moldatzeko izan ditezela.

Naiz neskak sosa itxurak egin,
ez parre egin sekula,
baizik pentsatu aiek ainbeste
malizi ez daukagula.
Bizkorragoak izan askozaz
eta guk egin nai burla,
gero lazoan erori bear
asko uste ez degula.

Jakiñik neskak mutillak baiño
bizkorragoak dirala,
esango nuke ori aitortu
nai ezta bizi gerala.
Eta genduen jakinduria
atzean gelditu dala,
guretzat beste karreraren bat
asmatu bearko dala.

1995eko uztaillak 21

Loterian jokatzeko oitura asko ugaltzen ari omen da. Nun edo an orrela gertatuko da, baiña ez det uste emen jokorako griña orrek gora egin duenik. Baiña, loterian ez bada bono-loto eta kinielatan gutxi edo asko jokutzen ez duenik bai ote dago gure artean? Eta zenbat eta zenbat, bere errian ez dagoela aukerarik eta beste norabait joan eta bingoan jokutzen dutenak? Eta ez gizonenakoak bakarrik. Diru pixka bat irabazi naiak danok zirikatzen gaitu, noski. Eta asko ezpada gutxi, danok ematen diogu aizea diruari. “Etzait tokatuko baiña jokatu egin bear det, jokatu gabe ezpaita tokatzen”, esango degu. Eta “jokatuta ere ez askotan”, erantzungo digute aldamenetik. Baiña ala ere, jokatu. Ilusiotik ere bizitzen omen da, eta beti illaren azkena etorri zai egon gabe diru pixka bat eskuratuko ote degun, ba. Gauza guztiak dute bere neurria, eta diru apurtxo bat arriskatzeak ez du ainbesteko kalterik ekartzen. Neurria artzen jakin bear. Ala ere, gutxi daukatenak edo eziñean bizi diranak jokutzen omen dute geiena. Premirik aundiena aiek edukiko dute, eta zerbait nai izatea ez da arrigarri.

Jokatzeko griña orrek pikardi ederrak egiten dituela uste det. Inglaterran izugarritzko indarra artzen ari omen da loteria. Lanik gabe dauden askok, paroan kobratzen dutenaren erdia loterian jokatzten dute. Ori ere bada, ba. Lanik ez daukatenak Estadutik diru gutxi kobratzen dutela esango dute. Eta gero, kobratzen dutenaren erdia estaduari eman atzera, loteria tokatzea zailla dala jakinda. Ango etxekoandreak geroz eta geiago jokatzten dute, tentazioari eutsi ezinda. Eta aundiak egiten dituzte gaiñera. Erosketak egiteko dirua artu eta etxetik irten, eta dendara baiño leen loteria erostera joaten diranak bai omen dira. Bingoan dirua galdu eta dendan erositakoak zorretan utzitakoak ere badirala esan izan didate. Baita ementxe ere. Senar jokalaria baiño mozkorra naiago zukeela entzun nion bein emakume bati. Eta etxekoandre jokalaria dagoen etxean ere bi ostiral pasatu bearko dituzte. Txuletak ez baiña loteriko billeteak erosten dituenaren etxe artan errezatzen dan errosarioa ez da txukuna izango.

Ingles batek, astero-astero loteri zenbaki berdiña erosten omen zuen. Eta alako batean erostea aaztu zaio, eta orduantxe tokatu ark jokatzten zuen zenbakiari. Bere burua il omen du. Egia esan, obe zuen arrai preskoa eta txuleta ederrak jateko griña izan balu.

Amak jokuan galdu ezkerok
 kintzena oso-osorik,
 aren etxean ez da izango
 sekula pake gozorik.
 Gizon fiñari ez eman iñoiz
 orrelako disgustorik.
 Etxekoandre biotzekoak,
 ez egin orrelakorik.

Nola senar ta ala emazte,
 poliki diruarekin.
 Iges jokutik, etxean beti
 bear dana izan dedin.
 Daukazutena nola gastatu
 itz egiñez alkarrekin,
 jokatu baiño obe dezute
 parranda batzuek egin.

Opor garai nagusia iritsi da. Eta jende guztia pozik ikusten da. Izan ere, illabeteko pakea oso ona da urte guztiko nekeak eta jenio txarraldiak aaztu eta egun batzuk lasai pasatzeko. Oraingo bizimodua ikusita, zerbait bear ere bai. Baiña bere arriskotxua ere badu opor garai onek. Oporretan dagoen asko gizendu egiten da. Ondo jan eta nekerik ez, eta orrek onerako bear luke. Baiña zerbait bada beti. Oporzale askori ain modan dagoen kolesterola igotzen zaie, eta ori ez komeni. Koipe asko gorputzarentzat txarra da, eta koipe ori odolean badago zer esanik ez. Baiña entzun ondo: kolesterolari neurrian eusteko botika Extremaduran aurkitu dute. Dirua omen da gaitz orrentzat erremediorik onenetakoa. Zerrikia txarra dala esan izan da, baiña zer zerriki dan izango da. Urdai zuria, merkea eta koipetsua izaten da. Eta ez da ona osasunerako, batez ere lanean nekatzen ez danarentzat. Eta garestia dalako gutxik jaten duten Extremadurako urdaiazpikoa oso ona da osterako kolesterolari neurrian eusteko. Baiña edozein moduko zerriaren urdaiazpikoak ez du balio. Amasei arruatik gorako pixua duen zerria bear du izan, eta zerri ankabeltza. Garestia bai, baiña ona. Batere koiperik gabeko zerri igar edo legor oietakoa ere ez. Daukan prezioa ikusita, urdaiazpiko ona erremedio garestia izango da, baiña ez dago arazorik dirua eduki ezker. Extremadurako Unibertsidadean, egin bearreko proba guztiak eginda gero, ango urdaiazpikoa paregabea dala erabaki dute sendagilleak. Sekulako pikardiak egiten ditu kolesterol zaar onek. Eta orrentzat bear diran sendagaiak ez dira oso merkeak izaten. Baiña ainbeste diru botikatan kastatu gabe, al dan guztia urdaiazpikotan kastatzea ez al litzake obeko? Mediku jaunak ere pilulak ez baiña urdaiazpikoa errezetatuko baligute, lan faltarik ez luteke izango. Eta extremeñoak ere ez zerriak azten. Dirua ez dago ordean nolanai egite-rik, eta bear aiña inguratzeak emango liguke lanik asko, eta lan txarra gaiñera. Urdaiazpikoa jatea bezain atsegiña ez.

Edozertan ari gerala ere, diruaren kontu oiek aitzazera joaten gera azkenean. Baiña emen lege jakiñak daude: daukanarentzat urdaiazpiko ederra eta osasuna, eta ez daukanarentzat urdai gizen zuria eta kolesterola. Orratx munduko diferentzia, Xenpelar bertsolariak esan zuen bezela. Dana dala, oporrak badatoz. Eta ia oporraldi eder bat pasatzen dezuten danok, aldian bein urdaiazpiko jan batzuk egiñez. Baiña izan dedilla zerri ankabeltzarena. Eta oporretara joaten zeraten danok etorri atzera, zuen familietan bearezko zerate-eta.

Kolesterolarekin

gabiltz oso larri

gabiltz oso larri.

Eta botika on bat

bear zaio jarri.

Aberats jende orrek

bai azkar igarri.

Extremaduratikan

digute ekarri,

ta urdaiazpikoa

jaten dute sarri.

Urdaiazpiko ordez

guk zerri-usaia

guk zerri-usaia.

Nunbait guretzat ez da

iritsi garaia.

Aberatsa ez izan

beretzat etsaia.

Puska gozoak janez

bizitza alai...

Guretzako naikoa

omen da urdaia.

1995eko abuztuak 4

Abuztua kutizi guztiak betetzeko aprapos jarritako illa dala esango nuke nik. Nai dana egiñez bizitzea gauza aundia da, izan ere. Illabete ez da asko, alde batera. Baiña geiago komeni ote litzake? Ez ote genduke gaizki ikasiko? Noizik bein erlojuari kuerda ematen zaion bezelaxe, indarra eman bearra dago bizitzari ere. Eta oporrak orretarako dira, batez ere. Bizitzari kuerda emateko, moteldu eta grazirik gabe gelditu ez dedin.

Orain kejatu egiten gera, baiña leengo oporrik gabeko urte aiek etziran askoz obeak. Gustoko zerbait ikusiko bazan kanpora joan bear. Eta artarako txanpon gutxi izaten zan. Baiña danak etziran lotan egoten, eta izaten ziran Biarritzeko ondartzara joateagatik bakarrik pasaportea ateratzen zutenak ere. Orain dana libre dago, eta emen ere ikusten dira dana libre dutela etzan eta lasai asko eguzkia artzen daudenak. Eta ikusi nai ez dituenak beste aldera begiratzea asko du. Baiña gauza politikak zeñi etzaizkio gustatzen? Beste batzuk Andaluzia aldera edo orrela joaten dira, kanpoak ikustea ona dala-eta. Itsas-ertzeko gorabeherak ere onak dira, eta jendea ondo ibiltzen da, bai. Ori dana kutizi bat da, eta ez dago zer esanik. Bizitzeko eskubidea danok daukagu. Emengo abuztua ere ederra da. Ez degu ikusiko Andaluzian aiña eguzki, baiña emen ere badaude toki ederrak. Gaiñera, eguzkiak duen ederrena itzala omen da, eta beroak asko penatuko ez gaituen zokoak errez aurkituko ditugu. Ez gera beztuko eguzkitan. Baiña ez pentsatu Andaluzian ere beti giro izaten danik. Lo egiteak lanak ematen ditu an, askotan. Kontuz ibilli, beraz. Danetakoak bear dira emen. Eta kanpora joaten diranak bere diruarekin joaten dira, eta iñork ez dauka zer esanik. Ondo ibilli ditezela, eta berriz ere joateko gogoarekin eta sano etorri.

Oporretan kanpora joatea baiño okerragoak egiten dira. Lady Di zein dan ez dakienik ez da izango, seguru asko. Urtean ogeita amar milloi bear izaten omen ditu, janzteko bakarrik. Egunean 82.192 pezeta, bataz beste. Eta ark ere badauka nork zirikatua. Apaiz protestante batek bere asarrea erakutsi dio geiegikeri ori dala-eta. Munduan ainbeste gose eta miseri dagoela eta dirua orrela botatzea geiegikeria dala esan dio. Ezkutuan gorde bearrekoak erakusten dituenak eskandaloa ematen du. Eta ainbeste gizarajo goseak iltzen dagoen arte trapuxarretan orrenbeste diru botatzea ez al da eskandalo nabarmena?

Udatiarrak badatozkigu
amilka Euskalerrira,
danak ez dute egiten nunbait
Extremaduratik jira.
Itsas aldera edo plaiara
jarri ezkerro begira,
urdaiazpiko eder askoak
emen ere ikusten dira.

Kanpora joan ez gerala-ta
ez beintzat izan naigabe.
Gauza politak urruti baiño
gertu ez al dira obe?
Emen etxeko eta kanpoko
guztietakoak daude.
Begiak poztu pixka bat baiña
pekaturik egin gabe.

1995eko abuztuak 8

Erabaki garbia eman dute Kaliforniako jakintsuak: Ezkontzea oso ona dala osasunerako eta bear bezela bizi izateko. Arrimatuta bizitzeko oitura indarra artzen ari dala, baiña ez dala batere ona. Jakintsu oien iritziz, ezkonduak osasun ohea izaten dute ezkondu gabeak baiño, eta diruz ere obeto osatuta bizitzen dira. Senarrak baiño eutsiagoak izaten dira emazteak, eta ori oso bearrezko da familia zaintzeko. Orregatik, senarrak ez du zurra izan bear emazteari eskubideak emateko. Jakintsuak esan digute ondo etxekoandreak agintzea zergatik komeni dan. Dirua eta ondasunak oso ondo zaintzen dituzte, eta etxekoandrea nagusi samar dan etxeetan erosotasun eta komodidade geiago izaten da. Obeto jan, obeto jantzi, eta garbitasun ona. Eta ortik osasuna dator, eta erdiak gaixo dauden familia baiño danak sano daudenen etxea atsegiñagoa izaten da. Ez dago zalantzarik. Senarrak ez du burugogorra izan bear, bestalde. Bear duen aginpidea eman bear zaio etxea gobernatu nai duen emazteari. Eta orrela egingo du lasai antzean eta pakean bizi nai duen senarrak. Baiña entzuten dauden etxekoandreak ez dezatela pentsatu neronek asmatutako kontuak esaten ari naizenik, Kaliforniako gizon jakintsuen esanak baizik, geienak beintzat.

Ona emen beste zerbait ere: ezkontzean, gizonak asko irabazten du, baiña ez uste emakumea oso galduan irtetzen danik.

Lan pixka bat geiago egin bear izatea baliteke, baiña familiaren onerako da, eta poz orrek asko laguntzen dio. Beste koska bat ere badu. Senarrik ez duen emazteak ez du nori agindurik izaten. Inguruan duen senar baldarrari sermoitxo bat edo beste egiteko aukerarik ere ez. Oiek danak eta aginpide pixka bat txarrak al dira lanak sortzen dituen jenio txarraldiak gozateko? Mutilzaarrak askoz errezago menderatzen ditu alkoholak ezkonduak baiño. Garbi dago, beraz: txukun antzean bizi nai duen gizonak emaztearen itzala bearrezko duela, alegia, Kaliforniako jakintsuak dioenez. Emakumea bada, lan pixka bat erantsiko dio bere buruari. Baiña aginpide dexentea eskuratuko du, eta poliki biziko da poz orrekin. Gizona baldin bada berriz, anak libre dituela bizitzetik mende antzean bizitzera aldatu bear ko du. Baña emaztea maite badu, familia ondo dagoela-eta emaztea aurpegi alaiarekin ikusita, pozaren pozez zoratuta eta zorionez beteta biziko da. Aginpi-deak baiño geiago ez al du, ba, balio orrek?

Kaliforniatikan
 datoz berri onak:
 ezkontzea duela
 onena gizonak.
 Ez baidaki zer diran
 ezkongai dagonak,
 asarre ondorenak
 ditun zorionak.

Zoriona ez dago
 oso apartean.
 Eskuratu liteke
 aurtengo urtean.
 Saia gaitezen billa
 alkarren artean,
 besteak oporretan
 dauden bitartean.

1995eko abuztuak 18

Ostiralean asteleena edukitzea ez da, ba, gauza egokia. Baiña onelakoak ere gertatu egiten dira, eta aurpegia eman bear. Pasatu arte eutsi egin bear. Izan ere, bateko Andre Mari, besteko San Roke edo ango San Roke Txiki, oiek danak pasatu arte

zeraindar batek ondoren apurtxo bat edukitzea barkatzeko moduko pekatua izango da. Beti formal eta serio ibiltzen aspertu ere egiten da bat, eta urtean bein edo bi aldiz arrastotik irtetzea pekatu txikia da. Ez dakit, gaiñera, egin bearrekoa ez ote dan. Zearo tristetu baiño leen esiaren beste aldera salto egitea komeni da batzutan. Triste dagoenak ingurukoak tristetu besterik ez du egiten, eta bizimoduari gatz pixka bat eman bear zaio. Zer arraiio! Neurrian errenditu ezkeru, orrek bai al du okerrik? Ondo zaindu ezean neurriak gaiñezka egiten ere badaki, eta orixe ez komeni. Damutasuna bearrezkoa da zuzen ibiltzeko. Eta damutzekotan, pekaturen bat edo beste egin bearra dago leenengo. Eta asteleen pixka bat gorabeera, ezin geiegi estutu. Oporretan erria zaintzen gelditu geranok ere zerbait bear degu.

Amerikan bada jende bizkorra eta jakintsua. Baiña ankasartze ederrak egiten dituzte an ere. Washintongo Udal edo Aiuntamentua ia porrot egiñean omen dago. Paper fabrikak komunerako paperik ez ere dio saldu nai azkenean, 126 milloiren zorra daukala-eta. Golfo jendea emen bakarrik ez dago, ikusten danez. Amerikan ere badaude galantak. Neurrian errenditu ezin, eta dirua ajolakabe kastatu dutelako munduko naziorik aberatse-neko kapitalean, ipurdia garbitzeko paperik ez udaletxeko ofizinatatan. Alkatea zearo lotsatuta omen dago. Beno, orrelako itxurak egiten ditu beintzat. Ala ere, jokatuko nuke lanera dijoanean ez duela papera etxetik eramaten. Ofizinista soillak al duten bezela moldatu bearuko dute, baiña alkate jaunak ez du eserlekua zikintzeko bildurrik edukiko. Arentzat lain paper izango da, eta oso paper latza ez gaiñera. Mundu au onelaxe da.

Amerikanoak aiña dolar ez degu edukiko, baiña aiek bezelako estuasunik ez degu pasatzen. Era degunean egun batzuk poliki pasatu eta asteleen pixka bat gorabeera, segi aurrera, berriz ere aukerak etorriko dira-eta. Zorrak eta orrelako estuasunak amerikarrentzat utzi eta eutsi dezaiogun geure bizimoduari, ondo bizi-tzen badakigu guk-eta.

Amerikarrak nola arraio
erori dira ain bera,
papera zer dan ez dakitenen
bizimodu arlotera?
Premi estuan larri antzean
iñoiz ikusten gabera,
iñork ez degu joan nai paperik
ez dagoen komunera.

Alkate jaun ta agintariok,
argi begi ta buruak.
Zuen artean dabiltzan danak
ez baitira aingeruak.
Danak zuenak ez dira, noski,
ta ondo zaindu diruak...
Erriak ezer ez dakiela
eraman gabe miruak.

1995eko abuztuak 25

Aurtengo oporraldiak laister emango ditu bere azkenengo ostikoak. Eta bat baiño geiago ariko da, penatxo duela, itzultzeko maletak prestatzen, betiko zokora etortzeko. Beste batzuk berriz, datorren illaren zai egongo dira oporrak artzeko. Eta asko, urte obeak etorriko diran itxaropenarekin biziko dira.

Egun auetan zegamarrak ibilliko dira poliki. Gaurkoa kontatuta beste iru eguneko festak izango dituzte oraindik. Ez dago gaizki. Mundu onetako peria onelaxe da. Batzuentzat txarra eta besteentzat ona, tartean periegun eskasak izaten badira ere. Danen gustokorik ezpaita izaten. Ala ere, bere amaia izaten dute mundu onetako gorabeera guztiak. Aldi onak ez dira betiko izaten, eta aldi txarrak ere ez, onak baiño luzeago egiten bazaizkigu ere. Eta ori kontuan degula bizi bear degu, bestela gureak egin du. Eta onaldia arrapatzen degunean, al degun aiña luzatuerazi. Txarraldia datorrenean, leenbaitleen mozteko modua egin. Eta ez goibeldu oporrak amaitu diralako. Uste baiño diru geixeago kastatu dutelako kaskarrari atzegiñez egongo dira batzuk. Eta beste batzuk, oraindik oporrak artu ez eta poltsatxoa bete-bete dutela, sekulako ilusioarekin. Baiña zertan bizi alkarren inbiriz? Eguzkia guztiontzako irtetzen da goizean, eta bere epeltasunak danok gozaten gaitu.

Aurtengo festak amaitzear dituzte zegamarrak. Eta datorren asteleenean San Agustin eguna dator. Brinkolarrak ezpainaig igurtziz egongo dira. Bizitzaren feria onelaxe da, leen esan degunez. Egun onak etortzen dira, eta aiei eldu bear, alperrik galdu baiño leen.

Diruarekin zer egin ez dakitenak ere izaten dira. Ez dakit aiek nola moldatuko diran. Inglaterrako amona batek, etxea eta zeuzkan diru danak katuari utzi omen dizkiola irakurri det. Jaberik gabeko animaliak zaintzen dituen etxe bat egin dute katuaren kargura, amonatxo orren ondasunak amabost milloie pezetan salduta. Katua umezurtz gelditu zanean norbaitzuk errukitu egingo ziran, baiña aren txarraldia pasatu da. A ze nolako sagu-janak dauzkan emendik aurrera. Amonatxo orrek ez omen zeukan seniderik. Baiña zeini lagundu aurkituko zuen saiatu izan balitz. Orain, ondasunak zeini etorri eta katuari, alajaiña!

Abuztua badijoa. Aurtengo oporrak ere bai. Baiña ez estutu. Beste lau illabete barru berriz ere opor egunak etorriko dira. Eutsi goiari!

Amona batek edukirikan
poltsa ederki beteta,
bere katua bizi dan arte
utzi du saguz aseta.
Pertsona batek arrapatzeko
ori bai dala kakesta!
Jainkoak ortzik ez daukanari
ematen dio txuleta.

Ainbeste jende goseak eta
bat nola ez jarri bero?
Katuak naiko sagua janez,
aurrak iltzen egunero...
Mundu maltzur au ikusi eta
besterik ezin espero.
Txorakeriak egiten dira
bein zartzen asi ezkeru.

1995eko irailak 1

Agorra, naiko garai legorra. Illabete berri bati asiera eman bear, baiña bizimodu zaarrari elduta. Abuztuan utzitako sokari

eldu bearco zioten gaur makiña batek. Gaur goizeko jeikiera triste samarra izango zan, bearbada. Baiña lanean asi artekoa izaten da ori. Oporrak eta txangoak alde batera utzi, eta ezer ez balitz bezela jarraitzen zaio betiko bizimoduari. Eta orrelaxe obe, gaiñera. Ez dira gustora bizitzen lanaren igesi dabiltzanak. Izardirik ez dute aterako, baiña alde guztietatik aitzakia dariotela bizi bearra ez da atsegiña izango. Ez da giro izaten lanak ipurterretzen dituen oien inguruan. Lanik ez egiteko lan asko egin bear zala esaten zuen alper aundi batek.

Agorrrak edo irailak izaten ditu bere gorabeerak familiko gurasoentzat. Bateko eskolako liburuak, besteko matrikulak, seme-alabak eske asita egongo dira onuzkero. Eta izango dute nora eta zeri begiratu. Ume txikiak lan txikiak, eta ume aundiak lan aundiak. Gurasoen lanak sekula ez dirala amaitzen eta orrelakoak esanez, segi aurrera, beti bezela. Seme-alabak zintzo samarrrak badira, gaitzerdi. Asko moduko mailetak izan ezkerok, gurasoak nozitu bear. Gurasoak badute beste zeregin bat ere, ori gertatu ez dedin. Pakea izango bada, gazteen gustoko giroa sortu bear da familian, bestela jai dago. Eta beti ez da errez izango, baiña alegiñak egin beintzat. Gazteak ere izaten dituzte bere umore txarrraldiak, kezkak, nai eta eziñak eta orrelakoak. Orduan poliki itz egin bear zaie, bestela berealaxe oillartzen dira-eta. Gazteentzat arriskuz betetako mundua dago gaur egun. Alkoholak asko naasten ditu, eta gurasoak pazientzi aundia bear dute izan, umeak okerreko bidea artu ez dezaten. Askotan esan det, baiña orain ez dago bildurrik, lotsarik eta errespetorik garai batean bezela. Leen geiegi, eta orain gutxiegi. Eta gurasoak erdi-erdian. Umeak aztea ez da ain zailla, baiña lanak ematen ditu ezitzeak.

Ipar Amerikako erri aundietan ezin omen dute burutu mozortzen diran gazteekin. Eta amazapi urtez beerako neska-mutillei gaueko amabietatik aurrera etxetik irtetzen ez uzten asi dira. Gibelaundiak bizitzen dirala ondoena esan oi degu. Eta alkohola-
ren kalte aundienetako bat gibela aunditzea da. Alare, ondo bizi

nai badegu, guraso eta ume, alkoholari utzi eta gibela zaintzen asi. Eta ikasketak egiten ari diran gazteak jakin dezatela estudianteen artean sekulako pikardiak egiten dituela alkoholak. Emezortzi urtez gorako gazte geienak mozkortzen omen dira, gutxienez illean bein. Gibel sana edukitzeko martxa txarra da ori.

Mozkor geienak gelditzen dira
ondatu ta birrinduak,
lanak baiditu bere burua
iñola ezin zainduak.
Azkenerako baldartu eta
burutikan arinduak...
Kristau maiteak, tristeak dira
alkoholaren aginduak.

Urtean beingo alai jartzeak
ez du egingo kalterik,
baiña sarritan edan ezker
ez dago noiznai uzterik.
Alkoholaren mende bizitzen
oitzen bazera gazterik,
gazte maitea, ez zazu izan
zartuko zeran usterik.

1995eko irailak 8

Arantzazuko Ama Birjiñaren eguna degu biar. Eta kontu auek garaian pasatutakoak izan litezke, baiña ez guztiontzat. Arantzazuko Amak maitale asko dauka oraindik ere. Egia esan, azkar joan eta azkar etorri egiten degu orain Arantzazutik. Baiña gure Amak bisitari asko izaten du. Gure esker ona betiko irabazita daukala esango nuke.

526 urte dira Arantzazuko Amaren irudia malkar aietan azaldu zala. Eta 481 urte frantziskotarrak, Arantzazuko frailleak ango komentuan jarri zirala. Eta ainbeste urteren buruan mesede besterik ez dio egin Arantzazuk Euskalerrinari. Mendi artatik, pakea eskeiñi digu beti. Eta besterakoak izan badira ere, zerbait beintzat geldituko zan gure onerako. Euskerari ere ez diote mesede gutxi egin Arantzazuko frailleak. Erriz-erri sermoiak egiten zituzten, eta euskera ikasteko ere eskola berezi izan ziran aiek denak. Eta ori egin, urte zailletan egin zuten, orduko agintariei aurpegi ema-

nez, askotan. Arantzazuko frailleren eskolan ikasitako jende asko dabil gaur an eta emen, gizon jakintsu egiñik. Zer izango ote ziran Arantzazu izan ez balitz? Askok eta asko baserritar izatetik etziran pasatuko. Ez pentsa baserritarrak gutxitzat dauzkadanik, baiña baserritarrak bezelaxe bear ditugu gizon jakintsuak ere. Nola gizon ala emakume, danok izaten ditugu animako kezka. Eta makiña bat euskaldunek iritsiko zuten animako pakea Arantzazuko frailleren bati bere utsegiteak aitortu ondoren. Orain etzaio oni garrantzi aundirik ematen, baiña ez degu pentsatu bear kezka txarrak animatik kentzeak gutxi balio duenik. Leengo eta oraingo gizon-emakumeak ez gera garai berdiñekoak, eta orduko kezka, zalantza eta arazoak ez dira oraingoan antzekoak. Orregatik, gure aurrekoen bizikera eta jokaerak ez dira parregarri. Ziur nago Arantzazuk mesede asko egin digula, gizaldiz-gizal-di. Eta oraintxe ere gure Amari bisitatxo bat edo bestea egiteak ez du batera kalterik egiten.

Udazken alde au oso egokia da Arantzazu alderako, eta oiterra zaarrak galdu gabe, pixka bat aldatuta bederik eustea ona degu. Gaur ezpada, egun auetako batean, noiznai, Ama Birjiña ikusi eta bazkari txukun bat egiñez egunpasa ederra egin liteke Arantzazun. Nai bezelako jatetxeak aurkituko ditugu bidean naiz Arantzazun bertan. Gogoan izan Arantzazuko Amak ere naiago duela gu ondo ikusi sufritzen eta eziñean ikusi baiño. Bestela ez litzake ama izango.

Arantzazura joan ta Amari
gure biotza zabaldu.
Gure maitasun dana berari
bear diogu azaldu.
Pozgarri zaigun oitura zarra
iñoiz ez dezagun galdu.
Otoitzak egin goizetik eta
ondoren ondo bazkaldu.

Amari esan gaur euskaldunok
oso nasturik gaudela,
anai artean pakerik ezin
egin degula onela.
Baiña burruka bere laguntzaz
bukatuko gendukela,
Oñaztar eta Ganboatarrak
bukatu zuten bezela.

Udazkenera goaz, poliki-poliki. Eta udako kontu ariñak alde batera utzi eta pixka bat formaltzen asi bearra dago. Gauzak serio artu eta bizimoduari taju antzean eldu, besteen maillan azaltzeko besterik ezpada ere. Zuzena izatea bakarrik ezta naiko. Zuzena izan eta zuzen itxura egin bear da gaiñera. On itxurak egin eta gaiztoa izatea baiño obe da ori. Txukun ibilli ezean, esaera zaarrak dioena gertatuko zaigu: gaueko lanak, egunez lotsa. Lotsa ez dakit oraindik bizi dan ala ori leengo kontua zan, baiña koloreak gorritu gabe nunai azaltzeko modua egin dezagun, al badegu beintzat. Ez dezala iñork pentsatu gaeuz okerren bat egin degunik.

Inglaterrako gizon aberats batek neska rubia bat lagun zuela pasatu omen zituen oporrak. Eta ainbeste maite zuenez, beste mundura joan baiño leen bere ondasun guztiak neska orrentzat utzi zituen. Zer izango eta, orain ezta neska orren arrastorik. Gizon orrekin nola ibilli zan iñork jakiterik nai ez, edo lotsatu egiten, eta ezin du aurkitu poliziak ere. Ezta iñun agiri. Gaeuzko lanak, edo isilkako ibillerak egunez eta jendearen aurrerako lotsa ekarri nunbait. Ez genduke egin bear gero lotsa emango digun ezer. Baiña askotan arrastorik irteten gera, eta gero komeriak. Inglaterrako kontuak diotenez, neska ori azaltzen ezpada, Estadia egingo da diuruaren jabe. Estadia ezpaitauka iñor maitatu bearririk dauzkan diru denak kentzeko, eta al duen guztia biltzeko lotsarik ere ez. Zer egin bear luke orain neska orrek? Pasatutakoa aaztu eta dirurik gabe bizi, ala dirua jaso eta nai duenak nai duena esan dezala? Okerra eginda dagoen ezkerro, ez al luke obeko diruaren jabe egitea? Gaurko munduan oker guztiak barkatzen zaizkio dirua daukanari. Eta neska orrek ere izango luke nork begiratua diru usaia artzen badiote. Guk ez daukagu orrelako buruausterik eta, or konpon!

Oporrak pasatu ondoren, zearo asarretuta joan omen zan gizon bat, dendara.

– Zapata auek erosi nituenean, bizi guztirako izango ziralara esan zenidan. Baiña bi illabete ez dira oraindik, eta ikusi nola gelditu diran, porru eginda. Ez dago orretarako eskubiderik. Au lapurreta izango da orratik?

– Arrazoi dezu –esan zion dendariak–. Zapata auek erosi zenituenean zure aurpegia ikusita, bi illabeterako bizirik etzeneukala pentsatu nuen. Eta orregatik esan nizun.

Gaur ez dago iñori
antzik ematerik.
Ez izan danak zuzen
dabiltzan usterik.
Nola gauden guztiok
maliziz beterik,
mundu ontan ez dago
tranpia besterik.

Mundua nola dagon
oso gaiztoturik,
ez da falta pikaro
eta berritsurik.
Eta ez naiz arritu
batek galdeturik:
bai al dagon ikusten
ez duen itsurik.

1995eko irailak 22

Ankasartzea pranko egiten degu gizakiok mundura etorri giñanetik. Makiña bat aldiz arrapatzen degu geure burua geuk jarritako lazoan. Izan ere, taju antzean bizitzera iristen geranean ez degu izaten bizimoduari beste korapillo bat egin arteko onik. Azken aldiko asmakizuna eta moda, leiakortasuna degu. Alkarri kompetentzia egin bearra. Langille gutxiarekin lan asko egin, eta merke gaiñera. Orixe omen da leiakortasuna. Beti leian, apustuan bezela ibilli bearra, biziko bagera. Gero obeto izango geralakoan eta geroz eta estuago. Bizitzeko diru asko bear, eta diru ori nola inguratuko degun pentsatzen. Beti burrukan. Ez bait daukagu danok dagoen tokitik atzaparrak betean dirua artzerik, askok egiten duen bezela. Askok bear izate orrek bizimodua mikaztu egin digu. Bide luzeetan autobusa legez eramateko bi txofer bear badi-

ra, bat artu eta ark egin dezake biren lana. Eta nekatu dalako edo lo artu duelako bazterra jotzen badu, orduan kontuak. Joan dan udan ogeitaka lagun ildako istripuak izan dira txoferrari lan geiegi eragin zitzaizkion eta autobusa bear bezela zaintzeko astirik artu etzalako. Leiakortasunaren edo konpotentzia egin bearraren ondorioak.

Futboleko egiteko amar milla pezeta inguruan saltzen diran baloiak Asiako errialdeetan umeak josten dituzte, eskuz. Eta ume gaixo oiek 75 pezeta irabazten dituzte. Sei urteko neska-mutikoak eta orrela aritzen dira baloiak josten. Jolasean edo eskolan ibilli bear luteken ume errukarriak orrelaxe esplotatzen dituzte. Eta begira futbolistak nolako dirutzak irabazten dituzten. Bestalde, baloi oiek saltzen dituzten konpainiak ere dirua erruz kastatzen dute bere propaganda egiten, eta umei lana eragitea debekatzeke alegiak egiten ari dirala esanez. Gezurra esatea ere libre daukate, dirua irabazteko. Pekatu nagusietan leenengoa arrokeria omen da. Baiña nik zurkeria dala esango nuke. Diruak arrotu egiten gaitu, egia da. Eta gizonak ez du asmatu orri neurria artzen. Izan ere, nola asmatuko du bere buruari mugak jartzen ez daki-eta?

Nere lagun bat oso burumakur ikusi nuen leengoan. Ain triste egoteko zer zuen galdetu nion, eta

– Oso kezkatuta nago. Emaztearekin azkenengoz asarretu nintzanean beste illabeteetan etzidala itzik egingo esan zidan.

– Ori al da gutzia gandorra moztutako oillarra bezela egoteko?

– Ba, bildurtuta nago, andreak jarritako plazioa biar betetzen da-eta...

Obeto izan nai ori ez da
ain bizimodu mardula.
Orrekin sarri geure buruai
egiten diogu burla.

Katigaturik gaude erabat
sortu zaigun arazoan,
bizi bear ta iñork atertu
ezin duen erasoan.

Ikusi arren arnas artzeko
astirik ez daukagula,
ez konturatzen gure bizitza
alperrik galdu degula.
Eta orrela zorionera
ezin iritsi sekula.

Leia asi ta ezin bukatu
guk nai genduken plazaoan;
burrukan jardun beariko degu
gure bizitza osoan.
Ori ez al da eroritzea
geuk jarritako lazoan?

1995eko irailak 29

Leengoan esan nuen bezela, joan dan larunbatean zan agorreko karta denbora azkenengo eguna. Ez dakit gauean zer aize geldituko zan. Nik lo egin nuen, badaezpada ere. Baiña eiztariaren batzuk izango ziran begira egonak, eta aizearen berri jakin nai duenak aiei galdetu beariko die. Ea egoaizerik nabaitu zuten edo.

Inguru auetako eiztaririk onentsuenak oiñatiarrak izango dira. Zeruko santu guztiak lagun dituztela uste det. Eta urtean zear makiña bat festa eta egun eder arrapatzen dute. Eize-zakurra al da? Gaurko eguna etzaie oartu gabe pasatuko. San Migel eguna dala, eta ez dute egun guztian lana egingo, bestela erriko zaindaria asarretuko litzake. Bestalde, biar, San Migel urrengo larunbata, edo egubakoitza, oiñatiarrak esaten duten bazela. Ardi eta bei bikaiñak ikusi nai dituenak, sagar, udare eta gaiñerako igali ikusgarriak nun artzen diran jakin nai duenak, edo barazki mardulak nun azten diran ondo ez dakiena, joan dedilla biar Oñatira. Arantzazuko frailleak nolako azaburuak eta porruak artzen dituzten ere ikusiko da. Bat eta beste esaten ari-tzen diranak ere konturatuko dira frailleak ez dirala alperrak. Ardi guztiak ere ez dituzte izaten Arantzazuko frailleen ardiak bezelako bizkar zabal eta guriak. Eta baratza guztietan ez dira azten angoak bezelako porruak. Kontuak ez du balio emen. Lana egin bear da, eta frailleak egiten duten bezela egin ere. Zer

ikusia eta zer jana ere izango da, bada, Oñatin. Lukainka ederrarekin egindako ogitartekoa, eta talotartekoak ere bai. Eta kutizi guztiak betetzeko moduko gazta. Sagardoak proatzeko aukera ere izan oi da biarko egunez. Aurtengo erri-eguna ikusterera joaten diranak, goseak eta egarriak penatu bildurrik gabe egun bikaiña pasatuko dute. Araotzen ere badaude bere denbora guztian lana gogor egin ondoren jubilatuta bapo bizi diran base-rritar aitona jatorrak. An ibilliko dira aiek ere Oñatiko peria ikusten. Eta ez det pentsatzen etxera baraurik joango diranik. Lagun artean bapo bazkalduta bai, seguru asko. Oñatiarren birtuteetako bat ondo bizitzen jakitea da. Danak ez dakitena, noski. Eta jende jatorra da, Arantzazuko frailleak bezelakoxea. Erri-egun atsegin bat ospatuz udazkenari asiera on bat ematea opa diet guztiei, negua datorrenerako indarrean sartzeko. Eta Kipuexeko ariztian kontuak esaten egoten diran amonatxoak ez dezatela pentsatu aietaz aaztuta nagoenik. Ez dakit biar plazara joango diran, baiña eguraldi ona bada, bere tertulitxoa egin gabe ez dira geldituko. Segi orrelaxe alkarrengana bilduz.

Aiton jatorrak ikusten dira
biltzen Oñatin illero.
Aiek ainbeste dakienikan
ez beza iñork espero.
Bere denboran ikusko zuten
makiñatxo bat otz-bero...
Orain perira lendabiziko
eta bazkaltzera gero.
Dana merezi dute ainbeste
lan egin zuten ezker
lan egin zuten ezker.

Kipuexeko amonatxuok,
nik pentsatu oi dedanez,
naikoa egin dezute eta
osatu zerate lanez.
Jarrai zazute orain bezela
lagun zintzoak izanez,
osasuntsu ta pake-pakean
alkarri poza emanez.
Kipuexeko itzal gozoan
naiko kontua esanez
naiko kontua esanez.

Goseak bizi diran tokietan jendea garaia baiño leen iltzen omen da. Bizitzeko janaria bakarrik ez da naikoa, aolkuak ere bearezkoak dira. Kontseju onak, alegia. Eta orain ogeita bost urte, irurogeita amaika urteko bizi-iraupena genedukan, bataz beste. Orain oster, irurogeita emezortzi urtekoa. Kontseju onak nork emana daukagulako izango da, bearbada. Senarraren esanak zintzo egiten dituztelako edo nik ez dakit zergatik, senarra baiño sei bat urte geiago bizitzen dira emazteak, bataz beste. Nere lagun batek orregatik esan oi du bere emaztearekin eta alargunarekin paseatzen duela. Andrea alargun utziko duela zearo etsita baitago. Gizonak baiño aulagoak edo debillagoak dirala emazteak esaten da, baiña material gogorrarekin eginda egongo dira, seguru asko. Orainarteko emakumeak etzuen zigarrorik erretzen, ez alkoholik edaten, eta kotxerik erabilli ere ez. Gu baiño patxara obean ibiltzen ziran ordea, eta orregatik pasatuko dute denbora geiago beste mundura iristen. Eta emendik aurrera ere, penaz beteta bizi diran gizon alargunak baiño iñola poztu ezin diran emakume alargunak geiago izango dira.

Emendik urte batzuta ez da omen arritzeko izango eun urtean bizitzera iristea, baiña nork irabaziko du orrekin? Bastoi saltzailleak, seguru asko. Izan ere, bizitzari urte geiago eranstea ondo dago, baiña urteei bizitza ohea ematea ez litzake batere okerrago izango, zaartuta txartu ez gaitezen. Orretarako, sasoi onean iraunerazten erakutsi bearko ligukete gure jakintsuak. Komeniko litzake. Bizi geran arte izan gaitezela ondo, nola gizonak ala emakumeak. Mediku jaun bati entzun nion bein, ondo bizitzeko mai ona, bodega ona eta naiko atsedena bear dirala. Orrela bizitzen dala luzaro eta umore onean, eta orrela irauten dutela senar-emazteak alkar maitatzeko moduan, batek bestearen kutiziak beteaz. Kontseju onak ogiak aiñaxe balio dute ondo bizitzeko. Orregatik da ona daukagunarekin konformatzea. Ainbeste lan egin duten aitona-amonei bear dutena ematea eta ainbeste balio duten kon-

tsejuak alperrik ez galtzeko zoria izan dezagula, eun urterarte bizitzeko danen bearra izatea baliteke-eta.

Andreak bear dira,
gizonak ere bai,
alkarren arrimoan
bizitzeko alai.
Lanak eginda daude
ta jai egin lasai.
denbora galdu gabe
beti geroko zai,
denbora galdu gabe
beti geroko zai.

Bear baiño lenago
ez etsita jarri.
Askoz obe da aurrez
zer egin igarri.
Gutxi nekatu eta
paseatu sarri,
besotik goxo-goxo
elduta alkarri,
besotik goxo-goxo
elduta alkarri.

1995eko urriak 13

Mediku bati entzun nion leengoan, aren arduran aurren bat jaiotzen danean, lenbiziko lana amari ematea izaten dala. Amak artu, eta goxatu dezala orduerdi batean, gutxienez. Ori egiteak zenbateraiño abantailak dituen esaten duten estadistikak bai omen daude. Eta jaiotzen danean umearen amak bere besoetan laztandutako aurrak, osasuntsuagoak, leialagoak eta maitatiagoak izaten dira, jaio eta andik ordubetera amari emandakoak baiño. Ikusi, bada, amaren ikutua nolakoa dan. Amak asko dezake. Berak uste duen baiño ere geiago, seguru asko. Eta emazte izateak ere erreztasun ikusgarria ematen dio maitatzeko daukan almenarekin on asko egiteko. Zein da, bada, ama eta emaztea baiño geiago etxean bizimodu atsegin bat antolatzeke?

Urriaren amairuan gaude gaur. Egun auetan gorabeeraxo batzuk izan oi dira zenbait senar-emazteren artean, eizea edo usoak dirala eta ez dirala. Senar asko, urte guztian emaztearen esanak zintzo egiñez, udazkeneko egoaizearen zai egoten da, eizera

joateko ametsetan. Umeen maitasun dana beretzat nai izaten du amak, eta merezi du gaiñera. Eta senarrarekin ere beste orrenbes-
texe gertatzen zaio. Bera antxe egoten dala urte guztian etxean, eta
ea senarrak zergatik joan bear duen or zear, firin-faran, eizera...
Eta joanaldi bakoitzean zerbait ekarriko balu, utsa. Baiña eizetik
ez datorrela ezer. Nik ezagutzen ditut illabete onetan pixka bat biu-
rrituta ibiltzen diran senar-emazteak. Eta alkarri itz gutxi egiñez
gaiñera. Ez luke orrelaxe bear, baiña... Urte guztian zintzo-zintzo
portatu dan senarrari pixka bat jaregin bearra egongo da, ez?
Mendiko bakardadea oso ona da etxean emaztearekin daukan giro
eder artaz pentsatzeko ere. Uso denboran pazientzi pixka bat bil-
tzen ezpadu, datorren urterartekoa luze egingo zaio gizarajoari.

Badakit. Etxekoandreraren bat asarretuko zitzaidan onuzkero.
Eta “guk ez al daukagu eskubiderik arnasa artzeko?”, esango
didate. Bai, noski. Nola ez, ba? Baiña emazteak, ama da-eta, artu
baiño eman naiago izaten du. Amaren gozatuak aurrarentzat bere
bizi guztirako zenbateraiñoko mesedea egin dezakeen esan degu
leenago. Bizitzan senar eiztaria tokatu zitzaiolako kezkatuta
zegoen andre ezkonberri batek, eiztariak bere bizitza osoan orre-
la izaten al diran galdetu zidan bein.

– Ez, enetxo, ez. Eizerako eromena urteekin batera aizeak
eramango dio, eta egon zaite lasai –erantzun nion

– Ez da ezer, ala ere –esan zidan

Ez izan ere. Urteak dira ori zala, eta oraindik alkarrekin
ikusten ditut. Zorionak.

Pazientzia ainbat erruki
bear da senarrarekin,
egoaizeak endreatuta
goizean badu aldegina.
Urriari beintzat, gizajoari,
ez morroxkadarik egin,
illunabarrez etxeratze
bildurrez egon ez dedin.

Eizak bereak ditu aldapak
baita ere toki lauak.
Alkar-bizitzak ere bai, noski,
bere lege ta arauak.
Eta grazirik nola ez duten
bijili eta barauak,
okerrik egin bada egunez
konponduko ditu gauak.

Batzuek diotenez, mundu au negarraren bizilekua da. Negar egiñez eta sufrituz gerorako bizitza obe bat irabazteko lekua. Baliteke, baiña ez det uste errosario au danak errezatzen dutenik. Badira, eta askotxo, munduan dabiltzan arte lasai parre egiten dutenak. Sufritzea besterentzat utzi eta bapo bizi diranak ikusten dira emen. Ondo bizi danak ez du negar zotiñik entzun nai izaten. Eta sufritze kontu ori, negarrez daudenak pixka bat pozteko eta kontsolatzeko asmatua izango da. Biotzondokorik aundienak uste gabean etortzen diran ezbearrak ematen dituzte. Ondo bizi geranean etortzen zaizkigun desgraziak. Zerbait daukagula uste, eta gure etxea utsik ikusteak naigabe aundia eman oi du, nai eta nai ez. Baiña orrelako estuasunik izan ez dezagun kontuak ateratzen dakiten politikari, gobernari eta orrelako gizon jakitsuak aukuratuta edukitzen ditugu, eta dauzkagu. Badirudi sustorik etzaigula komeni, eta aurten ere sasoiz jarri gaituzte zer datorkigun jakiñean. Susto txarren batek beste mundura eramaten bagaitu, ez digutela ezer kenduko. Eta gure kontura bizi diranak negarrik egin gabe lasai eta alai bizi ditezten izango da.

Kontua zera da: urteberrietan, beste iru illabete baiño leen alegia, gasolina litroko bi pezeta igoko dala, gutxienez. Alkohola, ogeita amar pezeta inguru, eta tabakoa amar pezeta, batez beste. Eta gauza oiek erostera ezjakiñean joan ezkerro negarrari emango diogula pentsatuko zuten, eta orregatik aurrez jakiñerazi digute. Urtean 200 milla milloi pezeta bidaltzen dizkio Europak Espaiñari. Gure nagusi jende orrek bear baiño geiago kastatzen ordea, eta Europak ezin omen du burutu gurekin. Ala ere, goiko eserleketan daudenak ezin asiko dira negarrez. Aiek ez daude emen sufritzera etorrita. Eta Europatik bidaltzen ezpadute, guri kendu eta dana eginda daukate. Negarrez asten gabea, zerua irabazteko penatu egin bear dala esan, geure onerako dala, eta segi aurrera. Nolanai ere, ezin geiegi estutuko gera. Jauntxo oien ser-

moiak alde batera utzi eta al degun ondoena bizitzen saia gaitzen. Ala, *patria salbatu* eta zerua irabazi, danak egingo ditugu. Dana ez digute ez kenduko. Alperrik ibilliko dira.

Mundu ontako sufrikizuna
dala gure onerako...
Ori esaten ote digute
egi garbia dalako,
ala ziri au guri sartzea
komeni zaietelako?
Nere iritziz dana ez degu
utzi bear gerorako.

Izan gaitzen biotz oneko
premian dagonarekin,
eta arroen ingurutikan
al dan azkarren aldegin.
Laguntza eske datorrenari
iñoiz ez burlarik egin,
baiña golfoak gizendu gabe
gure izardiarekin...

1995eko urriak 27

Bein ogeita amar urte bete ezkerro, gure gorputza zaartzen asten da. Gizentzen ere bai, eta ortik etortzen da nekatzea, junturak nagitzea eta orrelako asko. Bear aiña aragi ez daukatenak berriz ezur guztiak agirian dituztela jartzeko arriskua izaten dute. Eta ura ere ez da izango edertasunaren ispillu. Aragia animaren etsaietako bat dala, baiña bere neurri batean begiratzeko eta ikusteko gogoia emateko lain nai litzake, gutxienez ere. Azalak zintzilik eta ezur koskorak ia kanpora irtenean badauzkagu, zeñek begiratzea nai degu? Alako bati begiratu edo egurrez betetako zaku bati begiratu, berdintsu izango da. Orrela ez igartzeko, ur asko edan bear omen dala esaten dute medikuak. Gorputzarentzat ura makinarentzat olio bezela dala. Ur asko edan, bear bezela jan, eta ibilli. Asko ibilli. Azala eta aragia legortu ez ditezen ura edatea ona izango da, eta ibiltzea ere bai, arin egoteko. Ogeita amar urte eta, gaiñera gizentzen asi ezkerro, korrika eta saltoka ibiltzeko gogo gutxi izaten da ordea. Eta besterik ezean eskailleratan gora eta beera ibiltzeko esaten dute.

Junturak ez erdoitzeko eta kolore gorriak edukitzeko, ariketa eta ejerzizio ona izango da ori, baiña, badaezpada ere, eskaillera kontu ori sendagillari galdetu leenbizi nola eta zenbat egin bear dan. Azalari brillua aterako diogulakoan zimurrak ateratzea ez litzake batere ona izango.

Gizenegi daudenak izaten dute aitzakirik asko. Ezurra eta azala besterik ez daukatenak itsusiak izango dira, baiña gerrondo lodia daukatenak ere ez dituzte gusto guztiak izaten, eta osasuna galtzeko daukaten arriskua gaiñera. Ala ere, flakatu nai dutenak suertea izango dute aurki. Amerikan sendagai edo hormona bat aurkitu dute gizenak liraintzeko. Saguekin probak egin dituzte, eta gizenegi eta lertzeko zorian zeuden pistiak alperrik zeuzkaten koipeak kendu eta seko liraindu omen dira botika berri orri esker. Eta laister pertsonekin ere probak egingo dituztela esan dute. Emendik beste iru bat urtera, gizenduta eta baldartuta zeuden gizon eta emakumeak zearo lirainduko omen dira. Gizaseme eta emakume liraiñak bakarrik izango dira, bada, laister, eta osasun ona gaiñera. Ikusten nago mundua zero biurtuko dutela. Mesede ederra egingo digute Amerikako jakintsuak.

Au inbentu berria
oraiñaldikoa,
ez nolanaikoa.

Gizenak liraintzeko
asmatutakoa.

Munduan ez beste bat
onen parekoa,
rejimen bearrikan
ez, alazankoa!

Iru-lau bat pildora
artzea naikoa.

Liraiña izatea
beti da egoki,
dudik ez eduki.

Baiña laister ikusi
bear gera gaizki,
gizenak flakatzeko
poliki-poliki.

Neskarik ederrena
nor dan zeñek daki?
Miss aukeratzen zailla
izango da aurki.

Ondo pentsatu ezker, naiko zelebreak gera. Nai genduen zerbait eskuratzeko degunean, ez degu estimatzen. Eta beti ez daukagun zerbait nai izaten degu. Negua datorrenean, beroa nai izaten degu. Eta udan eguzkia pixka bat berotzen asten danean, bereala aspertzen gera. Emendik aurrerako illabete batzutan obe genduke udako bero zakar aien puskatxo bat bagendu, sikira. Gu larri giñan bero aiekin, baiña Italia aldean beroari erremedio polita asmatu zion neska gazte batek. Orain edozer gauzagaratik protesta egiten da, eta ark ere zerbaitegatik protesta egin nai, eta larru gorrian jarri eta helikopteratik parakaidasean salto egingo zuela esan zuen. Ez det uste iñork kontra egin zionik. Udako eguzkiak burua berotu zion nunbait, eta aize preskoa artzeko asmoa izango zuen. Txorakeria dirudi, baiña ez al du zer pentsatu pixka bat emango?

Gizonak begiluzeak gerala, lotsarik ez daukagula eta orrelakoak esan oi ditu emakume askok. Italiako neska ark bazekien, ba, ondo asko lurrera iristean norik begiratua izango zuela. Makiña bat gizonetzko, eta emakumeak ere bai, an egongo zala zai zer neska modu ote zan ikusteko. Emakumea gauza bezela tratatzen degula, ez degula errespetatzen eta orrelakoak esaten dira. Eta, egia esan, gaizki egiña salatzea oso ondo dago, baiña errespetoa irabazi egin bear da. Edozer txorakeri egiten duena ez errespetatzea ez da batere arritzeko. Norbaiten kontura parre egiteko ere zai egoten gera, eta neska gazte bat larru gorritan zerutik zetorrela ikusita, nola ez dio, ba, jendeak begiratuko? Protesta egin nai zuela esan zuen, baiña dirua biltzeko izango zan. Neska ori artista da, itxura danez, eta ondo polita gaiñera. Eta zerbaiten propaganda egitearren-edo dirua aginduko zioten eta bai neskak aukerari azkar eldu ere. Koloreak etzitzaizkion asko gorrituko. Ala ere, ez diteke esan buruz makala danik. Artista askok soiñekotan dirua erruz kastatzen dute, dituztenak disimuluan erakusteko. Italiako neska orrek ez du dirurik kastatu, bestaldera baizik.

Soiñeko garestiak erosi ez baiña soiñean zeuzkanak kendu. Eta dirurik kastatu ez baiña kobratu, eta nai duenak nai duena esan dezala. Edozeiñek elduko dio ari ankatik. Zaatuta zimurtzen danean emakumeekin geiegikeri asko egiten dala eta ez dirala errespetatzen esatea besterik etzaio falta oraintxe. Jende ona dago emen itsuei argi egiteko.

Ikusi nai ez duenak ez begiratzea asko du. Baiña ori ez da kontua. Orain tonto gutxi dago, eta begiratu lizunik nai ezpadu, ez dezala orrelako txorakeririk egin. Eta gizonezkoen kontra sermoirik ere ez.

Kontseju onak alkarri
ematen dizkagu sarri,
baiña geu gabiltz bide txarretik
ta ezin igarri.
Dirua degu egarri,
nai aiña ezin ekarri,
naiz gorputza ta ditugun danak
agirian jarri.

Aizez ta buru ariñez
txorakeriak egiñez,
gorputz-animak saldu ta fama
artu nai ordaiñez.
Ain kontzientzi zikiñez
kezka gabe utsegiñez...
Mundu guztia berari parrez,
ta berak jakin ez.

1995eko azaroak 10

Errian aginpide pixka bat zeukatenak esaten ziguten zer egin, garai batean. Zeukaten aginpidearekin, eta berak artzen zutena gaiñera, giro izaten zan alakoen inguruan. Etxean zer egin bear zan ere batere lotsarik gabe esango zizuten, eta etzegoen ezetz esan besterik. Ezer gutxi genekien, eta orretaz baliatzen ziran. Ezjakiña errez menderatzen da, izan ere. Baiña orain jende eskolatua dago, eta jauntxoak indarrrik gabe gelditu dira. Oraingo gobernadoreak baiño leengo aguazillak geigo agintzen zuen errian. Baita bildurra sartu ere. Eta aberats jendeak zer esanik ez. Kontu gero aiei kontra egin! Aiek agindutakoa danok egin bear

degula pentsatzen dutenak badaude oraindik ere mundu onetan. Iñork baiño geiago dakitela uste dute, eta orrek arrotzen ditu. Andaluziako erri txiki batean, ogei milla pezetatik berrogeita amar millara arteko sariak eskeiñi dizkie udalak aur bat baiño geiago izaten dituzten senar-emazteei. Gaurko munduari eta gizarteari begiratuta, parregurea ematen du onek, alde batetik. Ez da erreza erri artako alkatea ametsetan dabillen ala mutilzaarra dan antzematea. Ondo bizi diran jauntxoak badaude Andaluzian, baiña bai premian bizi diranak ere. Bateko legorteak baratza eta soro guztiak ondatu dizkiela, besteko lanik ez dagoela... Onelako kontua besterik ez dator andik. Eta onela bizi dan jendeari aur geiago ekartzeko eskatzea, iñor zirikatzea dala esango nuke. Ondo bizi diralarik, buru arin samarra daukaten jauntxoak joake-ra. Alkate jaun orrek obe luke erritarrei lana emateko modua egi-tea. Lantsari itxurazkoa irabaziz lasai antzean bizi balira, iñork dirurik agindu gabe ere deskuidatuko lirake bat baiño geiago, eta baita andaluz txiki polit askoak jaio ere. Justu-justuan bizi diranei zama geiago bizkarrera bota nai izatea ez al da alkate jauna oillo-ak perratzerara bidaltzeko lain? Zein joango dala uste du diru orre-gatik Parisetik umea ekartzera? Oraindik ere badaude, bai, asto gaiñetik jeitsi ez diran jauntxoak. Jendea orain irurogei urte beze-la bizi dala uste dute. Eta toki batzutan ondo ateratzen zaizkie orrelako kukurrukuak, gaiñera!

Gutxi dakien pertsona, lotsatia edo bildurtia izaten da, eta bizitzan aurrera egiteko ez dago eskola ona bezelako botikarik. Ala ere naiko lan izaten da zenbait garaitan. Baiña urte guztiak ez dira izaten berdiñak, eta aldaketa datorrenerako ondo prestatuta egotea komeni da.

Emen jendeak lana bear du
soroan edo fabrikan,
nola dakien, ondo gaiñera,
ez gaudela Amerikan.

Ainbeste aurtxo erru gabeko
goseek iltzen Afrikan...
Oiek guztiak ikusi eta
nola ez artu penikan?

Alkate batek egin nai ditu
erritarrak diru jabe,
zuzen jokutzen duelakoan
ta itz egiñez xuabe.

Aurtxo bat ondo azi eziñez
bada naiko atsekabe.
Obe da emen zaindu geiago
Paristik ekarri gabe.

1995eko azaroak 17

Mundu guztiak badaki japondarrak txikiak eta ugariak dirala. Baiña ango mutil gazteak ain zozoak izaki, neska gazteen aurrean errez lotsatzen omen dira. Ez dute asmatzen izketan ere. Eta bere gustoko mutillengana inguratzen asita daude neskatxak, ezkondu nai duten ala ez galdetuz, eran arrapatzen badituzte beintzat. Guk ez genduen izan orrelako erreztasunik. Ezkontzeko irrikatzen egonda ere, etziguten ezer esaten neskak, eta geuk esan bear, askotan koloreak gorri-gorri eginda geldituko bagiñan ere. Aiek estuasunak eta larriak pasatu bear izaten genituen! Eta, baiezkoa edo erdi-baiezkoa ematen baziguten, pozik. Isillik gelditzen ziranean izaten ziran kontuak eta komeriak. Nola antzeman inguratzea nai zuten ala ez? Ezezkoa ematen baziguten berriz, kitto! An etzegoen zer egiñik, eta beste batengana joan bear, berriz ere estuasunak pasatzera. Orrelaxe jokatu bear gaiñera, mutilzaar gelditzea nai ezpazan. Orain ez det uste orrelako konturik dagoenik. Ondo konpontzen ez diranak errez dibortziatuko diran itxaropenarekin ezkontzen omen dirala esaten dute. Zertarako berriketan ibilli? Ezkontza pasara egin beintzat eta, gero gerokoak.

Ezkonduta gero alkarri ika itz egiten dioten senar-emazteak badaude. Gure garaian itz egin bear orrela andregaiari!!! Laister bidaliko gintuzten oilloak perratzerara. Emaztea errespetatuko genduela ondo erakutsita gero ezkontzen giñan, eta ari eskerrak. Bestela, ainbeste kostata eskuratutako aingeruak ega laister egingo zuen gure ingurutik. Neskak nola konkistatu mutillei erakus-

teko eskola bereziak antolatu dituzte Japonen. Ez da erreza orain-
txe munduko berri jakiten. Eskerrak edozer gauza ikasteko esko-
lak dauden. Baiña mutillak ain lotuak eta lotsatiak izanik, ainbes-
te janponiar txiki jaiotzen dala sinisteak ere lanak ditu, orratik!
Emen ez dagoen zerbait badago an. Baiña, kontuak kontu, guri
etziguten garaiz esan Japonen zer gertatzen zan. Eskolan ibilli
giñanean, japondarrak federik gabeko gaiztoak zirala, mixiolariak
iltzen zituztela eta orrelakoak bakarrik esaten zizkiguten. Baiña
besterik ez. Malizi aundirik gabe azi giñan, noizean bein Txina
eta Japon aldeko ume errukarrientzat txanponak bilduz. Eta ez
dakik japondarrak uste degun bezain bizkorrak ote diran. Etxeko
lanak egiteko ainbeste tresna asmatu dute, emakumeak ere gizo-
nak bezelaxe lanera joaten omen dira. Eta dirua irabazten duenez,
geroz eta matxardago jartzen ari omen da emakumea. Ez dakit
senarra gozo-gozo artzen erakusteko eskolarik antolatuko duten
iñoiz. Baiña martxardakeriak bazterrera uzten erakusteko eskola
ez litzake txarra izango, ez.

Begiratuta gizon bizkorrak
dirudite japondarrak,
eta guztiok dakigu nola
diran ugari samarrak.
Disimuluan lana egiten
dira munduan bakarrak.
Itxuraz zozo antzeko baiña
txikiak eta azkarrak.

Lotsatu plantak egiñagatik
neska gazteei begira,
kolore eta itz motel oiek
itxurak izango dira.
Badaezpada ere ez eman
beatza ao erdira...
Ainbat etziran ugarituko
zozoak izan balira.

1995eko azaroak 24

Alde guztietatik berri txarrak besterik ez dator oraingo
mundu naastu onetan. Bazter guztietan gerra, eta politikariak
burutik naastuta daudela esan diteke. Nunai iskanbillak, eta fami-

lietan ere naasteri asko. Eskerrak, ala ere, gure Jainkoak gizona eta emakumea egin zituela. Aiek ere pekatu egin zuten, baiña aien ondorengoei esker kontu politak ere entzuten ditugu batzutan. Gizon ezkonduak zearo merkatzen ari omen dira Italia aldean. Zuten aginpide apurra ia galdu dute. Eta emakume ezkonduak berriz nai duten gutzia egiten ari dira. A ze nolako alajak emakume oiek!

Gaztetan eskolan alkarrekin ibilli ziran bi neskak amalau urtean alkar ikusi gabe egonda gero, topo egin zuten leengo udan. Zenbat denbora pasatu ote zuten alkarri kontuak esaten? Dana jakitea zaila izango da, baiña senarrarekin naiko aspertuta zegoela esan omen zion batek besteari. Amalau urte zeramazkitela alkarrekin, eta senarra ia kastatu egin zitzaiola. Zer izango, eta besteak ere aitzaki berdiña omen zeukan. Aren senarrak ere onenak eman zituela, eta denboraldi baterako emango ziola, ia pixka bat esnatu, indartu edo zerbait egiten zion. Tratua berealaxe egin zuten bi neska lagunak, eta baita senarrak trukatu ere. Oiek dituk azalak! Ori da senarra merke alkilatzea. Baiña kontuak kontu, batek Parisen eta besteak ez dakit nun pasatu omen dituzten oporrrak, batek bestearen senarra proatuz. Eta bi matxardak oso gustora omen daude orain. Sekula ez dutela egun ederragorik pasatu esan dute. Senarrak lotsatu egiten dira nunbait, eta ez dute ezer esaten. Esan dutenez, emazteak oso gogor asi ziran, eta beariko egin agindutakoa. Baiña gauzak ez dirala ain gaizki joan, eta konforme samar daude senarrak ere. Ez daukat zalantzarik emazteak pozik egongo dirala. Nai dutena egin dute eta beste zerbait asmatu arte pake pixka bat emango al dute beintzat. Senar-emazteen arteko kontu pattalak ere entzuten dira, baiña dana ez dago galduta, ikusten danez. Errietary egin gabe eta alkarri leun-leun itz egiñez gauza asko egin diteke oraindik. Gustoko oporrrak pasatu ere bai. Senarrak ere burua makurtu bear orretarako.

Baiña onek ez al ditu ekarriko ondorio xebreak? Gure etxekoandreak senarra bati eta besteari merke ematen asten

badira, ze atarramentu atera bear degu? Onenak emanda gaude-
nak libratuko gera, baiña sasoi onean daudenak asi ditezke kon-
tuak ateratzen. Ainbat kosta eta gustoko batekin ezkondu, eta
kastatzen asitakoan beste batengana morroi joan bearra tristea
izango da.

Azken aldian jakin dedanak

utzi nau erabat jota,

mundu txar ontan senarren kontra gerra asita dago-ta.

Bi senarrekin Italian zer

egin duten artu nota:

amalau urtez usatu eta

gero bazterrera bota.

Italiako sorgin oieri

esan bearrean nago:

gizonak ola tratatuzeko
eskubiderik ez dago.

Senarra artu eta pasatzen

asita baldin badago,

lenbaitlen saldu zazute baiña

usatu baiño lenago.

1995eko abenduak 1

Egun gozoak eta mikatzak ematen dakien abendua emen
degu. Eta leengo zaarrak bildur aundia zioten il oni. “Abenduko
izarrak, atzetik elur eta kazkabarrak”, esaten zuten, abenduko lai-
ñoak egoaizea baiño elurra geiagotan ekartzen zutela-eta.
“Abenduko eguna, argitu orduko illuna”, dio beste esaera batek.
Illabete onetako egunak motzak bezain otzak izaten dira, eta
gauak ere epelak ez. Ala ere, abenduaren gorabeerak ez dira orre-
tan amaitzen, eta orri eskerrak. Abenduak badaki egun politikak
ematen. Eta gustora gabiltzanean, gauak ez dira ain luze eta
aspergarri, naiz eta eguzkirik ikusi ez. Orain ez dago, gaiñera,
leengo zaarrak esaera oiek asmatu zituzteneko konturik. Oraingo
gazteak jarriko nituzke nik orduko bizimoduan! Au entzutean
parre egingo dute, baiña guk ere zerbait badakigu munduko berri,
gaupasarik ez degu egiten baiña.

Neguko egun gogorretan elizako ateetan eskua luzatzen diguten eskaleak pena ematen didate. Orretara beartu gabe bizitzeko modua danok bear genduke. Baiña badirudi eskaleak bizi-modu errezagobaten billa asita daudela. Zerbait iritsiko duten zurrumurruek dira gaiñera. Eskean ikasteko eskola antolatu omen dute Erromako eskaleak. Egunero-egunero ainbeste denboran eskua luzatuta egon bearra oso lan nekoso dala eta bere ofizioa eskolan ikasi, eta andik aurrera eskean astea erabaki dute. Esketik bizitzeko, egunean ordubetez lana egitea naikoa dala esaten dute eskola orretako maisuak, eta eskolan ikasten dan ofizioa ez dala nolanaikoa izango. Zertarako ibilli batxillerra ikasten eta gero karrera egin eziñik? Karreradunak ondo bizi dirala pentsatuta egoten gera, baiña injenieru, mediku edo abogadurik alperrenak ere lana edo lan-itxura egin bear izaten dute, eta egunean ordubetez baiño geiago egin ere.

Dana dala, Erromako eskale oiei suerterik onena opa diet nik. Ordubetean eskean ibillita, bizitzeko modua egiten badute, abenduko otzari aurpegia emateko moduan izango dira. Eta ez du gutxi balio orrek bakarrik ere. Baiña Erroman eskera joan gabe, bertan ere abendu ederra pasa genezake. Erroma toki ona izango da, baiña bai Orio ere. Datorren asteazkenean San Nikolas eta erriko jaiak dituzte. Gabonak nola pasatu ikasteko eskola ona da Orio. Bixigua janez Gabonetarako entremetu polita egin liteke an.

Erroman jarri omen digute eskaleentzat eskola.

Esango nuke, alde batera, oso ederki dagola.

Baiña pentsatu burutik auxe kendu eziñik nagola:

ondo bizitzen Oriok errez irabaziko diola.

Eskolan ez da iñor saiatu sekula ere gaurdaiño, kontu utsetik bizi izaten jakin nai izateraiño.

Euskaldunok ez al gera beintzat narrastuko ortaraiño.

Ordainduta jan naiago degu gosea debalde baiño.

Ama sortzez garbiaren eguna ezin isillik pasatuko degu gaur. Mariaren Alaben billera edo kongregazioak indarrean zuden egun aundia zan. Eta baditeke orain pixka bat modatik pasatuta egotea. Orduan Mariaren Alaba ziranak, ama eta amona eginda daude orain. Baiña ez dituzte aaztuta edukiko orduko kontuak. Sermoietan entzuten zanari eta jendearen esanari bildur aundia zitzaion. Geiegi, askotan. Baiña bazuen arek ere bere alderdi ona. Orduko oitura eta bizikera txukunari zintzo jarraitzen dioten emakume jatorrak badaude oraintxe ere. Gogoan izango dute Amabirjiñari bederatziturrena egitera elizara joaten ziranean nola illunabar gozoak pasatzen zituzten. Etixerakoan laguntzeko mutillen bat izango zuten, eta kontu potxoloa pranko esango zuten bidean. Berandu etxeratzea pekatu izaten zan, eta askotan berriketaldia naiko kontu esan baiño leen moztu bear izaten zan, aita eta ama asarretu etzitezzen. Auek eta onelako beste traba asko izaten zan, eta gaztearoari etzitziaion zumurik ateratzen orain bezela. Ori zuen txarra orduko bizimoduak. Beti besteren mende egon bearra, iñolako garrantzirik etzuten oiturak zirala eta etzirala. Sermoietan entzundakoa egin bearrak, elizara sarritan joan bearrak, jendearen esanak eta abar, besteren esanetara makurtu bear izaten zuten. Eta ori ez da atsegiña. Ezta ona ere.

Baiña sanotasuna ere bazuen bizikera ark. Igande goizetan mezetatik irtendakoan auzoko neska eta mutil, alkarrekin joaten giñan etxera. Izaten zan umorea eta zer esana. Gogoratzen naiz nola joaten giñan, algara batean. Goizean goiz jaiki bearra aaztuerazi egiten ziguten une aiek, eta urrengo jaia etortzeko poza izaten genduen. Gazteak parre egiten dute, baiña bizimodu ark bazuen bere alderdi gozoa. Onekin ez det esan nai orduko gazteak oso konforme bizi giñanik. Izan ere, gazteak beti izaten du zerbait geiagoren egarria, eta baita bear ere. Baiña ez det pentsatzen

elizara joatea eta Ama Birjiñaren eguna baztertzea eta oiek naikoa diranik ondo bizitzeko. Askatasuna ona da, baiña alperrikako itxurarik gabeko erlijioak ez du kalterik gazteentzat, nere iritziz. Pertsonak bere buruaren jabe bear du izan.

Azkenik, nere zorionak Garbiñe, Kontxa eta Kontxita guztiei.

Gaur erreztatzen ez da egiten
len bezelako jardunik,
uste baitegu mundutik kanpo
ez daukagula lagunik.
Ala ta guztiz ez det pentsatzen
ori komeni zaigunik...
Ez al dakigu zeruan ere
Ama on bat daukagunik?

Zeruko Ama orren kontuak
len aitatzen ziran sarri,
baiña ez dakit ez ote geran
ajolarik gabe jarri.
Zertan gabilta era orretan
aize emanek alkarri?
Ama maitatzen duena ez da
iñoiz izan lotsagarri.

1995eko abenduak 15

Ez datozkigu oso berri onak Amerika aldetik. Jubilatutako geiegi omen dago, eta botikatan bakarrik egundoko dirutzak kastatzen omen ditu gobernuak. Ainbeste zaar ez balego, politikariak askoz gauza geiago egingo omen luteke. Guk ere bai, ainbeste alperrikako politikari ez balego. Baiña goazen aurrera. Zaartuta lanerako gauza ez diranak mundutik bidali eta beste batzuentzat naiko dirua, nai dutena egiteko. Baiña, bizi diran guztiak zaartzen dira emen. Orain agintean arro-arro daudenak ere zaartuko dira, leenago zerura edo infernura joaten ezpadira beintzat. Baiña orrek ez ditu kezkatzen.

Egunero entzuten degunez, al dutenak saiatu dira sakelak ondo betetzen. Eta alakoak, zaartu arren ere ez dute eragozpenik izango munduan egoteko. Ezer ez daukatenak traba egiten dute emen. Amerikan, urtean ogeita amairu billoi pezeta kasta-

tzen ditu Estaduak zaarrei botikak ematen eta ospitaletako kas-
tuak ordaintzen. Ortik pentsatu zaarrak leenbaitleen aldegingo
balute nolako gari pillak, abarkak jantzi eta erdira salto egiteko.
Baiña an ere gauzak ez dira ain errezak, ikusten danez.
Zaarrentzat eta ospitalentzat diru-laguntzarik ez balitz, mediku
asko lanik gabe geldituko lirake, eta ez litzake giro izango.
Txanponak murriztu ezker, danok asarretzen gera, eta medi-
kuak ere bai. Ainbesterañoko diru-egarria daukatenak buru
argikoak izaten dira ordea, eta medikuak asarretzeko arriskuari
ere buelta aurkitu diote. Ospitaletan lana egiten duten sendagi-
lleak gaixoei beste batenganako joateko aukera ematea debeka-
tu diete. Izan ere, eragozpen ori kendu ezker zaar jendea medi-
ku eta ospital pribatuetara bidali eta eskupeko politak jasoko
lituzteke. Orra or pertza konpontzeko modua, baiña beti bezela,
pobreen bizkarretik. Diruz urri dabiltzan zaarrei botikak kendu,
dauzkaten txanpon ondarrak ere bai, mediku partikularretara
bidali, eta or konpon ditezela. Orratx zaarrak leenbaitleen zeru-
ra bidaltzeko modua. Bere denbora guztian fin asko lana egite-
ak eta orrelako birtuteak ez dute balio diruaren aurrean. Diruak
ez du errukirik, aiskidiak. “Zenbat daukazun, ainbeste balio
dezu”, esan zuen leengoak. Amerikako arrosko oiek ez al dute
nai duten guztia egingo, gero ango gaitza onuntza ere zabaldu
eztedin.

Askok diote zaar jendea
ugalduta dala geiegi,
ta oien ustez bakandu on bat
etorri liteke ongi.
Debalde dauden botikak eman
nai ezta dabilta, nagi...
Aurrerantzean zar-sarituak
ibilli ditezen argi.

Sendagaietan kastatu nai ez,
ez da ederra itxura.
Jubilatzeak lenaz gaiñera
eman lezake tristura.
Nola ez duen iñork artu nai
zartu diranen ardura,
naiago dute garai baiño len
danak bidali zerura.

Aspaldiko kanta da: “Ni naiz kapitan pilotu, neri bear zait obeditu...”. Egia esan, aspaldi onetan ez det entzun. Eta badakite modatik pasatuta egotea. Baiña kantak dioena indarrean dago oraindik ere. Bai orixe. Agintze ori zerbait ona izan nunbait. Eta danok orren ondoren ibiltzen gera. Kanpoan ez ezik, etxean ere izaten degu nork agindua, eta ortik pentsatu. Ala ere, etxean agintzen diguten oiek urte askoan irauñ dezatela, eta guk ere bai aiekin batera. Baiña ia irten nintzan arrastotik. Basurtuko ospital famatua zigortu omen dute, bertan lana egiten duten emakumeei galtzak janztea debekatzeagatik. Ondo egin diote gaiñera. Ospital orretako zuzendaritzak an lana egiten duten emakumeak gona eta galtzerdiak janztera beartzen dituzte, ospitaleko uniformeak orixe dalata. Baiña uniformeak mendetasunaren ezaugarria da, batetik. Eta bestetik, lana egin bear danean galtzerdiak ez omen dira ero-soak. Orrela esan dute beintzat. Nik ez det proatu.

Gonak ere badute dana ez estaltzeko arriskua, eta emakumeak nai duenean galtzak janzteak bideko dala nago. Badakit gona eta galtzerdiekin politagoak daudela askotan. Baiña danak ez dute nai izaten iñor begira egoterik. Eta galtzak jantzi nai badituzte, jantzi ditzatela. Eusko Jaurlearitzako Osasun Sailburuak ere ango emakumeak gonak janzten jarrai dezatela esan omen dio ospitalari. Ospitalean dauden gaixoak izaten dituzte ain gaizki ez dauden egunak, eta alakoetan ez da arritzeko gonadun gaixozai politak ikusi nai izatea. Edertasunak alaitu egiten gaitu, eta gaixo dagoenari poz pixka bat ematea ekintza ona da. Eta bakoitzak nai duen bezela janzteko eskubidea ere badagoela esan diteke. Zango politak erakusteko eta ikusteko ospitalak baiño toki egokiagoak badira, eta erakutsi nai ez dituenak jantzi ditzala galtzak. Eta bes-telakoak ikusi nai dituenak, joan dedilla beste leku batera.

Egun ederrak datozkigu oraintxe. Jesus Aurtxoak eman dei-gula osasuna eta pakea, familiko gozotasunean egun alaiak pasa-

tzeko. Gabon eta Eguberri zoriontsu opa dizuet Segurako irratia entzuten dezuten denoi.

Euskadi dago ain illun,
ondo asko da ezagun.
Bide zuzen bat aurkitu nai ta
argirik ez iñun.
Jesus Aurtxo, gau eta egun,
arren, egiguzu lagun,
pake santuan bizi izaten
asmatu dezagun.

Portatu gaitezen gizon.
Ez beintzat esan: or konpon!
Familiako giro jatorrak
egingo digu on.
Orren zalantzan ez egon.
Guztioi milla zorion.
Agur ta erdi danori, eta
ondo pasa Gabon.

1995eko abenduak 29

Urtea badoa. Eta azkenengo agurra egiteko presta gaitezen. Denbora ez da zaartzen. Gu gera zaartzen geranak emen. Eta zaartzeari buruz jakitsuak zer dioten jakitea ona izango da.

Zaartzaroko ajerik tristeena burua galtzea dala esan digute. Eta burua sano gorde nai badegu, buruari lana egiñarazi bear zaiola. Irakurtzea oso ona dala, eta zerbait berria egiten ikastea ere bai. Ontziak garbitzen, besterik ezpada. Orain arte senarra bakarrik jubilatzen zan, eta emazteak bere lanean jarraitu bear izaten zuen. Eta senarrak baiño osasun ohea izaten zuen gaiñera. Orain berriz, emazteak geroz eta geiago agintzen dute, eta senarrari lana egiñerazten diote, etxeko lanak egiten eta abar. Eta ori oso ondo etorri da senar-emazte edadetuentzat. Biak lana egin, eta biak zaintzen dute osasuna. Eta zer gauza oberik etxean pakea eta umore ona izateko? Joan dan urtean ondo portatu geran ala zerbaitetan utsegin degun kontuak ateratzeko egunetan gaude. Esate baterako, emazteari bear bezela lagundu ez badiogu, edo bere esanak ondo egin ez baditugu, oraintxe da garaia datorren urtean zintzoak izateko asmo sendoa artzeko.

Burua sano edukitzeko zerbaitetan ikasten saiatzeko esan digute jakintsuak. Zaartzen geranean dana badakigula uste izaten degu, baiña ikasteko premia aundia edukitzen degu artean. Ori gertatu ez dedin, oso zaartu baiño leen ikasi bear degu zertan edo artan: patatak zuritzen, aspiradorea pasatzen, alfonbrak astintzen, mandatuak egiten mutil koskorrak giñanean bezelaxe. Eta errieta egiten digutenean isillik egoten, asko moduko erantzunik eman gabe. Beste gauza bat ondo ikasi eta buruan sartu bear deguna, auxe da: emaztearen esanak egitea ez dala aren onerako bakarrik, baita gure onerako ere. Eta onetan buruz jokatu bear degu, bata bestearen arrimoan negua pasatzeko. Etxean sortzen diran lan pittiñak egitea, illobatxoak zaintzea eta oiek danak onak dira. Baiña burua argi edukitzeko ez omen dago emaztea etxeoandretzat artu eta ari kutiziak ondo betetzea baiño beste ezer oberik. Eta jakintsuak esan dutenarekin bat nator ni.

Bateko Urtezaar eta abesteko Urteberri, oraintxe ere ez datozkigu egun itsusiak. Ni ziur nago, etxeoandreaki losintxa pixka bat egiten badiogu, bera ere ondo portatuko zaigula. Bat eta beste esan arren, badakigu ondo asko zeñen bearra daukagun.

Urtea oso zaartu dalarik
badijoa goitik bera,
urte berria bidean data
ari toki egitera.
Eta denborak nola ez duen
iñoiz egiten atzera,
bizi dan arte joan obe du
jubilazioa artzera.

Joan dan urte au naiko illuna
gertatu da askorentzat.
Ala ta guztiz oso gaiztoa
ez da izan guztientzat.
Bizi geranok zer eskertua
badaukagu berarentzat.
Urte bat zaartu bagaitu ere
ez gaitu eraman beintzat.

Iru gauz dauzkat datorren urte
berriari eskatzeko:
pazientzia eman deigula
alkar errespetatzeko,

osasun ona gizatxartuta
iñor ez minberatzeko.
Eta gaiñera txanpon batzuek
tajuz samar bizitzeko.

Komeni da ta gaurko erara
ondo bizitzen ikasi,
pentsaturikan poz eta penak
izaten dirala naasi.

Urte zaarrari utzi pakean
joan nai badu igesi.
Bukatu alai eta berria
tristurarik gabe asi.

1996

**Nagusia nolako
zakurra alako**

1996ko Urtarrillak 5

Urte berri baten etorrera ikusteko zoriona izan degun ezke-ro, saia gaitezen urte orri asiera ona ematen. Orretarako goiko Jaunari gure eskerrik beroenak eman bear dizkiogu leenbizi. Eta gero, Ark erakutsitako bideari jarraitzen saiatu. Onela pentsatzen degunok atzeratuta bizi omen gera, baiña oraingo idea berri eta aurreratuak ez det uste konponbiderik eskeintzen dutenik. Mundua zenbateraiño naastuta dagoen ikusi besterik ez dago.

Joan diran jai eta egunetan etxean eta kanpoan alkarrekin ondo konpontzeak nolako mesedea egiten duen konturatuko giñala nik uste. Bizitzako arazoak aaztuko ez badira ere, pixka bat alde batera uzteko egunak izaten diran urtearen bukaera eta asierakoak. Onelako egunak noizean bein bearrezko ditugula esango nuke. Arazoak ez dira konpontzen bazterrera botata, baiña gure onetik irtetzeraiño aiek buruan ditugula bizita ere ez. Gauza bakoitza bere garaian egitea komeni zaigula esan nai nuke onekin. Gure etxeakoak eta ingurukoak, askotan beintzat, ez dute izaten zer ikusirik gure arazoekin. Zertarako piparmindu bear ditugu alkarren arteko arremanak? Orrekin ez degu ezer aurreratuko. Batek bestea ikusi ezinda bizitzea etzaigu komeni iñolako moduz. Ezin asiko gera umeak bezela, Erregeak bati au jarri diotela eta besteari ura ekarri diotela, bata bestearen inbidiz.

Eta mundu onetan inbidiak indarrrik asko badaukala esan diteke. Besteren onaren damutasuna txarra da. Gorrotoa ere ortik etortzen da askotan. Eta ziur egon gintezke inbidiz bizi dana gaizki bizi dala. Eta gorrotoa daukana oraindik-eta okerrago.

Gorrotoak anima ere erre egiten du. Inbidia eta gorrotoa lo lasai egiteko lagun txarrak dira.

Ea, ba, urte berriaren asieran gure burua geiegi estutu gabe bizitzeko asmo sendoa artzen degun. Gaur gauean, asko ezpada ere, zertxobait ekarriko al digute Erregeak. Erregea ezpada etxe-ko erregiña oroituko al da gutaz. Eta gure eskerrona ager dezaio-
gun, eta konformatu gaitezen ematen digunarekin, biar eta bizitza guztian. Artara izango degu zoriona etxean. Familiko pakea eta alkartasuna baiño oberik ez dago ezer mundu onetan. Ortik asi bear du ondo bizi nai duenak. Erregeak nola portatzen diran ikusi, eta gu beintzat ondo portatzen saia gaitezen, aurtan ezpada urren-
go urtean. Gizona ez da egun baterako izaten.

Urte berri bat ezagutzeak
beti du alaitasuna.
Eta pozkidaz artu dezagun,
au da komeni zaiguna,
ondo jakiñik munduan zer dan
gure aberastasuna.
Au da lenengo urte oni gaur
eskatu nai dioguna:
eman deigula tajuz antzean
bizitzeko osasuna
bizitzeko osasuna.

Zorionikan ezin omen da
iritsi diruarekin,
baiña gauz ori ezin diteke
proatu gaberik jakin.
Osasun bera gozoago da
diru apurtxo batekin...
Eta guk nola sarritan amets
egiten degun orrekin,
o, urte berri, aurtan etzaitez
erabat aztu gurekin
erabat aztu gurekin.

Urte berria, gaur osasuna
eskatu dizut aurrena.
Dirua ere bear degu, ta
andik pixka bat urrena.
Baiña nik uste, maitasuna da
doaietan ederrena,
gizon osoak izan gaitezen
guztietan bearrena.

Eman zaiguzu, gure bizitza
izan ez dedin errena
izan ez dedin errena.

1996ko urtarrillak 12

Nik uste det danok uzten degula zerbait datorren urtean egingo degula esanda. Urte berriarekin batera bizimodua zerbait aldatzeko egarri antza ez duenik ba ote da iñor? Danok gera, gutxi edo geiago, berrizale. Eta danok nai izaten degu bizimodua pixka bat aldatu, obeto bizitzeko itxaropenarekin. Zerbaiten ilusioa bear baita mundu onetan.

Onelakoan baliteke ezer pentsatu ezinda egotea ere. Eta kontseju emailleak ondo etorri litezke, onak izan ezkeru. Adarjoleak ere izaten dira ordea tartean, eta orduan bakoitzak pentsatu bear du zer egin, gure gidari oiek nundik nora dabilzan antzeman ezkeru beintzat. Zer egin jakin arren, al dana egin bear izaten da askotan, eta orduan aukera etorri arte itxaron beste bide-rik etzaigu gelditzen. Orainaldi onetan badauzkagu zer egin esaten diguten aolkari bizkorrak. Itz gutxitan ematen digute bere epaia edo sententzia: diru gutxi aurreratzen degula. Jende geiagok lana izan dezan lantegiak moldatzeko, makinak erosteko eta lanbideak sortzeko dirua aurreratu bear omen da. Eta geuk aurreratu bear omen degu gaiñera. Ez dute esaten eurak asko bear dutenik eta orrelakorik. Makiña bat aldiz entzun degu dirua aurreratzea birtutea dala ere. Eta orrek ematen dit pena. Birtutetsuak santuak izaten dira. Langabeak, jubilatua, familiko guraso asko eta dagoen lekutik dirua artzerik ez dutenak, ezin ditezke iritsi santu izatera, ezin dezakete dirurik aurreratu-eta. Ez daukate, beraz, orrelako birtuterik. Eta gure artetik ez da santu asko aterako. Berriz ere aberatsak izango dira santu emen. Guri emanerazitako diruarekin zer egin erabakitzen duten oiek, aolku onak eman ez

baiña gure txanpon apurrak bear bezela erabiltzea obeko luteke. Orrela zerbait egingo genduke, sikira. Santu izatera ez gera iritsiko, baiña...

Egunero ikasi bear da zerbait berria. Gaur ikasi genezakeena da, makiña bat gizon eta emakume santu egin gabe geldituko dirala, aurreratzeko dirurik ez dutelako. Zenbat santu-gai alperrik galdu ote da dirua dagoen lekutik artuta gordetzerik izan ez dutelako? *Zenbat daukazun, ainbeste balio dezu*, dio esaera zaarrak. Komeria da auxe ere. Bere denboran fiñezi guztian lana egin duten asko eta asko ezin santu izan, dirua aurreratzeko birtuterik izan ez dutelako. Orain badakigu gizon edo emakume birtutetsua nola izan dan, santu nola egin dan. Eta egun eta santa sekulan santu egingo ez gerala ere bai.

Diru pixka bat aurreratzea
birtutea da, diote.

Koroia jarri eta guztiok
santu egin nai gaituzte.

Santutasuna ikusten det nik
zerbaitengatik aparte.

Pobreentzako ez dago emen
ez koroï ta ez birtute.

Danok aberats nai degu eta
orrekin dauzkagu lanak,
emen ezpaitu ezer balio
poltsa zimurra daukanak.

Birtute eta orrelakoak
ez ote dira esanak?

Santutasunik izaten al du
dirua gaiñez daukanak?

1996ko urtarrillak 19

Ez da beti erreza zer egin asmatzen. Txinan ume geiegi jaiotzen omen da, eta gobernuak ez daki zer egin aize-bolada orri ateari isteko. Garaiz kontuak atera ezean, onelakoxe gauzak gertatzen dira. Mao famatu ark agintzen zuenean, zenbat eta jende geiago eta obe zala esaten zuten. Gerra bat etorri eta jendearen erdia garbituta ere etzegoela zertan kezkatu. Gau bat naikoa zala nai aiña txinokume mundura ekartzeko.

Orduan gaizki oitu ziran nunbait, eta orain ainbeste txinorekin zer egin ez dakite, egunean ogeita amairu mila aur jaiotzen dira-ta. Ogeita amar bat urte izango dira, bateko pildora eta beste beste, jendea bakantzen alegiñak egiten asi zerala. Baiña oraindik ez dakite zer egin bear ko duten txinoak txino artean ito ez ditezen. Famili bakoitzak ume bat baiño geiago egitea debekata dago Txinan. Leenago bai ederki, dana libre zutela. Baiña orain eutsi ezin, eta txino txikiak ankapetik kendu ezinda dabilta. Bigarren umea izaten duen familiari 30.000 pezetako diruzigorra ezartzen diote, eta ala ere ezin dute karrerarik egin. Ume bakarra daukaten langilleei, lantsari geiago ematen diote, umeak ikasketak egiteko laguntza geiago, eta lanposturik onenak ume bakarrarentzat gordetzen dituzte an. Uri edo ziudadeetan bizi diranak tranpak ikasita omen daude. Baiña nekazaritzatik eta abelgintzatik bizi diranak deskuidatu egiten dira oraindik ere. Bear bezela esnatu gabe daudelako izango da. Soroan lana egin da bizi dan jendea, kalekoa baiño sanoagoa izan, orratik! Umeak erregistroan ez apuntatu eta orrelako tranpa txikiak egiten dituzte. Ala ere, larri ibiltzen dira, gobernuak egindako multak ordaindu ezinda.

Txinan ere eztago zerurik utsegiten duenarentzat. Industrietan eta ofizinan, eta orrela lana egiten duen kaletar jendea asko dakielako libratzen da. Baiña kanpoko lanean fiñeza guztiarekin lanean ari diranak ordaindu bear izaten dituzte bereak eta besterenak, malizirik ez daukatelako. Fiña eta zintzoa izateak ez du asko balio, ez emen eta ez Txinan. Mao bizi zala, ume bakoitza estaduarentzat langille bat zala esaten zuten. Langille bat geiago, eta merkea gaiñera. Orain, milla ta berreun milloi txinarr daude, eta ia ezin dira kabitu ere. Kontua zera da: agintarien ankasartzeak erritar pobreak ordaindu bear izaten dituztela beti, bai emen eta bai an. Ume bat eta bi baiño geiago or-emen zabal-duta dauzkaten jauntxoak egongo dira, baiña aiek multarik ordaindu gabe libratuko dira.

Txinatar oiek azkarrak dira,
ori edozeiñek daki.
Eta lo artzen baldin badegu
nagusi ditugu aurki.
Txina aldean nola dabilzan
nabarmendu da ederki:
tranposo danak poliki eta
fiñak berriz beti gaizki.

Toki batzutan jendea dago
bear dan baiño geiago.
Beste batzutan askoz geiago
baldin balego naiago.
Zenbat geiago pentsatu eta
orduana ta okerrago...
Tranpa ona dan ala txarra dan
antzematerik ez dago.

1996ko urtarrillak 26

Italiatik etorri dan berri batek sekulako poza eman dit. Ango Gobernuak etxeoandreei pentsioa jartzeko asmoa omen du. Kanpoko guztia ondo iruditzen zaigu, eta ea noiz artzen diran emen ere Italian bezelako asmoak, erabaki ezkeron noizbait zerbait egitea liteke-ta. Asmo oiek burutuko balira, berrogeita amazzpi urte betetakoan pentsioa kobratzeko moduan izango lirake etxe-koandreak. Pentsioa, jubilazioa edo nai dezutena, baiña zaarsaria ez beintzat. Ura izango litzake ona. Berrogeita amazzpi urterekin etxeoandre askok neska gazteak ematen dute artean, eta nola esango diogu zaarsaria? Illero-illero pentsioa kobratzen asiko balira, mutil onek jarriko lirake, leenaz gaiñera. Artarako, kuota etxeoandreak ordaindu bearo omen luke. Eta nolako kuota ordaintzen duen, alako pentsaioa kobratuko luke, jakiña. Estaduak ezta ezer erregalaten. Leenbizi kendu eta gero eman, komeni bazaio. Ez, ba, etxeoandreak merezi ez dutelako. Langilleak lana egin zutelako kobratzen dutela zaarsaria esango degu. Baiña etxeoandreak ez dira bizi lanik egin gabe, eta ez egunean zortzi orduan bakarrik eginda. Jai eta aste gaiñera. Nere botoaren bear balira, pozik emango nuke etxeoandreei pentsioa jartzearen aldekoa. Orduan bai irabazian aterako lirakeela gure etxeoandreak. Senarrak ekarritako diruarekin kuota ordain-

duko luteke, berrogeita amazazpi urte bete artean pazientzi pixka bat artuta, eta urteak iristean jubilatuta zaartu baiño leen eta orra etxeko neskame ziranak benetako etxekoandre egin. Ez litzake izango aiei gona barrendik elduta eutsi besterik! Uraxe izango litzake zenbait senar trakets arrastoan sartuerazteko modua. Batek baiño geiagok belarriak makurtu bearko lituzke.

Beste alde batera pentsatzen jarri ezkeror, etxekoandreei pentsioa emateak mesede aundiak egingo lituzke. Diru pixka bat eskuetan izan arren, or konpon!, esanda senarrari alde egiten ez dionak, maite duelako ez lioke alde egingo. Ez litzake izango jorنالیک gabe ezin duelako senarraren mende egotea. Eta bildurrak sortzen duen menpetasuna baiño milla aldiz ohea da maitasunez gozatutako alkar-bizitza. Ez dago alako dibortziorik.

Pentsio asmo ori aurrera eramango balitz, famili guztiarentzat izango litzake mesedea. Emakume sorgiñak beti izango dira, eta gizon burugabeak ere bai. Baiña etxean premi esturik ez danean, senarrak ez dira ain baldarrak izaten. Eta badira senarra ia-ia dirua aiña maite duten emazte zintzo eta maitagarriak ere.

Etxekoandreen bizimodua
nere ustez da estua.
Bear bezela ez baita aintzat
artzen langille prestua.
Berea eman bear zaiola
daukagulako asmua,
langille ona ondo ordaindu:
ori da gauza justua.

Denborarekin gauza bakoitza
joaten da bere tokira.
Eta orixe desiatzen det
etxekoandreei begira.
Emazte pranko irtengo dira
illunpetatik argira
noizbait bederik pentsionista
danak egiten badira.

1996ko otsaillak 2

Otsail txikia estreñatu degu. Txoro fama badu, baiña ezin asiko gera bertatik gaizki esaka, nola portatuko dan eztakigu-eta

oraindik. “Kandelarioz bero, negua gero. Kandelarioz otza, negua motza”. Gero ikusi bearko orrela dan ala ez.

Aspaldiko garaian, gaurko eguna jai izaten zan. Jai, eta kandelak bedeinkatzeko eguna. Orregatik esango zaio kandelario. Gaur egun bedeinkatutako kandelak urteko gorabera guztietan laguntzeko birtutea izaten omen zuten. Ekaitzik txarrenak ere berealaxe baretzen ziran kandela bedeinkatua piztu ezker. Gaixotzen ziran bei eta beste abereak sendatzeko albaiterorik onenak ere aiek izaten omen ziran. Etxean lanik asko edukiarren baserrietako etxeoandreak zintzo joango ziran elizara kandelak bedeinkatzera. Ekaitz gogorren bat sortu eta trumoi-otsarekin bildurrez airean jartzen giñanean, kandela bedeinkatua laister piztuko zuen amak. Nik eztakit deabruak uxatuko zituen, baiña kalterik etzuen egiten. Basarritarrak bezelaxe arrantzaleak ere oitura orixe omen zuten ekaitza zanean kandela bedeinkatua pizteko.

Illuntasuna zer dan aaztuta bizi bagera ere, bildurrik asko ematen zuen garai batean. Eun urte izango dira gutxienez Euskalerrira argindarra etorri zala. Geroxeago ere etzan orain bezin argi segurua, baiña kandela-argia baiño obea zan. Kandelak bedeinkatzen dira orain ere, baiña eztakit trumoia jotzean iñork pizten dituen deabruak uxatzeko. Aurrerapenak siniskeri asko baztertu dituzte, eta batzuentzat kalteak ekarri ere bai. Argindarra etorri zanean, kandela egille asko lanik gabe gelditu ziran. Aiek etziran oso gustora izango. Danak etzuten ordea etsi. Saiatuak ziranak kandela egiteari utzi eta gozogintzan asi ziran. Kandeleroak, konpitero eta pastelero biurtu ziran. Eta bateko gozo eta besteko pastel, bizimodua ederki gozatu zuten. Leengoari utzi eta lan berri batera salto egiteko ausardirik izan etzutenak berriz, bizi ezinda gelditu bear, geienetan gertatu oi dan bezela.

Ekaitzak eztira baretzen kandela bedeinkatua pizte utsarekin, eta etsaiak ingurutik bialdu ere ez. Oitura zaarrak gordetzea oso ondo dago, eta polita da. Baiña aurrerapenei muzin egin gabe,

eta garaian garaiko bizimoduari elduta. Idiazabaldarrai ezta egongo orrelakorik esan bearrik. Bizitzen ez ezik, ondo bizitzen ere badakite eta ez dute aukerarik alperrik galduko. Bestela etziran izango axeriak. San Blas jai bikain batzuk pasa ditzatela. Norbaitzuek ordu batzuk kandela-argitan pasatu naiago izango zuten, bear bada. Baiña ez dago danen gustoa egiterik.

Festazaleak gaurtik asita
Idiazabal aldera,
toki onaren berri dakian
axeriaren antzera.
Batek zergatik utzi bear du
bere gustoko joera,
or izanikan errietako
urteko jaien asera?

Urteko festa illara asten
iñork nai badu ikasi,
guztiontzako zer komeni dan
esango nuke gaur kasi:
Lendabizitik formal antzean
obeko degula asi,
eztarrtik ez gaixotzeko
errezatuaz San Blasi.

1996ko otsaillak 9

Gu gaztetxo giñala, ijito danak beltzak zirala uste izaten genduen. Beltzak edo oso kolore argikoak ez beintzat. Denborak asko erakusten du, eta denborarekin ijito zuriak ere bazirala ikasi genduen, eta hungrianoak esaten zitzairen. Baiña denbora joan eta denbora etorri, noizbait konturatu giñan orratik ijito billa etzegoela iñora joan bearrik. Bertan ere bazeudela, eta ugari gaiñera. Orain eztakigu asko, eta orduan gutxiago berriz. Eta kosta zitzaigun ijito zurien berri ikastea. Azkenik, bizitzak erakutsi zigun. Astoak saldu eta astoak erosi eta orrela ibiltzen ziran ijitoak, egun argiz beintzat. Gauaz beste lan batzuk ere egiten zituzten: oillotegiak bisitatu, etxeinguruak ikusi eta orrela. Ezer etzegoen tokian etzuten arrastorik utziko, baiña zerbait zegoen tokian bai atzaparrak azkar itsatsi. Ikusmen oneko jendea izaten zan, bista onekoa, alegia. Ijito asko ikusi det, baiña ez det ikusi betaurrekodun ijitorik.

Ijitoak Hungarian izaten dirala egia izango da. Eta ijitoak diran tokian izango dira ijitanak ere. Hungariatik etorri dan berri batek dioenez, orain urte pare bat ezkondu zan hungariar gazte batek emaztearekin naiko ez eta kerida ere inguratu omen zuen. Eta, zer gertatuko eta bi emakume oiek gizon gazte ori beretzat nai omen dutela. Pikaro danak suertea izaten dute. Dana dala, keridak etxebizitza bai omen dauka, baiña gizonik ez. Eta andre-ak, gizona bai baina etxebizitzarik ez. Danak ere ijitoak izan, eta bi emakumeak ez dakit zenbat denboran bat eskatu eta bestea eskeiñi ibilli ondoren, tratua zerratu omen dute, ijitana jator bezela alkarri esku eman eta zeremoni guztiekin. Semea ere bai omen dauka gizonak. Eta keridak ori ere jakin, eta balio duen gizona dala ikusi duenean, etxebizitza eman omen dio andreari. Eta keridari gizona andreak, nolakoa zan proatuta zeukalako. Eta danak konforme gelditu dira. Esan bezela, gizona ijitoa izango da, baiña emakumeak ere ez dute asko faltako ijitanak izateko. Nolako Peru, alako Mari.

Emen eztaikit orrelako traturik egiten dan. Hungarian gizonak dexente balio dutela esan diteke. Etxebizitzak kostatzen diranarekin, ainbeste balio izatea prezio polita da. Ez al gera asiko an bezela, bestela makiña bat senar salgai jarriko da emen ere.

Egiarekin ez da
jartzen fama txarrik.
Gertatzen dana esan,
orixe bakarrik.
Bai al da ijitorik
ez dagon bazterrik?
Ez dago Hungariatik
ekarri bearrik,
ez dago Hungariatik
ekarri bearrik.

Emen ere ijitoak
badaude dexente.
Eta danak aurpegi
beltza ez daukate.
Txanpon batzuen truke,
nik ala det uste,
famili osoa ere
salduko luteke,
famili osoa ere
salduko luteke.

Zerutik mundura erortzean, batzuk zutik gelditzen omen dira, eta beste batzuk lurra jo eta talo eginda. Sekula bururik ez altxatzeko moduan. Munduan gertatzen dana ikusita gero asma-tutako esaera izango da. Batzuek etxe onean jairo ziralako bizi-modu ona izaten dute, eta beste batzuek egun bat onik ez, esate baterako, jaiotzea beste errurik izan ez arren. Bere denbora guztia eziñean pasatu bear. Nik uste det Euskalerrian emakumeekin gertatu dala ori, batez ere. Pasatutakoak aaztu egiten dira, baiña emakumeen garai bateko bizimodua gogoratzean pena artzen degu oraindik ere. Berandu bederik, Aurrezki Kutxa eta orrelakoak asi ziran emakumeentzat laguntasunak ematen, batez ere aurdun zeudenean. Donostiko Kutxa orain irurogeita lau urte asi zan ortan, eta Donostiko emakume askok suertea izan zuten. Orduko gizarteak, ezkontza, ama izatea, iñudetza, etxeko lanak egitea eta oiek jotzen zituen emakumeentzat lanik egokienak. Premian egon ezkerro, emakumeak etxetik kanpo lana egitea etzegoen gaizki ikusita, baiña berari zegozkion lanetan bakarrik.

Orain larogei urte, Donostiko Aurrezki Kutxak sei idazkari-erentzat lana eskeiñi zuen. Etzan beste munduko guaza, baiña zer gertatuko eta etzuten, ba, lan ori eskatzeko asmoa artu emakume batzuk?! Eta asko arritu egin ziran, eta beste batzuk zearo asarretu eta emakumeei lan ura ematearen kontra irten ziran. Emakumeak etzirala Akademia Militarerra joaten eta ofizinara ere ez. Neskametza, sukaldaritza, plantxa, jostun eta orrelakoak zirala emakumearen lanak. Kontuak isillik edukitzen ere etzekitela. Eta, bateko aurdun zeudelako edo besteko beste, gizonezko-ei lana kendu bai baiña aien tokia etzutela ondo beteko esaten zuten. Askok ala pentsatzea arritzekoa al zan, elizan ere gizonezkoengandik aparte egon bear izaten zuten-eta?

Alare, zuzendari danak etzuten orrela pentsatzen. Gizonak aiña eskubide zutela bizimodua ateratzeko, eta azterketa edo esa-

miña egin eta lanerako balio zutela erakusten bazuten, etzegoela emakumei lana eman eziñik, artarako lantegiko araudi edo reglamentua aldatuko bazan ere. Gizon zuzen eta arrazoizkoak baziran orduan ere, eta aiei eskerrak. Emakumea dagokion maillara iritsi dala edo ia iritsi dala esan diteke, gure artean beintzat, baiña ondo kostata. Emakume bat bi gizonen erdian soroan laian aritzen zan garai artan, Donostian bapo bizi ziran zuzendari bizar aundi aiek etzeukaten naasteria sortuko zan bildurrik.

Istoriari begiraturik
kontu zarren ikusmiran,
jakingo degu emakumeak
nola bizi izan diran.
Fin dabillenak konturaturik
aitortuko du segiran:
orain matxistak gerala baiña
lenago ere baziran.

Elizan ere egoten ziran
gizonezkoen atzean.
Aulkirik ere etzuten eta
larri belaunikatzean.
Erresponsoak atera bear
gero meza bukatzean,
eta lan danak atzeratuta
ondoren etxeratzean.

1996ko otsaillak 23

Mundua korritutako gizonak asko jakiten dute. Eta oietako batek Euskalerrairi buruz emandako iritzi batzuen berri eman nai nuke gaur, labur bederik. Amerikan urte mordoska pasatua da gizon ori. Asko ikusi eta asko ikasia. Euskalerria ondo ezagutzen du, eta aren iritziak aintzakotzat artzekoak dirala iruditzen zait. Pertsona edadetuak baztertuta bezela gelditzen badira ere, orduantxe ikusten omen dute ondoena munduan zer gertatzen dan. Etzaizkio asko gustatzen gizon orri emen gertatzen diran gauza asko. Ala ere, leengo denborak oraingoak baiño txarragoak zirala esaten du. Mundua aurreraka dijoala eta azkar gaiñera. Bateko teknika eta besteko aurrerapenak, bear bezelako gizonak izaten ikasteko denbora geiago bear degu guk munduak aurrera

egiten baiño. Gizonari asko kostatzen zaio geroz eta ohea izaten. Euskalerrria ikusita, esan diteke euskaldunok aurreraka joan bearrean atzeraka goazela. Erri onek madarikazio bat daukala dirudi. Bakoitzari geure aldetik ibiltzea gustatzen zaigu. Guztion onerako zerbait egin bear degunean, bakoitzak bere aldera tira egiten du emen. Sokatiran bezela bizi gera.

Gaztediari buruz ere itz egin du gure jakitsuak. Jakintza eta kultura gauzetan utsune aundia omen dauka gazteak. Bere ideak bear bezela itzez azaltzen ez omen dakite. Eztabaidaren bat sortzean ikusten da ori ondo. Zerbait esaten zainean, azkar erantzun nai eta gorri-gorri eginda jartzen dira, pentsatzen dutena esateko erreztasunik ez daukatelako, asarretuta. Oraingo gazteak leengoak baiño erreztasun geiago dauka nai duen guztia ikasteko. Karrera bat egitean, karrera orrek eskatzen duen guztia omen daki, baiña ortik aurrera ezer gutxi. Karrera bukatzean dana egin balute bezela gelditzen dira, baiña ikasteak ez du amairarik, ikasi nai duenarentzat. Gazteak gutxi irakurtzen duela dio gure gizonak. Munduko jakitsuak zer eta nola pentsatzen duten jakiteko ez dago irakurtzea bezelakorik. Eta irakurri ezean, ez dago garrantzizko pentsamentuen berri jakiterik. Orixe da gazteei esatea karrera bukatu arren gauza asko gelditzen dirala ikasteko, eta ikastea ondo merezi dutenak gaiñera.

Gero, ondo bizitzeko, dirua pillatzea bakarrik ez dala naiko esaten du. Nork bere burua trebatzea bear-bearrekoa dala. Gizona ala jartzen dala zaartu eta nekatzen danean, mundua nola dijoan leiotik begira egoteko moduan. Itz ederrak dira, baiña gazteak kontuan eduki bearko du garaian diru pixka bat aurreratzen ezpa-du zaartzean ez duela estimazio aundirik izango.

Ustez naikoa badakigula
ta ez lasai egin dantza,
gaurko bizitza leuna biar
gertatu ez dedin latza.

Orain arrosa dana gerora
izan liteke arantza.
Ikastea da aitxurtzen iñoiz
bukatzen ez dan baratza.

Gerora zerbait izango dala
ta ez gauzak artu lasai.
Kontuak ondo atera gabe
ez bota dana nolana.

Gure gertuan zer gertatzen dan
ikusiteke noiznai...
Ezer ez daukan ura ez dute
ospitalean ere nai.

1996ko martxoak 1

Martxoa etorri da aurten ere, eta neguan baiño egun luzexegoak izango ditugu beintzat. Eta alakoxe bizitasuna ematen du orrek, eguraldi onaren poza ere bai. Andre Mari martxoko zalako sorora lanera joan aurretik meza entzun bearreko egun aiek joan ziran. Izan ere, gogo txarrarekin mezetara joan eta gero lanak arrapatu eziñik eta gizatxartuta eguna pasatzea baiño ez al da obe, etxekoekin eta auzokoekin ondo konpontzea? Onela ere merituak irabazi ditezke, noski.

Pronostikoak diotenez, illabete onen erdia negu antzekoa izango omen da. Izotz eta guzti, eguraldi otzak eta legorak egingo omen dituela esan dute. Osasunerako ere txarrak. Eta gero, illaren erdi aldetik aurrera asiko omen dira eguraldi ezeak eta lasaiak, barazki asko artzeko modukoak. Aurtengo martxoa kuarta denbora eta guzti asi zaigu. Biar dute azkenengo eguna. Liburuak diotenez, kuarta denborak Elizak jarritako egunak dira, otoitza, bijilia eta barau egiteko. Ez det uste eguraldiarekin zirikusirik dutenik. Badira ordea bestealdera pentsatzen dutenak ere. Biar gauean dute aukera eguraldiari begiratu eta martxoa nolakoa egiten duen zaintzeko. Neronek ez tet batere sinisten kuarta denbora kontu orretan. Joan zan agorrean kuarta denborak bukatu ziran gauean eguraldi petrala zan oso. Urrian etzala uso asko pasatuko esanez joan giñan etxera, baiña koarta denborari jaramonik egin gabe mendira sarri-sarri joan ziran eiztariak uso sorta politak ekarri zituzten. Asko danean danontzat izaten da zerbait, eta nik ere ezpaiñak ederki igurtzi nituen. Ortik pentsatu usorik

etorri zan ala ez. Baserritar bati entzun nion leengoan, joan zan udaberrian edo, eguraldiaren berri ematen duen jaun batek esan zuela baserritarrak pena ematen ziotela, eta udan etzutela tomateak biltzen lan aundirik izango, kuarta denboratan eguraldi txarra gelditu zala-eta. Baiña baserritar aren etxean sekula baiño tomate geiago eta ohea izan omen dutela, zorionez. Irratitik-eta eguraldiaren berri ematen duten meteorologo oiek ematen didate neri pena pixka bat. Borondaterik onenarekin egiten dute lana, baiña aize-bolada bat naikoa izaten da laiñoak zeruaren alde batetik bestera eraman eta aien pronostikoak ipurdiz gora botatzeko. Eguraldi-maixu oiek apropos eginda baiño ere jatorragoak izaten dira geienak, eta orri eskerrak. Pazientzia artzen oituta daudelarik, bere uste asko atzekoz aurrera irten arren, zintzo jarraitzen diote lanari. Eta batzutan asmatu egiten dute gaiñera.

Nun dago beste agintari bat
egualdiaren berdiña?

Nai duan dana egiten digu,
ori da gauza jakiña.

Eta gugatik ajola gutxi,
izanik oso sorgiña,
gure esana egin bear balu
baleukake zer egiña.

Koarta denborai buruz sinistu
jakintsuak diotena...

Oiegatikan eguraldiak
egiten du nai duena.

Otz, bero, busti eta legorrak
erak derizkiotena.

Ez egin kaso ta ondo bizi:
orixe degu onena.

1996ko martxoak 8

Famili askoren jokaera ikusita, kezkarik asko bada bazterretan. Danok ondo bizi nai degu, umeak traba egiten omen digute eta saltsa guztiak familian ondo konpontzen ez geralako sortzen omen dira. Dana ez da gezurra izango, baiña erru guztia familieren bizkar botatzea ez al da geitxo izango? Gizon-emakume jator askoren eskutik dabilzan famili onak ikusten dira. Orrelakoak ez

dute ordea zaratarik ateratzen. Alkarren arteko pakerik ez, eta ala ere sakabanatu ezin diran familiak ematen dute zer esana. Nai duten guztia daukatelako, nai dutena egiñez eta nolanai bizi diranak ez dute ejemplo txarrik ematen. Alakoak egiten duten guztia grazitan erortzen da gaurko munduan.

Sikologo, sikiatra eta orrelakoak saiatzen dira oker dabiltzan familiei beren aolkuak ematen. Oiek esaten dutenez, familiko arazoak pazientziarekin artu bear dira, akatsak danok dauzkagula pentsatuta. Gurasoak zuzen eta zintzo jokatu bear dute. Nola ez? Eta seme-alabei ermo eutsi okerreko bidera joan ez ditezen. Leen ere bazikiten, baiña gurasoak badakite orain zer egin bear duten. Ori egiteko bear duten laguntasuna nun daukaten, orixe ezta kite. Sikiatrak ezpaitute esaten. Gaitza sendatuko bada, nundik datorren jakitea bearrezko da ordea. Badaude ori dakitenak, baiña isillik gordetzen dute. Familiak iraungo badu, eta guraso eta seme-alabak alkarren etsai biurtuko ezpadira, etxeko premiak ondo estalita edukitzea bearrezko da. Jan, jantzi eta gaurko bizikerak eskatzen dituen ikasketak egin eziñik ez da bear. Orretara iristen ez dan familian ezin diteke pakerik izan. Pazientzia gauza ederra da. Baiña laguntzen ezpazaio, agortu egiten da. Eziñean bizi danarengana ez joan batak bestea eraman bearra dagoela eta orrelakoak esanez. Bizitzeko lain eduki ezak jenio txarra berekin du, eta lagun txarra da etxean pakea izateko. Eta bizitzeko lain ez daukatelako asarre bizi diran gurasoak zer esan bear die seme-alabei? Pazientzia artze-ko? Ez dira leku txarrera joango pake billa! Iñori kontsejuak ematetik bizi diran oiek zebreak jartzen dira batzutan. Familietan asarrerik eta naasteririk izan ez dedin zer egin bear dan esatera gurasoengana jotzen dute, gurasoak dana bere esku baleukate bezela. Etxean pakea izango bada, premiak estaltzeko lain irabazi bear da, eta orretarako lana izan. Gaur famili askotan ez dagoena.

Nik uste det borondate oneko sikologo eta sikiatra oiek politikoen eta agintarien artean banatu bear lituztekela bere erakutsiak. Ez ote daukate oiek gurasoak baiño sikiatra premi geiago?

Entzuten diran kontseju onak
ez dira oso motelak,
sendietatik aldegin baitu
giro samur ta epelak.
Kontsejatzaille guztiak ere
ez dira, noski, ergelak.
Baiña ez dute iñor gizentzen
eskeintzen duten okelak.
Zerbait obea bear du aizez
beteta dagon sabelak.

Kontseju onik ez nuke nai nik
iñorengandik aldendu,
eta ain gutxi bizi izateko
bear dan poz ura kendu.
Baizik agintzen dutenengana
egi garbiak zuzendu,
zenbait gurasok ezin badute
bere sendia mentendu.
Premiz beteta dagon etxean
itz utsak min ematen du.

1996ko martxoak 15

Inglaterra alde orretan ere badago jende zelebrea pranko. Ingelesak badute, ba, jende lasai eta patxaratsuaren otsa. Baiña ango labetan ere moeta guztietako opillak erretzen dira. Eztabaidaren bat sortzean alkarrekin asarretu gabe itz egiteko, ingelesak artu oi dira eredutzat. Aiek bezelako gizalege edo edukazioa eta pazientzia bear dirala, alegia. Alaxe izango da, baiña an ere badaude iñor zirikatzea gustatzen zaienak, eta pazientzitik atera arte zirikatu ere.

Tabernari batek neskame igar-igar bat omen zeukan. Ain argala zegoen neska gazte ori, nagusia nundik ura zirikatuko eta ura nola bere onetik aterako aritzen zan. Tabernako bezeroen aurrean ere etzion pakerik ematen. Ezkontzen zanean senarrak nundik eldu bear zion, eldulekurik etzeukala-eta. Edade artan ain argala ikusteak pena ematen ziola esaten zion. Eta soldata jaso bearko ziola. Orain dauden aurrerapenakin silikonarekin edo nola edo ala aurrekaldea pixka bat itxuratzeko, sikira. Bizikletak puzten diran bonba oietako batekin puzteko, besterik ezpazan, eta kolko ingurua tajutzeko, pixka bat.

Ingelesak ez dirala nolanai asarretzen, baiña neska gajoa aspertu ordea nagusi tabernariaren zorokeriak entzuten, eta epaitegira joan eta salatu egin zuen, denuntziatu alegia. Epailleak tabernariak baino juizio geixeago eduki orratik, eta milloi erdiko multa egin dio nagusi ergelari. Bere ustez bizkorra izango zan, baiña neskamea bizkorragoa izan nagusia baiño. Orain neskamearentzat lana egin bear nagusiak, milloi erdia emateko. Diru ori irabazi artean izango du astia kaskarrari atzegiteko. Eta neskamea lasai parra egiteko moduan geldituko zan. Nagusiaren diruarekin obeto dotoretuko du kolko inguruan, bizikletak puzteko bonbarekin baiño. Eztakit neskameak tabernan jarraitzen duen ala ez. Alde egiteko ere len aiñean gelditu da. Eta baliteke nagusia aoa bete ortzekin utzi eta alde egitea ere. Nagusi kaskaillu aren ondolan lana egiñez etzeukan milloi erdia aurreraturik!

Mundua onelaxe da. Ustez gu baiño gutxiago dan bat erara arrapatzen degunean, ura zirikatzeke gertu egoten gera. Batak bestea tentatzea polita da, neurritik pasa ezean. Gorputzean akatsen bat daukanari txantxetan esaten zaiona ere eztenkada iruditzen zaio. Auxe kontuan eduki bear genduke: emen danok gerala amaren seme edo alabak, Inglaterrako neskamea bezelaxe.

Iruditzen zait mundu onetan
adarjole asko dala,
burloso eta buruariñak
nunai ikusten dirala.
Baiña pentsatu gizalegeak
garbi esaten duala:
iñoren gaitzak pozten duana
ez dala kristau formala.

Lagun artean gogaikarri da
beti pertsona ergela.
Ustez bera da bizkorrena ta
mundu guztia motela.
Pentsa dezagun broma kontuak
bere neurria dutela,
min eman gabe erabiltzeko
bertsolariak bezela.

Mundu au burruka leku utsa dala, oraintxe ez dala giro emen bizitzen eta zertzuk ez ditugu esaten? Arrazoirik etzaigu falta izaten askotan. Ori ere egia da. Gutxiena uste degula min artzen degunean, ai! esatea ez da arritzeko.

Ala ere, berri onak entzuten ditugu noizean bein. Eta au ere itxaropen bat da. Alemaniatik etorri zaiguna ain txarra danik ezin esango degu beintzat. Ango sendagille talde batek, gibel artifiziala asmatu omen du. Ez dirudi nolanaiko asmakizun edo inbentua danik. Gibel txarra daukanari berea kendu eta il dan beste batena txertatzea aurreraka dijoa. Txertatzeko gibelik izango dan ala ez, eta beste zailtasun batzuk badaude oraindik ere. Baiña alemaniarak asmatu duten onekin, gaixo dagonak irauin omen dezake txertatzeko gibela izan arte.

Gauzak guk nai bezela ez dijoazkigunean, gibelaundiak esaten diegunen inbidiz egoten gera, “orri etzaizkio bereala giblean arrak egingo”, esanez. Orain asmatu duten makina onekin ikusten nago gibeletik gaixotzen diranak aukerako gibel aundi bat izan arte itxoiteko moduan izango dirala. Makiña orren muiña, edo parte nagusia, zerriaren gibelarekin egiten dute. Zerriak nolako bizimodua izaten duten badakigu. Naikoa jaten eman ezkeru, ezeren kezkarik gabe lasai asko bizitzen dira, lo lasai asko egiñez. Esan duteenez, gibela konpontzeko makina ori noiznai martxan jartzeko moduan dago. Abereekin probak egin dituzte eta ondo funtzionatzen du. Ea, ba, gibeletik gaixo dauden guztiak gibel berri aundi bana txertatu eta lasai eta patxaran bizitzeko moduan izaten diran. Gauza zaillagoak egin dira. Eta baliteke ori ere oso urruti ez egoitea. Txantxak alde batera utzita, uraxe bai pozgarri izango dala. Eta ez nintzake batere arrituko gaur edo biar Alemanian bezelaxe emengo klinikatan ere gibelak txertatzen dituztela entzutearekin. Bizitzak buelta ederra artuko du, ernegatuta bizi diran asko eta asko lasaitu eta umore oneko gibelaundi biurtzen diranean.

Atzo ezkeru udaberrian gaude. Au bera ere berri ederra da. Udaberriak ere izaten ditu aitzakiak: bustia dala, aize otza egiten duela eta abar. Ala ta guztiz ere, polita da, eta negua baiño obea. Artu dezagun umore onarekin eta itxaropenez. Ez det esango ajo-lakabeak izan bear degunik. Baiña, gibelaundi samarrak izaten saiatuko bagiña, ez al giñake obeto biziko? Udaberriaren edertasunak alperrik galdu gabe, al deguneraño lasai bizitzeko modua egi-teak ainbeste merezi du. Ongi etorri egin dezaigun udaberriari.

Udaberria, zalantzik gabe
zu zera edertasuna,
mendi ta ibar, baso ta zelai
lorez janzten dituzuna.
Gaixorik dauden gorputz-animen
arnas berri, osasuna.
Usai gozozko musuz zentzuak
txoratzen dizkiguzuna...
Zer ote zera: maitasunaren
deia ala oiartzuna?

Udaberria zer dan esaten
eziñean zertan ari?
Galde zaiozu ibai ondoko
lili txuri apalari,
edo mendian ostoz jantzi dan
pago sendo mardulari.
Nik auxe diot udaberria
ikusi nai duanari:
apirillean bisitatxo bat
egin Euskalerrriari.

1996ko martxoak 29

Garai batean monja joaten ziran neska gazteak sekulako merituak irabazten zituzten. Mundua edo munduko atsegiñak utzita zerua irabazteko modua egin bear zan orduan. Komentuan sartu ezkeru mutillekin pentsatu eta pekatu egin bildurrik etzala, eta orra dana konponduta. Bere biotzeko azukre-koskorra monja joan eta bakarrik eta triste gelditu zan mutillaren errukirik etzuen izaten iñork. Norbera errez salbatzeagatik, mutil gizarajo bat bizi guztierako penaz beteta uzteak etzuen kezkarik ematen orduan. Ori ez al zan berekoi izatea eta ezkontzari garrantzi gutxi ematea? Emazteak arrastoan sartuerazitako gizon aldrebesak izaten dira

gero! Orduko anima-zuzendarien pentsakerak naigabe bat baiño geiago sortu zuen.

Orain badirudi gauzak azpikoz gora jarri dirala. Aita Santuak egundoko gorantzak egin ditu emakume ezkonduentzat. Esan duenez, emakume ezkonduak ez dira aintzakotzat artzen, bear dan bezela. Emakume ezkonduer etzaie gizonaren mailla berdiña ematen, eta aien lana ez da ordaintzen gizonen lana bezela. Eta ori gaizki dago, oso gaizki. Ama izatea ere, eskertu bearrean zigortuta dagoela dirudi, askotan beintzat. Gizadia oraindik bizi bada, emazte eta ama izatea aukeratu zuten emakumeei esker bizi dala esan du. Pozik egon ditezke gure etxeoandreak. Bazan garaia emakumeak aitzakotzat artzeko eta mudu onetarako beste edozein bezin bearrezko dirala aitortzeko. Zenbait elizgizon ere ez dira bereala jeitsi asto gaiñetik. Zenbait gizon, emakumerik izan ez balitz, etzala jaioko, eta jaiota ere amarik izan ez balu, bizirik etzala aterako konturatu gabe bizi da. Etzuen leenengo aldia izango, baiña berriz ere garbi asko itz egin du Aita Santuak emakume ezkonduari berea eman bear zaiola esanez. Orain, aren erakutsiei jarraitzea naikoa da emakumeekin injustizirik ez egiteko.

Emazte eta ama asko eta asko dauzkat gogoan une onetan. Zenbat ote dira etxeoentzat bazkaria prestatzen ari diranak, edo etxekoei bazkaria eman ondoren, presaka batean bazkaltzen ari diranak? Amaren lanak askotan ezpaitute bukaerarik izaten. Leengo neska gazte polit aiek, danak monja joango ote ziran bildur giñan, garai batean. Danak etziran joan beintzat eta orri eskerak, bestela zer atarramentu aterako ote genduen? Emakumerik gabeko etxea motza izango da. Sukaldariak dirala edo gaixoziak dirala, elizgizonentzat ere monjatxoan laguntza ederki etortzen da, eta monjak ere emakumeak dira.

Naiz ta zerua irabazi nai
gaztetan monja sarturik,
nork lagundurik gabe ez dago
salbatzerikan mundurik.

Ea moldatzen geran alkarri
apurtxo bat lagundurik.
Aingeru danak igesi joanda
ez da izaten zerurik.

Neska gaztetxo politak ere
dira Jainkoak egiñak.
Eta arretaz zaindu ditzagun
orrelako klabeliñak.

Emen aurkitu ditzaten euren
pozak eta atsegiñak,
munduan ere bear baitira
lore eder eta fiñak.

1996ko apirillak 5

Ostiral Santu. Aste Santuak ematen du zer esana. Animari begiratu bat ematen pasatu bearreko egunetan, gorputzari kutiziak bete ezinda ibiltzen gera. Gorputz osasuntsuan anima ondo gordezten dala ere esaten da, eta noizean bein atsedean pixka bat artzea ez da pekatu izango. Bakoitza bere neurrian, biak izango dira onak. Edozer gauza egiten degula ere, izango da zer esana. Iñori kalterik egin gabe, komeni zaiguna egin eta isillik egongo bagiña, ez litzake orrelakorik izango. Ori ez degu egiten ordea. Eta orrek gaizki erabiltzen gaitu. Aste Santuak danerako astia ematen du. Astia eta nai aiña aukera. Animari konpondu pasada bat eman nai dionak izaten du ori noiz egiña. Eta txangoalditxo bat artu nai duenak ere bai. Zer geiago eskatu bear diogu Aste Santuari?

Gipuzkoako Goierri alde onetan ez daukagu gaiñera orretarako urrutira joan bearrik. Bear dan guztia aurkitu liteke Seguran eta Segura inguruan, bai animari eta bai gorputzari komeni zaiona emateko. Segurako prozesioa ez da Sevillakoa bezin sonatua izango. Ez du ainbeste zarata aterako, baiña arek ainbestexe balio du. Sermoi ederra entzun eta Jesus gurutzetik jeisten ikusi ondoren, animako goraberak aztertzeke denbora izango da, eta otoitz egiteko ere bai. Bere anima zerbaiten egarriz daukanak, Segurara etortzea naikoa du. Urteko zekorra saldu nai zutenak, izan dute aukerarik asko joan diran egunetan, eta segi aurrera. Leengo oituran danak ez baztertu, pixka bat aldatuko baditugu ere.

Animarekikoa egin ondoren gorputzari berea emateko toki ederrak ere badaude Goierri alde onetan. Segura bera toki ona da.

Segurako lanak egin, bere inguru zoragarriak ikusi eta beeraka joan nai duenak, Lierni urbil dauka. Goraka joan nai duenak, Zeraña bidean sagardotegi ederrak badauzka. Ez dira leku txarrak aldapa igotzeko indarberrizeko. Zerain ikusi eta aurrera joan nai duenak, Aztiriko gaiña ere ortxe dauka, bere erretegi eta guzti. Orra esan toki atsegin eta paketsuak nun dauden, egunari bukaera ederra emateko. Zertan ibilli arriskuz betetako kamiñoetan aurrera urrutira joaten? Ori gazteentzat uztea izango degu onena juizioan sartuta gaudenok. Bertan goxo egiñez ere Aste Santu egokia pasa diteke. Eta au edo ori egin dutelako besterengatik gaizkiesaka jardun ezean, askoz obe.

Ostiral Santu izanik
atsedenari emanik,
eguna pasa arren ez esan
gaiztoak geranik.
Gorputzak bear duanik
ez nuke ukatu nai nik.
Baiña anima badaukagula
aztu gabetanik.

Oroitu Jainkoarekin
ta lagun urkoarekin.
Arrastotikan ez irtetzeko
saiatuz alegin.
Bide zuzenari ekin
etsipen danak desegin,
Ostiral Santuk Pazko alai
baidakar berekin.

1996ko apirillak 12

Asko aurreratu gera aspaldi onetan. Edozer lan egiten ikasteko eskolak duten garrantzia ikusteraiño, alazankoa! Garai batean zeñek esan bear zigun artzantzan ikasteko eskolak bearke zirala? Iritsi gera orretaraiño ere. Euskalerriko mendietan egiten dan gazta, Idiazabalgo gazta deitzen deguna alegia, saltzen dan baiño geiago saltu omen liteke. Baiña eztago bear aiña artesne, esaten dutenez. Zaartu ala bakantzen ari dira artzaiak, eta ez dator artzai gazterik. Artzantzak tajuz bizitzeko lain diru emango balu, artzaiak izango lirake berriz ere. Orretarako, oraiñaldiak eskatzen

duen bezela lana egiñez ardiei etekiña ateratzen jakin bearco litzake. Orain aiña lan ta lotura gabe, artesne geiago biltzeko modua egingo balitz, etorkizuna izango luke artzantzak.

Artzai izaten ere jakin egin bear ordea. Ardiak nola erabilli, gaitzak arrapatu ez ditzan nola zaindu, zenbat janari eta nolakoa bear duten eta abar ikasi bearra dauka artzantzatik bizi nai duenak. Gazta egiteko teknikak ere ondo ikasi bearco ditu, ondo saltzeko moduko gazta egin nai badu. Eta dirua irabazteko moduan lana egiten ere bai. Bizimodua ikaragarri korapillotu da, eta edozein lanbide edo ofizio ikasteko eskolak bear dira, nai ta ez. Badakit. Au entzutean parra egingo du artzai zaarren batek. “Belarri eskiñak aldagoi eta bisutsarekin garbituz ikasten dek artzantzán!”, esango du. Ez dagoela alako artzai-eskolarik. Leenago orrela izango zan, baiña orain ez du batere balio eskola orrek. Ori baiño obe da ardiak eskortan edo artegian nola gobernatu bear diran jakitea. Otzak errapea zimurtutako ardiak esne gutxi izaten du. Umore ona dagoenean gazta ona eta ernegatutakoan txarra egitea baiño obe da beti gusto berdin edo berdintsukoa egitea, errez eta ondo saltzeko. Orretarakoxe da teknika, baiña ikasi egin bear.

Jateko lain bakarrik egitea ez da aski. Larruzko poltsan zillarrezko txanpon batzuk artuta ez dago orain iñora joaterik, garai batean bezela. Gaur Aurrezki Kutxan kontu lodi samarra eduki bear da bizitzari aurpegia emango bazaio. Artzaiak bada-kite orren berri, eta sortzen dan aiña kako zuzentzen ez dago ikasterik eskolatik pasatu gabe. Artzai-eskola jartzeko leenengo pausoak eman dira. Arantzazuko frailleak daukaten Gomistegi baserrian jarri liteke eskola ori. Eskola lekua badago, beraz. Eusko Jaurlaritzak parte artzea falta da orain, eta eskola moldatzeko dirua nundik eta nola inguratu jakitea. Orretarako ere izango da eskola ikasi bearra, baiña frailleak ez dira maixu txarrak, eta ez dezagun etsi.

Arantzazuko frailleak sarri
joan oi dira Urbira,
ainbeste maite dituzten artzai
jatorren bizitokira.
Anaitasuna eramatera
komentutikan mendira,
artzaiak eta frailleak beti
ondo konpondu baitira.

Arantzazu ta Urbia beti
izan dira alkarrekin.
Saia zaitetze aurrerantz ere
onela gertatu dedin.
Danon artean piztu artzantza
eskola jator batekin...
Artzaiak eta frailleak danak
bear ditugu gurekin.

1996ko apirilak 19

Garai batean, Seguran pelota partiduak ikusteko sanjuanak etorri zai egoten giñan. Orain berriz etxetik irten gabe ikusten ditugu, telebistari esker. Astero dauzkagula sanjuanak pentsatu izan det. Eta pelotari naparrak dauzkagu nagusi, baiña gipuzkoarrek ere ez daude atzera begira. Iñork baiño obeto dakite ori segurarrak. Zamarra erantzi gabe partidua irabazten duten pelotariak badirala entzun izan genduen. Desapioren bat zanean, apus-tua nola egin jakin bear dala esan naiko zuten orrekin. Baiña pelota jolas garbia da izatez. Tranparik gabea. Gizon jator asko izan da eta da pelotarien artean.

Jaietako gertakari batzuk kontatu nai nituzke gaur. Jose Andres Garate, Billabonan jaio zan, orain dala larogeita bederatzi urte. Zestapuntaz jokatzen zuen. Amazazpi urte zituen leenengo aldiz Parisa pelotan jokatzeraz joan zanean. Urte artan Olinpiadak egin ziran, eta emengo iru pelotarik urrezko medailla irabazi zuten, iru frantziarren kontra jokatuta. Jose Andresen esanetan, bera eta beste bat izendatuta bazeuden ere, zalantza askoren ondoren, irugarren pelotari bat izendatu zuten, beste biak bezain ona etzalakoan. Eta bera izan omen zan danetan onena. Ari eskerrek irabazi zutela partidua eta urrezko medailla. Bera oso urduri atera omen zan jokatzeraz, eta gaizki jokatu zuen. Bero izugarria

zan egun artan. Eta ura neurri gabe edan eta partidua amaitzean mareatu eta erori egin zan. Bere onera etorri zanean konturatu omen zan medailla irabazi zutela. Ori da ondo jokatu zuen bere lagunari berea eman eta norbere akatsak ezagutu eta aitortzea. Ori da gizona izatea, ori! Parisen egon ziran denboran, kabaretak eta beste gaiñontzekoak bisitatzen ibiltzen omen ziran bere lagunak, gauez. Berari etzioten utzi orrelako tokietara sartzen, gaztea zalako. Eta hotelean egon bear izaten zuen. Oraingo gazteei esan bear lagunak gautxori dabiltzan bitartean hotelean sartuta egoteko! Baiña, andik aurrera mundua ikusteko aukera onak izan zituen Jose Andresek. Donostian, Bartzelonan, Mexikon, Brasillen, Cuban eta baita Txinan ere jokatu zuen. Etzan nolanaiko pelotaria izango, baiña arrokeriaren izpirik gabe kontatu izan ditu bere bizitzako goraberak. Aaztu ezindako pena bat utzi omen zioten Olinpiadak: an irabazitako urrezko medaillari ez omen zion garrantzirik eman, eta zer egingo eta Paristik etxerakoan Irungo neska gazte bati erregalatu omen zion. Bere senideak ere ez omen zuten ikusi nolakoa zan. Zer ote da gazte izatea. Urteak pasata gero ere etzuen ulertu ain inuzentea nola izan zan.

Medaillaren histori labur onek ez al du maltzurkeririk gabeko mutil gazte sano baten biotz sanoa erakusten? Orrelako asko bear genituzke orain.

Pelotariak ditugu, noski,
Euskalerriko loreak.
Eta gorria eta urdiña
dira bere koloreak.
Galtza zuriz ta txukun jantzita
mutil bikain dotoreak,
oiek ditugu mundu guztian
gure enbajadoreak.

Pelota asko indartu zaigu
azken bolada onetan.
Bada oraintxe txapelketarik
jai eta aste egunetan.
Ez gera bizi partidurikan
ikusten ez dan penetan.
Gure kirola auxe da eta
maite dezagun benetan.

Erorialdi edo estresa esaten diogun ondoez ori puri-purian dago munduan. Alako bizimodua moldatu degu, izan ere. Nerbioak airean ditugula bizi gerala danok esan diteke. Pentsa. Konejuak ere arrapatu omen ditu gaitz orrek. Orrela esan dute Andaluzian konejuak azteko granja daukaten gazte batzuk. Aien konejuak oso urduri eta berezibiko erorialdiarekin daudela. Zearo estresatuta. Ondo gizentzen diranean zer datorkien ezta kitelarik ori. Izan ere, zenbat eta obeto bizi, orduan eta leenago ilko dituztela balekite, zer izango ote litzake? Baiña konejuak arrapatu duten estresarekin granjako nagusiak ere naiko urduri omen daude. Eta proba asko egin ondoren, musika ona entzunez konejuak lasaitu ditezkeela konturatu dira gazte auek, eta aragi zuriagoa eta samurragoa ateratzen dutela orrela. Musikarekin oso ondo lasaitzen omen dira konejuak. A zer nolako asmakizun edo inbentua andaluziar auena! Ikusten nago musikarekin azitako konejuak jatera iritsiko gerala oraindik. Edozein moduzko konpuestoarekin azitakoak baiño obeak izango dira, agian. Nik ezta kit koneju oiek paella ona egiteko edo labean ondo erretzeko ainbat gantz izango duten. Ez al digute beintzat nerbiotako gaitzik erantsiko! Gure arteko urduritasuna ezkutatuko balitz, eta ainbeste pikardi egiten duen estresa sendatuko bagenu, musikarik gabe dantzan egiteko moduan giñake.

Konejuak azten dituzten granja orretan txanpiñoiak ere bai omen dituzte. Perretxiku auek oso sentiberak dira nunbait, eta musikaren laguntasunarekin askoz ere mardulagoak azten omen dira. Ez dute esan konejuak eta txanpiñoi onak sortzeko zein musika diran onenak. Sekretua izango da, bearbada. Andaluziko kontuak dira, eta gitarra eta flamenkoa bearco dira, seguruenik.

Aragi aukera asko etzan garai aietan koneju bat edo besteri kazuelarako bidea emanaz moldatzen giñan askotan. Iltzeko sententzia emanda geneukan konejua azi arte naiko urduri egoten

giñan, bai. Koneju-jan on bat eginda gero baiño eroriago. Konejuak etzuten musikarik entzuten, baiña gure sabelean gitarrara-ots ederrak izaten ziran. Zizak berriz, leku isilla eta ezkutua bear du, aziko bada. Perira eramandakoan asten dira musika jotzen. Nolako musika jotzen duten jakin nai duena, dijoala Ordiziko azokara.

Koneju eta konejuzaiak
alkar ederki arturik.
dantzarako prest jarri zaizkigu
musikaz aztoraturik.
Konejutegi ziranak orain
dantzatoki biurturik,
nork esango du inbentu onek
ez daukala meriturik?

Noizean beinka iristen diran
zenbait berri adituta
ez dirudi gauz onik dagonik
umorea baztertuta.
Bizi gaitezen al daneraiño
gauzak umorez artuta,
bizitzak lasai eramatea
ainbeste merezi duta.

1996ko maiatzak 3

Eztakit zuzen ala oker ibilliko naizen. Baiña datorren igandean amaren eguna dala uste det. Beste urteetan maiatzaren leenengo igandean ospatu izan da, eta aurten ere ala izango dalakotan nago. Eta ala ezpada, ez det uste oker aundia egingo dedanik. Izan ere, amaren eguna urtean bein ez baiña egunero bear luke izan. Artu gabe ematen duenik ez da iñor. Mundu onetan bada bat, alare, ordezkorik artu gabe eta ezeren eske ibilli gabe duen eta dan guztia ematen duena: ama. Jaio orduko asten zaigu bear degun guztia ematen. Eta askotan naiago izaten du bear degun ura eske asi baiño leen ematea, negar egiteko beste ezertarako ez baigera gauza izaten. Amak alako maitasunarekin ematen diguna irripar batekin eskertzeko ere ez gera izaten askotan. Gure eze-reztasuna ez du iñork ezagutzen amak bezain ondo, eta mundu onetan iñork ez du bere biotzean amak ainbeste leku gu babeste-

ko. Gure negarrak eztu iñork kupitzen ama kupitzen duen bezela. Azten ari geranean eta gero ere berdin, gure penak eta naigabeak bereak balira bezelaxe minberatzen dute ama. Eta gure pozak gu ainbeste pozten badute ere, ematen dizkiogun penak aazteko lain poz ez diogu ematen. Amaren ondotik aldedu eta beste maitasun bat aurkitzen degunean ere, amaren maitasuna ez da itzaltzen. Amak bere-bereak izaten gaitu bizi dan arte guztian. Eta ama zer dan ez gera konturatzen galtzen degun arte, eta orduan berandu izan. Amak nunai eta noiznai erakusten du zer dan. Geu gera amak digun maitasuna eskertzen eztakigunak. Eta maitasun orri urtean bein ez baizik eta egunero erantzun bear genioke.

Oraindik kontu berria da. Egipton gizon batek irurogeita amabost urteko bere ama etxetik bialdu nai, eta joka erabiltzen zuen. Epailleak urtebeteko kartzela-zigorra ezerri dio gizon orri. Izan ere, zer gertatuko eta amak negarrez joan eta ez dio, ba, eskatu epailleari semea kartzelan ikustea eraman ezin alako pena izango dala beretzat eta barkatzeko?! Amaren samiña ikustean, zigorra aldatu eta jende guztiaren aurrean amari oiñetan musu emateko agindu dio esker txarreko semeari. Emen ikusten da ama zer dan. Semea gaizki ikustea baiño bere txarkeriak nozitzea naiago. Ezta sinistekoa, baiña ama maitatzen ez duten umeak ere izaten dira, azkenik.

Gaur Santikutz eguna degularik, Legazpi festetan murgilduta dago egun auetan. Festazale zeratenok, badaukazute nun egurastu. Amarekin oroitzeak ez du festa egitea debekatzen. Gauza bakoitza bere garaian egin ezkerok, ez da kezkarik izaten, eta ondo pasatu.

Jairik ez dute debekatutzen emen esan ditugunak, eta illuna izan bearrik eztu Santikutz egunak.

Legazpin denok nola geran gu festak maite ditugunak, onuntz etortzen dan edozeiñek izango ditu lagunak.

Seme-alaben alaitasuna
amak ez du atsekabe,
eta, gazteok, izan zaitezte
umore onaren jabe.

Festak ospatu bear bezela
eta xuabe-xuabe...
Egin gaupasa batzuek, baiña
ama naigabetu gabe.

1996ko maiatzak 10

Ardoa ona zala uste izaten zan leenago gorputza indartzeko. Alako batean konturatu giñan ordea etzala gizaegillea. Eta burura igo ezker, lagun txarra dala. Eztigute esaten ardoa ez edatekorik. Neurria artu ezker, otorduan pixka bat edatea mesedegarri dala esaten dutenak badira.

Ardorik ezpazan sagardoa, eta erara etorri ezker parrarra ere bai, alkoholzale samarrak aspalditik gera euskaldunok. Ain zuzen ere, Euskalerra ondatzen zuen gaitz nagusietako bat alkohola zala esan oi zan, eta ortik pentsatu. Orain ezta edaten leen aiña ardo. Gintonik, kubalibre, whisky eta orrelakoak daude modan. Denak alholdunak eta ardoak baiño alkohol geiago dutenak, gaiñera.

Alare, alkoholzaletasuna ez da euskaldunon gaitza bakarrik. Mundu guztian zabalduta dago, eta lanak ematen ditu gaiñera. Madriden, amasei urte ez dauzkaten gazteei alholdun edariak saltzea debekatu dute, eta berrogeita amar milloi pezetako multarekin zigortzen dituzte saltzailleak. Dantzatoki, supermerkatu eta gaiñontzekoak argi ibilli ditezke. Eusko Jaurlaritzan ere bada kezkarik asko alkohola dala eta eztala. Euskaldunok ez omen gera konturatu oraindik ori droga dala. Asteburuetan dibertitzeko alkohola edatea oitura biurtu dala, batez ere gazteen artean. Eztegu oitura txukuna artu Obeak baztertu ditugu aspaldiko urteetan. Estadistikak diotenez, mutiko eta neska koskor, amabi urte dituztenerako asten omen dira zurrutean. Baiña gibela eta burua ondo osatu baiño leen eta gazterik edaten asten diranak ez dute sekula

azken onik izaten. Ez al du bildurra ematen orrek? Gibleko min-bizia sortzeko ere berezia da alkohola. Eta burua ondatu ezkerro, badakigu zer datorkigun. Edonun festa edo festa-antza izatea naikoa da orrek gauean egiñerazten dituen ganberrokeriak urrengo goizean ikusteko. Gure errietako kale bazterretan ez da larrosa usairik izaten. Eta ezta arritzekoa agintariak kezkatu egotea. Baiña bai egolojistak protestarik ez egitea. Ori arrigarria da.

Galiziko kamiño batean zapo asko akabatzen omen dira automobilak zapalduta, eta ekolojistak asarre eta protesta bizian dabilta, kamiñoan zapoak ibiltzen dirala adierazteko seiñaleak jartzeko eskatuz. Makiña bat gazte iltzen da, ba, kamiñoetan alkoholaren erruz. Orra aitzaki ederra ekolojistak protesta egiteko. Orra sail ederra, jatorrak izan nai badute. Erremediorik eztiogu jarri, baiña bertsolariak aspaldi esan zuen ardoa zer dan eta nolako pikardiak egiten dituen:

Edari maitagarria,
zugatik daukat jarria
argumentu bat berria.

Indarra zera gorputzarentzat,
kentzen dezu egarria.

Gauza estimagarria,
baiña zauzkat igarria
zerala engaiñagarria.

Batek lezake espero
ondotxo edan ezkerro
jarriko duela ero.

Lotsagarri ta lotsa galdurik
ibilliko dala gero,
korajetsu ta bero,
nunai egiñaz aldero
modu txarrean biziro.

1996ko maiatzak 17

Soldaduzka ona omen zan mundua ezagutzeko. Eta ura pasatu arte mutillak etzirala gizon egiten esaten ziguten gazteak giñala. Dei egitean joan beste erremediorik ez gendukalako esango ziguten seguru asko. Orain eztago gazteak ala engaiñatzerik, soldaduzka zer dan ez badakite ere. Ondo balekitez, menderakaitz eta

insumiso izango lirake, leenaz gaiñera. Izan ere, soldaduzkan zerbait ikasiko da, baiña an ikasten dana, eskola artara joan gabe ere ikasi litekeela esango nuke. Guk ikasi genduen izan zan, umore onean eta ondo bizitzeko sabela bete bear dala leenbizi. Goseak jenio txarra eta amorrua berekin dituela. Soldaduzkan gurekin batera zeuden katalanak esan oi ziguten, euskaldunok jan eta edan egitea beste ametsik ez genduela. Aiek gure erdia naikoa zuten, eta ematen zizkiguten eguneko bi errealak kobratu zai egoten ziran neskaren batekin zinera edo dantzara joateko. Ori egiten zutela esaten ziguten beintzat, guk dana sinisten ezpagenduen ere.

Kataluiña aldean ere badira zurruta maite dutenak. Sei illa-beteko kartzela ezarri diote mozkortuta kotxean eseka zijoan agure bati. Ez orregatik bakarrik, denuntzia egiten asi zitzaion poliziari ozka egin eta belarriaren erdia kendu diolako, gaiñera. Zurruta ainbeste gorrotatzen duen katalan batek egiteko dezente da ori. Neska gazteren bati musu ematen ari zala uste ote zuen? Aren aldean suerte ona izan du Amerikako erri txiki batean bizi zan zurrutero purrukatu batek. Ez edateko esan zion medikuak, eta gibela porru egin arte zurrutean jarraitu zuen. Il zala pentsatu, eta zerraldoan sartu zuen bere familiak, eta irugarren egunean kanposantura eramateko asi ziranean, ez da, ba, zerraldoan eseri eta denei begira jarri? Ango garraisiak omen ziran onak! Piztu zalako eskerrak emateko errezatzen ezin omen zuten asmatu. Zurrutak mirariak ere egiten zituela, eta eskerrak eta errezoak beste egun baterako utzi dituzte.

Kontuak kontu izango dira, baiña eztegu aaztu bear maia-tzak egun ederrak ematen badakiela. Etzi, Azentzio eguna da, berrogei kredo errezatzeko iñork agintzen ezpadigu ere. Seguratik Santa Barbara mendira igotzeko oitura ederra bizi da oraindik, eta sasoi ona daukazutenok eutsi usadio zaarrari. Asteazkenean, bestalde, San Isidro eguna izan zan. Eta orduan jai egin etzenutenok saiatu orain, etxeoandrea lagun artuta. Kastuak kastu, badakizute: urtearen azkenean San Silbestre.

Udaberrian arkitzen gera
ez, noski, garai joanean,
une ederrak igarotzeko
aukera datorrenean.
Naiz San Isidro ere ospatu
Azentzio egunean,
parrandak ez du gaitzik andrea
ondoan daukagunean.

Lanak mendean artu bagaitu
San Isidro azteraiño,
ospa dezagun Azentziotan
egin argi edo laiño.
Ez zabartu jai bat utzi eta
bestea baztertzeraiño.
Egun batean bi egitea
obe da baterez baiño.

1996ko maiatzak 24

Aldi artan, gu soroan ari giñan bitartean, apaizak eta aberatsak paseatzen ibiltzen ziran. Orain badirudi zaarrok aberastu nai gaituztela. Dirurik ez digute agintzen, baiña leengo aberats aiek bezela bizitzeko zer egin bear degun esaten digute beintzat. Ori ere eskertzekoa da.

Osasun maixuak urtero-urtero egiten digute bere sermoi-toxa, garai onetan. Esan digutenez, oraintxe gaude garai onean, neguan baztertuta eduki ditugun oiturak berritzeko. Egun bat edo beste txarrak eginda ere otzik ez, beroak penatu bildurrik ere ez, eta nagikeriak alde batera utzita paseatzeari eman bear diogula. Urteetan aurrera goazenontzat ez omen da paseatzea baiño erre-medio oberik gorputza forman edukitzeko. Zaartzaroko aje guz-tiak ez dirala paseatze utsarekin sendatuko esango du norbaitek. Proatuta jakiten da ori. Eta ibiltzeak gorputzari zenbateraiñoeko mesedea egiten dion proatuta jakiten da. Leengo aberatsak ere paseozaleak ziran, eta zerbaitegatik izango zan. Soroan lanera etziran joaten, badaezpada ere.

Urteak aurrera dijoazen bezela, emen izaten dira iñun diran artrosis, zaartrosis, zain-oratu, belaun katilluetako miñak eta gai-ñontzekoak. Oiek danak sendatzea ez da erreza izango, baiña muttu-rra pixka bat neurtzeak ere balioko du-ta... Udaberriko egun atsegi-

ñak alperrik galdu gabe, zergatik ez egin medikuen esanak? Neguan artutako oitura motelak utzi eta lagunekin batera ibillaldi batzuk egi-teari garrantzi handia ematen diote jaun oiek. Etxetik irten gabe zer pentsa jarri ezkerro, ez dauzkagun gaixotasunak ere etortzen dira burura. Lagun artean lasai-lasai gazte denborako kontu zaarrak berrituz pentsamentuak alaitu egiten dira, eta ori oso bearrekotzat jotzen dute sendagilleak, tajuz bizitzeko. Gure gorputza makina bat bezela omen da. Denbora luzean gelditu dauden makinak erdoitzen diran bezelaxe, gorputza ere erdoitu egiten da. Eta ori gertatu eztedin, erabili egin bear da, neurri batean beintzat. Ez digute, ba, gauza aundirik eskatzen. Ibili, baiña aldapan ez, eta gaueko preskurarekin ere kontuz! Neska laguntzera joateko garaia pasatu baizitzaigun. Makina legortu eztedin, barazki asko jateko esaten digute, eta ur asko edateko. Nik ez tet asmatu au. Barazki eta ur asko. Ez dute esan, baiña noizean bein txuleta eder bat ezta txarra izango. Eta Errioxako ardo zaar samarrari muxu batzuk ematea ere ez. Ori ere proatuta jakingo da ondoena. Leenago paseatzen ibiltzen ziran apaiz eta aberats aiek proba oiek eginda edukiko zituzten seguru asko.

Ezin ukatu zaar-maixuak
gure arduraz daudela.

Urteak dira aolku onak
ematen dizkigutela.

Ondo jan eta paseatuaz
ikusitza gaituztela.

Lenago bapo bizitzen ziran
aberats aiek bezela.

Munduan zeiniek ez du nai izan
osasan onaren jabe?

Gaztetan ona da ori eta
zartzaroan berriz obe.

Gure onean itz egin dute
zaar-maixu askok xuabe.

Aberastu nai gaituzte baiña
dirurikan eman gabe.

1996ko maiatzak 31

Fedea oztu bazaigu ezpazaigu, eta sinisten badegu eta ezpade-
degu, egi galantak esaten ditu Ebanjelioak. Auxe da bat: “egiak

egingo zaituzte aske”. Egiak pertsona libreak egingo gaituela, alegia.

Makiña bat aldiz aipatzen dira gizonaren eskubideak. Aitatu, baiña errespetatu ez. Esan bai, egin ez. Gezurra pranko bai. Gizonaren eskubideetako bat, bizi dan tokian eta garaian bere burua babesteko lain jakitea da. Gizartean goi maillara igota dau-denak badakite ordea ezjakiña errezago menderatzen dala zerbait dakiena baiño. Eta alegiñak egiten dituzte beekoak ezer ikasi eztezaten. Mixiolariak dakite ondo orren berri. Mixio lurretako berri ematen duen paper bat irakurri det oraintsu. Sudan-en gertatzen diran gauzen berri ematen du paper orrek. Aspaldi onetan gerran dabilta alde aietan. Eta soldadu asko zauritzen danez, odol askoren bearra izaten da, eta umeei aterata biltzen dute ospitaletara eramateko odola. Ardiak eskortan bezela edukitzen dituzte ume oiek. Batzuk zepoak jarrita eta beste batzuk katez lotuta, edo igesi dijoztela arrapatzen dituztenei anka-zaiñak ebakitzen dizkiete. Bost urte bete gabeko aurrak dira, asko. Jaiotzea beste errurik ez duten ume gaixoak, odolustuta edo gaixotuta ezertarako ez dirala gelditzen diranean, nunai bazterrera botata uzten dituzte. Argazki batean buitrea ikusita nago ume oietako bat il zai, jaten asteko. Beltz asko ezjakintasunean bizi diran mixio-lurretatik datozen berriak errukia emateko modukoak dira, benetan. Eta esan ditudanak ez dira argibide bakar batzuk besterik.

Gizona libre izateko jaio omen zan. Afrikako gizonak ere orrela jaioko ziran, beltzak izan arren. Animak eztu kolorerik. Asko eta asko ezjakintasun gorrian bizi dira ordea, eta ezjakiña, beartsu izateaz gaiñera, geiago dakielako geiago dezakenarentzat tresna utsa da. Orregatik izaten dute ainbat oztopo eta eragozpen mixiolariak, ez dakitenei erakusten saiatzen diralako, batez ere. Aita Santua norabait dijoanean, Paloma Gómez Borrero andre periodista an izaten da berarekin batera, Aita Santuak egiten dituen berri emateko. Danak beltzak diran lurralde bateko jauntxo batek, periodista ori bere andrea izango zala-ta, Aita Santuari

emaztea erosteko prestatu omen zan. Berrogeita amar auntz eman-
go zizkiola, andrearen truke. Alaja ederra goseak dauden gizarajo-
ei jaten emateko. Mixiolariak badaukate, bai, zer egiña mundu
zabalean. Gu kejavu egingo gera, baiña badaude errukarriagoak.

Mundu ontako leku askotan
gaillur ezjakintasuna,
lana egin nai izanagatik
falta erosotasuna.
Miseriaren erruz zenbaitek
galtzen duen osasuna,
bera izanik zalantzik gabe
beartsuen ondasuna.

Doai eder bat badu gizonak
bikaiña bikain artean:
askatasuna Jaunak emana
biziarekin batean.
Mundu guztiak aitortu arren
ori aoa betean,
gizona ez da aske izango
ezjakin dan bitartean.

1996ko ekaiñak 7

Etxekoandrearen batek aurpegi illun samarra jarriko didan bildurrarekin nator gaur Segura alde onetara. Era askotako kon-
tuak entzuten dira, eta danak ezin, ba, izan gure gustokoak. Baiña
danetik pixka bat jakitea ona da. Eta arrisku guztietatik alde egi-
terik ez dago berriz. Munduan dan asmorik onenarekin atera noa
gaurko berriketaldia.

Colombiako idazle batek esan duenez, ezkontzak edo
ezkonduta alkar maitatuaz bizitzeak, leenbiziko aurra jaio arteko
iraupena izaten omen du. Liburu asko idatzi dituen gizon batek
esana da, eta bizitzaren berri jakingo al du zerbait. Baiña –eta
emen dago kakoa– senar-emazteen alkarganako maitasun bero
ura ain azkar oztea emakumeen errua omen da. Naiko gordin itz
egin izango digu idazleak. Nola gizonak ala emakumeak ere, gure
bizitza guztian maitatu eta maitatuak izatea nai izaten degu, baiña
alkar maitatzeko egarri ori leenengo aurra jaiotzen danean amai-
tzen dala. Aurra jaiotzen dan bezain laister, emaztea bere autxoa-

rekin ezkontzen omen da, eta ezkontzera eramán ginduen maitasun goxo ura pikutara joaten.

Orrelakoak eta antzekoak gertatuko dira mundu biurri onetan, baiña emakume guztiak ez dute ain biotz legorra edukiko. Umeak maiteago dituztela senarra baiño? Noski. Alare, senarra ez dute oso-osorik baztertzen, denak beintzat. Disimulatzeagatik bederik, noizean bein lotsintxa pixka bat egiten diote senarrari, eta ori ere zerbait da. Au esan nion etxeakoandre batek, gizonak mimoso utsak gerala esanda utzi ninduen. Geure kasa gabiltzanean badakigula ederki moldatzen. Aurra guk baiño laguntasun geiago bear dutela, eta ea nola egongo diran beti guri begira. Neri aoa zabaltzeko astirik eman gabe sekulako erantzun pilla bota zidan, eta jakiña, berak bakarrik itz egin zuenez, bera gelditu zan arrazoiarekin. Gizonok orrelako zaparradak artzen oituta egoten gera, eta ez nintzan asarretu.

Amak aurra maite izatea bidezkoa da. Ala ere, badira senararentzat biotzean toki pixka bat gordetzen duten emazteak. Leku orrek sarrera estu samarra izaten du, eta barruan denbora askoan gordeta egoteko lasaitasun geiegirik ez. Mundu onetan ez degu danok suerte berdiña izaten, eta zer esango degu? Senarrok badakigu ematen digutenarekin konformatzen ere. Umeak azi eta kabitik alde egiten dutenean, ama berriro gugana etorriko dala pentsatu, urte batzuk gorabeera. Bitartean zintzo portatu, ea denborarekin guretzat gordeta eduki duen maitasuna ematen digun. Gustora bizitzeko iñoiz ezta berandu.

Ama jator bat nola ez egon
aurrari begira sarri?
Bere puska da ta maitatzea
ez da oso arrigarri.
Gizona gizon danak gauz orri
bear lioke igarri...
Utzi amari arnasa artzen
eta ez zelatan jarri.

Senarrak bere aurtxoan ama
bear du ondoan artu,
eta berari lagundutzeko
gau ta egun egon prestu.
Aurra laztantzen dituelako
ez kopetarik zimurtu,
aita egiten geranean ez
erabat ume biurtu.

Zaartu ere ez gerala egiten, eta orrelakoak esaten dizkigute iñoiz. Orrelakoetan nai ezta ere irriparra etortzen zaigu ezpafiñetara. Baiña gazte giñanean etziguten esaten orrelakorik. Urtez eta ajez betetzen geranean botatzen dizkigute onelako loreak. Zaartu geran seiñale garbia da ori, aiskidia.

Gure gazte izan naiari etekin ederra ateratzen diotenak badira munduan. Denborak bistan jartzen dituen egiak ez dago ordea pozik entzuten ditugun itzak esan eta estaltzerik. Gaztetasun saltzaille oiek bere irabazietan ipurdiko batzuk artu arren ez dute etsitzen. Bereala asmatzen dute ukendu edo botika berriren bat, zaartu nai ez dutenak engaiñatzeko. Botika oiek sekulako mirariak egiten dituztela esaten du propagandak, baiña urteak zakartu eta zimurtutako azalik ez dute leuntzen. Azkenaldi onetan, zaarrak gaztetzeko botika oietako bat oso modan egon da, *Melatomina* deitzen zioten. Saltzea debekatu zuten ordea leengo urtean Frantzian eta Inglaterran. Emen gauza askotan zakurraren buztana bezela ibiltzen gera, beti atzetik. Eta agintariak orain konturatu dira botika orren mirari bakarra saltzailleen poltsak betetzea dala, eta saltzea debekatu duten otsak daude. Kontua zera da: gaztetzeko botikarik ez dala iñun saltzen. Ez dagoela zaarrak berritzeko errezetarik. Nai ezpade-gu ere, zaartu beste erremediorik etzaigula gelditzen, bizitzekotan.

Griña txarrak eta oitura kaltegarriak menderatzen bagenek, denbora gutxiagoan gazte irauteko modua egingo genduke, bearbada. Orretarako, kutizi askori ezetz esaten ikasi bear ordea, bes-tela burruka guztiak denborak irabaziko dizkigu. Adibidez, erretzaille bati ez dago tabakoa uzteko esan besterik! Minbizia sortzen duela, bizia laburtzen duela eta oiek guztiak alperrik dira arentzat, eztulka ia itoan badabil ere.

Guk uste ez degun beste kalteak ekarri lezazke tabakoak, sendagilleak esaten dutenez. Besteak beste, ezintasuna sortu omen dezake gizonetan. Amar gizonetatik batek eziña omen du.

Tabakoaren nikotinak gorputzeko zaiñak estutzen ditu, eta odola ezta iristen bear dan tokietara. Ortik etortzen da ezintasuna. Eta eziña daukaten eun gizonetatik larogeita bat erretzailleak dira. Gero, aje ori isillik gordetzen zuten gizon askok lotsak alde batera utzi omen dituzte eta gaixotasuna senda dezakeeten medikuegana joaten asi dira.

Gaztetu eta sasoian jartzeko botikarik balego bai ederki. Baiña ez dago, eta tabakoari uztea komeniko da, zailla bada ere. Gozatuko bada, sufritu eta iñoren aurrean lotsagarri gelditu bear. Komeria da auxe ere.

Ezin duenak nai izatea
ez da gauza arritzekoa,
baiña edozer gauz sinisteak
badu bere arriskoa.
Pixka bat zartu arren almena
bada estimatzekoa,
gaztetan gorde bear da zerbait,
botika ez da naikoa.

Propagandaren esanetara
ez genduke bear jarri.
Eta uste det orri gaztetan
bear zaiola igarri.
Naiz ta mediku asko ikusi
ta botikak artu sarri,
zartu baiño len ezin duena
gelditzen da parregarri.

1996ko ekaiñak 21

Dana benetan artzen genduelako, edo ez daki zergatik, gazte denborako kontuak ondo itsatsita gelditu zitzazkigun. Orregatik konturatuko nintzan gaur San Luis eguna dala.

Luistarrak giñaneko bizimodua oso lotua zan. Illeroko aitor-tza eta jaunartzeari paso ematen zioten luistarrak, artaldeko ardi beltzak bezela izaten ziran. Ezetzak sekulako indarra zuen orduan. Bat etzala egin bear, eta bestea pekatu zala, sermoia sermoiarene gainean bai etxean eta bai elizan. Askatasunik ezak pena ematen zigun, eta iñoiz arrastotik irten eta parranda bat edo beste egin ere bai. Baiña errespeto pixka batekin, errespeto aren erdia

lotsak edo bildurak emandakoa bazan ere. Guk ezer gutxi gene-
kien, eta errezen menderatzen gintuzten. Oraingo gazteak asko ikas-
ten dute eta asko dakite, eta guk izan ez genduen bezelako aska-
tasuna daukate. Ikusten dutena besterik ez dute sinisten, askok
beintzat, eta eskubide guztiak dauzkatela uste dute. Orregatik egi-
ten dituzte egiten dituztenak. Ala ere, ez daukate gusto guztiak,
ez. Asko jakin arren, bear aiña ezaguera eta esperientzi ez dauka-
te, eta askatasunak okerreko bidera eramaten ditu bein baiño geia-
gotan. Gure gazte denborako lotutasuna geiegizkoa zan, baiña
aren antzeko pixka bat ez litzake gaizki etorriko.

Kontu zaarrak!, esango du norbaitek. Baiña ez pentsatu
orain entzuten diran guztiak pozgarriak diranik. Espaiñiako esta-
duan, ea gu ere barruan gaude nai badegu eta ezpadegu, amalau
urtetik ogeita laura bitarteko milla gazte eta geiagok iltzen dute
bere burua, urtean. Iñork eztitu beartzen elizara joateko. Askok ez
dute jakingo aitortza zer dan ere. Ez daukate gaupasa egiteko
oztoporik, eta edanean pasatzea ere ez da lotsagarri, leenago
bezela. Nai duten guztia egiten dute, baiña ez dira gustora bizi.
Zaarragoen esana egitea burua makurtzea dala usteko dute, baiña
munduko berri zerbait dakitenen aolkuak alkohola baiño obeak
izan ditezke. Batek besteari aizea eman eta besteak egiten dutena
egiten duenak ez du bere burua estimatzen, baietz uste badu ere.

Gaur ez da ordea San Luis eguna bakarrik. Uda ere gaur asi
da. Batere suerterik degula, egun politak pasatzeko garaia bada-
tor. Zer komeni zaigun pentsatu, eta ea kutizi batzuk betetzeko
aiña izaten geran. Dana ezta pekatu. Bere neurri batean bizitzen
jakin ezkeru, bizitzak eskeintzen dituen aukerak alperrik galtzea
dala pekatu esango nuke nik.

Beste iru lo egin ezkeru
degu San Juan eguna,
Segura eta Segurakoen
zaindari eta laguna.

Esango nuke zorioneko
erria dala Segura.
Arretaz gorde ditu euskera
eta lengo zenbait oitura.

Au bai dala santua,
askok estimatua
biotzean daukaguna.
Txoko polit au maite izaten
lagun egiten diguna.

Emen San Juan jaiak,
dira festa alaiak
atsegin baten modura.
Bide luzea ez da egongo
Seguratakan zerura.

Oraintxe ere egun ederrak
badatozkigu aukeran,
uda alai bat igarotzeko
bakoitzak al duen eran.
Gaur udak asiera,
etzi festak sarrera...
Ea ondo asten geran,
sua piztu ta salto egiñez
San Juan egun bezperan.

Nola Segura txikitandikan
oso ezaguna detan,
oraindik sarri egon izan naiz
berarekin amesetan.
Nunaitik ikusita
ain da toki polita,
zoragarria benetan!
Ezagutzea merezi du ta
etorri San Juanetan.

1996ko ekaiñak 28

Garagarrilla edo ekaiña ia joan bazaigu ere, pixka bateko uda badaukagu oraindik, eta onek poza ematen du. Nai duenak eguzkia artu, eta nai duenak itzala gozatu edo uretan preskatu batzuk artu. Udak danetarako aukerak ematen ditu. Itzal eder batean lasai-lasai zerbait entzun edo irakurriz, alde guztietako berriak jakiteko ere garai polita da. Ez da errez entzundako guztiari antzematen. Baiña zer pentsatua ere ona da. Bestela bizitza aspergarri litzake.

Berri batzuek diotenez, emendik amabost bat urtera, uri edo ziudade aundientzat arazorik txarrena edateko urik eza izango omen da. Lurrak ematen duen uraren erdia alperrik galtzen degu. Munduko jendetza izugarri ugaritzen ari da, eta edateko urik ezak sortzen dituen gaitz, izurri eta abar, bizitzeko lanak izango dira aurrerantzean. Jende asko izateak ezin bizia sortu dezake, batzuen

ustez. Beste batzuek, alare, European bear baiño aur gutxiago jaiotzen dala esaten dute. Orretzaz gaiñera, gero lanik izango ez dan bildurrez, dirua aurreratzeari eman omen dio jendeak. Egia esan, ez daukate suerte txarra. Onela bagoaz, lanerako jenderik ez da izango aurki, dirua kastatzeko ere ez. Eta jendea urritu eta kastua murriztu, orrela lanik ezin sortu. Munduko jakintsuak badaukate burua zertan nekatu, aurrera egin bearrean atzera egin ez dezagun.

Baiña danak ez daude lotan. Lurralde beartsuetan gaizki dabilta jende geiegi dagoelako, eta nazio aurreratuetan asi dira neurriak artzen, orrelakorik gerta ez dedin. Europako nazio aberatsenetako bat Suedia izango da. Eta an asmatu dute sistima polita jendea geiegi ugaldtu ez dedin. Lan eske joaten diran emakume gazteak, lanean asi eta bi urtean aurrik ez dutela egingo itzeman bear dute, eta papera sinatu gaiñera. Lana ematen dutenak ez dira itzetan piatzen, itxura danez. Orratx komeriak. Toki batzuetan, aur gutxi jaiotzen dala eta zeñek lana egiñik ez ote dala izango. Besteetan, dagoen baiño jende geiago nai ez eta aurrik ez egiteko. Zeñek antzeman?

Au dana diru kontua izango da, noski. Errialde batzutako dirudunak aur asko jaiotzea naiko dute, langille eta serbitzari asko izan dedin. Gizona ere merkatu egiten baita ugaltzen danean. Beste toki batzuetako nagusi diranak berriz, nazioan dauden onsasunak ez dituzte geiagoren artean banatu naiko, eta frontierak isten saiatzen dira, gure garaiak bezela aurrik ekartzera Parisa iñor joan ez dedin.

Itzalean lasai gaudenean pentsamentu xebreak etortzen dira batzutan. Eta auek ere alamodukoak izango al dira. Baiña noranaira joaten gerala ere, ez al degu diruarekin topo egiten?

Al dunak beti eman izan du
komeni zaion ordena,
eta askorik ez dakienak
egin bear al duena.

Onela nork du ona ta txarra
aukeratzeko almena?
Emen bakoitzak pentsatu bear
zer dan beretzat onena.

Gizonak ez du zertan egonik
bere bizitza guzian
maltzurragoak diran batzuek
ipiniitako esian.

Gosea eta gaitzaren mende
nai eta ezin bizian...
Miseriaren kate gogorrak
iñola ezin ausian.

1996ko uztaillak 5

Azkenaldi onetan isillik dago, baiña akunpunturak berebiziko bolara izan zuen. Orratz berezi batzuen zulatuak artzea naiko zala uste genduen iñun diran gaitzak eta ajeak sendatzeko.

Txinarrak ez dira makiak beren gauzak saldu nai dituztenean, eta propagandarik asko egin zioten bere asmakizunari. Baita guk sinistu ere. Sinistu, edo aitzakiak utzi eta ondo bizi naiak bul-tzata, txinosen orratz-zulatuak artutako asko izan da beintzat gure artean. Izan ere, ondo ez dagoenak sendatu nai izatea bidezko da, eta ez dago zer esanik. Guk txinarrak geu baiño gutxiagotzat eduki izan ditugu beti, eta orretan oker geundela esango nuke. Iñor baiño geixeago geran uste orri zumua ederki atera diote txinarrak. Akupunturaren aldeko propaganda egiten abillak izan dira. Bat baiño geiago sendatu ere egingo ziran, bearbada, erre-medio orrekin. Baiña gu akunpunturari dirua ematen aritu giñan bitartean, txinarrak emengo botikak erosten zituzten, emengo diruarekin. Nork esango du ez dirala bizkorrak?

Baiña gaiztoak diranik ere ezin esango degu. Lana eginda irabazitako diruarekin komeni dana egitea ez da pekatu. Alabaiña, txinarren jokabideak zer pentsatua ematen duela uste det. Aiek baiño aurreratuago bizi generala, eta aiek baiño zerbait geixeago generalakoan egoten gera. Aiek baiño geiago begenek bezela, eta bitartean, orratz-zulatu batzuen truke guk egindako botikak erosten dituzte eta geuri kendutako diruarekin, gaiñera. Kurruku beti goitik joaz ibilli gabe, noizean bein burua pixka bat makurtuta gure ingurura begiratzea ez al genduke obe? Orrela ikusiko gen-

duke beste batzuk nola bizi diran eta nola moldatzen diran bizi-modua ateratzeko. Eta ori ikustearekin uste baiño geiago ikasiko genduke, bearbada. Eta ikastea oso ona da.

Ikusiaz ikasteko oraintxe datorkigu aukerako garaia. Maiatzaren bukaeran izan ziran kuarta denborak, eta eguraldi beroa gelditu zan. Inñun diran iragarpen eta pronostiko guztiak il onetan bero egingo duela esaten dute. Opor denbora asi da, eta itxaropen oiek danak txinarren orratz-zulatuak bezela aizeak eramaten ez baditu beintzat, toki eta jende ezezagunak ikusteko aukera izango degu. Zerbaitek ondo irtetzea nai danean, asiera ona eman bear omen zaio.

Ez aaztu, bestalde, datorren igandean San Fermin eguna dala. Biar eta etzi Iruñan egurastu batzuk artuz asiera polita eman genezaioke udaldiari. Alegiñak egin beintzat.

Gure ustez txinoak
bai atzeratuak!
Baiña ez dira oiek
buruz ain lotuak.
Gure diruz ordaindu
botika kastuak,
ta ordaiñetan eman
orratz-zulatuak.

Iriparrak ez dira
beti seguruak.
Txinako jende danak
ez dira eruak.
Ara zer egin digun
ango aingeruak:
orratzez zulatu ta
atera diruak.

1996ko uztaillak 12

Edozein berri-paper eskuetan artzen degula, ezkontza-auste edo dibortzio kontua pranko irakurtzen degu. Eta orrelakoak edozein gizarte-maillatan gertatzen dira. Ez dira aberatsak bakarrik alkarrekin asarretu eta sobananatzen. Unibertsidadeko irakasle batek kontatu digunez, arrokeriak eta zurkeriak zer ikusi aundia dutela esan diteke. Ezkondu ziranean, senarrak irabazten zuena-

rekin ordaintzen zituzten etxeko kastuak. Baiña, alako batean emaztea asi zan lanean, eta senarrak baiña geiago irabaztera iritsi zan gaiñera. Eta ez omen zuen nai izan familiko kastuak erdibana egiterik, baiña etxeko lanak bien artean egin bear zituztela aillegatu zion senarrari. Ezkondu ondorengo maitasunean eta elkartasunean nola sinistu diteken galdetzen du irakasle onek. Arrazoi pixka bat badaukala esango nuke. Azkenean, ezkontza autsi eta bakoitza bere aldetik bizi dira.

Gauzak naiko garbi esan ditu. Ezkontza, sal-erosketa edo negozio bat da, zenbaitentzat. Eta sal-erosketa onetan arrokeriak eta zurkeriak zer ikusi aundia daukala begien bistan dago. Diru geiena irabazten duena arrotu egiten da. Senarrak bakarrik irabazten badu, ez ditu aintzat artzen emaztea eta emaztearen lana. Bere ustez, senarra da etxeko nagusi, eta emaztea, neskame. Seme-alaben eta senarraren ardura, etxeko garbitasuna, erosketak, plantxa, otordua prantatu eta beste lan asko emaztearen esku izaten dira. Eta ez diote orri baliorik ematen zenbait senarrak. Dirurik ezak asarretuerazten gaitu. Diruak arrotu, eta zurkeriak ere beste ainbeste. Nerea neretzat eta zurea erdibana. Berdintasun koskorra da ori.

Gu dotriña ikasten ibilli giñanean, baziran zazpi pekatu nagusi deituak. Leenengoa arrokeria zan; eta bigarrena, zurkeria. Dotriña pikutara bidali genduen, edo ez dakit nola esan. Eta ez dakit, ba, orrekin zer irabazi degun. Ezkontzak maitasuna bear du, biziko bada. Eta maitasunak bizirik iraungo badu, bere inguruan azten ziran zurkeria, zabarkeria, inbidia, alperkeria eta orrelako belar txarrak zuztarretik atera eta sasira bota bearra dago. Leen esan dedan bezela, ezkontza-auste asko gertatzen dira eta nunai gaiñera. Zenbat naigabe sortzen ote dira ortik?

Urtearen buruan diru pixka bat aurreratu badegu, kastatzeko garai ederra etorri zaigu. Baiña ez asi senar-emazteak bakoitza bere aldera tiraka. Kastatu bion artean eta uda ederki pasatzeko modua egin. Orrela, datorren urtean beste ainbeste egiteko gogoia

sortuko zaizue eta orrek asko balio du. Bizi egin bear da emen, eta arrokeria baiño pazientzia askoz ere lagun ohea da orretarako.

Danok umillak gera ezkondu
eta bizitzen astean,
baiña kukurra irtetzen zaigu
txanpon batzuk ikustean.
Arrokeriak zer ikusia
badu ezkontza-austean...
Oilloak ere oillartzen dira
dirua irabaztean.

Zurkeria ta lukurkeria
txarrak dira guztiontzat.
Ta familian ezin litezke
iñolare artu ontzat.
Etxean sartzen diran altxorrek
dira etxeko danontzat,
eta ez: nere danak neretzat
eta zureak biontzat.

1996ko uztaillak 19

Begiak ondo argituerazten ditu goseak. Ego Amerikako nazio askotan gosea dute maixu, zoritxarrez. Eta ango jendeak begi argiak dauzkala dirudi. Ecuador-eko nekazari beartsu baten emazteak iru aur ekarri omen ditu mundura. Bat ekartzeak naiko lan emango ez balu bezela, iru batera, alajaiña! Nekeak neke, datozenean onartu egin bear. Etxean lan aunditxoa izango zan, eta klinikara joan omen zan emakume ori. Ala, aurrak jaio ziran, ama sendatu ere bai, eta etxera eramango bazituen, klinikako kastuak ordaindu bear. Eun eta berrogeita amar milla pezeta inguru ori zan, guztia. Emazteak aurrak egin bai, baiña senarrak ere zerbait egin bear, ba. Eta kastuak ordaintzea egokitu zitzaion. Baiña dirurik ez, gizarajoak. Klinikako zuzendariak begiak argi, eta baita artzekoak kobratzeko sistima polita asmatu ere: zorrak ordaindu arte ezin zitezkeela aurrak etxera eraman. Aurtxo bat enkargatu bazuen ere enkargatu, eta iru etorri, alafede! Ez dio lan txarra jarri oraintxe bere buruari.

Baiña emaztearena okerrago da oraindik. Aren neke eta sufrikizunak esker ohea merezi zuten, noski. Toki onean gelditu

dira aren ilusioa eta poza. Bere aurtxoak laztantzerik ere ez, balio duen bakarra dirua balitz bezela. Izan ere, zeïnek utziko ditu bere umetxoak edozeiñen eskuetan, orain entzuten diranak entzunda? Pentsatzen jarrita ere, ondo mundu biurria eta maltzurrian bizi gera. Dirurik ez daukaten aitak eta amak Jainkoak emandako umeekin ere ez dute agintzen. Denborak gaitz asko sendatzen omen ditu, eta gosea eta ezin bizia ere ezkutatuko al ditu. Noiznai da garaia.

Gure artean ere badago zer konpondua, baiña asko baiño obeto bizi gerala ere egia da. Eta bearrean daudenekin aaztu gabe, tokatzen zaigun moduko udaldia igarotzea ere bidezkoa da. Danok ez gera urrutira joan zale. Bertan ere badauzkagu toki ego-kiak eta saia gaitezen une atsegiñen billa. Toki paketsuetan atse-denaldi batzuk bearrezko zaizkigu. Aztiri gaiñean daukagu toki auetako bat. Bertako zaindari Santa Marinaren eguna atzo bazan ere, gaur illunabarrez, biar eta etzi, festa apalak gogoko dituzte-nak izango dute zer ikusia. Gaez pagopean bertsoak entzunez parre algara batzuk egiteko aukera, egunez bolariak, dantzariak eta abar. Benta-Leor eta Aztiri erretregia ere an daude jatetxe egoki askoak, Aztirira dijoaztenak goseak eta egarriak penatu ez ditzan. Pakea, umorea eta alaitasuna eskeintzen ditu Aztiriak estuasunik gabeko egun lasai auetan. Mundu biurri oni noizean bein bizkar emateko bear bezelako unek.

Diru goseak okertu gaitu
ta ezin gera zuzendu,
baiña nolako alajak geran
bai ederki nabarmendu.
Moldadu degun mundu maltzurrak
naiko bildur ematen du...
Jainkoak eman aurtxoak eta
gizon biotz-beltzak kendu.

Esango nuke gure mundu au
okertu dala erabat.
Eta gu ere nastu gerala
mundua nastu dan ainbat.
Oporraldia izan dezagun
atsedentzeko festa bat,
ea bizitza nola zuzendu
pentsatzen degun pixka bat.

San Joakin eta Santa Ana eguna gaur. Eta aurki, San Inazio. Egun ederrak dira. Gizon eta emakume ona pranko izan da mundu onetan. Eta aiek zintzoak izan ziralako emen gabiltza gu orain, jai eta festaartetik irten ezinda. Ordizira eta Azpeitira joan besterik ez dago.

Oiek orrela dirala, oporrak badatozkigu berriz ere. Eta danak ez dira asarre izango, garai onek bere lanak ematen baditu ere. Inbidi pixka bat ere sortzen zaigu tartean, eta geure buruari ezin utsi izaten diogu. Jendearen esanari asko edo geiegi begiratu ere bai, askotan. Jendearen esanak kezkatzea gure bizimodua iñoren eskutan uztea bezelatsu da, noski. Nolakoak geran, eta zuzen ala oker gabiltzan jakiteko, jendearen esanari begira egotea akats aundi dala diote sikologoak. Ala bear danean ezetz esaten ere jakin bear dala, eta norbaitek laguntza eskatzen badigu, al deguneraiño ari lagun egitea dala onena. Zeiñek zer esango duen bildurrez, komeni zaigun bezelako bizikera ez egitea, izugarritzko ankasartzea dala.

Gaur eguneko bizimodu korapillotsu onek etsedenaldiak bear ditu. Eta orregatik, oporrak artea komeni zaigu, ez beste batzuek ere artzen dituztelako. Komeni zaigulako baizik. Mendan edo itsasertzean atsedenez eguzkia arteak ez du kalterik. Oporretatik kolore sanoarekin etortzea gauza ederra da, baiña al degun baiño geiago eginda poltsa erabat zimurtuta etortzen bagera, ondorengo illabeteak ez dira gozoak izango. Sikologoak arrazoa daukate: jendearen esanari jaramonik ez egin, eta komeni zaiguna egin eta kitto! Orrela biziko gera ondo.

Opor denboran toki berriak eta jende arrotza ezagutzea oso polita da. Baiña arriskuak ere baditu orrek, eta kontuz ibilli bearra dago. Inglaterrako mediku batzuek esan dutenez, zenbait diskoteka eta antzeko tokitan alkarri musu ematea eta batek beste laztantzea arriskutsua omen da. Dantzaleku oietan ikusten

omen dira mareatzen diran gazteak. Eta meninjitisa sortzen duten xomorroak izan omen ditezke txorabiatze ori sortzen dutenak. Ain zuzen ere, musu ematea eta eztula omen dira gaitz bildurgarri ori itsasteko biderik seguruenak. Egia esan, komeria da auxe ere. Ainbeste diskotoki, ainbeste dantzaleku, eta oietan ere kontuz ibilli bear! Ez dago emen arantza gabeko arrosarik. Ez orixe!

Beno, oporretara erritik kanpora zoaztenok, ondo ibilli, eta atzera berriz ere etorri illaren azkenean. Zuen etxean eta errian zai egongo dira, emen ez da iñor sobratzen-eta.

Adimena ta borondatea
ekarri mundu ontara,
eta alare jarri oi gera
besteen esanetara.
Saia gaitezen bizi izaten
komeni zaigun erara.
Geranak eta geuk nai deguna
izango gera artara.

Opor denboran sortu ditezke
ez dakit zenbat kutizi,
eta lagunak ere tentatu
oi gaituzte bizi-bizi.
Al daneraiño pakean beintzat
eta adiskide bizi,
baiña kontuan eduki beti
etxea dala lenbizi.

1996ko abuztuak 2

Garai onetan urtero bezela, erririk geienak utsik daude. Badirudi gure ametsa kolpe santurik egin gabe denborapasa ego-
tea dala. Geldi dagoena etsaiak zirikatzen omen du ordea. Eta
deabruak tentatzen banau, nik ere lanak ematea balitekela pentsa-
tu eta irakurtzeari eman diot. Auxe omen da, gaiñera, oporraldian
egin bearreko bat: irakurri.

Kontu zaarren artean aztarka nabillela jakin dedanez,
Euskalerrian orain arte aurkitu dan gizaki-arrastorik zaarena,
emakume baten iztar ezurra da. Ezur orrek berreun milla urte bai
omen dauzka, gutxienez. Ortik pentsatu gizakia noiztik dabillen

gure lurralde onetan. Gure asaba zarrak, arkaitz-zuloetan bizitzen omen ziran antziña. Kueba zuloetan, alegia. Artean ez baitzekiten etxeak egiten. Orretarako erremintarik ere etzuten izango, noski. Burua bear bezela argitu gabe edo ondo esnatu gabe zeuden gaiñera. Eta nolarebait bere gorputzak babestu bear, otzak eta bus-tiak penatuko ez bazituen. Udan ondo ibilliko ziran, baiña etzan giro izango neguan. Eta ori bakarrik izan balitz, edo pakean bizitzeko modua izan balute, utsa. Artzak ere arkaitz-zuloetan babes-ten ziran, eta aiekin burruka egin bear arkaitz-zuloan aginduko bazuten. Batek baiño geiagok bizia galduko zuten artzaren atza-parretan.

“Gizonaren bizitza, lur gaiñean burruka”, esaten dute liburu santuak. A zer nolako egia. Mundura etortzearekin batera asi zan gizona burrukan. Leenbizi, pistiekin. Eta gero, alkarrekin ere bai, seguru asko. Arkaitz-zuloak bezela, inguruko eizeak eta gaiñerako jakiak ere danak naiko zituzten, eta bein baiño geiagotan mutur joka egin bear ko zuten biziko baziran. Indartsuenak eta lotsagabeenak izango ziran nagusi orduan ere. Aul samarrak, al zuten bezela moldatu bear.

Beste gauza asko aldatu badira ere, jokaera onek ez dirudi aldaketa aundirik izan duenik. Artzak mendi zuloetan bizi dira oraindik. Guk menditik alde egin genduen, baiña ainbeste milla urte pasatuta gero, burrukan jarraitzen degu. Oraindik ez gera konturatu bizi geran baiño askoz obeto bizi gindezkeela. Noizbait konturatuko bagiña alkarri arrika ematen ari gerala, andik aurrera asiko giñake, pakean bizitzen. Uraxe mundua konpontzeko bide-rik zuzenena. Baiña arkaitz-zuloetako aien antzeko gizakiak badaude oraindik, zoritxarrez. Batzuek premi gorrian bizi diralako, eta beste batzuek asetzen ez diralako, orain berreun milla urte asi genduen burruka ez degu amaitu. Baiña ez degu etsi bear. Beste ainbeste urte pasatzerako gizona sendatuko da, bearbada. Bestela, beretzat kalte.

Opor denbora ematen zaigu
lan egiñaren trukean,
illabetean bederik danok
bizi gaitezen pakean.
Abuztua da eta ez asi
geiago nai ta nekean,
iñola ezin ase diranen
antzera beti eskean.

Ondartzan edo mendira joanda
artu lasai eguzkia,
opor denboran askorentzako
ori da gauz egokia.
Etzanda egon nai dunak artu
itzal batean tokia...
Ibilli zale diranentzako
laister dator noiz jeikia.

1996ko abuztuak 9

Abuztua, urtean egindako lanaren emaitza jasotzeko izaten zan garai batean. Orain, nekearen ondorengo atsedenerako, aberatsak bezela bizitzeko, penak aazteko eta tristurak botatzeko izaten da. Baiña ez dago zorion osorik emen. Donostira joaten geroan, danak festa betean bizi dirala iruditzen zaigu, baiña aurten oso triste omen daude. Amerikan bada Tina Turner izeneko artista edo kantari oietako bat. Artista orrek oso zango politikak dauzka. Eta abuztuan Donostiko Anoetako belodromoan kantatzekotan zan, baiña ez dala etorriko abisatu omen du. Auxe ere bada, ba! Donostiarrak alako zango politikak ikusi gabe gelditu bear. Sekulako disgustoa omen daukatela jakin det.

Onela esanda, txorakeri utsa dala dirudi. Baiña pixka bat pentsatu ezker, badu bere kakoa. Pantorrilla politik gogoko dituztenak belodromoan ez bada Kontxan ikusiko dituzte. Baita Ondarreta edo Groseko ondartzan ere, politik eta asko gaiñera. Baiña Anoetako sarrera-saltzailleak, eserleku erakusleak, gozo saltzailleak, edari saltzailleak, tabako saltzailleak eta nik ez dakit zenbat langille soil, zangoei begira egoteko astirik gabe sos batzuk irabazteko lana egingo zuketenak egun aundia galdu dute. Anoeta bete-bete egingo zan seguru asko, eta jaialdia askorentzat irabazbide izango zan: Iberdrolak kilovatio pillla salduko zuen,

Telefonika etzan atzean geldituko... Oietaz gaiñera, trenak, autobusak, taxiak eta abar, zenbat lan egingo zuten, zenbat gasolina erreko zan, eta abar eta abar. Orratx nolako galerak neska kantari bat Donostira etorri ez dalako.

Pentsatzen jarrita ere, pantorrilla politak edukitzeak ez du gutxi balio. Kantatu ere ondo kantatzen omen du, bai. Baiña ezer askoren bearrik ez dagola esan diteke jendea mugierazteko. Beste alde batetik begiratuta ere, etxebizitzak, dirua, sal-erosketak eta negozioak denak alkarri lotuta daude, noski. Bistan dago. Baiña bizimodua erabat korapillatu degu, eta utsa bear da irabazi asmoak galera biurtzeko.

Tina Turner mundu guztian ezaguna da, bere edertasuna eta aotsa erakusten. Irakurri dedanez, datorren illean Bartzelonara omen dijoa kantaldia ematera. Egazkiñetako langilleak ere lana bearko dute, eta kutizia bete nai dutenak badakite nora joan. Artu egazkiña Ondarribian eta Bartzelonara. Kastuak kastu...

Uda garai au ona izaki
buru asko arintzeko,
baiña alaxe komeni alai
bizi nai dutenentzako.
Esan diteke asko gerala
txoriburuen antzeko,
bi pantorrilla asko baitira
bazterrak endreatzeko.

Zango liraiñak nun aurkituko
bizi danak egunero
asko daude ta ikusko ditu
bereala edo gero.
Orrekin gaizki egiten danik
gaur iñork ez du espero,
iñolaz ere ez pantorrillak
politak izan ezkerero.

1996ko abuztuak 16

Auntzak mendira nai izaten duela dio esaera zaarrak. Mendian aukera geiago izaten baitu bere pikardiak egiteko, sasi bazterrean sastraparen bati lotuta egonda baiño. Erri txikietan jaio eta bizi giñanok ere maite izaten degu jaioterria. Erri txikietako

bizimodua patxaratsuagoa iruditzen zaigu uri aundietakoa baiño. Jaioterriaganako maitasuna ez da itzaltzen, bestalde. Bertan bizi giñanean baiño indartsuago nabaitzen degu orain kanpoan bizi geranean. Neri ori gertatzen zait Zeraiñekin.

Izurrite batean lagundu ziolako artu omen zuen Zeraingo erriak San Roke bere zaindari. Txikitandik “San Roke, lagun zai-guzu izurri eta gaitzetan”, kantatu genduenok ez ba aaztu zeraiñekin, gaur San Roker eguna da-ta. Baiña ni bakarrik ez naiz Zeraingo erriari loretxoak eskeintzen dizkiodana. Urrutiko jende askok ezagutzen du, eta toki askotan entzuten da Zeraiñen berri. Kazetariak ere noiznai egiten dituzte Zeraiñen gorantzak. Eta auetako batek esan du, denbora asko baiño leen, Euskadi ezagutu Zerain dalako ezagutuko dala. Gutxi al da? Zeraingo erria ikusi eta arrituta geditutako norbegiarrak bai omen dira. Ortik pentsatu zenbat tokitako jendeak ezagutzen duen.

Gure garaian erri guztietan izaten dira aldaketak. Zeraiñen ere bai, noski. Baiña egin diran berrikuntza guztiak ere ez diote bere nortasuna galduerazi. Erri berri bat ematen du, baiña zaarra zanean bezelakoxea eta aren inbidirik gabea. Orain irurogei urte bezelaxe eta orduan aiña egiten da oraindik ere euskeraz. Aldaketak onela egitea zailla bada ere, zeraindarrak ederki asma-tu dute. Orretan maixuak dira. Nola erritarrak ala kanpotik etor-tzen diran bisitariak, danak gozatzeko moduko magal zoragarri biurtu da Zerain. Une batzuk, edo egun osoa bertan igaro nai dutenak bear dituzten serbitzuak ere eskeintzen digu, dagokion maillan. Plaza txukun eta argia, bere museo eta guzti, inguru zoragarriak, jatetxe egokia, eta sagardotegia ere bai azkenik. Euskalerrria ondo ezagutu nai duenak Zerain ezagutu bear du.

Zeraindarrok xaguak omen gera. Gure erria ikusita zerbait esan diteke. Bere kabia egiteko iñun diran bigungarri ederrenak biltzen ditu xaguak, eta orrelaxe egin dute zeraindarrak ere erria apaintzeko. Eta ez dira orretan geldituko Aizpeko minatan burni-arria urtzen zuten labe bikaiñak berritzeko asmotan dirala jakin

det. Ikusten nago burnia eramaten zuen tren txikia ere martxan jarriko dutela oraindik! Jarraitu orrelaxe, zeraindarrok. Erri txikia dala, eta zer?!

Zeraindar izan utsa badala
gizon batentzat lain gradu.
Ori lenbizi entzun nuela
bada makiña bat ordu.
Ala ta guztiz ez da naikoa
naizta portatu ondradu,
edo ejemplo ona ematen
ibilli mundurik mundu...
Zeraindar ona izan nai dunak
bolatan jakin bear du.

Zeraindar danok maitatzen degu
jaioterria, alegin,
naiz eta bizi bearrez andik
gazte giñala aldegin.
San Roke jauna, orain nai dizut
bertsotan otoitz bat egin:
arren ta arren etzaitzela
sekulan aztu gurekin,
euskal oituren gordelekua
Zerain beti izan dedin.

1996ko abuztuak 23

Mundu au baiño leku ohea bai omen da. Baiña ori esaten dutenak aruntz joan baiño emen egotea naiago dutela pentsatu izan det, al duten artean beintzat. Asko dakitenak ere, aspalditik ari dira lanean gizonaren bizia luzatu nairik. Al dan artean emen bizi, eta osasun onarekin bizi ere. Ori bidezkoa da gaiñera. Iñork ez du bere buruari arrika emateko bearkizunik. Gaixoak sendatzeko eta bizia luzatzeko alegiñak egiten ari dan jakintsu batek esan du, beste urtebete barru gure gorputzean zerriaren puskak txertatzeko modua egingo dala. Zerriaren biotza omen da onena, bear izan ezkeru, gure gorputzean txertatzeko. Gurekin denborarik geienean bizi dan aberea bera da gaiñera.

Ez omen dago oso argi jaun orrek zergatik itz egin duen onela. Ainbeste denboran alkarren lagun izan geralako, zerriak gure antza artu duelako, ala zerriaren antzik geiena degunok geu geralako? Itz auek entzun zituzten ezkeru kezka ori burutik kendu

ezinda bizi diranak bai omen dira. Gauza guztiak bezela, pixkana-pixkana aldatuz goaz, eta zerriaren biotza txertatzen badigute, ez ote gera leen baiño zerriago biurtuko? Askori ez die onek parregurerik ematen. Zuzentasuna, alkarrentzako errespetoa, anima badaukagula pentsatzea eta orrelakoak aaztu ezean, or nunbait ibilliko giñake, naiz eta zerriaren biotza eduki barruan. Baiña gizatasuna galduta, deskuido santuan kurrinkaka eta uxarrean asten bagera, zeñek burutuko du gurekin?

Orain arte pixka bat bederik aurrera egin omen degu, baiña atzeraka asiko ote geran bildurra dute batzuek. Maitatu biotzarekin egiten degula esan oi da. Eta gure biotza zaartu eta zarrakiatu zaigulako zerriarena jartzen badigute, artalea geiago maitatuko degu batek bestea baiño. Gure jakintsuak burua zainduko al digute beintzat, bestela laister gera denok pentsu-zakuaren atzetik. Denbora luzean eta osasuntsu, baiña burua sano degula bizitzeko moduan egingo al dituzte txertaketa lanak, bestela ez dakit zer atarramentu atera bear degun. Nik esan gabe ere jakingo dute orrenbeste, eta ez gaitezen geiegi kezkatu.

Biotzak biotz, ezin aaztuko degu gaur San Barolome bezpera degula. Lagun onak errez egiten diran erria da Zegama. Eta beti bezela festa alai ta umoretsuak opa dizkiot ango jende jatorrari. Egurastu on bat artu dezatela danok, osasun ederrarekin. Orixe eta geiago merezi dute.

Len entzuten zan Zegama zala
gazteentzako zerua,
ango musikak alaitzen baizun
erria ta ingurua.
Baiña jarraitzen badu izanez
festa leku segurua,
oraindik ere lengo lepotik
edukiko du burua.

Egun auetan zegamar asko
jardungo dira kantari,
San Bartolome Arbelokoa
beren zaindari jaunari.
Eta nik otoitz egiten diot
Aizkorriko kurutzari:
zerutik lagun egin deiola
Zegamako erriari.

Denborak ez luke bukatu bear gustora gaudenean. Baiña ainbeste maite degun oporraldia amaitu zaigu, abuztua bukatzera doan bezelaxe.

Uda garaian zenbait familitan izaten dira gorabeeratxoak. Gazteak oporrak etorri zai egoten dira derizkioten bezela egun batzuk pasatzeko. Aitak eta amak bazter askotara begiratu bear izaten dute ordea. Danak berdin pentsatzen ez eta ortik sua pizten da askotan. Ala ere, alkarrekin itz egiteko beta eta pazientzi apur bat artuko bagendu, oker asko zuzenduko genituzke. Gurasoak bere agindu naiari eutsi nai badiote, eta seme-alabak mutturra zimurtu eta itz egin nai ezta jartzen badira, akabo. Famili artan ez da izango gozotasun aundirik. Batek bestearekin konfiantza asko ere ez. Kontsejuak eman zakartasunez ematen dituen gurasoak agintearen zati aundia galtzen du, eta gazteak telebista ikustera alde egiten dute. Familiko arazoak ez dira konponduko orrela. An ez da ezertarako astirik izango. Ez bakoitzak bere iritzia emateko, ez alkarrekin garbi itz egin eta konpontzeko. Eta pozaldietan alkarrekin parre egiteko gutxiago. Nolanai ere, oporrak artu eta pittin bat sakabanatzea ondo etorriko da orrelakoetan.

Oporrak bearrezko dirala begien bistan dago, noski. Bai gurasoentzat, eta bai seme-alabentzat ere, urteko erremiñak gozatu eta burua lasaitzeko. Eta ez dira eguzki-kolore ederrarekin kalean luzitzeko bakarrik. Oporrak, familiko bakoitzak zer pentsatzen duen argi eta garbi esaten ikasteko ere balio dute. Opor kontua gai egokia izan diteke familian alkarriketa sortzeko. Ez dakit oni duen garrantzitik ematen diogun, baiña ez dago esaterik ere familian ots aundirik atera gabe eta besteen iritzia errespetatuz itz egiteak zenbat mesede egin lezakeen.

Ez dakit ondo ala gaizki, baiña atzeratuak esaten diegun oietako neska gaztetxo batek lezio polita eman zidan leengo batean. Taillarren batean lana egiten du, eta oporrak artzeko zoratzen

zegoen. Baiña berriz ere lanera joateko etsian. “Jateko dirua bear da, eta dirua irabazteko lana egin bear”, esan eta lasai gelditu zan. Neska aren itzetan ez ote ziran agiri bere gurasoak pazientziz eta maitasunez emandako erakutsiak?

Brinkolan San Agustin jaiak ospatzen ari dira egun auetan. Orain urte asko eliza berritu zutenean San Agustiñen irudia bear, eta Azpeititik San Nikolasena bidali omen zuten elizan jartzeko, San Agustiñena zala esanda. Brinkolarrak bapo bizi dira, eta bi santuen laguntza izango dute, seguru asko.

Brinkolatarrak moldatzen dira
bakoitza bere lekuan,
ezagun dute ezeren kezkiak
ez daukatela kolkuan.
Denborarikan ez dute galtzen
elizara joandakuan,
San Nikolasi otoitz egiñez
San Agustin dalakuan.

Zeruan lasai parre egiñez
omen dauzkagu bi santu,
bati egiten zaizkan otoitzak
beste santu batek artu.
San Nikolasek brinkolarren
otoitzak zakuan sartu,
eta sobratzen zaizkan ondarrak
San Agustiñi pasatu.

1996ko iraillak 6

Otordu on bati bukaera emateko kafetxo bat artzea bearrezkoa iruditzen zaigu. Baiña ezin esango degu oraingo oitura danik, leengo amonatxoak ere kafea maite izaten baitzuten. Nai aiña ezin artu izaten zuten eta orixe txarra.

Amerika aurkitu ondorean, batez ere Frantziak mendean zeuzkan lurraldeetan izaten zan kafea. Eta Portugalek ere zerbait nai, eta angu erregeak Brasillen zeukan enbajadorea bidali omen zuen frantziarren gobernadoarengana kafe-landare batzuen eske. Enbajadorea gizon bikaiña eta egokia izan, eta bere lanetan abilla. Frantziak kafearen irabaziak beretzat nai, eta gobernadoreak ezezko legorra eman zion enbajadoreari. Baiña gobernadorearen

emaztea etzegoen lo, eta alako gizon bikain eta egokia eskutsik ez bialtzearren, despeida egiterakoan sekulako lore sorta opari egin zion enbajadoreari. Lore sortak kafe-landarez beteta omen zeukan barrua. Eta bereala omen ziran Brasilgo lurrak kafe-landarez beteta. Orra gizon baiña eta egokia izateak zer balio zuen orduan ere. Gobernadore batek baiño geiago. Istoriak ere, enbajadorea gobernadorearekin baiño aren emaztearekin obeto konpondu zala esaten du.

Frantziarrei eskuetatik iges egin ondoren, bereala zabaldu zan kafea Amerikako lurralde beroetan. Mixiolariak ere – batez ere mixiolari euskaldunak – arreta aundia jarri zuten indioei kafea lantzen erakusteko. Ez omen ziran langille purrukatuak, baiña mixiolariak ederki asmatu zuten ango bizilagunei kafe-landareak nola aldatu erakusten. Kafea sartzera joaten ziranean, zer pekatu egin zuten ainbeste kafe-landare aldatzeko penitentzia ematen zieten. Zenbat eta pekatu astunagoak, orduan eta kafe-landare geiago aldatu bear. Amerikan dauden kafe saillak ikusita, indio gizarajo aiek ainbesterañoko pekatuak egiten al zituzten galdeztzen dutenak badira.

Gobernadorearen emazteak jokabide leunagoa artu zuen kafea munduan zabaltzeko. Bai orixe! Enbajadorea ain gizon eder eta egokia ikusita, nola ez egin mesedetxo bat edo beste? Ura ere lagun urkoa maitatzea izango zan, noski. Baiña zertan aitzakiak eman mixiolariei? Aien jokabidea etzan izango gobernadorearena bezain gozoa. Errezatzen erakustea ondo dago, baiña lana egiñez eguneroko ogia irabazten erakustea ere bai. Eta bide batez, naiko kafea artzeko modua egin gaiñera. Denok ez ditugu era berdiñak lagun urkoa maitatzeko.

Mundu onetan suertez betea
izaten da zenbait zaldun
Goi maillan dauden andreak ere
egin izan ditu lagun.

Danekikoa ondo egiten
danok bear degun jardun
Modu batera edo bestera
urkoa maite dezagun.

Al dan guztian mesede egin,
au da gauzik zuzenena.
Ori dalako jatortasunak
ematen duen ordena.

Jakiñagatik au betetzeko
bide ugari daudena,
emen nork daki orretarako
zer dan erarik onena.

1996ko irailak 13

Mutil koskorrak giñala noizean bein joaten giñan Donostira gu ere. Eta funikularra artu eta Igeldora igo ere bai. Ango tiobi-boei begira ez giñan aspertzen. Eta aietan ibiltzeko txanpon batzuk izan ezkeru, ura izaten zan gozarena. Festaegunetan ere ez baizan tiobiborik etortzen gure errietara. Zer ikusi geiago ere izaten genduen Igeldon. Ursula deitzen zioten artz aundi bat an egoten zan alde guztietatik ura sartzen zitzaion burnizko kaiola batean. Tximuak ere egoten ziran Igeldon. Eta aiek politagoak ziran guretzat. Kakauheteak jateko zeukaten abildadea ikusita, arrituta egoten giñan aiei begira. Azala puskatu eta eskuarekin alea aora eramaten zuten, baiña azalik jan gabe. Ori, mingaiñarekin bultza egin eta kanpora botatzen zuten, azkar asko.

Ordutik onera asko aurreratu gera, eta orain ez dago tximuak ikustera Igeldora joan bearrik. Edozein kale bazterretan, koskaren batean eserita pipak jaten ari diran neska-mutikoei begiratu besterik ez dago. Mamia jan eta pipa-azalak prist!, botatzen dituzte aotik, tximuak kakauhete alearen mintza bezela. Pipa-jaleen tokiak nunai ikusten dira gaur. Pipa-azal pilla lurrean badago, ura da oraingo tximu modernoek biltokia. Izan ere, egoten diran tokiak pipa-azalez estalita uzten dituzte, eta orrek narrats itxura aundia ematen dio oitura oni.

Igeldora joaten giñan garai artan, gure leenengo gurasoak Adan eta Eba izan zirala esaten ziguten. Gizon eta emakume guztiak aien ondorengoak, aiengandik etorritakoak gerara. Ala bear bazan ala izango zala-ta, lasai bizi giñan alde orretatik beintzat.

Baiña liburuak irakurtzen-eta asi giñanean nun jakiten degun, asko zekien gizon batek esan zuela gizon-emakumeok tximuen-gandik etorriak gerala. Kontxo, baliteke ori ere. Baiña tximuak baiño zerbait geixeago izango al gera beintzat, eta ezin geiegi kezkatuko gera.

Baiña oraingo pipa-jaleak ikusi eta Igeldoko tximu aietaz oroituta, ez ote daukagu alkarren antz pixka bat? Tximuak kakauhete-azalak lurrera botata bertan uzten dituzten bezelaxe, pipa-jaleak ere azalak lurrera botatzen dituzte, eta ortik aurrera-koa ikusita dago. Tximuak ez dute ikasi kaiola edo dauden tokia garbi gordetzen. Eta aien aldean asko aurreratuta bizi gerala uste degu guk. Baiña baliteke egoten geran tokia ez zikintzen ikastea. Garbia ez da asko garbitzen duena, gutxi zikintzen duena baizik.

Neska-mutil jatorrak
ziran atzokoak,
orobat gaurkoak,
baiña ez pikardirik
egin gabekoak.
Danak ez dira, noski,
kasta berekoak,
tartean badabiltza
biotz onekoak.
Ala ere batzuek
narrats antzekoak.

Artu baldin badegu
gizonen tankera,
egiñez aurrera,
etorri geralako
txarretik onera.
Ez degu joan bear
bide okerrera.
Iñola al badegu
ez egin atzera.
Narrastu ez gaitzen
tximuen antzera.

1996ko irailak 20

Inglaterrako jendea ain futbol zalea izanik, ango apaizak ere zale purrukatuak omen dirala esaten dute. Futbola dala eta ez dala, ango erri koskor bateko apaizak pozez zorutzen omen daude. Orain arte errian jokutzen ziran partiduak debalde ikusten

zituzten, baiña bere talde edo ekipoa diru eskasiak jota omen dago ordea, eta zuzendariak emendik aurrera apaizei sarrera kobratzea erabaki omen dute. Apaizak kopeta beltza jarriko zute-la esan zitekeen, baiña ez, ba! Serrera ordaindu ezean ekipoaren alde errezzatzeko agintzen zietela eta ortatik libre dirala beintzat, eta gustora omen daude orain.

Apaizen lanetako bat errezzatzea izanik, erriko ekipoaren alde errosario bat edo beste errezzatzeak ez dirudi neke aundia izan bear duenik, baiña ala ere dirua eman naiago lan ori egin baiño. Apaizak badakite ondo zer egin, eta ez det uste erriko taldearen alde errezzatzeari utziko diotenik, ezkutuan bederik. Errosario osoa ezpada ere, aitagure bat edo beste jaulkiko dute. Eta gero sarrera ordaintzen badute, orra premian dagoenari bi erataria laguntzeko modua.

Gure etxeoandrentzat ere erakutsi polita eman dute Inglaterrako apaizak. Etzi sartzen gera udazkenean. Uso-eizea puri-purian degu aurki. Bestalde, biar koarta denboraren azkenengo eguna izango degu, eta eguerdian zer aize gelditzen dan jakiteak garrantzi aundia du eiztarientzat. Astea lanean pasatu eta nekatuta egoten dira senarrak, eta gauean aizeari begira egoteko gogorik ez dute izango. Orratx senar eiztaria daukaten etxeoandrentzat aukera ederra egintza onak egiteko. Etzi goizaldera jeiki, aizeak nundik jotzen duen begiratu, eta senarra esnatzen danean, aaztu gabe esan. Erlojuak bi ordu aurreratuta daude, eta goizeko ordubietan isil-isillik jeiki eta dana egiña daukazute. Ez ote du orrenbeste merezi senar gizarajoak?

Dana dala, Inglaterrako apaizak bezela, etxeoandreak dira irabazle orain ere. Errukizko bi egintzaren aukera daukate, alajaiña! Udazken guztian senarrari pazientzia artzeko aukera ez baidute nai duten guztiak izaten. Gure etxeoandreak ainbeste badakite, eta ez dute aukera alperrik galduko, Inglaterrako apaizak bezela ezkutuan zerbait errezzatuko badute ere.

Eiza dala-ta bata bestea
ez da artu bear zakar,
akats txikia da ori eta
obe da babestu alkar.
Pazientzia artu laguntzat,
ez alkarri eman bizkar,
udazkeneko mikatz aldiak
negu goxoa baidakar.

Eiztari eta etxeoandreen
artean dagon burruka
ezin eraman arin bat dala
ezin dezakegu uka.
Udazkenero artu ezkerro
bere senarra musuka,
dudarik gabe emazte arek
zerua seguru dauka.

1996ko iraillak 27

Nai duenak nai duena egiten duen garai onetan entzuten diran berri danak ez dira pozgarriak. Bartzelonan aur jaio berri bat aurkitu dutela zabor artean. Madridenten etxegintzako langille batek plastiko zorroan sartuta zegoen aurtxo bat aurkitu duela zakar ontzian. Galizian, itsasertzeko arkaitzen artean ume jaio berria aurkitu duela arrantzale batek. Bilbon, ertzain batek iru illabeteko aurra atera duela zabor artetik... Ezer ez dakidan arren, garaia baiño leen eta giro txarrean egindako lanaren ondorioak dira, seguru asko.

Baiña gauza auek ez dira an eta orain bakarrik gertatzen. Leenago ere izaten ziran onelako gertakariak, eta ez urrutietan bakarrik. Baita Euskalerrian ere. Gure historian irakurri ditekeenez, orain irureun urte eta geiago dirala ere legezko etzan aur asko jaiotzen zan. Gauzak artaraiñoxe iritsi ziran, Estaduak eta Elizak alkar artuta ainbeste sasiko aur jaio etzedin alegiñak egiteko erabakia artu zutenean. Milla eta zazpireungarren urtearen ondorengo amar urtetan, Gipuzkoako erri batzutan jaio ziran eun aurretatik zortzi, sasikoak omen ziran. Legez kanpokoak, alegia. Eta egoera ari atek isteko Elizak artu zuen neurrietako bat, sei-garren aginduaren edo aragizko pekatuaren kontrako pekatuak biziki salatu eta gogor zigortzea izan zan, historiak dioenez. Eta

orrela izango zan, noski. Oraindik urte asko ez dala ere gerra bizia egiten zion Elizak arazo orri.

Dantzarako zaletasuna ere etzan libratu burruka artatik. Nola libratuko zan, ba, apaizak esaten zuten ez infernuko deabrua ere dantzarien tartean ibiltzen omen zan-eta? Ala ere, apaiz guztiak ez ziran dantza egitea debekatzearen aldekoak, eta ori ere esan bear da. Aita Larramendi jesuita eta euskal idazle jakintsuak esan omen zuen, dantza egitea debekatuta egon zan urte batean beste edozein urtetan baiño sasiko aur geiago jaio zala. Plazan dantzan egiterik ez eta edozein atari edo leku ezkututan egiten omen zituen billerak gazte jendeak. Eta jakiña, illunpetako lana, argitako lotsa. Ez, noski, zer gaizki zegoen eta zer ez argi eta garbi esan izan balitzaie.

Seigarren aginduaren kontrako usaia zuen guztiari eman zitzaion garrantzia eta astuntasuna, eta ori zala-ta ateratzen ziran deadarrak bere frutua eman zuten: emakumeari pekatu-eragille bat balitz bezela begiratzen zitzaion. Orrela irakurtzen da historian. Ez da nik asmatutakoa. Baiña ori geiegikeri bat da. Ia-ia esan nuen astakeri bat dala.

Lenago dana pekatu zan ta
gaur berriz ia ezer ez.
Baiña okerrak egiten dira
sarri, ikusten degunez.
Bildurrak ere ez gaitu sartzen
arrastoan zoritxarrez.
Pertsonak gutxi balio du ta
aurtxoak berriz baterez.

Erlijiorik gabe biotzak
oso legortu zaizkigu.
Egiten diran astakeriak
ditugu orren testigu.
Basa-abere ta piztien gisan
portatzen gera sarri gu.
Biotzak eta buruak noizbait
argituko al zaizkigu.

1996ko urriak 4

Zer etorriko burura eta gaur San Frantziskoren eguna dala gogoratu naiz. Gaztetxoak giñanean ainbeste aldiz entzundako

kontuak ez dira bereala aazten, izan ere. Zortzireun eta amalau urte dira Asisko Frantzisko jaio zala. Guraso aberatsen semea zan mutil gazte ark, bere ondasun danak saldu eta beartsuei eman, eta penitentzizko bizitzari eldu zion, zerua irabaztearren. Eta zerura joan nai zuten guztiei laguntzeko, frantziskotarrak deitzen diegun frailleen ordena sortu zuen gaiñera. Guk Arantzazuko frailleak esaten diegu gaur egun.

Fraille oiek erri askotan zituzten, eta dituzte, komentuak. Eta garai batean ez dakit inor izango zan Euskalerrian Arantzazuko frailleen sermoiren bat entzun gabekorik. Gaur beste aize batzuk jotzen gaituzte. Errietan ematen zituzten mixioak eta abar, euskaldunon artean eragin aundia zuten, eta gauza askotan aien esanetara bizi giñan, ez dago ukatzerik. Beren Aita San Frantziskok agindu bezela, animak salbatzeko ardura aundia zuten. Aien erakutsiak gu zuzenean zerura eramateko ziran, eta estu samar artzen gintuztela ere esan ditekela pentsatzen det. Guk, zerua irabazteaz gaiñera munduko bizitzari ere eutsi bear ordea, eta orrek lanak ematen zituen. Gizonak ez gera aingeruak, eta noizean bein arrastotik irten egiten giñan. Ala ere, gauza asko kontuan artuta, kalte baiño mesede geiago egiten digute fraille oiek. Gaur ez daukagu orduan aiña lotsa. Eta mixioak ematera etortzen badira, zer esango ote diguten kezkarik gabe bizi gera. Baiña geure artean leenago bezelakoxe okerrak gertatzen dira orain ere. Frailleak pakean uzten digute, baiña ez gera batere zuzendu. Aitzakiak aitzaki, seigarren mandamentua astintzeaz gaiñera, bakoitzari bere ematen ere bazekiten aiek.

Oñatiarrak ondotxo ospatu oi duten *Errosarixoko domeka* degu etzi. Arantzazuko frailleak eta oñatiarrak oso ondo konpon-tzen dira alkarrekin. Eta Oñatiko jaiak zirala-ta, orain berrogeita sei urte Arantzazuko fraile Aita Agirretxek Oñatiko amatxo guztiei egindako gorantzak bezelakorik gutxitan egingo zitzaion garai artan emakumeri. “Erriko jaietan, etxeoandreak jai gutxi eta lan asko. Jaiak etorriko dira, eta beren etxeetan danak poza eta

alaitasuna izan dezaten alegiña egingo dute”, zioen frailleak beste gorantza askoren artean.

Mixioen berri Txirrita bertsolariak ederki asko eman zuen *Goizuetako mixioak* izenburuarekin jarritako bertso batzuetan. Entzun pare bat.

Ministro oiek izandu dira
predikadore sotillak.

Lendabiziko gizonagatik
izugarritzko bataillak.

Gero aotan artu dituzte
neska gazte ta mutillak...

Azkenerako astindu ziran
atsuen pattar botillak.

Bertso oriek ez dira izan
goizuetarren kaltian.

Len aiña anima ez dago orain
deabruaren katian.

Aita San Pedrok sartu gaitzala
zeruetako atian,

danok jolasten an ibiltzeko
aingueruekin batian.

1996ko urriak 11

Zaragoza aldean pozik ibilliko dira egun auetan, biar Andre Mari Pilarekoaren eguna baita. Santiago apostolua jentillak konbertitu eziñik neka-neka eginda zegoen gau batean Ama Birjiña zaldu omen zitzaion, animoa ematera zerutik etorrita. Guri, Ama Birjiña bizi-bizirik etorri zala zerutik esan oi ziguten ume giñanean. Eta sinistu egiten genduen, alamoduzko gauzak errez sinisten ziran-eta garai artan. Gaurko umeei esan bear orrelakorik!

Emen ere bazituen jarraitzailleak Andre Mari Pilarekoak, eta ezkonberri asko Zaragozara joaten ziran beren bizimodu berriari asiera ematera. Oraingo ezkonberriak urrutixeago egiten dute egan. Garaian garaiko kontuak dira. Nolanai ere, ezkonberritako egunak oso gozoak izaten dira. Asunak eta arantzak geroxeago asten dira, eta Pilarika inguru onetan dexente piztu edo zorrotzu ere egiten dira batzuetan. Egoaize-garaian aizeak badaki bazterrak endreatzen. Pikardirik egin ez dezan, ez dago egun auetan

gauzak benetan artzeari utzi eta umore onari indarra ematea bezelakorik. Garrantzi gutxiko gauzak umore onez artzea ikasi bearreko oitura da, noski. Onetan saiatzen diran senar-emazteak bere buruei eta familiari zenbateraiñoko mesedea egiten dioten bai ote dakigu ondo? Ori ere denborarekin ikasten da.

Danak ez dira edozer gauzagarik petraltzen diranak. Badira kontu ariñak eta serioak bereizten dakitenak ere. Familia azi eta ezitzeak bere lanak ditu. Baiña lan orrek ere izaten du bukaera. Ori kontuan artuta, etxeko bizimodua umore onarekin gozaten dakiten gurasoak lanaren erdia eginda daukate. Aurrak, zer ikusi ura ikasten du, esaerak dioen bezela. Gurasoak alkarrekin ondo konpontzen ez badira, eta alkarrekin sarritan itz egiteaz gaiñera mikaztasunik gabe eta bear dan moduan itz egiten ikusten badi-tuzte, uraxe ikasiko dute aurrak. Esaten dutena egiten duten gurasoak bezelako maixurik ez da aurrei bear bezelako pertsonak izaten erakusteko.

Egun auetan egoaizea izango degu, seguru asko. Eta egoaizeak naasmen asko ekartzen du gure artera. Betiko leloa da, garai onetan: eizea, uso pasea... Beno, ba, pazientziz artu dana, eta ez petraldu iñola ere. Badakit urtero gauza berdintsua esaten dizuedala garai onetan, baiña lasaitu zaitezte. Ez du merezi asarretzerik.

Goizean goiz jeikita
isillik mendira,
isillik mendira.
Ai, zer amets politik
egiak balira!
Berrogeitxo bat tiro
nai lituzte tira.
Ez erreztatzen baiña
zerura begira;
bizi txarragoak
munduan badira.

Aitzaki asko ditu
eiztari izanak,
eiztari izanak.
Naiz ta ez eman egin
ezin leizken lanak.
Kutizi utsak dira
senarrak dauzkanak.
Ez batere estutu,
emazte laztanak.
Etorri bezelaxe
joango zaizka danak.

Noizean bein zertan edo artan utsegin ez duen iñor ez da izango. Orri ez dago alde ematerik, eta beti ala izango dala etsian egon bearra dago. Utsegin degula konturatzean, burugorkeriz okerra zuzendu nai ez izatea da txarra. Orretarako nor bere burua ezagutu bear du ordea, eta danok ez gera iristen orretara. Izan ere, utsegitea gizonarena dala esan oi da, eta okerra zuzentzea, jakintsuarena. Eta gizonak geiago izan jakintsuak baiño! Or dago koska. Utsegiteak ezagutu, aitortu eta zuzendu nai izateko burua makurtu bear izaten da, eta ori ez degu nai izaten askotan.

Castillako lurretan mendi-koneju asko izaten zan garai batean. Orain berrogei urte gaitz batek zarrantza izugarria egin zuen animalia aien artean. Etziran danak akabatu, baiña asko bai. Eta bizirik gelditu ziranak itsutu eta muttur ingurua sarnaz beteta gelditu ziran. Laister akabatzeke moduan, alegia. Pena ematen zuten. Zer izango, eta urte aietan Frantzian ainbeste ugaldtu ziran mendi-konejuak pikardi aundiak egiten zituztela soroetan, eta albaitero batek mendi-konejuak akabatzeke botika asmatu zuen. Baita makiña bat abakatu ere. Baiña gaitz itsaskor bat sortu zan konejuetan eta gaitz ark etzuen frontierarik errespetatu. Espaiñiako lurretan ere garbiketa ederra egin zuen, zoritxarrez.

Eiztariak, ekolojistak eta nekazariak ere konturatu ziran konejuekin batera bakandu zirala mendi-konejuak janez bizi ziran arrano, miru, sapelats eta beste egazti eta pisti asko. Ordaiñetan, sator, suge, satitxu eta abar ugaldtu ziran, eta soroetan kalte egiten jarraitu zuten. Konejuak akabatzeak mesede batzuen tartean kalteak ere ekarri zituela, alegia. Konejuak ala akabatzea ankasartzea izan zan. Gero, utsegitea konpondu bear-eta, konejuak bakantzeke botika asmatu zan bezelaxe, gaitzaren kontrako txertua asmatu dute orain. Baiña mendi-konejuak nola txertatu? Okerrak zuzentzea jakintsuen lana izan, eta asmatu dute zer egin. Kapasta edo arkakusoei botika berri ori janerazi eta auek, odola

txupatzeko miztoarekin zulatzean, konejuak txertatuta uzten dituzte. Ezertarako balio ez duenik ez dala esan oi da, eta orratx arkakusoak eta kapastak lanean jartzeko modua egin. Dana dala, konejuak ari dira ugaltzen, eta laister berriz ere eiztariak asiko dira Castellako lurretan eizean.

Eiztari askok eduki dute afizioa gordean, baiña uste det laister dirala berriro lengo bidean: egoaizeak aztoratuta Castilla aldera airean, uste gabean erori arte jakintsu baten mendean.

Indartsu eta sano daudela konejuzaleak uste, baiña botika berriak ere iñoiz premizko dituzte. Zer gaitzek jota dauden etxeko jakintsuak badakite, eta kontrako txertu ederra etxekoandreak daukate.

1996ko urriak 25

Janondo ona izateko, bazkalondoan lokuluska gozo bat egitea bezelakorik ez omen dago. Ala esaten dute osasuna zaintzeko zer egin bear dan ikasi zutenak. Beste itz batzutan esanda, bazkalondoan siesta ederra egitea ona dala osasunerako. Loalditxo orrek bazkaritan sartu ditugun janariak barruan egosten laguntzen du. Digestioa egiten, alegia. Orretarako, sabel inguruan bestela baiño odol geiago bear izaten da, eta bazkalondoko atsedanak odola sabel barrenera inguratu eta an biltzen laguntzen du. Bidebatez, gorputzaren gerri ingurua indarrean jartzen du. Au ez dute medikuak bakarrik esaten. Badira urte batzuk artzai bati entzun niola siesta garaia oso arriskutsua dala. Artean gaztea nintzan, eta ez nion antzeman zergatik esaten zuen. Artzai ark bazi-tuen bost alaba ordurako, eta jakiñaren gaiñean egongo zan.

Europa guztian aurrik gutxien jaiotzen dan lurraldea Euskalerrria omen da oraiñaldian. Aitzakia pranko ematen digute

euskaldunoi, eta au ere leporatu digu norbatek. Ez dirudi, ba, orrentzat erremedioa ain zaila danik. Ezer bada-ta, ondo jatea gustatzen zaio euskaldunari, eta orretara iristeko lana egiteko kupirarik ez du. Orregatik, berriketak alde batera utzi eta lana emango balitzaio, euskaldunak asmatuko luke ondo bizitzen. Siesta ederrak egingo lituzke. Ez litzake euskaldun txiki faltarik izango.

Baiña batek eta besteak esandakoari neurriak artzen ikasita dago ordea emengo jendea. Ez dago zer gertatzen dan ikusi besterik. Aurki, zaar jendea besterik ez dala izango emen eta orrelakoak ez dute indarrrik oraiñaldian. Izan litezke egiak, baiña bizi egin bear dala ere ez da gezurra. Eta orri begiratzen diote askok. Ez da, ba, beste munduko gauzarik eskatzen. Ezta limosnarik ere. Lana eskatzen da. Lana egiñez ondo bizitzeko modua geiagok baleukate, eta etorkizuna argiago ikusiko balitz, a zer nolako sies-tak egingo giñuzken Euskalerrian, deskuidotxo bat edo beste gorabeera. Beste oillar batek kukurruku egingo luke emen. Eta oillarraren kukurruku otsarekin esnatzea ez al da obe, tristuraz eta kezka beteta esnatzea baiño?

Nun ote dira garai bateko *familia numerosa, puntuak eta subsidioak*? Leenago saiatzen zanari zerbait ematen zioten, siki-ra. Orain ez dago orrelakorik. Berriketa asko eta laguntza gutxi.

Bati iristen baldin bazaizka
egun illun ta estuak,
arentzat berdin dira sermoiak
eta txorien kantuak.

Emengo bazter guztiak daude
ainbesteraiño nastuak,
biar ez dakit baiña gaur beintzat
alperrik dira kontuak.

Gutxitzen ari gerala eta
ainbeste errosario!

Kezka pixka bat ematen du ta
ez da ori misterio.

Baiña bizitza osatu orde
ez al gabiltz itz-jario?

Bizitzeko lain bear danean
itzak ez dute balio.

Santu guztien eguna. Bai omen dira urte guztian inork erretzen ez dien santuak zeruan. Ainbeste dira, izan ere! Ez da erreza danen izenak jakitea. Zerua irabazi zuten ezkerero, gure gorantzak merezi dituzte. Eta guk ere aien laguntasuna izaten degu, eta santu bakar bat ere baztertuta gelditu ez dedin, urtean egun batez danak batera ondratzea pentsatuko zuten. Orixe da danekikoa egiteko modurik onena. Egunduek alaiak bear luke izan, baiña animen eguna gertuan dalako edo, kanpai-ots triste samarrak entzuten dira egunduek onen ondorenean, eta orrek jai giroa illundu egiten du pixka bat. Leenago orrela izaten zan beintzat. Orain, auskalo.

Santu guztien eguna ezkerero negua urbil izaten da. Eskiatzera joateko irrikatzen daudenak pozik egongo dira, baiña belaun katilluak erreumak artuta dauzkatenak, negurik gabe ere pasatuko lirakela esango dute. Azaroko negu-lorak baiña apirrilkeo arrosak pozgarriago izaten dira gerria okertzen asita daudenentzat. Otx egiten duelako etxe zuloan sartuta egunduek bearrak ez du jolasguririk ematen. Ala ere, aurten beintzat, danak ezin kejatuko dira. Futbolzale diranak naiko aukera daukate epelean daudela denbora errez pasatzeko. Telebistari begira egotea asko dute. Baiña beti bada zerbait emen, eta etxeoandreak apenas oso gustora dauden. Orain arte Realak Donostian jokatzea edo beste edozein partidu kaskar naikoa zan igandean senarrak anka egiteko, emaztea etxean bakarrik utzita. Realak esan det, eta ez Errealak. Nere ustez Realak erreala baiña geiago balio du, eta barkatuko al didazute. Kontua zera da: leenago etzegoela lotuta ere senarrak etxean edukitzerik. Orain, edozein egunduek telebistan futbol partiduak ematen dituzte, eta an egunduek dira danak telebistari begira begiak ia irtenean, emazteari kasorik egunduek gabe. Leenago senarrari etxean eutsi ezin, eta orain etxetik bidali ezin. Traban jarri eta segi antxe. Eta partidua ari danean ez itzik egunduek ari, bestela arrazoi txarren bat laister izango da. Etxekoandre gajoak badaukate lanik asko.

Beti nundik senarrari gustoa egingo, eta orra nolako eskerra jasozten duten askotan. Senarraren ondoan eseri eta isil-isillik partidua ikusten egotea naikoa luke, baiña zein egoten da isillik ordu ta erdian? Debora geiago ere egoten dira batzutan itzik egin gabe. Baiña ez senarrak nai duenean edo aparria gertatzen laguntzeko agindu nai diotenean.

Kontuan izan bear genduke
negu bezperan gaudela,
ainbeste iguin ematen digun
otz ura badatorrela.
Zaindu dezagun alegin guztiz
etxeko giro epela,
batak bestea goxo artuaz
komeni zaigun bezela.
Negua otz ta gogaikarria
izango degu bestela.

Bakoitzak bere gustoak ditu
au da gauza nabarmena,
eta guztiok buruan ondo
sartu bear gendukena.
Alkarri arnas artzen uztea
izan liteken onena,
bide ortatik lortu dezagun
bizitzarik gozoena.
Eta besteak kontuak dira
au da balio duena.

1996ko azaroak 11

Azaroa badijoakigu aurrera. Eiztariak eta olerkariak ainbeste maite duten urte-sasoi ederra azkenetan da. Udaberria bera baiña beteagoa dala udazkena esaten dute batzuek. Baliteke, baiña ala bada eta ezpada, neguari atea zabaltzen dizkio eta orrek ez du biotza asko pozten, elurra polita izan arren leiotik begira egoteko. Bereala gera, ba, neguan. Eta negua ez da bakarrik etortzen. Osasunaren etsai asko ekartzen ditu berarekin batera. Eta etsai oiei aurpegia emateko bear bezela prestatu ezean, lanak ematen ditu neguak. Eskiatzera joateko sasoi ona daukate-nak moldatuko dira, baiña otzak dar-dar jartzeko utsa bear degu-nok argi ibilli bearra daukagu. Buruko miña, katarroa, eztula eta abar, oiek dira neguaren propiñak, gripea danen kapitan dala.

Gripe moeta edo klase asko omen dirala esaten dute. Eta ez du erreza izan bear kontrako erremedioa aurkitzen. Medikiak ere arrapatu egiten dute, eta ortik pentsatu. Alare, txertua asmatu zan ezkeroztik leen aiña pikardi ez du egiten, eta ori ere eskertzekoa da. Osasunaren kontrako etsaiak menderatzeko alegiñak egin ditugun ala ez esamiña egiteko garaian gaude. Dauzkagun aukerak ez ditugu alperrik galdu bear, eta gripearean kontrako txertua artu gabe baldin bagaude, artu dezagun leenbaitleen. Etsai ori etxean sartu ezker, famili gutzia jipoitu arte ez du ematen pakerik.

Urtero egiten da gripearean kontrako kanpaiña eta aurren ere egin zan bere garaian. Zenbaitek ez du federik txertuan, baiña nik bestaldera esango nuke, gezurra esateko bildurrik gabe gaiñera. Zabarkeriz edo aaztu zaiolako txertatu gabe dagonak, zalantzan badago, sendagillari galdetu eta aren esanetara jartzea du onena. Zulatu bat gorabeera, aste betean seko jota ezertarako gauza ez dala etxean egotea baiño obe da. Badaude gure onerako lanean saiatzen diran erakundeak eta jator asko portatzen diran sendagillak. Oien aolkua txertua artzea dan ezker, esana egin dezagun eta kitto! Zerbaiten eragozpenik edo zalantzarik badegu, bear diran argitasunak emateko beti prest daude gaiñera. Zer geiago egin dezakete neguak menderatu ez gaitzan?

Txertatu bearreko geienak txertatuta egongo dira onuzker, eta nere berriketak alperrik izango dira aientzat. Badira ordea beste alderakoak ere, medikuak baiño geiago dakitelakoan, edo bildurrez, txertatu gabe gelditzen diranak. Ez da pekatu izango orrelakoak erremedioa artzera animatzea. Eta barkatu, gaur geitxo esan badet.

Gripek bat ondatuta
nola uzten duan,
ez da giro izaten
beraren onduan.

Negua pasatzeko
bear dan moduan,
lagun gozoagoak
badira munduan.

Lur joerazi eta
makaldu zearo.
Griperengandik beste
ezer ez espero.

Txertua artu gabe
ez egon luzaro,
damu izan ez dezagun
alperrikan gero.

1996ko azaroak 15

Munduaren berri ikasteko eskolarik onena eguneroko bizi-tza da, noski. Eta irudi batek milla itzek baiño geiago balio du orretarako. Ikusten danak geiago balio duela, alegia, entzuten danak baiño. Bestalde, teknikaren gorantzak noiznai entzuten ditugu. Eskuz lana eginda baiño makineriari lana eraginda obeto bizitzen dala. Makinak lanean ikusten ditugunean, iñork esan gabe antzematzen diogu tresna oiek bizimodua asko erreztu digu-tela. Garai batean bezela, lixiba eskuz, edo erropak garbitzeko tresna lanean jarrita ark lanak egin bitartean kaletik jiratxo bat egin, badago alde ederra. Guk ederki antzematzen diogu. Baiña negu gorrian ama errekan erropak garbitzen ikusi etzutenak, ez dakite leengo erropa-garriketa zer zan. Esan utsarekin ez dago lixiba zer zan ulertuerazterik.

Gure uste guztia teknikan jarri genduen, lanak makinaz egi-tean. Eta ez genbiltzan oker. Baiña oraingo eguneroko bizitzak naiko garbi adierazten digu teknikak ez dituela estali premi guz-tiak. Leen lanak egin ezinda bizi ziranak, orain ere alatsu bizi dirala. Emakumeak, esate baterako. Makinak emakumeari lana asko erreztu dio, baiña ez dana.

Teknika kontuan Ipar Amerika izan da guretzat eredu. An badira etxetik irten gabe kanporako lanak egiten dituzten emaku-meak. Baiña ez dira libratzen etxeko lanetatik. Leenago etxeko lanak egiten zituzten, eta orain etxeko lanak eta kanporako lanak, gaiñera. Eta zer gertatzen da? Emaztea aurrak azten eta familiko burubidea bere gain dituela etxean kanporako lana egiten, bide-

batez. Eta senarra kanpoan. Kontuan izan bearreko beste zerbait ere bada: lana ematen duenak, zatika, puskaka ematen diela etxean lana egiten duten emakumeei. Ez egunero eta egun guztirako, gizonetzoei bezela. Eta gutxiago ordaintzen diete. Ez dago, beraz, teknikak emakumeak aberastuko dituen bildurrik. Emakumeak lana nai zuten, eta lortu dute, batzuek beintzat. Baiña asko eta asko ez dira irten lanaren mendetik. Lan asko makinaz egiten dan garai onetan, jende pobrea ugaltzen ari omen da. Ori batetik. Eta bestetik, pobretzen ari diran emakumeak geiago dira gizonetzkoak baiño. Lanak makinaz egitea guztion mesederako izango zala uste bagenduen ere, eguneroko bizitzak ederki erakusten du dana ez dela orrela. Aberastasuna leen zegoen tokietan pillatzen ari da. Eta beartsutasuna ere bai. Teknikak ez du biotzik.

Len aberatsak ziranentzako
aberastasun geiago,
eta lenago pobre ziranak
geroz eta pobreago.
Zenbat zuzendu premi geiago
orduana ta okerrago.
Orri neurria artuko dion
makinarikan ez dago.

Batzuek nola diru geiago
irabaziko begira,
eta naiago pobreak askoz
pobreagoak balira.
Asko daukanak izango badu
anai pobreaz kupira,
beste makina klase batzuek
asmatu bearke dira.

1996ko azaroak 22

Gizarteak zuzendariak bear ditu. Nork zuzendurik ez bagendu, nai deguna egiten asiko giñake, eta ez genduke atarrantu onik aterako. Dana ondatu eta ipurdiz gora bota, eta azkenerako alkar jaten asiko giñake, kanibalak bezela.

Zuzendariak bear ditugu, eta badauzkagu. Eta ez dago zuzendari gabe geldituko geran bildurrik ere. Aukeratzeko garaia datorrenean, pillan izaten dira zuzendari-gaiak, gizartea zuzen-

tzeko eskubidea aukeratu naian, adar azalak bota bearrean. Artara, batzuek bakarrik ibiltzen dira alkarri mokoka, danak asi ezkerok ez bailegok ongizatezko estadia moldatzerik. Zuzendari-gai oiek ez dira atzera begira egoten gure aukeraketaren truke bat eta bestea eskeintzerakoan. Gero izaten dira gerokoak.

Leenago, lantegi askotan ekonomi aldetik gaizki zijoanean bakarrik bidali omen zitezkeen langilleak. Orain, lantegiaren egoera obetzeko ere bidali litezkela erabaki du Madrideko Epaitegi Nagusiak. Orrela entzun eta irakurri det. Eta bidaltze ori enpresaren egoera ekonomikoa obetzeko izango da, noski, ez langileena. Urteetan aurrera goazenok gorabeera asko ikusiak gera. Zenbait lantegi etziran eroriko, bearbada, alamoduzko langille batzuk bota izan ez balira, baiña zenbait zuzendari dirua emanda bidalita ere irabazian irtengo ziran. Bere garaian iñausi ezkerok erdi igartuan dauden arbolak ere preskatu egiten dira orrela. Baiña gertatzen dana, zera da: eztabaidaren bat danean, beekoak izaten dirala galtzaille, ta banaketa edo entresaka egiten bear danean langilleekin egiten dala. Futboleak gertatzen dan bezela, jokalaririk protestatzen dutenean, ez da sekula arbitroa kaxetara bialtzen. Futbolistak joan bear izaten dute.

Orain arte, enpresa gaizki ez bazebillen ez zegoen langilleak botatzerik. Kaleratze ori arrazoizkoa baldin bazan, lana egin zuen urte bakoitzeko ogei eguneko lansaria eman bear izaten zitzaion langilleari. Eta arrazoirik gabe bidali ezkerok, urte bakoitzeko berrogeita bost eguneko. Oraingo berriak diotenez, langilleari, “agur eta Jainkoak lagun deizula” esatea oso merke jarri da. Itxurak egin bearrik ere ez dago. Eta baliteke gaur eguneko neurri auekin enpresa batzuk ondo moldatzea. Oiñetakoak erosteko dirurik gabe kalera bidalitakoak ibilliko dira gaizki. Baiña euria egiten duen guztian atertzen du, eta ekaitza pasatu arte itxoin bearko degu. Ea, ba, ainbeste aldiz aipatzen diran Europa eta Mahastrich aldetik eguzki pixka bat noiz etortzen zaigun, zerbaiten premia izango da-eta

Diru askodun kastatzaillea
omen zan aberatsa len,
baiña gauz asko aldatu dira
azkenaldi ontan emen.
Zartzarorako al dan guztia
pillatu nai da lenbailen.
Geroak bildur ematen dula
ikusten degu nabarmen.

Orain emendik esandakoak
ez dira nik asmatuak.
baizik batean eta bestean
jakinda aukeratuak.
Kezkarik asko ematen dute
nola ez diran kontuak,
izanik danak oraiñaldian
modan dauden pekatuak.

1996ko azaroak 29

Esaera zaarra baiña zaartzen ez dana: jende berriak, lege berriak. Eta gu bezelakoak antzematerako, denbora joan. Ondo, ala ere. Zenbait legeri antzematen zailla izaten da, eta nola ez da ba joango denbora? Legeak egiten dituztenak legeak bete bear dituztenak baiño obeto moldatzen dira. Ez dakit egiten dituzten legeei antzematen dieten, baiña legeartean katigatuta ez dira gal-tzen. Ez da errez gaurko munduari antzematen.

Bizitzeko, nai ta nai ez lana egin bear zala erakutsi ziguten guri. Orain, deskuidatu ezkerro, diru zigorra ematen zaio lana egi-ten duenari. Zenbat denbora da, ba, Galizian amar milla ganadu-zale protestan ibilli dirala? Zer izango eta Europatik agindu baiño esne geiago bildu dutela! Europako Merkatuan sartzen giñanean ondo izango giñala uste genduen. Ango legeak berriak izango ziran, eta guk antzeman ez ordea. Eta orain dira kontuak emen.

Lege oien aginduz, Espaiñiak bear duen esnearen euneko irurogeita amasei bakarrik bildu bear omen du. Eta gaiñontzekoa Frantzian erosi eta andik ekarri. Orra jende berriaren lege berriak. Eun litro esne bear baditugu, irurogeita amasei baiño geiago ezin bildu, alajaiña! Ezta beiak errapeak leertzeko zorian eduki, eta esnea pozik artuko lutekenak gure artean izanda ere. Erreza al da lege orri antzematen? Gureztat, ez. Baiña Europan asmatu dute

nola erakutsi: Etxean artu liteken jeneroa kanpoan erosierazi, eta ori egin nai ez duenari diru-zigorra bota, multa bota. Yon Sobrino bizkaitar teologoak esan duenez, munduko aberastasunaren erdia irureun eta irurogei pertsonen eskuetan dago. Ekonomi gaietan munduan egiten diran disparateak ikusita, Galiziako ganaduzale-ei arrazoi ematea ez dala disparatea izango esan diteke.

Baiña guk antzematerako legeak zuztarrak eginda egoten dira ordea. Legea bete ez duten galziarrak diru-zigorra merezi dutela? Munduan dagoen ainbeste gose eta miseri ikusita, bildu liteken esne guztia biltzea debekatzea ondo ote dago? Lege berria egin zutenean antzeman ote zioten zer egin zuten? Pentsatzen jarri ezker, ez da erreza munduan gertatzen danari antzematzen. Berriz ere denbora joango da guk lege berriei antzematerako.

European artu diran jokerak
izango al dute jira.
Bestela aurki langille fiñak
galduan irtengo dira.
Geuk ere asi bearko degu
bizitzen moda berrira,
denbora galdu gabe zeñek zer
emango digun begira.

Esan liteke European gauzak
gaizki egin dituztela.
Jende jatorra zigortu dute
lapur gaiztoak bezela.
Beste bide bat artuko al da,
ez goaz ondo bestela.
Berez alperra dana langille
nola biurtu onela?

1996ko abenduak 6

Iñoiz bada-ta oraintxe gaude berebiziko Gabon usaia banatzen duten egunetan. Gaur San Nikolas, eta etzi Ama Birjiña sortzez garbiaren eguna. Bakoitza bere erara, biak ere Gabonaldiaren mandatariak dirala esan diteke. Aspaldiko oitura zaarren sustraiak.

Milla eta irureun urte eta geiago dira San Nikolas munduan ibilli zala. Gotzai eginda gero Erromako agintariak espetxean eduki zuten, kristaua zalako. Bakoitzak nai duen bezela pentsa-

tzen ez uztea aspaldiko gaitza da gizonen artean, eta oraindik ez da sendatu, zoritxarrez. Gaizkilleak ildako iru ume San Nikolasek berpiztu zituen otsa izan zan. Eta ordutik umeen eta gaztetxoek zaindaria da. San Nikolas eguna ospatzeko oitura alai eta jostalaria da. Eta aspaldikoa izan arren, indarrean dago oitura ori, eta puska baterako bizitza badaukala dirudi. Alaxe izan dedilla, gairiñera. Aurrak eta guk, danok daukagu egun alaiaren bearra-ta.

Amabirjiña sortzez garbiaren eguna errespeto aundiz ospatzen zan garai batean. Neska gazteei zintzoak izaten eta bide zuzenetik ibiltzen laguntzeko egun berezia zan. Nun ote dira orduko sermoi, jaunartze, kantu eta elizkizun eder aiek? Orduko oiturak ez dute izan San Nikolas egunekoak bezelako suerterik. Orain irurogei ta sei urte argitaratutako liburuxka bat erabilli det eskuetan. Mariaren Alaben araudi edo reglamentua da. Orduko neskatxei Kongregzioak zer agintzen zien ez dago itz gutxitan emendik esaterik, baiña batzuk gogora ekartzea ez da gaizki etorriko. Ona emen aolku serio aietako batzuk: “Ez jantzi lujo geiegiz, tokatzen zaizun bezela eta gurasoenganako begirapenak agintzen duen bezela jantziko bazera ere. Zuei begira daudenak ez dezatela pekatu egin. Gizasemeei ez eman konfiantze geiegi. Al dezetela, ez bakarrik ibilli aiekin, eta bakarrik egon ere ez, batez ere toki bakartietan eta ezorduetan. Ez joan ezkutuetakoa billera eta dibertsiotara. Ezta agirikoetara ere gaez baldin badira, zenbait teatro eta dantza moderno izan oi diran bezela. Garbia izan nai badezu, ez dezu izan bear iñori pekatu egiñarazteko arrisku, buruarinkeriz kantatuz, dantzan egiñez eta abar...”. Kontu auek entzunda, badirudi gaztedia oso estu artzen zala orduan. Eta askatasun pixka bat arrapatu duenean, punta batetik bestera joan dala. Erdi-bidea edo bide zuzena nun zegoen argi eta garbi erakustea ez ote zan obe izango?

Ala dirudi, baiña, norberak bere mundua zuzentzen ez badu, okerrak izango dira berriz ere. Geiegi estutzen duten oiturak min ematen duten zapatak bezela, bazterrera botatzen dira.

Bildurrik ez du bear gazteak
baizik jakinduriz jantzi.
Eta landare dan bitartean
ez gogor artu ta autsi.
Ona ta txarra zer dan esanda
aukera egiten utzi...
Al baldin bada gutxi estutu
eta asko erakutsi.

Bizitzak kendu izan dizkigu
begietako makarrak,
sosegurikan nola ez duen
arnasa artu bearrak.
Orretzek galtzen ditu askotan
lengo usadio zarrak,
atsegiñago zaizkigulako
oitura lasai samarrak.

1996ko abenduak 13

Gu txikiak giñanean, zeruko atearen giltzak San Pedrok zituen. Eta zeruan sartu nai zuenak zintzo eta ona izan bear zuen. Zintzoa izateko, aita eta amaren esanak egin bear ziran, eta elizarra joan eta an entzudakoak zuzen egin. Zeruko atea oso estua omen da, eta oker dabillena sartu ezinda geldituko zala esaten ziguten. Azi giñanean, parranda bat edo beste egiten bagenduen ere, erriko aguazilla naikoa zan gure lanak egiteko. Alkate eta gaiñontzeko agintariak errespetatu bearra zegoen, noski. Etzegoen orain bezela nai zana egiterik.

Agintarien moda pasatu zan, eta politikariak asi zitzaizkigun ondo bizitzeko zer egin bear genduen erakusten. Esaten errezago da egiten baiño, eta mundua ia infernu biurtu dan onetan, politikari ei ez diegu asko sinisten. Baiña ez pentsatu zer egin bear degun zeñek esana falta zaigunik. Iragarkiak edo anuntzioak egiten dituztenak badakite ondo mundua zeru biurtzeko zer egin bear degun. Eskeintzen dizkiguten guztiak erosi. Orratx erremedio ona.

Iragarkietan esaten diguten guztia egi biurtuko balitz, orduan bai zoriontsu izango giñakeela. Gaztearo luzea izango genduke. Ia amaitu ere egiten ez dana. Eta noizbait bukatzean, bat-batean eta batere aje eta aitzakirik gabeko aitona-amona guri-guri eta ederrak izango giñake. Zimurtu ere ez giñake egingo,

noski. Iñungo miñik ez genduke izango eta beti umore ederrean eta alkarrekin konpondu eziñik ere ez genduke izango. Ain onak izango giñake, eta bankuak ere eskatu gabe emango liguteke gainezka daukaten dirua. Lansari ohea izateko huelga egin bearrik ez litzake izango. Eta ertzaiñak, udalzaiñak eta antzeko guztiak guri on egiten aspertu ezinda ibilliko lirake. Orra zenbaiteraiñoko mesedea izango gendukeen iragarki edo anuntziotan eskeintzen zaizkigun gauzak eskuratzen saiatuko bagiña.

Mundua konpontzen ez dala errez esaten degu. Baiña zergatik ez ote dute urte batzuetarako agintea iragarki egilleen eskue-tan jartzen? Ez lukete dana beteko, baiña zerua eskeintzen dute-nak, eta mundua konpondu eta nai bezela bizitzeko moduan jarri-ko gaituztela esaten duten politikariak ere ez digute agindutako guztia eman.

Umetan errez pozten gintuzten
lau kontu polit esanda,
gaiñera orain dagon ainbeste
zirikatzaile etzan da.
Baiña oraintxe badago emen,
eskeintzen da propaganda...
Gezurra eta egia zer dan
antzematen ere lan da.

Gaur atariko buzoia beti
dago paperez beteta,
publizidade edo eskeintzaz
jarri gaituzte aseta.
Gure ona nai dutela eta
orrenbeste berriketa,
duroa iru peztan saltzen dan
feririk ez dago-eta.

1996ko abenduak 20

Historia eta erlijio kontuak ikasten ibilli giñanean, protes-tanteak oso gaitzoak zirala erakutsi ziguten. Egiatzko erlijio baka-rra geurea zala. Katolikoa. Makiña bat gerra ere egin zan European garai batean, protestante eta katolikoan artean.

Erljio kontuan protestanteak dira nagusi Inglaterran. Eta ango diputatuen billerak erregiñaren eta bere familiaren alde

otoiz egiñez asten dituzte oraindik ere. Eta kapillau bat ere badaukate errezatzen laguntzeko. Orain arte, Lady Di-ren alde ere errezatzen omen zuten. Printzesa rubia begiurdiñak beste bide batzuk artu zituen ordea. Dibortziatu egin zan, eta orain ez da printzesa. Orregatik, diputaduen kapillauak bere alde errezzateari uztea erabaki du.

Nik uste nuen Jesukristo ardi galduen billa etorri zala mundura, eta apaizak ere orretan saiatu bear zutela, naiz eta protestante izan. Printzesak izan ezker bai, baiña kategoria galdu ezkerro ez dago aien alde errezzatu bearrik. Apaiz danak ez dute orrela pentsatzen eta orri eskerrak. Aizu, eta Karlos printzipeak ez ote du sekula okerrik egin? Badakit, ark kategoriari eutsi egin diola, eta izango du zeñek errezzatu eta burua makurtuta zurikeria egin. Inglaterrako diputatuak errezzatzen omen dute beintzat, eta apaiz protestanteak ere bai. Ez du ejemplo txarra eman gizarajoak. Erlijioko gauzetan zalantzan dagonari utzikerira bultza egiteko modua.

Inglaterratik baiño berri ohea etorri zaigu Ameriketatik. Gizon traketsak zuzentzen dituen supositorioa asmatu omen du emakume ezkondu batek. Ardi galduak bazterrera botatzen dituen apaiz protestanteak aiñako meritua badu ori egin duenak. An bai omen da *cachocabra* izeneko belar bat, piparmin guztiak baiño miñagoa. Eta belar orrek sekulako mirariak egiten ditu. Senar kaiku samarrak mantsotzeko ez omen dago orrelako botikarik. Nola asmatu zuela pentsatzen dezute? Ba, senarrak emandako jipoiak artzen asper-asper egindako omen zegoen, eta gizona mozkortuta etorri zitzaion batean, beti bezela karramarra saio bat egin ondoren, seko lo gelditu omen zan senarra. Eta emazteak, galtzak jeitsi zizkion eta *cachocabra* delako belar orrekin egindako supositorioa sartu omen zion. Bai berriz emaztea astintzeko gogoak joan ere senar kaikuari! Supositorioak bere lana egin zueanean, umil asko omen zegoen. Miñez iraun ezin eta klinikara eraman eta operatu egin bear izan zuten. Geroztik, supositorioa era-

kusten omen dio mozkortzen dan bakoitzean, eta zurrutari uzten ari omen da, bai.

Orratx ardi galduak bide onera ekartzeko modua.

Alkarri lagun egiteari
fin bear diogu eutsi,
premian gerta gintezkelako
danok biar edo etzi.
Ardi bat oker dabillelako
sekula ere ez etsi,
makilla erakutsi baiña ez
errezatzeari utzi.

Gizon mozkorra izan liteke
gaiztoa edo ergela,
eta premizko izan lezake
eskarmentu bat epela:
atzekaldea astindutzeko
merezi duen bezela.
Esango nuke ortan artistak
Ameriketan daudela.

1996ko abenduak 27

Ez dakienari erakustea beti izan da ona. Guri ala erakutsi ziguten beintzat. Errukizko egintza zala. Erakuste kontu orretan naiko gorabeera ikusita gaude. Langille merkeak bear zituztenak, etziran umeei eskola erakustearen aldekoak. Gogorra badirudi ere, au alaxe zan garai batean. Eskola erakusteari mugak jartzan zizkioten jauntzoak baziran. Baziran ordea eskolatu gabeentzat zer etorkizun zegoen ikusten zutenak ere, eta gurasoak geroz eta geiago arduratu ziran umeei eskola erakustez. Orri eskerrak. Ikusitako gizon-emakumeak ez baitira ezjakiñak bezin errez menderatzen. Bere eskubideak ezagutu nai dituen pertsonak, ikastetik asi bear du, eta eskubide oiek babestu nai baditu zer esanik ez.

Gu baiña jende aurreratuagoa badago bazterretan, batez ere teknika alorrean, baiña geu ere ez gaude atzean gauza guztietan. Eta pentsatu gauzak zertaraiño iritsi diran, eskoletan sukaldaritzaren erakutsi bear litzakela entzuten asi gera. Badakit orretarako eskola bereziak daudela, baiña eskoletan umeei sukaldaritzaren oiñariak erakustea ondo legokeela esango nuke. Gauza onak iritsi

litezkeela ortatik. Batetik, danetatik jaten ikasiko luteke aurrak. Jatorduan ez luteke esango au ez det nai eta bestea etzait gustatzen. Pentsatu orrekin bakarrik lana zenbat erreztuko litzaiokeen amari. Askotan bezela, ainbeste lan eginda gero aitzakirik ez entzutea ez litzake txarra etxean pakea izateko. Gizasemeak irtengo lirake galduan, seguru asko. Baiña ori betikoa nola dan, ezin emango diogu garrantzi aundirik. Aparia prestatzen ez daki-tela esanda libratzerik ez luteke izango, eta emaztearen esana isil-isillik egiteak ez dago esatetik familira nolako gozotasuna ekarriko lukeen. Baliteke onek etxeoandrea geitxo agintzen oitzeko arriskua izatea. Orregatik, sukaldaritzarekin batera etxean agintzeari neurria artzen ere erakutsi beariko litzake eskolan. Ikaskai zail samarra izango da, bearbada. Baiña saiatu ezkeron ikasiko litzake ori ere.

Dijoakigun urte zaarrak ekarriko digun iritzi berri baten albistea eman det. Naiago nuke iritzi ori asmo biurtu eta indarrean jarriko balitz. Euskaldunok badegu moko fiñeko tripazaiak geranaren fama, eta orduan ez genduke gutxiago izango. Bateko Kontzieto Ekonomikoa, eta besteko ez dakit zer, azkenaldi onetan naiko mokoka egin digute. Mokolari oiek emengo sukaldaritzarekin pittin bat ase eta zerbait soseatuko balira, pakeak ere balioko luke.

Zuk ere urteari amaiera on bat eman, entzule. Apari on bat egin, eta inbidiak eta ezin ikusiak utzi beste batzuentzat. Ondo asitako urte berri oparo eta mardul bat izan dezazutela. Osasuna izan dezagula danok, eta urte berriak estali ditzala zaarrak estali ez dituen premi batzuek beintzat. Danak estaltzea zailla ziango da, baiña...

Urtezaar badijoa
berriaren billa (bis)
erregalo utzita
amaika naspilla.

Naiko lan badaukagu
lanik ezarekin (bis)
Orretzek ematen du
gure artean min.

Bazterrak endreatzen
izan da abilla,
eta eman dizkigu
arazoak milla.
Ortik naikoa da ta
ondo joan dedilla.

Baiña etsipenari
ez tokirik egin,
gure jaun ta jabe
biurtu ez dedin.
Ta urte berriari
pulamentuz ekin

Pakean bizitzeko
egin alegiñak (bis)
baztertuaz komeni
ez diran dotriñak,
eta izan euskaldun
jator eta fiñak.
Naiz une guztiak ez
izan atsegiñak,
urte danak ez dira
izaten berdiñak.

1997

**Emaztea ona
etxea ona**

1997ko urtarrillak 3

Gabon eta Eguberrietako jaialditxoak joan zaigu, ba. Ezeren bearkizunik gabe atsedenean pasatzen diran egunak politak izaten dira, buruko astuntasuna eta orrelako aje batzuk uzten badituzte ere. Oiek danak aaztu, eta ekin diogu urte berriari. Bizitza ezpaita gelditzen bizi danarentzat.

Dana dala, aldi au atsegiña izaten da, osasuna izan ezkerro beintzat. Ori ez da beti gure eskuetan egoten ordea, eta buruausteren bat edo beste sortzea ez da arritzeko izango. Besteak beste dirala, azkenaldi onetan *anorexia* gaixotasuna ugaltzen ari omen da, eta sendagilleak ari dira jendea jakiñean jartzen. *Anorexia* zer dan? Errez ulertzeko moduan esanda, jan nai eza. *Anorexia* orixe da. Ez jan eziña. Ez da gorputzeko gaitza. Gauza bat buruan jarri eta burutik kendu eziña baizik.

Burutapen au, neska gazteak izaten omen dute, batez ere. Telebista, errebista eta orrelakoetan gorputz liraiña duten gazteak ikusten dituzte. Eta aiek bezelakoak izan nai, ba. Eta gero, gizenduko diran bildurrez, jateari uzten diote. Gaixotzeraiño utzi ere, askok. Orrelako alaba daukaten gurasoak izugarri sufritzen dute. Nola ez, ba? Egunaren erdia su gaiñean lanean pasatu alabari edo semeari gustoa egitearren, eta azkenean “ez det nai” esateko. Eta gaztea ala erkintzen ikusi eta zenbat sufrituko duten etxean pentsatu besterik ez dago. Jan nai ez ori ez da botikak artuta sendatu litekeen gaitza. Bear aiña jan ezean, gorputza zearo argaltzarekin batera burua ere ustu eta arindu egiten da nunbait. Eta azkenean, sikiatra batengana joan bear burua eta osasuna galduko ez badituzte.

Gurasoen esanak entzun nai ez dituzten gazteak orrelakoxe txorakeriak egiteko arriskua daukate. Neska gazte batzuek uste izaten dute pixka bat gizentzen badira, mutillak ingurutik uxatuko dituztela. Eta ori ez dala orrela esango nuke nik. Ezurra eta azala besterik ez duten figuriñak zertarako dituzte sasoi betean dauden mutil gazte jatorrak, ezkontzea pentsatuta ere? Soñekoaren gaiñetik ezurrak agiri dituen neskak, zenbateraiñoko talentua eduki lezake bizimodua ateratzeko, osasuna izateko lain jan nai ez badu? Neska gazteak ere gorputza zainduz al duen denborarik luzeenean edertasuna gordetzea, oso ona da, eta bearrezkoa. Emakumearen eginkizunetako bat orixe baita, izan ere. Etxekoandreak bear du izan etxeko edertasun. Baita bizitzak dituen illunaldietan familiko argia eta alaitasuna ere. Baiña, nola beteko du eginkizun ori goseak dagoen emakumeak?

Polita izateko ez dago ankamea izan bearrik. Matxista naitzela esango dezute, baiña... elduleku pixka bat bear du emakumeak, kanpoan irrist eginda eroriko ezpada.

Gizentzea nai ez dun gaztea
ibilli dedilla argi,
eta pentsatu mutillak zeñi
botatzen dioten begi.
Koipe geiegi duen neskatxak
ez du emango ain ongi,
baiña bear du ezurrak ondo
estaltzeko lain aragi.

Senar ugari badaude pozik
emazte potxolarekin,
ezurrik maite ez dutelako
dala dudarik ez egin.
Azal guri ta leun samarrak
ematen badu atsegin,
koipe apur bat premizkoa da
azkar zimurtu ez dedin.

1997ko urtarrilak 10

Esaera batek dio historia errepikatu egiten dala. Leenago gertatzen ziran moduko gauzak gertatzen dirala berriz ere, alegia. Euskaldun gazteak ogi billa Ameriketara joaten ziran garaia ez da,

alde batera, aspaldikoa. Gure baserrietara ume asko etortzen ziran, baiña ez, noski, ogi bana galtzarpean zutela. Eta azten ziranean nora edo ara joan egin bear etxetik. Batzuek morroi edo neskame, eta zerbait ausartago ziranak Ameriketara, lan billa. Gerra eta sesioa ugari ere izaten zan. Kubako gerra, Afrikakoa eta abar, makiña bat mutil euskaldun sasoiko joan zan garaia baiño leen beste mundura.

Euskalerritik norabait lanera joan bearra naikoa zabalduta dagoela uste det orain ere. Bateko eta besteko berriak diotenez, ikasketak egin eta karrera ateratako neska eta mutil gazte asko omen dijoa Euskalerritik kanpora, lan egoki baten billa. Martxa ederra Euskadi jasotzeko. Lana izan balitz etzan leenago ainbeste gazte kanpora joango. Eta orain ere, gazterik geienak eman geldituko lirake lanik balego. Lana egin bearrak kaskarreko azkurea ematen digu iñoiz, baiña lana egiten duenak jateko lain bildu izan du, eta ondo samar bizitzeko lain ere bai, bearbada. Orretara iristen danak ez du burrukarako eta sesiorako artaraiñoکو gogorik izaten. Eta pakeak, lana. Eta lanarekin batera pertsona bezela bizitzeko modua izaten da. Historiari begira jarri ezkerο, garai bateko gerrak eta burrukak ezin bizia ekartzen zutela garbi ikusten da.

Orain ez dago emen gerrarik. Ezta bearrik ere. Baiña burrukarik etzaigu falta, eta lana berriz asko urritu da, danok dakigunez. Orratx historia nola erreplikatu dan. Orra leengo moduko jokaera nola etorri zaigun Euskalerrira. Gerrateetan bota izan diran diruak jendeari lana ematen kastatu izan balira, eta Ameriketara joaten ziran gazte sasoiko aiek emen lana egin balute, zer maillatan egongo ote zan gaur Euskalerrria? Eta, sesioan eta burrukan alkarri mokoka ibilli bearrean, goiko eta beeko alkarrekin itz egiñez lana sortzen saiatuko bagiña, ez ote giñake obeto biziko? Gusto guztiak ez lirake izango, ez. Baiña bizitzeko beste gusto bat izango gendukeela iruditzen zait.

Mendean bizi gerala esaten degu, eta dana ez da gezurra izango. Denborak eskatzen dituen ikasketak egin, lana eman bear dutenei arnasa artzen utzi, eta lana sortzen saiatuko bagiña, ez giñake ain mendean biziko. Dakiena eta daukana ez da mendera-

tzen ezjakiña eta arlotea bezain errez. Orregatik komeni zaigu noizean bein leengo kontuak gogora ekartzea, arri berean irrist eginda erori ez gaitezten. Ekonomia zerbait pizten ari dala diote gure jakintsuak. Urte berrian sartu gera buru-belarri, eta ea bizi-modua berritzeko era egiten degun beintzat.

Nola arraiio artu diteke
orain ainbeste lainēza?
Gizonarentzat gauz eskasa da
bururik eduki eza.
Beti burrukan ondo bizitzen
ez da izango erreza...
Bide ontatik nora goazen
bakoitzak pentsatu beza.

Urte berrian buru-belarri
guztiok murgildu gera,
eta guztion mesederako
eman dezala onera.
Geroni nola portatzen geran
ortan dago gorabera.
Ea gu ere berritzen geran
urtearekin batera.

1997ko urtarrillak 17

Au dala eta ori dala, beti sortzen da kakoren bat bizitza onetan. Eta okerrak zuzendu bear diranean, ez degu danok berdin pentsatzen, eta bide ezberdiñak artzen ditugu.

Malasia deritzaion lurraldea urruti dago emendik. Eta an ere emengo moduko jokaerak ikusten dira. Mahomaren erlijioa daukate an, nagusiki, moroak deitzen diegun oiek bezelakoa. Eta oso zorrotzak dira erlijio kontuan. Gobernuaren ofizinatako langilleen artean errespetoa jarri bearrean gertatu dira oraintsu. Mahomatarrak izan arren, santuak ez izan ordea, eta lantegietako neska gazteei ezin pakean utzi. Zirikatu egin bear, eta jakiña, gizonetakoak ingurutik bidali ezin nunbait, eta kakoa nola zuzendu asmatu dute. Ofizina guztietan bezelaxe, an ere itxura oneko neska gazte ederrak aukeratzen zituzten lanerako, jendearekin arrematarako eta orrela. Baiña orain, emakume itsusiak aukeratzea erabaki dute, ea pakea izaten duten lantegian.

Nunai ere ez du poz aundirik ematen Gobernuaren ofizinatara joan beararak. Ala ere, leiatillaren bestaldean aurpegi eder bat irriparez ikusi ezker, or nunbait. Emakume eder eta ondo itze-giña edozeiñentzat da atsegingarri, umore onean baldin badago beintzat. Itz bakoitza kakoarekin tira eginda bezela atera bear zaionean izaten dira kontuak.

Baiña badirudi Malasian ere gauza beraren alderdi biak ez dirala berdiñak. Badira neska gazteak ikusi utsarekin pekatu egi-teko bildur diranak. Oraindik ez da denbora asko munduko neska gazterik ederrena aukeratu zutela Indian. Miss Mundo, alegia. Eta moro batzuen ustez, emakumeak ez dira erakusten erabiltzeko gauzak, eta aukeraketa ori ontzat eman nai etzuen mutil batek, bere burua il zuen, protesta egiñez.

Neska gazteak ez dira gauzak, pertsonak baizik. Noski. Baiña gauzak bakarrik ez dira izaten politak, pertsonak ere bai, eta edertasunaren aurrean danok poztu bear genduke. Pekatu egin bildur danak, begiratu dezala bestaldera. Neska ederrak, egun-sentia alaitzen duen eguzkia bezela dira gure bizitzan, eta orrela begiratu bear zaie. Gure Jainkoak edertasuna pranko egin zuela pentsatu, eta segi aurrera. Ez beintzat bere burua il, ori azkena baita. Ikustea aiña merezi duten lore politak badira, naiz eta alan-bre esiaren bestaldetik egon.

Neska gazteen edertasuna kantatzen zekien bertsolaririk bazan, Bilintx izan zan, noski. Ona emen bere bi bertso:

Ditu ille urrezko
albaiñu luziak,
alakorik apaintzen
ez du orraziak.
Prankotan inbiria
eman dit aiziak,
aren trentza tartetik
jostatzen pasiak.

Izarrak dirudite
ain begi argiak,
aingeruak zerutik
jeitsita jarriak.
Glorian egindako
ispillu garbiak,
Jaungoikoa badala
gogoragarriak.

Ilbeltzeko aldapa ia-ia igo degu. Beste aste bat gorabeera, bati baiño geiagori arnasa lasaituko zaio. Bere jai eta opor, urtearen azkenengo illabeteak baditu egun onak. Jai illara polita, diru fresko apurtxo bat ere bai, eta osasuna izan ezker, poliki moldatzen gera. Gustoko gauzak erosteak badu bere atsegiña. Eta batzutan irrist egiten degula uste det gaiñera. Ainbeste eskeintza eta sustapen egiten da, eta ainbeste zirikatzen gaituztenean, oso bearrezko ez degun gauza asko eroatera bultza egiten digutela esango nuke. Beartzen ezpagaituzte ere, eroatera jartzen gaituztela, alegia.

Baliteke ala izatea, baiña ez gindezke beti zurkerian ibilli, ondo bizitzea danoi gustatzen zaigu-eta. “Oraindik badaukat, baiña biar edo etzi bear izanda ere, erosi dezadan, merkealdian dago-eta”. Ori pentsatu, eta erosi azkenean. Eta sarritan armarioan gordetzeko erosi ere, modan pasatu eta balio eztuela gelditu arte. Nork ez du egiten orrelakoren bat? Aurrez kontuak ateratzea ona da, baiña bear ditugunak eta ez ditugunak begietatik sartzen dizkigute. Eta ez da arritzeko noiz edo noiz utsegite koskorren bat egitea. Ala ere, erosteak poza du berekin, eta ez dakit erosteko gogo orrek beti kalte egiten duen. Oraingo munduak ez dauzkagun bearrrak sorterazten dizkigula esaten dute. Saltzaileen eta erostunen artean apustu bat sortu dala, eta saltzailleak irabazi duela geienbat, propaganda egilleen laguntasunarekin. Geiago pentsatuko bagendu, gutxiago erosiko omen genduke. Baiña gaur egun, buzoian dala, telebistan, irratian, egunkarietan eta ez dakit nun, iragarkiak muturretatik sartzen dizkigute. Pentsatze utsarekin ez dago gaiñera modari jarraitzerik. Besteak egiten dutena egiterik ere ez, eta aldemenekoak baiño gutxiago izan nai ez badegu, etzaigu gelditzen erostea beste erremediorik. Erosi eta erosi.

Badago ez erosteko esaten duen iragarki bat ere, eta au esan bear da. Azkenengo modako iragarkiak auxe esaten omen du:

“Zure buruari opari bat egin nai badiozu, ez ezazu ezer erosi egun batzuetan”. Ez litzake opari txarra noizean bein egiteko. Baiña orain nunai dauzkagun denda erraldoi oietako batera joan ezkerro, denborapasa edo nun zer ikusiko sartu eta zein gelditzen da ezer erosi gabe? Saltzailleak bere zepoan arrapatu gaituzte, eta sare orretatik irtetzea bezin zailla izango da ilbeltzeko aldapari iges egitea. Berriro ere amabira!, esan eta jarraitu egin bear.

Ilbeltza ez da sekula ere
izan oso il santua,
aspalditxotik daukagu askok
gaitz orren eskarmentua.
Baiña isildu dezagun azkar
alperrikako lantua;
aldapa edo aldapa gabe
bizitzea da kontua.

Ustekabean diruarekin
jarri bai itxaropena,
baiña igesi joaten zaigu ta
orrek ematen du pena.
Naiz ta eduki berarengana
zaletasun nabarmena,
lasai kastatzen degun orduan
bizi gera ondoena.

1997ko urtarrillak 31

Ametsetan ote nenbillen ere pentsatu nuen. Baiña, dana dala, ez da gezurra. Azkenaldiko zenbaketa edo estadistikak dienez, geroz eta alkohol gutxiago edaten omen du gaztediak. Zigarroa erretzeko zaletasunari ere uzten ari omen da asko, eta drogari ere bai. Ez dira berri txarrak, ez orixe!

Komeni zaizkigunak errez samar sinistu oi ditugu, baiña estadistikak badakite egia esaten, beti ezpada ere. Eta au orrela bada, ez degu gazteengan itxaropena galdu bear. Gure denboran guk egiten genituen bezelakoxe kaskalkeriak egiten dituzte. Bestela ez lirake gazteak izango. Guk genekien baiño geiago dakite ordea, eta gu zuzendu bagiñan, oraingo gazteak ere utziko diote beren buruari kalte egiteari. Bat gaztea danean, ez da arri-tzekoa noiz edo noiz arrastotik irtetzea. Garaiz konturatu ezkerro,

oiek danak konpontzen dira, eta nundik nora dabillen konturatu-ko baldin bada, zerbait egin bear du gaztediak. Baita familietan pakea eta bizitzeko poza sortu ere, familak eta familietako bizi- tzak zerbaiten premia badauka-eta.

Beste zenbaketa batek dioenez, buruko miña kentzeko, ner- bioak baretzeko eta oien antzeko botikarik geiena Gipuzkoan sal- tzen omen da. Zuzentzeko premia ederra badaukagula esan nai du orrek. Asteburuetak egunetan zurrut egin dalako bere onera etor- tzeko botika artu bearra naiko tristea da. Zurrut gutxiago egingo balitz, obe. Ez dago orrelako botikarik gorputza tenple onean edukitzeko. Alkoholak sortzen dituen burruka eta desgraziak bil- durgarriak dira. Zenbait familitako gozotasuna ere, alkohola eta drogak galdu du, noski.

Ala ere, gauza bat ona badauka gaztediak, guk izan ez gen- duena: Ikasteko aukera. Ikasketak egindako pertsonari utzi pake- an. Dana ez du ondo egingo. Gizakia ain da berekoia, eta anka- sartzeak egingo ditu. Bere eginbear guztiak ez ditu beti ondo beteko, baiña ikasitako gizonak edo emakumeak ezjakiñiak baiño erreztasun geiago du zuzen ala oker dabillen antzemateko, bere burua zaintzeko eta gizartean bear bezela portatzeko. Eta zer esa- nik ez familian bear bezelako bizimodu atsegiña moldatzeko. Gizona, pentsatzen jakiteak egiten du gizon. Igande gauean gei- txo edanda, edo drogarekin jolasean ibillitako gazteak ez du aste- leenean gurasoekin kontuak esateko gogorik edukiko. Eta galde- ra bat ere egingo nuke nik: Ama-alabak alkarrekin ondo konpon- duko balira, garbi itz egiñez, ainbeste neska gaztek irrist egingo ote luke? Gurasoak bai, noski. Baiña seme-alabak familiari duen balioa eman bear lioteke. Mundu obean biziko giñake orrela.

Arriskuz betetako garaia
izanik gaztearua,
grña txarretan murgildurikan
galdu leike aingerua.

Familia da gizartearen
abe ta iturburua...
Gorde dezagun ekaitzetatik,
ez dezala jo zorua.

Seme-alabak bear bezela
ditzagun azi ta ezi.
Ondo saiatzen baldin bagera
izango da ainbat grazi.

Gure aldetik zerbait jarriaz
bear oiek irabazi.
Gure famili maitagarriak
dana baitute merezi.

1997ko otsaillak 7

Urte-bukera eta asiera ospatuta, otsail txikian sartu gera. Eta bizitzako sokari eldu diogu berriz ere. Soka orri tiran eusteko lain osasun izaten badegu, or nunbait ibilliko gera. Iñauteri eta iñaute inguruko festa eta abar, ilbeltzeko aldapa aaztuerazteko ainbat jai badu aurtengo otsail onek. San Blasak ere laguntzen digu Goierri alde onetan, eta ezin kejatuko gera geiegi. Sartu geran urte onetan ere izango da zerbait eraman bearra. Gure aldetik umorea eta adorea jartzen baditugu, urte onen lanak egingo ditugu, bai. Osasuna izan dezagula.

Badakigu danak ez daudela gustora bizitzeko moduan. Orrelakoei laguntzeko ez dituztela gauzak garbi esaten uste det. Eta Elizari ere aitzaki eman izan diogu. Eliza ez da zenbait politikari bezain berritsua, baiña itz egiten duenean egi biribillak esaten dituela aitortu bearra dago emen. Esate baterako, Kanariatako Gotzai jaunak esan dituenak badira zerbait pentsatuerazteko ainbat. Gizarteko Demokraziak (Social Demokraziak, alegia) eskeintzen omen du gizarteko arazoak konpontzeko modua. Garai onetan, demokrazi orren egitaraua ezagutu eta martxan jartzeko al duten guztia egiten duten politikari eta ekonomista gutxi dago ordea. Elizaren Unibertsidadeetan ere egiten dan baiño geiago egin litekeela dio gotzai jaunak

Ezin esango degu ez duela ezer esaten. Aita Santuak baka-riik erakusten omen du gizarteko ekonomia nola erabilli bear litzakeen gaur egun. Kanariatako Gotzaiaren ustez, lana, etxebizitza, eziketa eta orrelakoak dira giza-eskubideetan leenengoak.

Baiña aberatsei komeni ez zaizkien eskubideak ez omen dira aita-
tu ere egiten. Leenengo munduak, edo errez esanda, ondo bizi
diran nazioak, pobrezia ori estali eta gorde egiten dute. Au ere
bada, ba, zerbait esatea. Pobrezia estaltzea, gordetzea, ez baita
gizonari pobre ez izateko bear duena ematea. Gobernariak, eko-
nomia, bizimodua eta abar ondo dijoazela erakutsi nai dutenean,
estadistikak diotena ateratzen dute platerara, baiña esan oiek
engaiñagarriak izaten dira askotan.

Gauza geiago ere esan ditu Kanariatako Gotzai jaunak.
Auetako bat, pobrezari buruz Caritasek esaten duena ziurragoa
dala estadistikak diotena baiño. Zazpi milloitatik gora dirala
pobrezian bizi diranak Espaiñian. Ez dira nik asmatutako kon-
tuak, ez. Bakoitzak bere iritziak izango ditu, eta bakoitzak pen-
tsatuko du zeñi sinistu eta zer sinistu.

Iritzi eman dezakegula
pentsatzen degun moduan.
Ezin ukatu danok berdiñak
geran ezker munduan.
Danetarako sermoilariak
dauzkagu gure onduan,
baiña ez dakit Elizak aiña
egi nork esaten duan.

Batzutan azkar jarri oi gera
oso jenio txarrean,
edozer gauza esanez itzak
ondo neurtu bearrean.
Baiña obe da gauzak aitortu
gizatasun jatorrean,
errespetoa gordeaz gizon
egizaleen aurrean.

1997ko otsaillak 14

Otsaillaren erdia joan zaigu. Eta aurtengo neguaren zati bat
ere bai, berarekin batera. Guk nai orduko ez da iritsiko, baiña
udaberria badator, poliki-poliki. Eguraldiarekin suerte pixka bat
izaten badegu, egun luzeago eta atsegiñagoetan izango gera lais-
ter. Orren pozean, ar dezaiogun pazientzia otsail txikiari, denbo-
ra askorako ez dago-eta.

Gure aurrekoak bildurrik asko bazioten illabete oni. Otsaillean gizona maukautsean ikusi baiño otsoa artaldean ikustea obe zala esaten zuten leengo artzai zaarrak. Izan ere, otsaillak bereak eta bi egiten zituen seiñalea da ori. Orain ere ez dago asko piazterik, baiña otsaillak badaki egun ederrak egiten ere. Esate baterako, gaur San Balentzin eguna degu, maiteminduen eguna. Baita gurea ere. Baiña ez dakit, bertso zaarrak dioten bezela, markesaren alabak mariñeroari zion bezelako maitasun sutsu ura bizi dan. Orain ez da izaten maitasunez iñor il dan otsik. Izan ere, maitasuna bizitzeko da ona, bizi gerala alkar gozatzeko, eta bizitzak berekin dituen gozo eta mikatzak eramaten batek besteari laguntzeko. Maitasunez iltzea baiño maitasunez bizitzea obe izango da orratik! Otsailla bera ere, otz-bero eta gorabeera asko dituen illabete gogorra izan arren, bizitzen laguntzen duen maitasun beroarekin obeto eramango dala esango nuke, iltzen duen maitasunarekin baiño.

Orretarako, maitasun bero bezain luzea bearke da ordea. Eta ez dakit ez ote geran ori galtzen ari. Alkarrekin bizi nai, baiña paperik firmatu gabeko alkar-bizitza ari omen da indarra artzen. Ez ordea alkar maitatzeko paper bearrik ez dagoelako, maitasuna ozten danean sakabanatzeko oztoporik izan ez dedin baizik. Geroz eta gazte gutxiago ezkontzen da gaur egun, eta geroz eta geiago dibortziatzen. Ezkondu gabe alkarganatzen diranak ere geroz eta geiago dira.

Ez dakit benetako maitasunaren ezaugarri ote dan San Balentin egunean alkarri opariak egitea. Erregalo saltzailleak asmatutako oitura dala esaten dutenak badira, eta ez dira egitik urruti ibilliko, seguru asko. Gaur eguneko saldu eta erosteko egarriak –konsumiskoak, alegia– ekarritako joera da au, zalantzarik gabe. Eta alaxe bada ere, ez nuke esango gaizki dagoenik. Urtean bein bederik, “atzo baiño geiago eta biar baiño gutxiago maite zaitut” esatea polita da eta bearrekoa.

Dana dala, gazte gutxi ezkontzearen ondorioz, neska gazte eskasia izango omen da emendik urte batzuetara. Eta mutillak

lanak izango omen ditu andregaia izateko. Kukurruku edozeiñek egingo die neskatzai, ainbeste mutil begira dauzkatela ikusita.

Nola ez pena artu gazteen
kokaera ikustean?
Ezkontza beren zai daukatela
ezin pasatu atean.
Eta ain gutxi betiko lotu
maitasunaren katean.
Orra gaur ere moda berria
gizonezkoen kaltean.

Gizonezkoen zorionari
jartzen zaizka milla esi.
Aien kaltean asmatzen dira
ainbat oitura berezi.
Aurki mutillak sobrean eta
neska gazteak igesi...
Gizarajoak errukirikan
ez ote dute merezi?

1997ko otsaillak 21

Asko ezagun ez bada ere, garizuman sartuta gaude. Aurtengo leendabiziko koarta denborak ere oraintxe daude bete-betean. Biar izango dute azkena, gure artean esaten dana egia baldin bada.

Nai eta nai ez, bijilia egin bear zan garai batean, eta barauak ere bai. Garizumako urte-sasoian oso berezia izaten zan. Iñork agindu gabe bijili eta barau egin bear izaten bagenduen, zertarako egiten zan ere esaten ziguten garai artan. Eta penitentzia egiteaz gaiñera, aragi gutxi jatea osasunerako ona zala esaten ziguten eta barau egitea ere bai. Izan ere, gorputza geiegi indartu eta anima mendean artu ez zezan. Bazitekeen batzuentzat orrela izatea, baiña ez det uste gure modukoekin ala gertatuko zanik. Baiña bizitzak ainbat buelta ematen ditu, eta leengo sermoilariak agintzen zigutena, sendagilleak agintzen digute orain. Deiadar aundirik egin gabe, baiña zorrotz. Okela asko jatea ez dala ona, eta noizean bein borondatezko baraua egin bearra dagoela geure buruaren jabe izan nai badegu.

Eta izango da zerbait. Ipar Amerikan gure aldean ondo bizi dirala uste izaten degu. Kutizi guztiak beteaz bizi dirala, baiña aiek ere osasun ederrarekin gozatu nai badute, leenbizi sufritu

egin bear izaten dute. Azaroaren azkenengo egunean, Jainkoari eskerrak emateko eguna izaten dute, eta egundoko tripa-festa batekin ospatzen omen dute egun ori urtero. Ori naikoa ez dala, bateko Gabon eta besteko beste, zurrut eta mau-mau abenduan ere sekulako betekadak arrapatzen omen dituzte, eta pentsatu zenbaiteraiño saiatzen diran orretan, azaroaren azkenengo ostegunetik urtearen azkenerarte. Eta iru ta lau kilo gizendutako asko izaten omen dira. Orra kirol eta abar, urte guztian gorputza zaintzen ateratako izardiak nora joaten zaizkien. Illabete batean bai bapo, naikoa jan eta edanez. Baiña gero, sendeagillearen morrokkada entzun eta penitentzia egin bear. Garai bateko sermoiak baiño kaskarreko azkure geiago emango du orrek.

Ibilli-ibilli egin eta garizumako sermoi, bijili eta barau aiek danak gure onerako ote ziran? Gutxi janda eguna pasatzeak ez du atsegin ematen, baiña kiloak gaiñetik bota artean goseak eta gai-xotu bildurrez bizitzeak ere izango digu bere lanak. Ondo bizitza gustatzen zaigun onetan, badirudi garizuma bat arindu danean beste bat astunagoa asmatu degula geuk. Beti bada emen zerbait.

Pekatariaik nola geran gu
 ain da egi nabarmena,
 bijili eta barau egiñez
 lortu bear barkamena.
 Gure gorputzak izan ez dezan
 okerrerako kemena,
 len garizuma jarri ziguten
 eta orain rejimena.

Kutizi danak bete ezkeru
 bizitzen da ain xuabe.
 Bijili egin bear orixe
 bada naiko atsekabe.
 Eta gorputza izan ez dedin
 griña txar guztien jabe,
 gutxi jan baiña gauza on danak
 gerorako utzi gabe.

1997ko otsaillak 28

Munduak buelta asko ematen dituela esan oi degu. Baiña buelta oiek jakiñekoak eta neurtuak izaten dira. Egunean bat, arda-

tzaren jira-biran, eta urtean bat eguzkiaren inguruan. Auek dira mundua esaten diogun gure lur onek ematen dituen bueltak. Baiña geuk ere bueltak ematen ditugu, eta ez beti toki eta denbora jakin-ekin. Askotan ez diogu antzematen nundik nora gabiltzan buelta-ka, eta ibilli-ibilli egin eta leengo tokira etortzen gera. Eguneroko bizitzak naiko garbi esaten digu au, eta historiak zer esanik ez.

Aspaldiko kontua da Rusian oso gaizki bizi zirela. Erria ain-beste nazkatu zan alako miserian eta mendetasunean bizi bearrare-kin, orain larogei urte. Agintari batzuek il eta besteak uxatu zituz-ten, eta komunismoa artu zuten bizimodurako. Erriaren salbamena uraxe izango zala uste, baiña errusiarrei beste agintari batzuek jarri zitzaizkien gainean, eta oso zorrotzak. Bueltaka ibilli bai, baiña lee-nera erori ziran. Gero komunismoa ere bidali zuten, eta orain berriz ere gaizki bizi dira ainbeste ondasun dituen lurraldean.

Danak ez dira gaizki ibilliko, ez. Baiña erri xearentzat bizi- modu eroso moldatzen ez dute asmatu. Jubilatua ez dakit zen- bat denbora onetan ez omen duten zaarsaria kobratu, esate bate- rako, Estaduak dirurik ez daukala-ta. Baiña badirudi ango aginta- riak erremedioa aurkitu diotela jubilatuen arazo oni. Aspalditik dute zurrutero fama errusiarrek. Vodka asko maite dute. Eta Vodka, alkohol askodun pattar gogorra da. Bataz beste, 170 botei- lla edaten omen ditu bakoitzak, urtean. Barrualdeko otzak kendu- ko dituztela esan diteke. Baiña, zer gertatuko eta zergak ordaintze kontuan sekulako naspilla daukate. Iñork antzematen ez dion naste-borrastea. Eta orrela izango da, ainbeste zurrut egin ezker- o ez baitago kontuak zuzen eramaterik.

Baiña orain dator beste buelta. Alkoholun edarien sal-eros- keta eta zerga kobratzea bere eskuetan dauka Estaduak. Alkohola txarra dala, eta Gobernu- a erriari orrelako edariak saltzen. Eta bil- tzen duen diruarekin urte onen erdia baiño leen jubilatuei zorrak ordaintzeko asmoa omen du. Orratx dirua bear bezela erabilli ezak nolako bueltak emanerazten dituen. Jendeari mozkortzeko erreztasuna emateraiñoak.

Dana dala, errusiarren sistimak badu alderdi ona ere. Mozkortu nai dutenak mozkortu ditezela, baiña jubilatuaq lasaia-go biziko dira emendik aurrera. Aiek ez dute esango alkohola txarra danik.

Mundu onetan noiz ez du egin
bakoitzak al duen ura,
bueltak emanez ta berrituaz
lendik datorren oitura?
Rusian ere batzuek morroi
lege zarreko modura,
jubilatuaq bizi ditezen
zurruteroen kontura.

Naiko pattarra, ta edateko
erreztasuna ere bai,
errusiarrak bizi badira
erdi mozkortuta, alai.
Aiton-amonak ez dute zertan
egonik diruaren zai...
Guztientzako ona da eta
jubilatuaq ori nai.

1997ko martxoak 7

Bizkorra dana motelaren kontura bizitzen omen da. Eta motela, bizkorrak ematen dion apurretik. Aspaldi entzun nuen auxe. Eta arrezkero, makiña bat aldiz pentsatu det ura asmatu zuenak jakingo zuela motelei etekiña kentzen. Makiña bat motelek izardi ederrak atera bearko zituela, aren partez.

Japoniarrak langille purrukatuaren fama dute. Oporrik ere egin gabe, eta beren buruak alperrik galtzeraiño lana egiten omen dute askotan. Orregatik igoko ziran igo diran maillaraiño. Eta emendik amabost bat urtera, illargian eta izarrak dauden goiko zabaldegi orretan oporrak igarotzeko moduan izango omen dirala esaten dute. Baiña ez danak. Goialde oietatik joan-etorria egin eta ango hoteletan egotea begi bietako argia kostako omen da-ta. Begira, begira nolako etekiña kentzen dioten batzuek lana fin eta serio egiteari. Baiña danetan aurreratuenak dirala ere, bizkorrak motelen bizkarretik bizi dira an ere. Eta motelak, bizkorak eman-dako apurretik. Eta nazio aurreratu eta zibilizatueta ori gertatzen

bada, pentsatu besterik ez dago munduko zenbait bazterretan jendea nola biziko dan...

Ala ere, ez dute ikusiko munduko miseririk izar arteko zabaldegi artan bapo dauden denboran. Eta begiak ikusten ez dutenean biotzak ere ez omen du sufritzen, eta motelen kontura bizitzen dakitenak an biziko dira ederki, nolata makinak aberiatuta beera erortzen ez diran. Gu ez gera joango izar artean oporrak pasatzera, baiña benetan nai badegu, ez daukagu ondo bizi eziñik. An dabilzanen inbidirik ez izatea naikoa degu. Inbidia anima erdoitu egiten omen du, eta gaitz ori daukanak ez du izaten egun eta gau onik.

Ain gora igo gabe, bee onetan ere dana ez da beltza. Emen ere badaude iñori laguntzeko prest dauden petsona onak. Bi illabete edo orrela izango dira Gipuzkoako kliniketan ebaketak egindako gaixoentzat bear aiña odol etzegoela jakin zala. Eta bestetan eman oi duten baiño sei aldiz pertsona geiagok eman zuten odola. Ez iñori zurrupatuta, bere odola eta bere borondatez baizik. Japon aldeko aberatsen aurrerapenak onak izango dira, baiña Gipuzkoako odol emailleen borondatea ere bai.

Dana dala, martxoan sartu gera. Udaberriaren atarian. Txikiak giñala, martxoko eguzkiak buruan zuloa egiten zuela eguzkitan geldi egon ezkeru esaten ziguten. Baiña gozotasun epela ere berekin du eta suspertu gaitezen pixka bat. Ea besteren onaren damutasuna alde batera utzita udaberriari etekin ona ateratzen diogun.

Izar artean ez degu, noski,
pasatuko guk oporrik,
ez badaukagu noizbait iñori
ateratako altxorrik.
Ala ta guztiz egin ezean
iñorenganako zorrik,
ez da izango gure kontura
jan dezakean bizkorrik.

Aurki eskuan izango degu
udaberriko epela.
Eta pentsatu egun ederrak
igarotzeko gaudela.
Beti inbidiz bizi dan ura
izan diteke txepela.
Baiña beretik jaten duena
ez da izaten motela.

Leengo batean, nere lagun bat oso triste ikusi nuen. Zer ote zuen, eta “Gure andre orrek, lanak egin ezinda zebillela eta patatak zuritzeko agindu zidak gaur eguerdian. Zuritu zizkioat, ba, patata oiek. Eta azal lodia kendu diotela eta sekulakoak esan zizkidak!”.

Nik banekien ordea nere lagun ori gauean parrandatxoa egiña zala, eta aren ondorioak ibilliko ziran an, seguru asko. Dana dala, emaztea asarre antzean dagoenerako egindako bertso batzuk baditut nik, eta aietxek kantatuko ditut gaur. Ez estutu, Joxe, ori ez det ezer-eta.

Ene andretxo, zurekikoa
egiten ez da samurra.

Ain luze egin al zaizu gaurko
nere parranda laburra?

Lanerakuan alai agurtu,
etxerakuan mutturra.

Gaur ere zerbait izango zala
banuen naiko bildurra.

Etixerakuan lagun batzuek
zaizkit bidean azaldu.

Estimatuak nola ditudan
ezin nolana bialdu.

Baiña oraindik aiengatikan
ez zenituzket nai saldu...

Zure senarrak arnas artzeko
eskubiderik ez al du?

Egun guztian antxe jardun naiz
lantegian fintasunez,
nere famili maitegatik
dedan guztia emanez.

Baiña alare ezta naikua
orain ikusten dedanez.

Nere nekeak ez dira ordaintzen
orren kopeta illunez.

Bein eta berriz entzun zaidazu,
andretxo biotzekua,
zugana dedan maitetasuna
eztala axalekua.

Nere biotzan ondoan dauka
zureak bere lekua...

Gogor itxurak egiñagatik
etzera orrelakua.

Goguan daukat oraindik ere
goizeko zure ertera.
Esan didazu: “illuntzan gero
txintxo etorri etxera”.
Gizonezkoak, egia, zerbait
askatasun zale gera;
baiña, andretxo, zerorri ere
matxarda samarra zera.

Argi ondoren etorri naiz ta
arkitu zaitut illuna.
Gauz utsagatik etzaitez mindu,
nere emazte kuttuna.
Nai dezu baiña ezin ukatu
asko maitatzen nazuna...
Oraindik badet itxaropena
laister pasako zaizuna.

Pakeak egin bear ditugu
andikan edo emendik,
alaitasunez bizi gaitean
al baldin bada iñundik.
Bizi guztian maiteko zaitut
parranda guztien gaindik.
Une goxoak igarotzeko
gaude zu ta ni oraindik.

1997ko martxoak 21

Udaberria gaur etorri zaigu. Bere etorrera pozik artzen zuten gure aurrekoak, eta guk ere orrelaxe artuko degu: pozik, atsegiñez. Egun argi eta epelak danoi gustatzen zaizkigu. Zelaiak bezelaxe sasiak ere lorez janzten dituen udaberriak aurpegia alaitzen digu, noski. Erri eta toki ezezagunak ikusteko irrikatzen daudenak, laister asiko dira ametsak egin biurtzeko bidean. Emendik aurrera nabarmen izango dira ibillaldi edo eskurtsioak, txangoak, neska eta mutil taldeentzat. Alai eta irripartsu, aien inguruan ez da izango tristurarik. Ezta bear ere.

Gazte talde ibiltari auetako batek frailleen komentu batekin topo egin omen zuen bein. Oroigarriak saltzen diran dendatxo bat omen dago komentu orren ondoan. Komenturako dana ona dala

dio esaera batek. Eta dirua ere ona izanik, frailleak ere txanpon batzuk atera nai, ba. Aiek ere egunero jan bear izaten baitute. Ala, dendaxo artan errosarioak, estanpak eta orrelakoak omen zeuden salgai. Ijiji eta ajaja, gaztetxo oiek sartu dira dendara, eta neska musugorri batek, zintzilik zeuden kollare aiek zenbat balio zuten galdetu zion fraille dendariari. Bai ark antzeman ere adarra jotze-agatik galdetu ziola, baiña pazientzia eta gizalegea zer diran erakutsiz, “Oiek ez dira koillareak –erantzun omen zion–. Oiek errosariak dira”. Beste mutiko batek, estanpa bat eskuetan artu, eta zein artistaren argazkia zan ura galdetu omen zion. Eta, “Ori Karmengo Amabirjiña da”, erantzun zion frailleak. Eta orduan mutikoak: “Ez da, ba, Karmen Sevilla izango?”.

Gazteak alaia eta jostalaria bear du izan. Baiña zenbait gazteren jokaera ez al da errespetorik eza? Gazteei ez dago esaterik zer sinistu bear duten eta zer ez. Dakiten aiña jakinda, kontu gero orretan asi! Ez genduke besterik bear! Baiña, ez dira konturatzen zaarragoak ere bere nortasuna eta eskubideak badituztela. Errosarioa errezatu nai duenari ez dago zertan parre eta burla egiñik. Iñoren sinismenari parre egitean ez baiña besteak ere errespetatzen jakitean dago pertsonaren kategoria eta jakinduria. Baita gazteena ere. Ama Birjiñari gauza bat eskatzeko ez dagoela gauza bera berrogeita amar aldiz esan bearrik pentsatuko du norbaitek. Eta baditeke orrelaxe izatea.

Erlijioaz aspertu egin gera, eta naiago degu alde batera utzi eta geure gisa bizi. Baiña asmatuko ote degu? Askatasuna gauza ederra da. Baiña mugarik ezpadu, eta langarik jartzen ez badiogu, alkarrenganako errespetoa galtzen degu sarri, eta ez da sistima ona lasai eta gustora bizitzeko.

Elizan nola egoten geran
denbora ezin pasean,
naiago degu libre antxean
geure modura eizean.

Erlijiozko trabarik gabe
naiz ibilli jolasean,
lanak izaten dira gurekin
motz samar lotu ezean.

Agindupean bizi giñan ta
libre bizi nai genduan.
Baiña ez dakit ez ote geran
atera zerbait galduan.

Aukeran aize geitxo buruan,
eta ibilli munduan,
frenurik gabe gelditutako
bizikletaren moduan.

1997ko martxoak 28

Gaur Ostiral Santu eguna degu. Ez du guztiontzat esanai berdiña izango egun onek. Oraingoaren antzik gabeko gazte denbora izan genduenoi garizuma, eta batez ere Ostiral Santu eguneko kontuak ez zaizkigu aazten. Ez det esan nai santuak giñanik. Orain ere badaude jendearen esanari begira egon gabe, kontzientziak agintzen dien bezela bizi diran gizon eta emakume zintzotak. Prozesioan ibiltzea ondo dago, eta bijili eta barauak egitea ere bai, itxurak egite utsagatik egin ezean. Gu gazteak giñaneko garai artan garrantzi izugarria izaten zuten bigili eta barauak. Eta bazirran agindu aiek gustoko penitentzia egiñez betetzen zekitenak.

Elizako kontuan emakumeak etzuten sarrerarik koruan. Gizonezkoak bakarrik joaten ziran korura. Eta erri bateko kantoreak, bigilia autsi nai ez, eta Ostiral Santuko elizkizuna amaitu ondoren, taberna jakin batean biltzen ziran urtero. Bakaillau jan bikaiña egin, eta maatsaren salda beltzarekin bustitzen ziran ondo, kantuan nekatutako eztarria bere onera ekarri nairik. Egun artako kantu tristen doiñuak nolabait kendu nai, ba, belarrietatik. Batzuek kantuan eta besteak erromatarrena egiñez ibiltzen ziran prozesioan. Aiek bai zekitela bijili eta barau egin bearra ondo betetzen.

Ostiral Santuz aragia jatea debekatuta egonik, goizean kajakada bat antxoa erosten zuten arraindegian. Eta eguerdiarte geiena antxoak garbitzen eta maneatzten pasatzen zuten. Gero, prozesio ondoren, erritik gertu dagoen Santa Barbara mendira joan eta ango alkarte edo soziedadean bereala egiten zituzten goizean prantatutako antxoa kajaren lanak. Apenas ondarrrik sobratzen

zan. Baiña, Ostiral Santu penitentzia egiteko eguna izan, eta gauerdira arte zintzo eusten zioten bijilia eta barauari. Gaueko amabiak jotzen astean, jartzen zituzten kiloko txuletak prasatan erretzen. Leenago ez ordea. Ori da bijilia errespetatzea! Ez didate esan nun gertatzen zan ori. Santa Barbara Urretxun dago ordea, eta jokatu nuke Urretxu edo Zumarraga aldeko jendea zala ain egoki bijilia egiten zekiena. Erri auetako kristau zintzoak ondo bizitzen dakiten festazale jatorrak baitira.

Gazteak parre egiten digute guri beti elizan sartuta egoten giñalakoan. Baiña askok obe luteke Aste Santua guk bezelako sanotasunarekin pasatuko baluteke. Ez giñan urrutira joaten, ez. Eta ez genduen diru asko ere kastatzeko, baiña lagun artean gozatu ederrak artzen bagenekien. Leengoak ere ez gera al genduen a egin gabekoak.

“Alkar maitatu”, esan ziguten
Ostegun Santuz danori.
Baiña ez degu aintzakoz artu
sekulan agindu ori.
Maitekerizko txorakerian
ez degu bear erori,
baizik guretzat nai ez deguna
ez egin iñoiz iñori.

Ostiral Santu eguna degu
benetan garrantzizkoa,
kontzientziaz nola gabiltzan
pentsatzeko modukoa.
Baiña aingeru izatea guk
izanik eziñezkoa,
gauza bakoitza bere garaian
egitea da naikoa.

1997ko apirillak 4

Lanen bat egin bear eta nundik eldu asmatu ezin degunean, atzekoz aurrera astea omen da onena. Orrela konturatzen gera gaizki ari generala, eta bereala asmatzen degu lanak ondo egiten. Ari danak beti zerbait egiten duela esan oi da. Egia. Gaizki egiñez ikasi diteke ondo egiten, eta ori ere zerbait egitea da. Ez du gutxi balio.

Egipton, su eman eta bere alaba erre omen du emakume batek. Neskatxa il egin da, zoritxarrez. Zergatik, eta neska gajoa praka bakeroak jantzita zebillelako. Ama-alabak mahomatarrak ziran, eta emakumeei galtzak janztea debekatzen die Mahomaren erlijioak, eta orra or ondorioa. Etzebillen, ba, iztarrak erakusten, sikira. Orrelakoxeak gertatzen dira erlijioa dan bezela edo bear bezela erakutsi ezean. Baiña, au ez al da erlijioa ondo erakusten ez dutenei kalte egiten dutela erakusteko modua? Zenbait erakuslek kontuan izan bear luke aien ikasle danak ez dirala jakintsuak. Eta diran baiño geiago betetzeko eskatu ezker, bear ez diran edo ezertarako balio ez duten gauzak egitera beartzeko arriskua dagoela. Erlijioak ez du agintzen burugabekeriak egitekorik. Erlijioak ez gaitu geure buruari kalte egiteko moduko ezer egitera beartzen. Eta erlijioak duen baiño geiago eskatu ezker, sinismena siniskeri edo aztikeri edo orrelako zerbait biurtzeko arriskua dagoela esan diteke. Aspertu eta sinismena galtzeko arriskua ere badu. Gaurko gizartean ez ote da orrelako zerbait gertatzen?

Mahomatarrak oso zuzenak eta fiñak omen dira erlijio kontuan. Baiña bere alaba su eman eta erretzen duen ama fiña ote da gero? Ala, erlijioarekin batera ezertarako balio ez duen bildurra sartu ote diote ezurretaraño? Pentsatu bear luke bere alaba erretzeko agintzen dion erlijioa ez dala egokia, eta alako erlijioa ezartzen duen jainkoarengandik errukirik, barkapenik eta betiko zorionik ezin ditekeela espero. Erri xeari orrelako erlijioa buruan sartzen dioten erakusleak ere pentsatu bear luteke zerbait. Iñor mendean eduki naia berea du gizonak. Eta orrek ere lanak ematen ditu. Egiptoko emakume ark lana atzekoz aurrera egin zuen. Alabari gauzak diran bezela esanda bide zuzena erakutsi baiño leen, zigorra eman. Eta nolako zigorra!

Kristautasunak iñorentzako
ezer kaltekorik ez du,
eskatzen duen bezela danok
izan ezkeru ondradu.
Eta gainera nola ez duen
sekula gizonik galdu,
txorakeriak utzi alde bat
ta sinisimenik ez galdu.

Erljioa zuzen gordeak
eman dezake atsegin.
Orregatik zer eskatzen duen
bear degu ondo jakin.
Gure bizitza iñori kalte
egin gabe joan dedin
Ebanjelio santuak garbi
esaten digu zer egin.

1997ko apirillak 11

Diruak ez omen du balio zoriona erosteko. Baiña zerbaiterako balio du. Bestela etzan izango dagoen aiña diru-gose bazterretan. Diru pillak galantak badauzkate bankuak. Begira, ala ere, nolako opariak eskeintzen dituzten geiago biltzeko. Denda guztietan noiz nai jartzen dituzte merkealdiak. Oporretarako eta ibillaldiak egiteko ere izaten da aukerarik asko, diruaren berrak eraginda. Ea gure apurrak bildu eta pixka bat berdintzen diran. Bizi geran garaiazen ezaugarria izango dala, eta aurrera. Beartu ez gaituzte egiten beintzat, eta komeni bazaigu artu eta bestela utzi, ez dago zer esanik. Al duenak al duena legez egin ezkeru, ontzat artu bear.

Diru geiago bildu nai au zineetara ere iritsi dala uste det. Orain arte, bakarkako eserlekuak izaten ziran zine aretoetan, bi alboetan besoak jartzeko toki eta guzti, eta aldamenekoari trabarik ez egiteko moduan. Orain bezela leen ere, izaten ziran otzari edo argiari igesi zinera joaten ziran bikoteak. Alkarrengana ondo bilduta, batuk bestea goxatuz pelikula ikusi aitzakian illunabar politikak pasatzen zituzten. Telebisioa dala eta ez dala, zinetako ikusleak asko bakandu ziran otsa izan zan. Eta zinetoki bat baiño geiago itxi ere egin zan.

Baiña badirudi orri erremedioa aurkitu diotela orain. Madriden asi omen dira bikoteentzat erdian trabarik gabeko eser-

leku bereziak egiten. Bikoteak leengo aldean errez gerturatzen omen dira alkarrengana. Illunpean alkar ikusi ere bai, eta batek bestea laztantzeko ere erreztasun aundia ematen omen dute oraingo eserleku berri oiek. Eta zine jabeak pozik daude geroz eta sarrera geiago saltzen dutelako. Orra jendeari gustoa egiñez aberasteko modua. Eta ez dago gaizki. Bejondaiela!

Eserleku berri oiek gazte jendea joaten dan zineetan ipiñi dituzte oraingoz. Nunbaitetik asi bear, eta ortik asi ziran. Baiña badira gazte-gazteak ez izan arren berotasun pixka bat pozik artuko luteken zaarrak ere. Eta ikusten nago otzaren bildur diran jubilatatu eta aitona-amonatxoentzat ere egingo dituztela orrelako eserleku bereziak. Kanpoan txorizugarri ibilli gabe, duten epeltasuna disimuluan batak besteari emateko modua gaizki egongo al litzake? Dirua ona izango da, baiña bigarren gezte denbora alkarren arrimoan pasatzeak ere balioko du zerbait, orretarako animoa eduki ezkeru.

Nola ez dagon zine areto
edo teatro baldarrik,
oietan ez da arratsalde otz
edo eguraldi txarrik.
Gustoko lagun bat artu eta
joan ezean bakarrik,
neguan ere ez omen dago
kalefazio bearrik.

Gure denboran ikusi arren
makiñatxo bat otz-bero,
aiton-amonak erosotasun
au ez genduen espero.
Garai txarrean jaio giñan gu
ondo pentsatu ezkeru...
Jolas aukerak alperrik dira
sasoia joan ta gero.

1997ko apirillak 18

Emakumeak baiño gogorragoak geralakoan egon izan gera gizonak. Uste bai, baiña ez da orrela, azkenaldiko berriak diotenez. Indartsuago izan gindezke, eta zakarragoak ere bai. Baiña gogorragoak ez. Bilbon egin duten zenbaketa edo estadistika batek

dioenez, mundu osora begiratuta, denborarik luzeenean bizitzen diran emakumeak, euskaldunak omen dira. Bigunak balira ez luteke gizonaekoak baiño denbora geiagoan iraungo. Eta orretaz gainera, emakume euskaldunak gizonak baiño gutxiago joaten omen dira gaixotxeetara. Eta joaten diranak, gizonaekoak baiño azkarrago sendatzen omen dira. Gizonaekoak eta emakumeak izaten dituzten amar gaixotasun kontuan artuta, amarretatik bederatzitan gizonaekoak denbora geiago bear izaten dute sendatzeko.

Gure lagun auk ezurretako gaitzarekin ibiltzen dira larri samar. Ama izateak kaltzioa gutxitzen, eta ortik etortzen zaizkie ezurretako errenkurak. Baiña ori ere ez da gizonak baiño gutxiago diralako, bere ezurretako indarraren zati bat aurrei ematen dietelako baizik. Bilbon egin duten azterketa orrek argi eta garbi erakusten digu, indartsua, sendoa eta zailla emakumea dala eta ez gizona. Ez dago baten eta bestearen iraupenari begiratu besterik. Bataz beste, gizonak baiño amar bat urte geiago arrapatzen dituzte emakumeak mundu onetan. Gogorra izateak baditu bere alderdiak, bai. Tabakoa dala, zurruta dala eta abar, gizonok ez degu geure buruari gogor egiteko indarrik. Emakumearen aldean gogo aula degu. Batetik gu baiño zuzenagoak diralako, eta bestetik bere burua zaintzeko gogo geiago dutelako, gauza askotan irabazten digute emakumeak. Nai dutena egiteko ere gure aldean saiatuak dira. Ez dute nolanai etsitzen. Orretarako almen berezia du emakumeak. Berearekin irtetzen jakiteko gaitasunak bizia luzatu egingo du. Zer nai dezute?

Oiek guztiak jakin, eta egiten diegun baiño obeto egin bear genieke. Poztu egin bear genduke gu baiño denbora geiagoan bizitzen diralako. Sasoiari gaudenean zerbait gerala uste izan arren, anak ttarraka jartzen zaizkigunean, aien laguntza ederki etorriko zaigu, eta eziña etorri baiño leen kontuak ateratzea ona izango da. Laguntasuna ere garaiz erein bear da, eta etxeoandreak ez kontra asko egin. Al dala, baietz esan beti, gure onerako izango da-eta. Bearra datorkigunean etxeoak baiño lagun oberik ez baitegu izango.

Bizi luzea baldin badauka
emakume euskaldunak,
dudarik gabe gu gera emen
suerteak daukagunak.
Bakardadean pasa bearrik
ez azkenengo egunak...
Ze lasaitua emango digun
aldamenean lagunak!

Neroni beintzat asko pozten naiz
oraingo berri onekin.
Baldin mutilzar egon bagiña
ez giñan biziko berdin.
Etxekoandrea ez naigabetu
eta ondo kaso egin,
gu beartzean gure aingeru
guardakoa izan dedin.

1997ko apirillak 25

“Gaur San Markos. Artoak ereinda balegoz..!”. Taloa eta esnearen garaiko esaera. Gaur San Markos baiño San Prontxio geiagok izango dute gogoan, etzidamu bere eguna da-ta. Udaberriko zizak eta karakolak bilduta eduki dituzte onezkero arabarrak, bere zaindariaren eguna bear bezela ospatzeko. Taloa eta esnea aiñako menua gertatuko dute, bai. Goierri alde onetan ere zeñek ondratua izango du San Prudentziok. Burua makurtuta artoa ereinten aritzen ziranean aiñako egunak pasatuko dituzte lazkaotarrak asteburu onetan.

Beasain aldetik-eta, jendea barra-barra joaten zan garai artan. Eta festa leku alaia zan Lazkao. Orain ere ala izango da, lazkaotarrak burua leengo lepotik baldin badaukate beintzat. Eta oso ondo egiña. San Markos aurretik artoa ereitea ona izango zan, baiña bizitzari alderdi onak billatzeak ere badu bere garrantzia. Ori egiten dutenak ez daukate jatorrak eta formalak izan eziñik, lazkaotarrak diran bezelaxe.

Erriko eliza nagusiaz gaiñera, iru ermita eder badituzte gutxienez Lazkaon. San Prudentziorena bat. Bederatzireun eta berrogeita amairu urte omen dira ermita eraiki zutela. Ortik pentsatu noiztik dan jende zintzoa Lazkaon. Eta beste bi ermita San Juani eskeiñita daukate. Bat Naparroa bidean, eta bestea

Lazkaomendin. Ermita oni San Juan Txiki esaten diote, Lazkaomendin jaio zan Lazkao Txiki bertsolariari bezelaxe. Bi komentu eder ere badituzte errian, bata frailleena eta bestea monjena. A, ta Lazkao Txikik ere badu bere irudia errian, oraindik santu ez dute egin baiña. Pikaro samarra bazan ere, gaiztakeririk etzuen ark, eta auskalo denborarekin zer gertatu litekeen.

Ainbeste eliza, ermita eta komentu diran errian jaio eta azteak, nai eta ez bear du zer ikusia lazkaotarren jatortasunean. Inguruko errietan ere bazuen eragiña Lazkaok. Makiña bat goieritar joan oi ziran bizikletan Lazkaoko frailleetara, pazkoazkoa egiteko urteko zekorra saltzera. Lazkaoko frailleak beti izan dute itzal aundia, eta ez Goierrri aldean bakarrik. Lazkaotarren umore onarekin ere badutela lotura esango nuke. Lazkao Txiki, gaztea zala, monjen komentuan igeltseritzan omen zebillen bein. Monjak, iñoren aurrera zetozenean aurpegia estalita azaldu bear izaten zuten orduan. Eta komentuko superiora ere ala ibiltzen omen zan. Urte asko zituen, eta Lazkao Txikik, pixka bat tentatzeko edo, aurpegia estalita alako txorakeriak zergatik egiten zituzten galdetu omen zion. “Zer uste dezu? –erantzun omen zion monjak–. Guk ere geure reglak dauzkagu gero!”. Baiña baita Lazkao Txikik azkar erantzun ere: “Zuk ere bai?”

Lazkaotarren umorearen
eredu Lazkao Txiki,
orren zalantzik iñola ere
ezin diteke eduki.
Naiz eta beti portatu bera
oso jator ta gizonki,
disimuluan ziri zorrotzak
sartzen zituen ederki.

Gaitz egiteko asmorik etzan
Joxe Migelen buruan,
baizik umore sana sortzen
saiatzen zan inguruan.
Emendik ega egin zigun ta
dago leku seguruan,
eta geroztik aingerutxo bat
geiago dago zeruan.

“Maiatza, urtearen giltza”. Urteko illabeterik ederrena bezela jo diteke maiatza, ondo portatzen danean. Oraindik asi besterik ez du egin eta ikusi egin bearko degu zertara jotzen duen.

Legazpik Gurutze Santuaren babesean ospatzen ditu urteko jaiak, Santikutzetan. Lana gogor egiñez gora irtendako erria izanik, Santikutz jaiak pozik ospatzen ditugu emen. Ondo etortzen dira, atsedenaldira bat artzeko. Batzuek, festa egunak kanpoan igaro naiko dituzte, lasai-lasai. Gazte jendeak errian gelditzea naiagoko du ordea, gurasoen loturarik gabe nai erara festak pasatzeko. Garai batean estu artzen gintuzten festa garaian, bateko dantza lotua eta besteko beste, festak pekaturako arrisku izaten zirala-ta. Baiña gauzak aintbesteraíño aldatu dira orain, eta festak zerua irabazteko ere balio dutela diote. Eta orrelaxe izango da gaiñera. Gazteak aintbeste dakite, eta umeak egiten dutena egiten dute askotan. Aitak eta amak pazientzi ederra artu besterik ez daukate.

Orretaz gaiñera, seme-alabak biurrikeriren bat egiten dute-nean, amak aitari ematen dio aitzaki, etxean errespeturik jartzen ez duelako. Eta aitari etzaio beste biderik gelditzen. Pazientzia artu bear ama pazientzitik irten ez dedin. Orra aitarentzat zerua irabazteko modua festatan. Baiña orrekin ez dira danak amaitzen. Besteri zerua irabazten laguntzen dionak, beretzako ere saria seguru dauka. Orrexegatik, senarrari pazientzia artuerazten dion emaztea zeruaren erdi-erdian dagoela esan diteke. Eta gure emazteak gure aldean suerte ona daukate. Ez dago dudarik.

Ez ezkontzeagatik arrimatu eta orrelakoak egiten dituzte orain-go gazteak askotan. Orixe da, ba, ez jakitea. Ezkondu ezkerok, goxogoxo itz egiñez emazteari pazientzia artzea naiko du senarrak zerua irabazteko. Eta emazteak berriz, batere nekerik gabe, dan bezelakoxea izatea aski du, senarrari zerua irabazten lagunduz berak ere meritu berdiñak egiteko. Zer nai dezute suerte aundiagorik?

Oiek danak orrela dirala, datorren igandean amaren eguna degu. Kontuak kontu izango dira, baiña ama beti ama da, eta ez

degu aaztu bear bat bakarra dala munduan. Maitasunaren maitasunez, duen guztia ematen duenik iñor bada, ama da. Eta ordaiñetan ezer eskatu gabe eman ere. Esker txarraren truke ere bai sarritan, zoritxarrez. Ez luke alaxe bear baiña... Saia gaitezen, bada, egun batean bederik gure maitasun osoa amari eskeintzen, merezi du-eta. Ez du gauza guztietan guk bezela pentsatuko, baiña gure ona besterik nai ez duelako izango da beti. Eta gaztetasunaren berri eman nai diogunean ere, errespeto aundiz itz egin, eta gozotasunez. Ematen diogun pozaldi bakoitzeko eun alako itzuliko dizkigu amak.

Sentimentu bat bada
guretzat kuttuna,
anima bera gozo
ematen diguna.
Zer dan esatea zail
egiten zaiguna,
baiña galdera onek
badu erantzuna:
ama daukanak daki
zer dan maitasuna

Ama, zu ziñan nere
lagunik onena,
mundu ontan geiena
maite ninduena.
Jainkoak eraman ta
zeruan zaudena,
nik dedan oroipenik
maitagarriena.
Tori nere biotza
ta nere omena.

1997ko maiatzak 9

Batak bestea neurtzen ikustea nai duenik iñor bada, euskaldunok gera. Eta ez emengo kirol edo deportean bakarrik. Txirrindularitza, aizkora, pelota edo kargajasotzea bezela gustatzen zaizkigu tenisa, atletismoa, edo korrikalari kanpotarrak eta milla norgeiagoka. Ez dago esan bearrik futbolarekin zer gertatzen zaigun.

Eta oietaz gaiñera, badegu beste zaletasun aundi bat ere oso geurea. Ondo jatea gustatzen zaigu. Moko fiñekoak gera. Elikadurari ematen diogun garrantzia ikusirik, kirolariak zer jaten duten jakin naia ere ez da urruti izaten gugandik, eta gorputza

ondo zaintzea ere nai izaten degu. Askori beintzat geu nekatzea baiño besterik nekarazitzea geiago gustatzen zaigula esango nuke.

Dana dala, kirolariak zer jaten duten jakin nairik uxarrean nenbillela, asko uste ez nuen berria jakin det. Orain amairu urte Ipar Amerikako Olinpiadak egin ziranean, beste barazki batzuen artean, alpapa ere jaten omen zuten kirolariak apaltzekoan. Bai, gizona. Alpapa, euskeraz toki askotan frantses-belarra esaten dioten alpapa. Nik uste nuen ganaduentzat izaten zala, eta oilloentzat ere bai iñoiz. Baiña azkenaldi onetan egin diran ikasketak erakutsi dute alpapak alimentu aundia daukala guretzat ere. Bitamina asko ditu, C bitamina esaten zaiona, batez ere. Eta ori jakin dedan ezkeru, gerra denboran eta geroxeago ere soroak frantses-belarrez estalita geneuzkala ainbeste gose pasatutako pena daukat. Ganaduentzat gurdia betean eramaten genduen alpapa presko artatik eskutada bat edo beste jan izan bagendu, gu izango giñan mutillak, gu! Ez genduen ainbeste tripazorri izango. Zer ote da ez jakitea.

Azuntzak, edo erderazko espinakak bezela egosita, eta beste barazki batzuekin naastuta ona izaten omen da, baiña tortillan ohea dala esan diteke. Pentsatzen nuen bai, beste belar batzuekin batera jarrita ere, janari triste samarra izango zala alpapa. Dana dala, ainbeste bitamina baldin baditu, eta etxeoandrereren batek familiari alpapa pixka bat edo beste eman nai badio, ona emen errezeta: kiloerdi bat alpapa bildu, berdea eta biguna dagoen artean. Loreak irtetzen asi baiño leen bear du izan. Ur korrientean ondo garbitu, eta txurten gorriak baldin badauzka, kendu. Gatz pixka batekin ura irakiten jarri, eta an sartuta eduki minutu pare batean. Kutxilloarekin ondo txikitu, eta ura kendu gero. Oliba oliotan tipula pixka bat erdi-prejitu zartagian, eta tipula biguntzen danean, bota alpapa bertara. Lau arrautz irabiatu –batitu, alegia–, gatza eman eta alpapa eta tipulari arrautza naastu, baiña tortilla geiegi legortzen utzi gabe, ezko samar gelditzen dalarik. Orra

botikara joan gabe bitaminak merke artzeko modua. Aproba egi-
tea merezi duela esango nuke nik. Jakin izan bagendu...

Markak austeko amerikarrak
zenbat eskola dakiten!

Amairu urte pasa ta gero
ari gera gu ikasten.

Asi gaitezen, bada, lenbaitlen
alpapa pixka bat jaten,
gauz ona zer dan ezpaitu iñork
proatu gabe jakiten.

Amerikarren asmakizunak
artzen baditugu ontzat,
alpakak ona izan bear du
aul samarrak diranentzat.

Berekin dauzkan bitamin oiek
zergatik ez artu aintzat?
Proatu, baiña arrautz batzuek
nastea ez aztu beintzat.

1997ko maiatzak 16

Aspaldi onetan munduan gabiltzanok gure denboran ikusi
ditugun aldaketak ikusita, *aitaren* egingo gendukeenean egoten
gera. Eta egingo genduke orretarako oitura galdu izan ez bagen-
du. Bizimodua asko aldatu da ordea, eta edozein gertakizunen
aurrean arritzeko astirik ere ez daukagu. Eta munduko gorabeera
guztietara, astoa makillara bezela jarrita gaude. Baiña astorik ez
dago ia, eta esaera onek ez du balio gaur. Emen, gizakia bakarrik
da ezerk ikara eragiten ez diona. Eta aldatu gabe, beti bezelako-
xea izaten jarraitzen duena.

Guri erakutsi zigutenez, Adan eta Eba, Jainkoa aiña izan
naiak galdu zituen. Arrokeriak, alegia. Kain berriz, bere anaia
Abelen inbidiz bizi zan, eta ura il arteko onik etzuen izan. Orra
nolako alajak ziran leengo gizakiak ere. Eta nolakoak gera orain-
goak? Aiek bezelakoxeak. Obeak ez beintzat. Goitik beera kuku-
rruku egin nai degu danok. Gure ingurukoak daukaten guztia edo
geiago eduki nai degu, eta ori lortzeko gizaki batzuek besteak
zapaldu eta iltzen ikusita ere ez gera arritzen. Begiratu bestela
mundu zabalera. Gizonak leengo lepotik dauka burua gaur ere.

Oiturak aldatu ditu. Obeto jan, obeto jantzi, iñun diran gutiziak bete eta beste erreztasun asko eskuratu ere bai, batzuek beintzat. Baiña leenean jarraitzen du gaiñerakoan. Gizona ez da aldatu, txarrera ezpada. Elizara joan eta kaskar zuria edo burusoilla besterik ez da ikusten, eta egunak jai egiteko oitura zearo aldatu du. Eta oiek guztiak ere ez ditu naiko. Oraingo gizakiak barrua utsa daukala esaten dute pentsalariak, eta ezin duela bete ezerekin. Oiturak aldatu dirala baiña gizakia ez dala aldatu.

Eta orrelaxe izango da gaiñera. Danok gabilz zerbait obeerren billa, oitura berrietan murgilduz. Baiña ez gera soseatzen, ez gera asetzen. Ez gera nunbait uste degun bezain bizkorrak. Badira oraindik une batzuek betetzeko balio duten oitura zaarrak, eta aiek gordeaz gozatu ederrak artzen dituzten gizon eta emakumeak ere bai. Baserritarretaz ari naiz. Atzo San Isidro zan, eta danak etzuten nai bezela ospatzerik izango, baiña datorren igandea bederlatziurrenaren barruan dago oraindik. Eta izango dira ederki ospatuko dutenak. Asmatuko dute. Bere gogoko jolasak, bertsolariak, erromeria, bazkaria... Zer ederragorik gozatu eder bat artzeko? Baserritarrak atzeratuta bizi dirala uste duenik ere bada, baiña ez nago orretan. Gaur eguneko baserritarrak badaki bizi-moduari zumua ateratzen. Bejondaiela!

Auxe da saltsa gaurko
munduan dagona!
Zer ote txarra ta
zer ote da ona?
Arras endreatuta
ainbeste pertsona.
baserrian aurkitu
diteke gizona
oraindik ere bere
tokian dagona

Gaur gizonak daukala
barrua ustuta.
Baserrian ez daude
ori sinistuta.
San Isidro ez daude
erabat aztuta.
Orra etxeoandrea
txukun orraztuta
bazkaltzera senarra
ondoan artuta.

Zer dan uskeria ta
zer bear dan gorde,
baserritarrak daki
ori alde-alde.
Sinisten ez badezu
egiozu galde.
Zabarkeriak ez du
artu bere mende.
Euskaldun baloreak
baserrian daude.

1997ko maiatzak 23

Berdiñik ez duen lorez betetako illabetea esan oi diote maiatzari. Euskalerrian ere bazuen bere izen berezia, baztertu ez bagendu: loreilla. Ainbeste edertasun ditu illabete onek, maiteminduen illa ere esan oi zaio, eta besterik gabe maitatzeko egiña dala ere bai. Bere ikuitua toki askotara zabaltzen du maiatzak. Maitasunak penak aaztuerazten omen ditu, baiña naigabeak emateko ere munduan beinbeinekoa omen da. Bizi-bizirik gure biotzean dagoenean polita da maitasuna. Baiña agortzen danean edo beste norbaiten biotzean kabia egiten duenean, atsekabe samiñak ematen dakiena da.

Garai bateko bertsolariak bertso ederra pranko eskeiñi zioten maitasunari. Maiteminduak, bere sentimentuak azaltzeko giro eta toki egokiak nai izaten zituztela ez da atzo goizeko kontua. Leku bakartia eta isiltasuna bearrezkoak dira maitatzeko, eta illuntasuna ere lagun ona omen da. Itali aldetik oraintsu iritsitako berriak orrela diote. Senar-emazte batzuek Purgatorioko parrokia deritzon eliza batean ondoan bizi omen ziran. Aurtxo bat enkargatu nai, eta Parisa joateko trena artzea pentsatzen zuten bakoitzean, elizako kanpaien otsak endreatu eta bere onetik ateratzen zituen. Eta

Parisa joateko modurik ezin egin iñundik iñora. Trenak iges egin, eta ez zerurako eta ez lurrerako gelditzen omen ziran. Purgatorioko eliza orren ondoan ez baizik-eta purgatorioan bizi zirala esan omen diteke. Erretoreari esaten omen zioten aurrak ekartzeko esatea eta nai izatea bakarrik etzala naiko. Erreztasunak ere eman bear dirala. Baiña dana alperrik. Erretore jaunak Parisa joatea zer dan jakin ez nunbait, lan berriak ikasteko adin txarra –irurogeita amar urte paseak– eta kanpaiak isilduerazi nai ez. Senar-emazteak alkarri aitzaki ematen aspertu, eta apaiz burugogorra auzitara eraman zuten. Senarra injinieroa omen zan, eta emaztea eskolako maistra. Abadeak pentsatu bear zuen, ba, senar-emazte aiek jakingo zutela bere lana nola egin. Setosoa izan ordea, eta orra bere kristau biotzekoak zertara beartu zituen. Lau urtean auzitan ibilli ondoren, erriko jendearen erdia bakarrik omen dago apaizaren alde. Munduko eta mundukoen berri bazekien orratio epailleak, eta kanpaiak isilduerazi dizkio apaizari. Senar-emazte oiek Parisetik buelta bat egiteko moduan izango dira, bada.

Bere lanean fin ari danak
ez du kanpai ots bearrik,
eta ez du nai Parisa joaten
ez dakien maisu zarrrik.
Ez dakitenen erakutsiak
nola ez duten indarrrik,
laguntzik bear ez duteneri
obe da utzi bakarrik.

Zerbaitegatik jarriak dira
giroak eta garaiaik,
baiña orretaz ez konturatzen
maitasunaren etsaiak.
Eta izanik isil-isillik
ospatzen diran eztaiak,
orrelakoan batere pozik
ez dute ematen kanpaiak.

1997ko maiatzak 30

Lagun batek esan oi zidan alarguntzen ziran emakumeak etzio-tela errukirik ematen. Senarra il eta bakarrik gelditzean sekulako preskatua artzen dutela. Ederki orraztu eta dotore jantzita, bigarren

gaztealdia balute bezela azaltzen dirala. Izan ere, asko dira itxura onean ikusten diran emakume alargunak. Alargundu eta gizonak narrastu egiten diran bezela, emakumeak itxuratu egiten dirala esan ditekete. Zerbait bear ere bai bakardadeari aurpegia emango bazaio.

Oraingo berriak diotenez, egoera oni irtenbide bat eman zio-tela esan zitekeen, baiña ez det uste emen ere esana eta izana berdiñak diranik. Jubilatuen emazte alargunak, senar zanaren zaarsariaren erdiarekin edo orrela gelditzen dira, gutxi gorabeera. Eta berriz ezkondu ezkeror, sari ori (sariaren erdia esango genduke) galdu egiten dute. Arazo ori konpondu nai omen du gobernuak. Eta alkarrekin ezkontzen diran jubilatatu alargunak ez dute, ba, izango sari ori utzi bearrik, esaten dutenak egiten badituzte.

Besterik gabe onela esanda, berri pozgarria dala dirudi. Ezkondata bizitzeko bi zaarsari obe dira bat baiño, eta zaartuta gero diruz justu samar dabilzanentzat irtenbide ona litzake au. Orretaz gaiñera, bakarrik bizitzetik alkarren arrimoan bizitzera alde aundia legoke zaartzarorako. Irtenbide ona, zaartu eta txartu ezean beintzat. Baiña ez dakit, ba, irtenbide oni zabaldu baiño leen langak ez ote dizkioten ipiñiko. Batetik, ezkontzen diran alargunak irurogeita bost urtetik gorakoak izan bearko dute. Eta bestetik, bien artean illean eun eta amabost milla pezeta baiño geiago kobratzen ez dutenak.

Bigarren aldiko senar-emazteak bi pentsio kobratze au ez da ematen duen bezain paotx mardula. Eta badirudi lege onek, aurre-ra ateratzen badute, baldintza geiago ere izango dituela, eta utzi dezaioGUN onetan berriari, oraingoz beintzat. Meza amaitzean joko ditugu kanpaiak. Izan ere, legearekin batera tranpa ere jar-tzen dala esan oi da. Eta jubilatua esnatuta egotea ez da arritze-ko. Kontzientziko kargurik nai ez dutelako edo, bai omen dira apaizaren aurrean ezkondu eta juzgadura joatearekin aaztu diran-ak. Orrela, alargun izaten jarraitzen baitute legearen aurrean.

Ezkondu gabe alkarrekin bizitzea ere modan dago oraiñal-dian. Gazteak zaarregandik ikasi bear dutela esan izan da, baiña

badirudi dotriña au alderantziz erakutsi dutela: gazteak zaarrei, alegia. Alare, alkarrekin bizi diran jubilatuek geroz eta geiago omen dirala esaten dute, zaarsaria ez galtzearen. Zer esango degu? Orrelakoxe mundua egin degu.

Orain jubilatuekin dira jolasean ekin.	Alargundu ta segiran nola triste jartzen diran,
Gauzak konpodu nai dira baiña kontu utsez ezin.	jubilatuak egon litezke lagun baten miran.
Juntatzeaz alkarrekin ez degu artu bear min.	Bizitzaren erretiran zergatik egon kupiran?
Nai arren ezin baidezakete pekaturik egin.	Zartu ezkeru pekatu egin bildurrak joan ziran.

1997ko ekaiñak 6

Zaartzean ezer askoren bearrik ez degu izaten maldan beera abiatzeko. Baiña gaitz bat bada pertsona erabat ondatzen duena: Alzheimer gaitza, ain zuzen. Gaitz ori odola buruko muiñetara iristen ez dalako sortzen dala esaten badute ere, muiñak edo muiñean zati bat zaartu dalako sortzen da, batez ere. Eta zaartu eta memoria galtzen asten danean nabarmentzen da. Orrela asi eta, gero, pixkana-pixkana geitzen joaten da. Gaitz bildurgarria da. Gaixo dagoena bera zein dan aaztuerazteraiñokoa. Gaitz orrek arrapatzen dituenak, naiz-eta asko ikasiak izan, ezjakiñik arloteen pare gelditzen dirala esan oi da. Eta norbait maite izan badi-tu ere, zein maitatu duten aaztu egiten zaiela. Trapu busti bat pasatu eta kristala garbi uzten dan bezela uzten dio memoria gai-xoari, an gorde zituen oroimen guztiak kenduta.

Gazteak ere arrapatzen ditu gaitz onek, gutxi edo geiago. Eta ainbesteraiño jo, zerbait paperean apuntatzen astea ere alperrik izaten dute, papera nun utzi duten aazten zaie-ta. Gaitz onik ez da,

ez. Baiña Alzheimer onek bildurra ematen du. Oraindik ez dago ori sendatuko duen botikarik ere, batez ere zaartuta arrapatzen bada. Esaten dutenez, gaitzaren artarnak gaitzetan antzeman ezkerro, zerbait egin ditekkeen itxaropena daukatela esaten dute medikuak, erremedioa izan dezaketela. Eta burua galduerazten duten gaitzak nola sendatu asmatzeko lanean ari omen dira, buru-belarri. Ardoa edatea ere ona omen da gero burua ez galtzeko, baiña bere neurrian edan bear da, jakiña. Ez da erremedio zailla, eta pozik egon gindezke, orrela bada. Jakintsu batek esan du, neurritz edan ezkerro, urak ere ez dukala gaitz zertan egiñik. Eta ardoak ere ez, leen esan bezela, neurritz edaten bada.

Ardoaren birtuteak aztertu dituzten sendagilleak ez daukate ardoaren sal-erosketarekin zer ikusirik, eta esan dutena kontuak ondo aterata esan dute. Orrela obe. Kartujotarrak bezain gizon formalik ez dakit egongo dan gaurko mundu biurri onetan. Eta fraille oiek esaten dute ardoak biotza alaitu egiten duela. Eta medikuak esan dutenez, buruari ere on egiten dio, baldin-eta burua galtzeko ainbat edaten ez bada beintzat. Antziñako erromar jakintsu aundi batek esan zuen berriz, ardoa egarririk gabe edaten duen abere bakarra gizona dala, eta au ere kontuan eduki bearko degu. Premirik gabe ardo geiegi edan eta abere biurtzea naiko Alzheimer izango da. Edan dezagun, bada, ardo pixka bat, baiña ez gustoko etzaizkigun gauzak aazteko, ezer ez aazteko moduan buruari eusteko baizik. Poliki eta neurrian.

Sinistu medikuak
garbi diotela,
gizon asko abere
egiñik daudela.
Ardoa neurritz edan
bear lutekela,
ez idi zarrak ura
udaran bezela.

Alzheimer nai ta nai ez
izan bear txarra,
arras ondatzen baitu
orrek gizon zarra.
Baiña ardorikan ez
edan barra-barra,
baizik neurrian eta
ardo zar samarra.

Urte au ere badijoa, eta asko konturatu gabe gaiñera. Aizeak daraman kea bezelaxe joaten da denbora. Nola dijoan ikusten degu, baiña nun gelditzen dan ikusi gabe desegiten da.

Gaur San Antonio Urkiolakoa, garai batean *askoren biotze-ko santu debotoa*. Leengo oiturak ala gaurkoak diran obeak alde-
ratzeko moduko eguna da. Gazte denbora pasatzen ari zitzaion neskari laister aitatzen zitzaion San Antonioren kontu ori. Baiña burua soiltzen ari zitzaion mutilzaarrari etzitzaion konturik eska-
tzen. Errurik etzuten neska gajoen bizkarretik parra egin nai jen-
deak orduan ere. Neskaren bati mutil bat gustatzen zitzaiola antzematzen bazitzaion, laister asiko zan jendea arengatik gaizkie-
saka. Zergatik? Ezkontza kontuak neskak mutillari aitatzea gaiz-
ki ikusita zegoelako. Etzan, ba, pekatu aundia. Baiña zorioneko oiturak.

Neskak etziran motelak izaten ordea, eta gustoko mutillare-
kin kontuak esateko modua egingo zuten, iturrira bidean topo egin edo beiei okerreko larrera joaten utziko bazioten ere. Bestela jai zeukan, gajoak. Izango zuen nork maixiatua. Baiña mutillen aldetik ere, bat baiño geiago izango ziran neska bat gustatzen eta ari garaiz zerbait esateko ausardirik izan etzutelako mutilzaar gelditutakoak. Aiek ez al zuten San Antonioren bearrik izango? Neskazarrak bakarrik ziran Urkiolako santuari laguntasuna eskatu bear ziotenak. Mutilzaarrak ez, kattagorria baiño bildurtia-
goak izanda ere. Uraxe bai zala matxismoa.

Oraingo neska-mutillak ez dute San Antonio ezagutzen, eta ez dakit nola moldatzen diran, baiña alkar billatzen dutela esango nuke. Nola batzuek ala besteak prakak jantzita dabiltz, neskatzak bezain ille luzearekin mutillak. Belarritakoak ere edozeiñek janz-
ten ditu orain, eta ain alkarren ondoan dabiltzala, zeñek antzeman zein nor dan! Atzetik begiratuta, danak berdiñak ematen dute. Ala ere, leengo oitura arlotea zan gogotik, neska-mutillen arremaneta-

rako. Nik oitura zaarren berri bakarrik dakit. Besterik ez det proatu. Baiña oraingoaren alde emango nuke botoa. Oraingo neska-mutillak erreztasun asko daukate alkar ezagutzeko. Neskak ez daukate jendeak esango duenaren bildurrez egon bearrik mutil baten berri barru-barrutik jakiteko. Eta mutillak badaki neska bat sarritan inguratzen bazaio, izan litekeela gustoko zerbait entzun nai lukeelako. Orratx atea erdi-zabalik Urkiolako aldapa igo bearrik gabe bata bestearen biotzera iristeko.

Gaur erreztasun asko
dago neskatxentzat.
Jendearen esanik
ez du artzen aintzat.
Lasaitasun pixka bat
eman bear ontzat,
mutillak zirikatzen
ez badabiltz beintzat.

Arren faltsikeririk
ez egin iñori.
Neska jator batentzat
itsusi da ori.
Mutillak ez badu nai
zepoan erori,
ipiñi kandela bat
San Antoniori.

1997ko ekaiñak 20

Egutegiak dioenez, biar eguzkiaren erlojuan zortzirak eta emeretzi minutu diranean sartuko gera udan. Joan dan udaberria bezela portatzen bada, egun ederrak emango dizkigu.

Neska gazte ondartzazaleak eguzkiari begiratu bearrik ez dute izaten uda etorri dala antzemateko. Etxekoandreak ere ari dira eguzki kolorea artzen. Moderna samarrak dirala erakusteko edo ez dakit zergatik, rubiak ere apurtxo bat morenatu nai izaten dute udan. Eguzki koloreak estimazio aundia dauka, noski. Gure asaba zaarrak eguzkia jainkotzat zeukatela, baiña orain ere badauka nork adoratua. Kafetegi inguruak etxekoandre gaztez beteta ikusten dira, umetxoak inguruan dituztela, eguzkia artzen. Eguzkia bearrezkoa dala esaten dute aurrentzat. Eta amarentzat

ere ona izango da nunbait, eta aitzaki orrekin egun ederra pranko kentzen diote Jainkoari. Ederki egiten dute, eguzkia danontzat irtetzen da-ta. Eguzkia ez da belarra igartzeko bakarrik, eta udako aireak ematen duen sano itxurarekin, ama eta aurrak ikustean poza ematen du. Barru-kolore tristea duten aurrak ikustea baiño eguzkitan beztutako mutiko biurriak jolasean ikustea obe da milla aldiz, amari pakerik emango ez badiote ere.

Aurrak azteak baditu bere lanak eta estuasunak, batez ere amarentzat. Alaxe ere, geroz eta obeto bizi generala aitortu bearra dago. Begiratu, bestela, aurrak nola jantzita dabilzan eta nolako jostailuak dauzkaten. Zer izango ote litzake nai duten guztientzat lana balego? Eta amaren lanari bere balioa eta merezi duen saria emango balitzaio? Emakumearen lana kontuan artuko balitz, gure artean sortzen dan baiño bi aldiz ondasun geiago sortu eta beste ainbeste diru irabaziko litzakeela esaten dute. Ortik pentsatu zer maillatara iritsiko giñakeen. Etxekoandreak eguzkia artuko dute, al dutenean. Baiña orrekin etzaie dana ordaintzen. Etxeko burubidea aien gain dago geienbat, eta orrek ere baditu bere lanak eta buruausteak.

Baiña dana ez degu galdu. Aitak amari etxeko lanak egiten laguntzeko oitura bai omen dator, poliki-poliki. Famili askotara iritsi da dagoeneko. Senarra futbolzalea baldin bada, edota pelotarta partiduak gustatzen bazaizkio, sermoiren bat edo beste egiteko gaia sortuko da, aldian bein. Sermoia batek egiten du ordea, eta besteak ez dute entzun eta isillik egon besterik izaten. Eta etxeko sermoilaririk onena zein dan badakigu, eta artu dezaiogun pazientzia. Lana egin bearrak ateratzen dituen txinpartak izan litezke, familiko bizitzak bear duen argia pizteko.

Aitak amari lagun egiñez
zerbait etxeko lanetan,
askoz obeto bizi gindezke
aste ta jai egunetan.

Emen ez dago aurrerapenak
maite ez diran bazterrik,
naiz ta oitura zarrak ez duten
oraindik galdu indarririk.

Nunbait festak al dira,
egin bertatik jira.
Bizitz alai benetan!
Seguran festak laister dira-ta
etorri Sanjuanetan.

Toki zoragarria,
erri ikusgarria...
Ez dago esan bearrik.
Baiña Segura ez da polita
Ostiral Santuz bakarrik.

1997ko ekaiñak 27

Oraingo euskera modernoan sarriegitan entzuten dan itz bat bada: tolerantzia. Ez, ba, euskerak ori eta beste asko erderatik artu bearrik daukalako. Tolerantziaren lekuan eramapena esango bagendu, euskerari mesede egingo genioke.

Umeak giñala senide eta lagun artean sestrak eta petralkeriak sortzen genituen garai ura datorkit gogora. Bost xentimo balio etzuten kontuak izaten ziran, baiña ezin soseatu alkarri umekeriak esan gabe, edo zaplaztekoren bat eman gabe. Gurasoak saiatzen ziran orduan ere gure arteko pakeak egiten, eta bidebatez gure buru koskorretan gizalegearen azia ereiten ere. Edozer uskerigatik etzala asarretu bear esaten ziguten. Batek bat eta besteak ura esan arren, alkarri orrenbeste eraman bearra zegoela. Etziguten esaten alkarri toleratu bearra zegoenik. Tolerantzia bear zala ere ez, eramapena bear zala baizik. Euskerarekin orrelakoxe bidegabekeriak egiten ari gera, bere itzak baztertu eta erderazkoak artuz. Badaude, ba, erakusten duten iztegiak, baiña ikasi baiño zabarkeriari eman naiago degula esan diteke, eta euskera ez degula maite esaten degun ainbat.

Dana dala, eramapena bear-bearrezko degu mundua infernu biurtu gabe pakean bizi nai badegu. Besteren iritziak aintzakotzat artzen ikasi bearra daukagu, besteak guganako begirapena izan dezaten nai badegu. Danok ere amaren semeak gera emen. Eta orretaz gaiñera, iñor ez gera egi osoaren jabe. Eta guk besterik uste izan arren, arrazoia besteak edukitzea ere gertatu oi da, bein baiño geiagotan. Orregatik komeni zaigu amor ematen jakitea, eta

ez amorekaitzak. *Toleranteak* izatea, eta ez *intoleranteak*, euskeran mordoilloan esaten degun bezela. Eramapenik ezean, alkar-bizitza jatorraren ordeztasuna asarrea ereitea besterik ez degu egiten. Ortik gure ingurukoei gaizki erakustera oso bide laburra dago.

Italiako erri batean gertatu danak eman dit sermoi tankerako berriketaldi au moldatzeko gaia. Izan ere, zeintzuk asarretuko eta apaiza eta gotzaiak asarretu ez dira ba? Ez dakit zergatik, eta arrazoiak nork zuen ere ez. Inork etzuen izango, bearbada. Baiña kontua, zera da: gotzaiak jo eta sudurra autsi diola apaizari. Ez txantxetako muturrekoa eman ere, alajaiña! Beatzean zeukan gotzai-eraztuna seko mazpilduta gelditu omen zitzaion, eta ortik pentsatu. Gotzai jauna sasoiak dago nunbait. Orra eramapenik ezak, amor ematen jakin ezak zer nolako burugabekeriak egiñerazten dizkigun. Gu bezelako arlote batek inori sudurreko bat ematea gaizki dago, noski. Baiña gotzai jaun batek orrelakoa egitea okerrago dago. Ez du dotriña txarra erakutsi, gizarajoak.

Eramapenik ezak munduan
sortzen dituen naspillak!
Eta oriek baretutzeko
ez du balio makillak.
Galduan inor irten ez dedin
jarri bear maratillak...
Baiña ez degu asmatzen eta
ez gera oso abillak.

Petralkeritik zer datorkigun
ez degu asko pentsatzen.
Eta ez dakit sekula ere
asiko geran esnatzen.
Gizalegea galtzea zer dan
ez al gera gogoratzen?
Jenio txarrak obisporikan
ere ez du errespetatzen.

1997ko uztaillak 4

Santuak gure laguntzailleak badira, bear deguna aurrez eskatzea obe izango da, bere eguna pasatuta gero baiña. Zumarragatarrak ori egiten ote dute? Ama Birjiñak bere leengusu Santa Isabeli bisita egin zion eguna ospatzen ote dute aiek.

Egutegiak dioenez, uztaillaren lauan Santa Isabel eguna da. Baiña Zumarragako jaia, illaren bian izaten da.

Dana dala, ez dute alperrik galtzen egun ederra igarotzeko aukera. Zumarragak eta Urretxuk, bere gorabeerak izaten zituzten garai batean, baiña aspaldi onetan ondo konpontzen dirala dirudi. Bi errien onerako diran lanak alkar artuta egiten dituzte beintzat. Ikasbide ederra, alkarrekin biurrituta ibiltzen diran beste errientzat. Bejondaizuela! Zumarragak duen tokirik politenetakoan dago Antziñako Amaren eliza. Eta ez nolanaikoa ere! Ermita guztien katedrala dala esaten dute, eta ez da arritzeko. Benetan ikusgarria baita basiliza ori. Bera izan zan Zumarragako leenbiziko parrokia ere. Eta uztaillaren bian, elizkizun eta ikuskizun zoragarriak antolatzen dira elizan eta bere atarian. Meza nagusi ederra, Zumarragako Ezpata Dantza, leenengo elizan eta, nundik datozen eta noizkoak diran iñork ez dakien euskal dantza gero atarian; bertsolariak, aureskuia eta abar.

Antziñako Amaren eliza inguruan badaude pago bikaiñak ere. Eta Santa Isabelen izenean ospatzen diran festak, pagope polit artan izaten dute amaia, egunez egiten diran ospakizunei dagokienez. Pagope ura, mai, eserleku eta orrelako erosotasunez apainduta dago, lagunak eta familiak alkarrengana bildu eta bazkaltzeko. Eta tokia polita bada, bazkalondoan sortzen dan giroa ere ez da itsusia izaten. Zumarraga-Urretxu aldeko jendea umoretsua da, eta illunabarrean trikitixa aurrean dutela Antiguatik beera jeitsiera dotorea izaten da benetan. Alaia eta paketsua. Bazkari onaren lurrunetan, ondo samar zamaturako gurdikadak ere ikusten dira. Baiña aldapan beera jeistek ez du artaraiñoko lanik, musuak gorri-gorri eginda datozenentzat ere. Eta iñor ez da lotsagarri gelditzen. Ez orixe. Izan ere, artutako zama eramateko aintbat dana, bada da zerbait.

Zortzireun urte inguru dira Antziñako Andre Mariaren eliza ikusgarria egin zala. Eta Zumarragak izan dituen aldakuntzak eta jende arrotzen eragiña kontuan izanik, meriturik asko badute

garai artatik orain arte gorde diran dantza, euskera eta beste oiturrak. Eta erriko jendearen jatortasuna gorde duten bezela gordezteak ere bai. Oiek guztiak orrela izanik, iñoiz ez da pekatu izango Santa Isabel eguneko bazkalondoan sudurra pixka bat gorrituta, eta umorea gaiñezka dutela errira alai etortzea. Leen esan bezela, bejondaizuela!

Festazale bazera
ez egon zalantzan.
Joan Antiguara ta
sartu lasai saltsan.
Zumarragatarrakin
egin alai dantzan,
Antziñako Amaren
ondran ta alabantzan.

Erri jator baten berri
nai bazenduke jakin,
joan goiko pagopera
kazuela on batekin.
Naiz ta mingaiña trabatu,
umore onarekin...
Ondo konponduko zera
zumarragatarrakin.

1997ko uztaillak 11

Aspaldi onetan gutxitan entzuten dedan kanta bat bada: “Gazte gera gazte, eta ez gaude konforme...”. Gaztea ameslari bezain etsieziña izaten da. Konformatzen zailla. Baiña urteetan sartzen dijoan bezela konturatzen da bizitzak zenbat esi eta nola-koak jartzen dizkion pertsonari. Orduan antzematen dio bizitzari zer dan. Garai ori iritsi arte sufritu egin bear, pixka bat.

Gaztearen ametsetako bat, gurasoen eta zaaragoen mendetik alde egin eta berak derizkiona egiñez bizitzea izaten da. Gauza guztiak bezela, gaztearoa ere aldatzen ari da, eta ortik sortuko zan Gaztetxeen bolada. Oietan egiten dituzte gazteak bere billerak. Oietan artzen dituzte bere erabakiak, eta beroietan moldatzen dute bere bizikera ere. Danok nai izaten degu gogoak eskatzen diguna egiteko askatasuna, eta ez da arritzeko gazteak askatasunzale izatea. Izan ere, gertatzen dana da, gazteak ez dutela bizitza ondo ezagu-

tzen, eta askatasunak komeni ez dan bide askotara eramaten dituela, batzutan. Orain esaten dan bezela, pasatu egiten dirala askotan.

Erri bateko gaztediak tirabira luze samarra izan zuen udalarekin. Gazteak Gaztetxea nai, eta baita zorrotz eskatu ere. Gazteei erantzuteko modua egin zuten agintariak. Eman zien Gaztetxea, baiña baldintza batzuk ondo jarrita. Baiezkoa eman zuten gazteak. Agindutako orduan itxi, eta gaiñontzeko baldintzak beteko zituztela, baiña zorrotzegiak ez izateko eskatu zieten agintariei. Artzeko pazientzia.

Au ere bada, ba. Gazteak ez dute pazientzi asko artzen zerbaiten eske asten diranean. Baiña gaiñerakoei pazientzia eskatu. Zorrotzegiak ez izateko eskatu besteei, zorrozkerirako eskubidea gazteak bakarrik balute bezela. Orregatik galdetzen dute askok, batez ere noiznai festa egiteko garai onetan, ea zeintzuk artu bear duten pazientzia. Txosnatan musika-tresnak duten indar guztiak emanda jartzen dituztenak, ala aien otsarekin lorik egin ezinda gaua pasatu eta urrengo egunean lanera joan bear dutenak. Aurak lo egiten utzi ez diolako gau osoa begirik bildu gabe pasatu duen amak, ala goizaldera arte kalean ibilli diran buillosoak. Oean gaixo aurkitzen danak, ala gaua erdi-berdoztuta zurrutean eta kantuan pasatu dutenak. Ala, goizean etxe ingurua kiratsa dariola aurkitu duenak?

Geiago ere esan diteke, baiña ez gaitezen zorrotzegiak izan. Pazientzia eskatzen diguten kaskajo oiek ere noizbait sartuko al dira arrastoan.

Gaur zenbait gaztek ematen du, bai	Pertsonarentzat bere lantxoak bear aiña buruauste.
Gureak egin duela eta gutxitzat artzen gaituzte.	Ainbeste amets egiñerazi ta asko erdi eroak.
Zurrut eginda laiñeza artu, zerbait badirala uste.	Guztiak ezin egi biurtu gure jenio beroak...
Eta orrekin bere buruak alperrik galtzen dituzte.	Gazte gogorrek ederki asko biguntzen ditu gogoak.

Nunai gabiltzala ere, edertasuna pranko ikusten degu garai onetan, eta ez ondartzan bakarrik. Gure Jainkoak gauza eder asko egin zuela esan izan degu, eta egia da. Baiña badirudi orain edertasuna ugaltzeko gizona artu duela lagun. Jaungoikoak presaka samar egin zuelako edo, izaten dira ain ederrak ez diranak ere. Baiña orrelakoak aise konpontzen dituzte orain. Sudur itsusi samarra daukan neskarik ez da ikusten, akats ori konpontzen duten medikuak badaude-ta. Aietako batengana joatea naikoa da, bere gustoko sudurra jartzeko. Okotz luze samarrak ere errez konpontzen dituzte orain, eta ortzak zer esanik ez. Oiek ez dira arazo, noski. Mitxeliñak ere kentzen dituzte, eta gorputza itsusten duten koipeak ere bai. Jiringa batekin xurgatu, eta kitto! Orratx itsusi samarrak ziranak berri-berri eginda jartzeko modua. Errez asko gaiñera.

Badirudi Jainkoa bere abildadeak gizonari erakusten ari dala. Ea, edertasuna zabalduz mundu koskor au pixka bat gozatzan degun. Badago premia. Edertasuna denoi gustatzen zaigu, eta errespetoz begiratu ezker, ikusi utsarekin ere irriparrea dator-kigu ezpainetara. Beti izan gera aurpegi ederra eta gorputz ego-kiaaren aldeko, eta ori ez da emakumeen kontua bakarrik. Kolkoa bizar beltzez jantzita daukaten gizezkoak ere geroz eta geiago joaten dira gorputza txukuntzen duten apaindegietara. Eta ez nuke esango gaizki egiten dutenik. Danok saiatu bear genduke itxura onean azaltzen.

Urteak dira. Eskolan nenbillela, onako auxe irakurri nuen liburu batean: “Ez da emakumerik ispilluaren aurrean txoratzen ez danik”. Ez det sinisten. Ederrak izan arren, burua bere lekuan daukan emakume asko da gure errietan. Moda-etxeetan jantziak erakusten dituzten modelo oietako bat monja joan da Italian, oraintsu. Uraxe omen da Italian orain arteko monjarik ederrena. Eta ezin esango degu ergela eta kaskariña danik. Bestela ez zuen

ain erabaki serioa artuko. Gertakari ori dala-ta, Aita Santuak ere ikusi omen du modelo erakusketa edo desfile bat, bere bizitzan leenengo aldiz, zine, telebisio edo orrelako pantaila batean. Edertasuna ez da pekatu, eta itsusiak edertzen dituzten saloi oiek iraun dezatela.

Gaur Santa Marina eguna degu. Aztiriko festak. Ango *Aztiri Bat* alkarteak sekulako berritua eman dio bere biltokiari. Eta aurrerantzean ere saia ditezela, orain arte bezela, festak eta lagunarte ederrak antolatzen. Aztiria euskaldun euskalduna da. Eta elkarte orrek lagunduko dio aurrerantzean ere orrelaxe izan dedin. Eutsi goiari, adiskideok.

Mendi eder ta zoragarriak
ta ainbeste erri txiki,
baserri txuriz apaindurikan
eta jantziak egoki.
Bazter au ikusita
“au argazki polita!”
esan zuenak badaki.
emen Euskadi ikusten dala
nolakoa dan ederki.

Aragi samur-samurra eta
gutziz gusto onekoa
Aztiri Erretegian dago
iñun ez bezelakoa.
Zure amak bezela
jarritako okela
emen daukazu naikoa,
konpuestorik zekorrak jaten
ez duten baserrikoa.

Aztiri gaiña ez badezu zuk
ezagutzen txikitandik,
etorri zaitetz bisitatzera
al izanean iñundik.
Toki au ikusteko
sekulan izateko
baldin bazeunden oraindik,
berrizko ere promes eginda
joango zera emendik.

Joan daneko amar urte auetan ekonomiak sekulako gorakoa egin omen du. Aspalditxoan asko aberastu gerala esaten dute, eta ni konturatu gabe oraindik! Aberastasuna eskuekin eltzeko moduan eduki eta antzeman ez.

Entzuten dan guztia ez da sinistu bear, tarteka egiren bat entzuten bada ere. Eta aberastasun kontu au egia izatea ere bali-teke. Auskalo. Orrekin ez genduke kalterik, aberastu eta burutik arindu ezean. Izan ere, aberastu diralako sikiatrarengana joan bearrean gertatzen diranak ere izaten dira tartean. Aberastea zer dan ez dakigunok, zerbait ona izango dalakoan egoten gera.

Ala ere, sikiatra eta antzekoei pakean utzi eta ez al degu obe izango gauden bezela egotea? Ipar Amerikan danetik omen dago, eta danetik asko. Beartsu asko dago, eta aberatsak ere asko. Baiña beartsuak iñork ez ditu aintzat artzen, eta aietaz ez da itz egiten. Alderantziz, zer esana eta zertaz itz egin asko jartzen du aberatsen bizimodu xebreak, egunkari, telebista eta aldizkari edo erre-bistatan. Eta aiei begira egoten da mundu guztia. Jende askori lana ematen omen zaio orrekin, eta barkatzekoa izango da, segu-ru asko. Baiña badirudi aberastasunak ez dituela pertsonak baka-rrik burutik naasten. Aberats oiek laguntzat artzen dituzten zaku-rrak ere burua galtzen dutela esaten dute. Eta ori konpontzeko, karrera berri bat antolatu dute Ameriketean, eta bizimodua errez ateratzeko moduko lanbidea gaiñera: zakurren sikiatra, alegia. Bistan danez, ondo bizitzeak baditu bere kakoak zakurrentzat ere. Zer nai dezute?

Ekonomia ondo omen dijoa, baiña aberastasunez ez gera amerkarren maillara iritsi oraindik, eta pixka baterako lana edu-kiko degu, seguru asko. Baiña emen ere zakurrak asko ugaltzen ari dira, eta kontuz ibilli gindezke, azkenaldi onetan pillatu ditu-gun aberastasunak zakur-sikiatriari eman bearrean gerta ez gaite-zen. Uraxe izango litzake polita. Gure denbora guztian gerorako

altxorra egiten saiatu eta orain, zakurra buruarindu zaigulako gure sosak buruz naastu diran zakurrak sendatzen xautu.

Baiña ez dakit zenbateraiño kezkatu gindezken. Bizkaiko erri txiki batean jaiotzen dan aur bakoitzari eun milla pezeta ematea erabaki dute. Erria usten ari omen da, eta erritar berriak ekarri nai, ba. Ekonomia goraka dijoala, baiña danak bearko ditugula dirudi. Zakur-sikiatrak izango dute astia karrera ikasteko.

Egoten gera aberastuta
obeto bizitzekotan.

Baiña ortara ezin iritsi
nai danean mundu ontan?

Al dan ondoen bizi gaitezen,
ez pasa denbora lotan,
burua dala eta ez dala
burua arintzekotan
burua arintzekotan.

Dana iritsi nai izateak
oraintxe ainbeste neke
gure artean ez dula eman
sekula esango nuke.

Utsaren truke ibilli gabe
diru apur baten eske,
gure burua ondo zaintzea
askozaz obe genduke
askozaz obe genduke.

1997ko abuztuak 1

Abuztua etorri arteko denbora luze egiten zitzaienak baziran, baiña etorri da bere garaian. Nai genduken ura iritsi arteko onik ez degu izaten, eta orrekin sufritzen degu askotan. Bear baiño geiago sufritu ere. Eta petraltzen bagera, ez gera denborari zer egin bear duen agintzeko aiña, eta ez izango ere.

Abuztua, oporrak, atsedenaldia, egun lasaiak, leku berriak ezagutzea... Nik ez dakit zenbat amets eder! Baiña egun batetik bestera ezin danak egi biurtu. Gauza batzuetaz konturatzekeo denbora asko bear izaten da. Zoriontasuna zer dan ere ez degu bereala ikasten. Orrela esaten dute bizitzaren berri dakiten maisuak. Eta orrelaxe izango da, zorionaren billa gabiltzala ankasartzeak ere egiten ditugu-eta. Dana bereala eskuratu nai izateak, gazteak

menderatzen ditu, batez ere. Munduan denbora gutxi daramatela-ko izango da ori. Denbora gutxi, edo ona eta txarra zer dan bear bezela antzemateko lain ez beintzat. Zenbait gazte orregatik erortzen da drogaren atzaparretan. Daramaten bizimoduak ez ditu asetzen, eta drogara jotzen dute, une zoriontsuak izango dituztelakoan.

Bat eta beste esaten degu, baiña ez gera santuak. Eta danok gabiltza zoriontasunaren billa, eta begiak ondo zabaldua gaiñera. Zorion osoa aurkitu nai duenak, eguneroko zoriontasun txikiak ikusi eta maitatu bear ditu, zailla bada ere. Zorion osoa aurkitu naiak, zoriontasun txikiak estali egiten dizkigu, zoritxarrez. Eta orrekin galera asko izaten degu, noski. Orregatik esaten da, zoriona zer dan antzemateko edo gustora bizitzen ikasteko, denbora asko bear dala. Eta denbora ori, konturatu gabe joaten zaigu, eta berriz ezin arrapatu. Orrek ematen digu pena.

Gazteak jo batera eta jo bestera erabiltzen duten gogoia ikusita, arritu egiten gera askotan. Oporrak, kotxea, andregaiia/senargaiia, lagunartea... Danak batera lortu nai dituzte. Gaztearoa nolakoa izaten dan ia aaztu zaigunok, badakigu kutiziak bete al izateko pazientzia artu bear dala. Baiña, zergatik dakigu ori? Lortu degun apurra denboraren pozerioz lortu degulako. Zorion kontuan dakigun pittña denborak erakutsi digu. Eta denbora pasatu eta gero konturatu gera aintzakotzat artzen ez ditugun eguneroko pozaldi eta alaitasun txikiak bilduta egiten dala benetako zoriontasuna. Guraso eta seme-alabak alkarrekin ondo konpontzeari duen balioa emanez, eta batek besteari ematen dioguna baiño geiago emanez.

Ez nago oporretan batera eta bestera joatearen aurka. Gaurko bizimodu estuak bear du arnasa artzeko beta. Baiña oporrak pasatuko dira, eta berriro, amabira! esan bearko degu laister. Eguneroko zoriontasun txikiak estimatzen ikasten badegu, errez pasatuko degu berriz ere oporrak etorri arteko denbora. Ondo ibilli, eta sano itzuli etxera berriz ere. Guk erria zainduko degu bitartean.

Sekula opor egin ezean
ez dago atsedeterik,
eta atsedean gabe ere ez
osasuntsu egoterik.
Toki berriak ezagutzeak
ez du egiten kalterik.
Baiña bideak garai onetan
daude arriskuz beterik...
Joandako danak etorri bitez,
ez det eskatzen besterik.

Zoriontsu nai duenak izan
bear du baretasuna.
Ipurterretu ez egin beintzat,
aldendu larritasuna.
Nekerik gabe ez dago ezer,
au da ondo dakiguna...
Kastuetan ez neurritik pasa
asko komeni zaiguna,
jakiñik berriz ere oporrak
bidean datozkiguna.

1997ko abuztuak 8

Bateko festa eta besteko opor, egun lasai eta alaiak igarotze-ko aukerako garaia da abuztua, askotan esan degunez. Oporrak artu aurreko egunak estu samarrak izaten dira lantegietan. “Or gabiltzak danok zalapartaka –esaten zidan lagun batek leengoan–, abuztuaren ondoren agorra etorriko ez balitz bezela”.

Ikastaroaren ondoren erdipurdiko azterketak egin zituzten neska-mutillak ere ez dira lasai egongo. Agorra edo irailla bidean dala ikusita, oporretan egon arren, liburuak zabaldu bearra ez da pozgarri. Gurasoak atzetik bultzaka eduki ezker, aspergarri ere bai. Dana dala, oporrak dirala edo ikasketak dirala, abuztuaren asierako egunak mikatz samarrak izaten dira famili askotan. Noiznai ere izaten da zertaz arduratu, baiña egun auek kontuz ibilli bearrekoak izaten dirala esango nuke. Lasaikeriz jokatu ezker, gaizki. Eta gauzak estu artu ezker, lanak etxean pake santuan bizitzeko.

Gaztedia nola dabillen ikusita, bada oraintxe kezkarik asko. Soziologoak eta sikiatrak diotenez, familiak zer ikusi aundia dauka gaztetxoen portatzeko eran. Izan ere, oraindik bizarra irten gabeko mutikoak egiten dituzten ezegitekoak ikusita, bildurtu egin liteke bat. Gizarte-arazoetan jakitun diranak Madriden egin duten billera

batean esan dute gaztetxoak bideratzeko zer egin bear dan: gurasoak ezi. Gurasoak edukatu bearra dagoela, alegia. Ez da batere erremedio erreza. Eskuak bete lan badaukagu ere, poliziak eta medikuak lagun artu eta gaztetxoak zuzentzen asi bearke. Ez dago biarkotan uzterik lan au. Eskolak eta maisuak ere or daudela esan ditek. Eta zerbait egin barko lutekeela. Baiña eskolan dabilzan neska-mutikoak gogorkeriari emanda omen daude, eta maisuak bildur dira eskolaumeak bear bezela portatzera beartzeko. Orratx gauzak zertaraiño iritsi diran. Nun ote dira kaskarreko bat edo beste eman eta gu zuzentzen saiatzen ziran maisu trakets aiek? Ez dakit zenbat eskola erakutsi ziguten, baiña zaarragoak errespetatzen erakutsi ziguten beintzat. Oraingo umeak eta ume larriak ez dakitena.

Sikiatra batek esan du, kotxea erabiltzeko karneta bear dala. Baiña gurasoei etzaiela erakusten guraso izaten. Filosofoak esan du, bestalde, gaztedian sustraitzen ari dan gogorkeriaren kontrako irtenbiderik onena, eziketa on bat dala. Onak ez du esan nai ezitzea umeak mendean edukitzea danik, eurentzat ona eta txarra zer dan erakutsi eta buruan sartzea baizik. Gaurko munduan naiko lan zaila gurasoentzat. Eta orretaz gaiñera guraso izateko karneta bear balitz, makiña bat geldituko litzake bazterrean. Eta ez gurasoak bakarrik, baita sikiatrak eta orrelako jakintsuak ere. A, eta agintari izateko ere ez ote litzake karneta ateratzea komeni?

Sikiatra ta filosofoak
badute naiko malizi.

Gurasoentzat badute beintzat
naiko aolku berezi.

Ez ote dute gure aldetik
erantzun on bat merezi?

Umerik ezin ezi dute ta
gurasoak nola ezi?

Danon artean sortu degun au
auxe mundu biurria!

Gazte jendea oillartu zaigu
eta nor artu neurria?

Eta beregan baldin badago
geroaren iturria

mundu berria ez al da izango
gizatasunez urria?

Ez dakit esan bearrik egongo dan, baiña gaur Zeraingo egun aundia da. Andre Mari. Eta erri ain ezaguna da! Txikia izan arren ere, kategori aundia dauka oraintxe. Bere zaindariaren eguna ere Donostia eta beste zenbait erri aundik ospatzen duten egunean ospatzen du. Ez da edozein erri koskor iristen orretara. Urtearen buruan Zeraingo berri ematen egunkari eta orrelako asko saiatzen da. Erri txikia eta txukun onek merezi ere badu orrenbeste.

Gipuzkoako errien artean plazarik politena duena Zeraingo erria dala esaten dute. Nun zer ikusiko dabiltzan askori gustatzen zaio Zerain. Eta bertan jaio giñanok ezin, ba, atzean utzi. Andre Mari egunez, txistulariak *Alkate soiñua* joaz aurrean zirala Udal Batzarra meza nagusira joaten zan garaia ezagutu genuenok, beti izango degu Zerainenganako maitasun aparta, nunai aurkitzen gerala ere. Eta, nai degunean ez bada ere, al degunero Zeraindik bueltatxo bat edo beste pozik egiten degu. Erriak eta bere inguruak oroitzapen ederra pranko sortzen dute gure biotzetan. Eta erri paketsu eta ederra ezagutu nai duen kanpotar asko ere etortzen da errira, gorantza ederrak eskeiñiz. “An bazkaldu genduen, – esan zuen Leendakariak – eta itz bat ez genduen erderaz entzun bazkal denbora guztian”. Pozez zoratzen zegoen Jose Antonio Ardanza jauna. Erriren batzuk iñoiz premian aurkitzen badira, badaki laguntzea merezi duena zein dan. Ori ondo apuntatuta edukiko duela uste det.

Gizon jakintsu asko eman du Zerainek, erri txikia izateko. Gaur etzaio erlijioari estimaziorik ematen, baiña eskola ikasteko orain bezelako erreztasunik etzanean, erlijiosoak izan ziran batik-pat erri onek ematen zituen gizon baliotsuak argitu eta eskolatu zituztenak. Orduan ere bazekiten zeraindarrak zeuden aukera apurrei etekiña ateratzen. Eta Zerainen gizon eta emakume argiak badaudela ikusteko, erriari begiratzea aski da. Itxuraz eta gizatasunez oso ondo jantzita dago erri au, bai orixe! Plaza ingurua,

erriko etxeak, Aizpeako minak, Larraondoko zerra, San Blas elizatxo, apaiz-etxea izan zana, eta ango erakustokia... Baita erriko kartzela ere. An egon bear izan zutenentzat etzan izango toki atsegiña, baiña orain ikusteko ederra dago. Eta esan ditudanak eta ez ditudanak, gaiñera. Zerain aipatzean, eta emengo bazterrak ikustean, aoa, begiak eta biotza betetzen zaizkigu.

Zerain gora samar jaso dedala uste duen entzulerik bada, joan dedilla eta ikusi erria. Ostatu eta Mandio bisitatuz ango giroan murgildu, inguruetak mendi ederretara eta Segurako madura zoragarrira begira une batzuk pasatu, eta orduan esango du isildu ezinda ari dan zeraindar onek dioena egia dan ala ez. Zerain ez da azaren barreneko ostoa!

Zerain dotore agertzen zaigu
Andre Mari egunean,
eta orobat bisitariak
ikusten duten unean.
Ementxe dago Goierrik duen
tokirik ederrenean.
Zalantza sortzen baldin badizu
au entzuten dezunean,
bisitatxo bat egin zaiozu
ondo datorkizunean.

Plazako arte zar aundi ura
ezagutu genduanak,
an pasatako une gozoak
gogoan dauzkagu danak.
Naiz urte asko izan ordutik
orain artean joanak,
ainbeste grazi ditu Zerainek
gure Jainkoak emanak...
Ondo gordeta dauzka guztiak
nere sorterri laztanak.

1997ko abuztuak 22

Gizonaren eta emakumearen lagunik onena, zakurra dala esaten dute. Zenbait pertsona klaserekin konparatu ezker, larri ibilli. Izan ere, gizonak ikusten dira, eta emakumeak geiago, zakurra katetik artu eta pasiatzen. Emakume auetako bati galdetu nion bein, zakurra izan gure lagunik onena eta zergatik erabiltzen zuen katean. Ez ote litzakeen libre obeto ibilliko. Eta beretzat beintzat zakurra oso lagun ona dala erantzun zidan. Eta ura gar-

bitu, ura zaindu eta arekin pasiatuz pasatzen dituela egunik onenak. Izketan ere saiatzen omen zaio. Eta dana ulertzen diola esan zidan. Eta zenbait pertsonarekin baiña obeto konpontzen dala bere zakurrarekin. Baiña libre utzi ezkeru, gauza itsusiak egingo omen lizkioke, batez ere ar-emeak topo egiten dutenean. Umeei gaizki erakusteko modukoak. Eta ejenplo txarrik ez emateko, katean lotuta erabiltzea dala onena.

Ejenplo kontu ori esan zidanean, Andaluzian, edo ondartzan batean gertatu berria etorri zitzaidan gogora. Lurralde ura bero samarra izan nunbait, eta neska-mutil bikote bat ondartzan ari omen zan zakurrak edozein lekutan egiten dutena egiten. Iñori ejenplo txarra emateko kezkarik gabe. Baiña danak ez lo egon, eta artu eta komisaldegira eraman zituen poliziak. Ez dakit zigorrik izango zuten ala ez, baiña katea ez bada ere ezaugarritzat koi-llare bana jartzea etzan ain gaizki etorriko. Andik aurrera pentsatuko zuten nun eta noiz jolas egin poliziak alto emateko arriskurik gabe. Lotsa omen da norberak eduki gabe iñori eman genezaiokeen gauza bakarretakoa. Eta bein koska orretan erori dana, berriz ere eroriko da, seguru asko.

Auxe da mundua jarri zaiguna, jaunak! Leenago katerik gabe lotzen ginduzten, eta orain zenbait jende klase lotuko duen kate eta sokarik ez dago emen. Jokabide onen ondorioak naiko agirian daude, baiña askatasuna bear omen da, ba, eta or konpon. Beste bikote bati berriz kartera ostu omen zioten bere lanean fin asko ari zirala. Eta komisaldegira joan gabe ordaindu zuten multa, bistan danez. Itsuei argi egiteko moduko jendea ugaltzen ari da. Baiña zoroaldi guztiak ez dira merke aterako emendik aurrera.

Kontuak onela dirala, etzi San Bartolome Arbelokoren eguna degu. Eta kanpoan bizi dan makiña bat seme/alaba etorriko da Zegamara egun auetan. Madrid txiki bat zan antziña erri au. Eta orain ere zerbait izango da. Festa ederrak pasatu, eta ondo izan.

San Bartolomez Zegaman beti
izan dala festa giro,
gaztetu ere egiten naiz ni
pentsatzen dedan aldiro.
Emengo berri ez dakienak,
etortzen bada astiro,
denbora asko pasa baiño len
au esango du garbiro:
bein Zegamara etortzen dana
etorriko da berriro.

Erri jator ta patxaratsu bat
badago Aizkor onduan
gutziz alai zegamatarrak
merezi duten moduan.
Ezagututzen ez duen arek
ez daki zer grazi duan...
Zegama bezin txoko gozorik
bai ote dago munduan
udazkeneko egoaizeak
laztantz duen orduan?

1997ko abuztuak 29

Bat, bi eta iru. Iru egun barru, aurtengo oporrak amaitu dira onuzkero. Eun urte irauten duen onik eta txarrik ez omen dala esaten dute. Atsedenaldirik gabe urtea luze egiten da. Izaten ditu ordea tarte politak ere. Eta ezin esan amaierarik ez duen nekea dala. Oporraldia ederra izaten da, baiña laburra. Eun urte irauten duen atsegiña ez beintzat.

Oporraldiak baditu, bai, alderdi onak. Beste munduko gauzarik egingo ez bada ere, irakurtzeko zaletasuna duenak gauza asko ikasi dezazke opor garai onetan. Esate baterako, garai batean neska gazteei etxeko lanak egiten bestetan ez zitzaien erakusten. Eta gaur emakume asko dago edozer lanetarako prestatuta, eta ondo ikasita gaiñera. Idazleen artean ere badira emakumeak, eta ez nolanaikok. Auetako batek sekulako erakutsiak ematen ditu noiznai.

Emakumeak etxetik kanpo lana egiteko artu duen joeraren berri badakigu. Baiña ez omen da joaten kanpoko lanetara etxekoa baiño geiago gustatzen zaiolako. Bi soldatarekin obeto bizi litekeela, eta orren billa joaten omen da, batez ere. Eta beste asko, kanpoko lanak asetzen ez eta etxeko lanetan saiatzen dira, familiaren kargu egiñez. Kanpoan egin bearreko zortzi orduak etxeko

lanetan pasatu naiago dute, orrela bere familia eta seme-alabei bizimodu ohea eskeñiko diela-eta. Baita emazteari kutiziak betetzeko edo ondo bizitzeko bear duen dirua ekartzen saiatzen dan senarrari ere. Iñoiz apartatu bear ko balu ere, pentsio esperantzak ez omen ditu galtzen.

Nik orrelakoxe gauzak irakurri eta ikasi ditut, besteak oporretan ibilli diran artean. Baiña entzuten zaudeten etxekoandreak, etzazute pentsatu beintzat neronek asmatutakoak esaten ari naizenik. Nik uste det au idatzi duen emakumeak nundik nora dabillen badakiela.

Seme-alabak ondo zaindu eta ezitzea berea du amak. Maite duelako bakarrik senarrari losintxa egitea, ummm! Ori beste kontu bat izango da. Emazte onak badira, zorionez, baiña deskuidoan apartatu bear izanda ere, e? Orrixe ez diot usai ona artzen. Unibertsidadeetan ikasketak egiten dituzten neskak mutillak baiño nota obeak ateratzen omen dituzte. Ez dira motelak, ez. Apartatzea pentsatuta ere...

Kontu berri bat esan didate
asko arritu nauena:
etxekoandreak etxe txokoa
omen dute maiteena.
Naiz ta lanera joateko izan
aukerarikan onena,
senarra ondo zaintzea dala
beren amets gozoena.

Ori entzunda zelatan nago
eta oso kezkatuta,
ain maite degun aingerutxoak
jakinduri asko du-ta.
Ezkontzen bada ere gustoko
senar zintzo bat artuta,
noiznai dibortziazteko ere
aurrez ondo gertatuta.

1997ko iraillak 5

Agorrean edo iraillean sartzten geranean, ondo igarotako egunak gogoan ditugula eltzen diogu berriro bizimoduari. Leengo orduan jeiki, leenago bezelaxe lanera, lanetik etxera, bidean norbai-

tekin katiatzen ez bagera. Eta opor eta gaiñontzekorik izan ez balitz bezela, betiko sokari eldu eta aurrera. Ala ere, osasuna eta lana izan ezkerro, bizimodua etzaigu ain aldapa gora egiten. Oiek izan ezkerro, ortik aurrerakoak bigarren maillako egarriak dira. Asteburuetako atsedenditxoei al degun etekiñik onena atera, eta aurrera.

Datorren asteartean Arantzazuko Andre Mariaren eguna degu, ez aaztu. Eguneroko eginbearrak eta beste, baditeke leen aiñako argirik ez izatea egun orrek. Baiña bere txangoaldia Arantzazun pasatzen duen aitona eta amonatxo asko da gure artean gaur egun ere. Eta aiek ere merezi dute kontuan izatea. Gizonezko baiño emakume geiago ikusten det Arantzazun egun auetan, Arantzazuko Amari bederatziurrena egiten-eta. Antxe, pake-pakean urteko oporraldia pasatu, elizkizunetara joan, kontu kontari egonaldi ederrak egin. Irriparrez ikusten da jendea, egia esateko. Danak ere ondo jantzita.

Zerbait nai litzake ainbat lan egin eta urte oietara iritsi ezkerro. Gutxiago merezitakoren bat joango zan oporretara aurten ere. Arantzazun atsedend egun batzuk pasatzea oso ondo dago. Eta urrengo urterarteko indarrak artu gaiñera. Bidebatez, etxekoen alde eta Euskalerrriaren alde eskatu Andre Mariari, eta aurrera. Beren gurasoei orrenbeste opa dien seme-alabak badaude zorionez, eta au ere pozgarria da. Arantzazuko bederatziurrenak eta oiek ez diote ezer asko esango gazte jendeari. Eta nik ez dakit datorren belaunaldiak zer pentsatuko duen, baiña aurrekoen erakutsi danak zertarako bota bazterrera? Zerbait gordeko al degu beintzat. Gazteak orrelakoxeak izaten dira, eta urteak pillatzen dijoazkigunean izaten dira emen kontuak. Eta orduan ere txangoaldiak oso ondo etortzen dira.

Arantzazuko oitura au aspaldikoa du Euskalerrriak. Eta beste urte askoan orrelaxe segi dezala nai genduke. Bitartean, abuztuko eguzki beroa eta itsasaldea ederra izango da, baiña urteetan sartuta dagoenak Arantzazun errezago etsiko du berriz ere. Agur bero bana, beraz, emen Seguratik.

Bere denbora pasa dutenak
lanpean eta nekean,
nola ez dira noizbait asiko
atsedenaren eskean?
Amonatxoak ondo jakiñik
nun aurkitu litekean,
zer gozatuak artzen dituzten
Arantzazuko pakean.

Garai batean Arantzazura
joan izan giñan oiñez,
baiña Amaren grazien berri
gaur beintzat askok jakin ez.
Amonatxoak, zuek jarraitu
fedesutsu eta fiñez,
Arantzazuko mendi santura
bisitatxoak egiñez.

1997ko irailak 12

Ez dakiena ikasten ez duena bezela omen da. Au arabar bati ikasi nion. Gezurra errez samar erabiltzen duten fama badute ere, egi biribillak esaten dituzte arabarrak.

Berri gutxi jakiten genduen leenago, eta gure inguruko mundua bakarrik ikusten genduen. Kontu aiek joan ziran ordea. Egunkari eta gaiñontzeko komunikabideak dirala medio, gertakizun askoren berri jakiten degu orain, batzutan berri emailleak nai dutena, edo nai duten bezela jakingo badegu ere. Leengoak baiño mundu geiago ere ikusten degu, zirriztu txiki batetik begiratuta bezela bederik. Leengo munduaren inbidirik ezin litekeela eduki iruditzen zait. Ez genekien ondo nolakoa zan, baiña gerra eta burruka pranko izaten zala bai, eta oiek erraminta txarrak dira bizitza ona moldatzeko.

Oraingo munduak ere badauka konpondu premi ederra. Edozer paper eskuetan artzen degula, bat andrearengandik apartatu dala, bestea gizon berri batekin alkartu dala eta orrelako berri asko jakiten degu. Aitarik eta amarik gabe gelditzen diran ume gaixoen berri askorik ez da jakiten, baiña ondorioak nolakoak diran ikusteko lain bai. Zenbait gizon eta emakume buruariñen kontuak geiago astintzen dira. Okerrena da, berri moeta oiek munduan gertatzen diran burugabekeriak estaltzeko erabiltzen dirala. Gu aozabalik gauzkan jende orren munduaren berri ez

dakigu, eta nolakoa dan ez degu ondo ikusten. Ala ere, mundu ori nolako frutuak ematen ari dan antzematen zaio alderik alde.

Unibertsidadeko ikasle batek bere katedratikoari egindako eskutitz baten berri jakin det. Asmatu dituen guztiak esaten ditu Unibertsidadeko maisuei buruz. Ezertarako balio ez duten geldo batzuek besterik ez omen dirala, eta ortik asi eta gaiñera gaiñerakoak.

Italiako uri batean, Unibertsidadeko ikasle talde bat tabernarik taberna omen zebillen zerbait ospatzen. Arabiar edo moroak esaten diegun oietako bat ibilli inguruan eta, ez au eta ez ori, ikasle oiek erdian artu zuten. Eta berari erasotzera zijoazela ikusi zueanean, ikaratu eta aurrez-aurre zegoen ibaira salto egin zuen moroak, borrero aien atzaparretatik iges egingo zuelakoan. Uretatik irten nairik ibai bazterrera eldu zanean, mutiko zoro-gaizto aiek botella tiraka eraso eta ez zioten utzi irtetzen. Antxe ito zan, gizarajoa.

Kontu auek ez dira jentillen garaikoak, oraingoxeak baizik. Umeak azi bai, sekula baiño obeto. Baiña ezin ezi. Orra nolako mundua moldatzen ari geran.

Ez naiz aspertzen esaten
guztiak jakin dezaten
moro jendeak zein bizimodu
latza daramaten.
Ezin inguratu jaten
daukatenak ematen,
arrokeriak lagun urkorik
ez baitu izaten

Jaunaren mandamentuak
nola dauden baztertuak,
moroak ia animalizat
dauzkagu artuak.
Italiako kontuak
ez dira oso prestuak.
Ikusten danez an ere danak
ez dira santuak.

1997ko irailak 19

Merezi zuen maillara iristea kosta zaio emakumeari. Baiña, toki batzuetan asko falta bazaio ere, mailla ori arrapatu duela

esango nuke gure artean beintzat. Bazan garaia. Batez ere uda garaian, ia mundu guztian izaten diran Miss aukeraketak asko astintzen diran berriak dira. Leenago bezelako pekatu usairik gabe gaiñera. Gizon eta emakumeen arteko arremanak pekatura-ko arriskua ziran denbora ura joan zan, zorionez. Orain beste moduz ikusten dira gauzak.

Urteak dira apaiz bati entzun niola, ez dakit zein santuk esanda, udazkenean zuaitz ostoak lurrera erortzen diran bezela erortzen dirala animak infernura. Eta guztia, seigarren mandamentua gordetzen ez dalako. Nolakoak esango ote zituztekeen orduko elizgizonak gaur aiña Miss ikusi izan balute? Etzan giro izango inguruan.

Orain illabete pare bat edo, Miss Italia izendatzeko aukeraketak egin ziran. Zer izango, eta aukeraketa aietako batean fraillle bat zegoen epaimaiko buru. Orra gauzak nola aldatu diran. Aukeratutako neska gaztea jendearen aurrera azaldu zanean, bera bezain pozik eta irripartsu azaldu omen zan gure fraillea. Eta argazkia ere atera omen zioten emeretzi urteko neska zoragarria ondoan zuela. Bazekiela jolas bat besterik etzala ura, eta etzala batere lotsatu esan zuen. Eta juradu lanak bere fraille lagun guztien izenean egin zituela gaiñera. Edertasuna Jainkoak egiña izanik, emakumezkoen edertasunak Jainkoaren lana asko goresten duela, eta Miss aukeraketan maiburu izatea Jainkoari alabantzak ematea dala, ainbeste edertasun eman digulako. Ori da fraille jatorra izatea, ori. Edertasunari alde ortatik eldu, edo begiratze utsa pekatutzat artu, badago alde pixka bat.

Gizona gizon danak emaztea osasuntsu eta gazte gorde bear du, eta edertasunari luzaro eusten lagundu bear dio. Ondo zaindutako senar guriak ere praka-ipurdiak betetzen ez dituenak baiño obeto ematen du, ba, etxean. Dana dala, etxeko missa, emaztea da. Eta ura gazte eta eder gordetzea Jainkoaren naia egitea. Emazteari gozo-gozo lagun egiñez, zerua irabazteko modua. Galdetu bestela Italiako frailleari. Orrelakoak bear ditugu guk ere

inguruan, orrelako frailleak. Neskarik ederrenak aukeratzen daki-tenak, eta aiek estimatzen eta errespetatzen erakusten dutenak. Ez pulpitoetako eltxor-atsak astindu eta dana infernura bidaltzen dutenak.

Fraille berriak aize berriak
nola dituzten ekarri,
zerbait lasaitzen ari gerala
zeiñek ez dio igarri?
“Au eta ori pekatu dira”,
esaten ziguten sarri...
Orain ez dago orrelakorik,
eta ez al da pozgarri?

Lenago bezain zorrotza ez da
zenbait kez karen eztena.
Egia bera ez ote zegoen
bere bidetik irtena?
Auxe da buelta aspaldi ontan
gauz askok eman dutena!
Orain frailleak esaten dute
zein dan neska politena.

1997ko irailak 26

Etxekoandre batek estu samar artu nau leengo batean. Aientzat tresna berezia pranko asmatu dala, eta orrelako asko esaten omen det emendik. Lanak errezteko eta denbora pasatzeko ere nai aiña trepetxu daukatela. Baiña ez omen det engaiñatuko bera beintzat. Gizonak bai ederki, bateko illargira joan eta besteko gustatzen zaizkion jostailuekin probak egiñez! Illargia aipatu det, eta orain berriz, Martera bidaltzeko robot oietako bat asmatu omen dute. Eta an zerbait onik aurkitzen badute, ura ere gizonezkoentzat izango omen da, bai. Goiko mundu oietara joan gabe, emen ere bai omen dago zer egiña eta zer konpondua. Bazterrak endreatzera iñora joan gabe, emengo lanak egin bear lirakeela leenbizi, alegia. Esan zizkidanak egiak edo egi itxurakoak ziran, eta zer esango nion nik? Isiltzea onena. Urrena erara arrapatzen nauenerako gizonezkoekin erruki apur bat izango al du.

Etxekoandre ori ez da makala, nolana ere. Badaki arrazoi sakonak ematen. Dana badakitela eta, sekulako aurrerapen eta

adelantuak asmatu dituztela uste duten gizon oiek obe omen luteke etxekoandreei lan batzuek kentzeko moduko tresnak egitea. Botoi bat zapaldu utsarekin goitik asi eta beeraiño etxeko autsak biltzen dituen robotak eginda egon bear omen zuen onezkero. Aize pittin bat ateratzen duen bakoitzean or omen dabiltz etxekoandreak buru-belarri autsak bildu ezinda. Eta guztia leioa zabalik uzten deskuidatzen diran bakoitzean etxea autsez betetzeko. Ez al legoke robotari leioak itxierazterik iñori aazten zaionean? Komunak ere zikintzen ez dan materialen batekin egin omen litezke gogo aundia eduki ezker. Gizonak garbitu bear balituzkete, zikiñik eransten etzaion marmolen bat salgai omen zegoen onezkero. Ainbeste gizonezko jakintsu omen dago, eta utsa!

Esan zizkidanak asmatu arte, aurrerapen kontuekin ez joateko arengana esan zidan azkenik. Emakume teknikariak ere badaudela esaten asi nintzaion, baiña ez alperrik. Gizonezkoak nai ez dituzten lanak izaten dirala emakumeentzat esanda utzi ninduen. Bero-bero eginda jarri zan gaiñera... Arrazoi pittiñen bat edukiko zuen nunbait. Esan ere egin nion, ala musua gorritzen zitzaionean sekula baiño politagoa jartzen zala, eta danak an esan gabe urrengo baterako ere zerbaiz utziko ote genduen, ba. Etzidan begiratu ederra egin!

Dana dala, ez giñan asarretu beintzat, eta disimulatzeagatik izango zala pentsatu nuen. Ea berriz noiz ikusten degun alkar, munduari konpondu bat emateko ere...

Entzun dedanez Japonen aurki robotak izan ditezke.

Zenbat dirutan ez dakit baiña, esaten dutenez merke.

Teknikariei etxekoandreak asi bazaizkie eske, asmatu arte izango dute pakea ainbeste neke.

Robotak onak dira, zintzoak eta isillak izanik.

Baiña ez dakit morroi bezela komenigarri diranik.

Etxekoandreak izan ezean etxeak txukuntzen lanik, zer egingo du ez baldin badu zeifiñi erritan egiñik?

Oporrak zerbait onuragarririk ekarri diguten edo zerbait erakutsi diguten ikusteko garaia oraintxe da. Danak ez baidituzte oporrak abuztuan artzen. Atsedenaldiaren ondoren bere onetik irteerakoak ikusten dira orain. Berritoki sokari eldu bearrak zerao tristetzen ditu nunbait. Ererrialdi eta estresaren mende erortzeraiño tristetu ere. Orrelakoei adarra jotzeko, ezer ez bageneku beze-la, oporretan nora joan bear duten galdetzea bezelakorik ez omen dago. Oporrak ematen duten lezioa da au, esaten dutenez. Baiña etzait iruditzen iñori penak aaztuerazteko modu ona danik, eta jokabide kaskarra ematen du gaiñera.

Aurtengo opor denboran egun bikaiñak izan dira. Baita zer pentsatua emateko moduko gertakariak ere. Bederatzireun lagun eta geiago il dira kamiñoetako istripuetan. Zenbat naigabe eta kalte ekarri ote du familitara! Asiera argia eta bukaera illuna izaten dute oporrak, batzuetan.

Joan dan aspalditxoan zer esanik asko eman duenik bada, Lady Di printzesa izango da bat, abuztuaren azkenaldean il zan arte. Aren bizitzako gorabeerak aizea artzera ateraz, dirua pranko irabazitako berri emailleak badira, eta izango dira berriz ere. Orrelako kontuak jaso eta azaltzen dituzten errebitak salmenta izugarria baidaukate. Azkenean, pakean iltzen ere ez dio utzi printzesari zoritxarreko diru goseak. Istripuan abarrikatuta gelditu zan kotxearen burdin artean il zorian zegoela, “utzi zaudazute ba pakean, mesedez!”, erregu egiten omen zien komunikabideetako argazkilariei. Diruak ez izan biotzik ordea. Diru goseak argazkiak bear errebitak saltzeko, eta printzesaren eskari larriak alperrik izan ziran. Orrela esan dute beintzat estuasun artan laguntzen saiatu ziran medikuak.

Nolako mundua moldatu degun erakutsi digute ondo aurtengo oporrak, leenaz gaiñera. Gure morroirik onenetako bat diruak bear luke izan, eta dirua gure serbitzurako erabili bearrean, gizona jarri degu diruaren morrontzan. Irureun milla milloitik gorako

ondasunen jabe omen zan Lady Di zana. Eta urtean larogeita amabost milloiko soldata zeukan gaiñera. Eta ala ere, soseatu ezin, gajoa. Bere zorion egarria ase zezakeen beste zerbait nai, ba. Ogeita amabost urte besterik ez oraindik, eta orra nolako azken tristeia izan duen.

Andik egun gutxira il zan Kalkutako Ama Teresa monja ere, gaitzak jota miseri gorrian zeuden beartsuei laguntzen bere bizi-tza eman ondoren. Ark etzuen izan pakean uzteko eskatu bearrik, eta pake-pakean il zan. Orra or fama aundiko bi emakume alka-rren antz aundirik gabeak. Bide ezberdiñetatik joan dira, baiña zeruan alkartu ditezela. Orixe opa diet biotz-biotzez.

Ugari ziran lilluratuak
printzesa bat ikusita,
izanik bera gazte ta lirain,
irripartsu ta polita.
Orain Lady Di joan da bere
begi urdiñak itxita,
edertasuna eta ondasun
guztiak emen utzita.

Ama Teresa Kalkutakoa
ez da egongo azturik.
Pobreen alde lanean iñor
izan al da ain presturik?
Nola joan dan maitasunez ta
errukiz aberasturik,
zeruan ezin diteke egon
arentzat ate esturik.

1997ko urriak 10

Joan dan illaren ogeita bia ezkeroztik udazkenean sartuta gaude. Neguaren atarian, alajaiña. Gizonaren negua zaartzaroa da, eta negua pasatzeko gertatu bear dan bezelaxe prestatu bear da zaartzarorako ere.

Sendagilleak urtero eta garaiz esaten digute bi negu oiek al degun ariñena pasatzeko zer egin bear degun. Ematen diguten aolkuetako bat, al degun guztian zerbait egitea da. Bai gorputza eta bai anima jardun ditezela zerbait egiten. Burua ez eduki utsik, bestela denbora luze egiten da-eta. Etxeko giro atsegiña ondo

zaindu, gizatzartu gabe bizi, eta lagunarteari eutsi. Orra denbora errez pasatzeko aukerak. Irakurri, edo zerbait egin beintzat. Orain arte astirik ezta atzera utzitako lanen batzuk izango ditugu, bearbada. Eta oraintxe da garaia gure buruari zor ori ordaintzeko.

Oiek danak egiteko osasunak lagundu bear du. Gorputzez aultzean animak ere indarrak galtzen ditu. Eta urteko neguari eusteko bezela gertatu bear degu bizitzako neguari aurpegia emateko. Gorputzak ajeak izaten ditu urte-garai onetan. Bateko katarroa dala, besteko gripea, iñun diran motelaldiak oraintxe etortzen zaizkigu, bizitza mikazteko. Eta ala ere, orain badago erremedio bat leenago etzana: gripearen kontrako txertua, alegia. Sendagilleak isildu gabe or ari zaizkigu esaten bein irurogeita bost urtetik gorako pertsona gripeak errez menderatzen duela, eta kontu izateko. Artzeko txertua, zalantzarik gabe, orratz-zulatu bat ez dala ezer gripearen atzaparrekin konparatuta-eta. Abendu eta ilbeltz inguruan izaten omen dira gripearen astiñaldi gogorrenak, eta aurrez txertatuta egotea komeni da.

Katarroaren kontrako erremedio bat ondo jantzita ibiltzea da, eta korrienteetatik alde egitea. Gu konturatzeko kalte aundiak egiten ditu korrienteak. Etxe zuloan sartuta egoten dan pertsona tristetu egiten da, eta errez erortzen omen dira gaitzen atzaparretan. Paseatzeko ordurik onenak, bazkal aurrekoak dira, baiña etxekoandreak ere paseatu bear du. Eta nagusia eta etxekoandreak arratsalde erdian alkarrekin paseo eder bat egin dezakete. Eta gero, alkarri lagunduz afaria prestatu. Eta, guzti orretaz gaiñera, bustiari iges egin bear zaio, laranja zumu asko artu, bitaminak dauzkalako. Eta otz egiten duenean, alkarren gertu samarrean egon, daukagun berotasun apurra alkarri emanez.

Mediku jaunak esan digute danok gaitzen oartu:
“negu gorria badator eta ez beintzat gazterik zartu.

Urte batzuek joanagatik ez gaitzela zabartu.
Orain da garai eta griperen kontrako txertua artu”.

Korrienteak txarrak dirala
esan dute medikuak.
Eta arretaz entzun ditzagun
jaun oiek esandakuak.

Ardo merkeak izan ezean
guretzako modukuak,
korrienteak utzi aldebat
eta edan markakuak.

1997ko urriak 17

Norbaitek esan zuen, eguzkiaren azpian ez dagoela ezer berririk. Eta badira orrela pentsatzea ontzat ematen dutenak. Esate baterako, biar gure burua ezer gabe ikusi nai ez badegu, gaurtik asita kontuak atera bear dirala erakutsi ziguten guri. Biar zerbait izan nai badegu, gaurtik asita, al degun guztia egin bear degula, eta gordetzen asten ez bagera, biar ez degula ezer izango. Biar bearco deguna prestatzen gaurtik asi ezker, eta eguna orretan pasatu, ez diogu etekiñik ateratzen gaurko egunari. Orrez gainera, iñork ez daki biarko eguna etorriko dan ala ez. Eta pake-pakean utzi bearco geniokeela esaten dutenak badira, eta gaurkoari etekiña ateratzen ikasteak geiago balio duela. Eta ditekeena da. Bakoitzak geure iritziak izaten ditugu, eta ori kontuan izan bearra dago.

Ala ere, gaur kontuak ondo atera ezak ez al du biar gure burua larri samar ikusteko arriskurik? Datorrenaren kezkarik gabe bizitzeko, ganbara ondo beteta eduki bearco da. Denbora guztia gaur gaurkoari etekiña ateratzen pasatu degulako biar kaskarrari atzein bearra ez da ona izango. Leen orrela izaten zan eta orain ere bai, seguru asko. Eguzkiaren azpian leengo modutsuko gorabeerak izaten dira. Udaren ondoren udazkena izaten zan leen, eta orain ere bai.

Makiña bat eiztari joango zan aurtengo udazken onetan usotarako lekua egin edo erosi eta parera etortzen diranak botatzeko ametsetan, zer izango dan ziur jakin gabe. Baiña biar eizean egiteko tokia gaur eskuratzen ez bada, zer gertatuko da? Biarko orrek eskutsik arrapatu ez gaitzan gaurtik prestatzen saiatzeak ilu-

sioa ere badu, noski. Eta ilusioz beteta pasatzen dan egunari ez al zaio etekiñik ateratzen? Ilusioz ere bizi litekeela esan oi da, eta au ez da eguzkiaren azpian aurkitu degun zerbait berria, leendik datorrena baizik. Eizerako zaletasuna dezutenok leen bezela jarraitzea ona izango dezute. Baiña, kontuz! Ez galdu joan dan udan etxekoandrearekin oporretan irabazitako puntu danak. Eta emazteok, senarra katean lotu bai baiña luze samar lotzen saiatu zaitezte zuek ere. Ezin diteke ilusiorik galdu. Bizirik eta serio segi, baiña ilusioz beteta biziitzea obe.

Uso eiztari bazera ere
ez dezu griña gaiztorik.
Eta munduan bai al da iñor
akats gabeko osorik?
Nai dan guztian nola ez dagon
arrapatzerik usorik,
ez egin kaso iñori eta
ez galdu ilusiorik.

Etxekoandrea, pazientzia
ar zazu udazkenean,
zure senarra usoak zerbait
xoratutzen dutenean,
mendira joan arren aizeak
bultz egiten dionean.
Berealaxe dezu ondoan
gosetzen asten danean.

1997ko urriak 24

Bein batean mixiotan lana egiten zuen erlijioso batekin itzaspertu bat egiteko aukera izan nuen. Atsedenditxoa artzera Euskalerrira etorrita zegoen, eta kontuak esateko gogoarekin. Mixio lurretan bizi dan jendearen miserizko egoera latzaren berri naiko garbi ikusierazi zidan, egia esateko. An ere etzirala danak ain errukarriak izango, esan nion. Egongo zirala aberatsak. Eta erlijiosoak ez al ziran aiekin obeto konpontzen pobreekin baiño. “Guk ere baditugu akatsak –esan zidan–. Ia orain artean uste genduen goiko jendearen artean erlijioa zabaldu ezkerro, gero aiek saiatuko zirala pobreen alde lana egiten, baiña ez genduen asma-tu. Alkar-laguntza eta oiek itz ederrak besterik ez dira”.

Mixiotako kontuak esaten asi eta diruarekin topo egin genduen emen ere. Mixiolariaren itzak entzutean, arritu nintzan, egia esan. Iñork jakitekotan erlijiosoak jakin bear luke gizonaren berri, eta gizonak bere lapikoari sua egiteko duen griña ikusirik, daukanak ez daukanari emate ori zailla izan da beti. Leenari osorik utzi gabe, beste jokabide bat artu zutela esan zidan. Eta orixe bera esan du oraintsu beste mixiolari batek ere. “Gure egin bearra pobreei lanean erakustea da, lana egiteko beste edozein pertsonak bezelako aukerak izan ditzaten. Orretarako bi bide aukeratu ditugu: bat, erriko eskolak indartzea, jende pobreaki al dan eziketarik osoena emateko. Familiko eziketa bukatzean, erriko eskolan ikasi dezatela gizarte-lanetan parte artzen. Bigarren bidea, Unibertsidadea da. Unibertsidadea ez dedilla izan karrera bat ikasi eta kanpora lanera joateko. Unibertsidadean ikasi dutena izan dedilla, beren erriaren alde lana egiñez, erriaren gidari izateko”.

Au entzunda, ezin esango degu erlijiosoak bide txarretik dijoaztenik. Baiña ez daukate lanbide erreza. Ipar Amerikatik ez dituzte begi onez ikusten jesuitak, eta erlijoaz gaiñera lanean eta gizarteko arazoetan parte artzen erakusten dutelako guztia. Bere buruaren jabe izaten utzi nai ez iñori! Aginpidea geuretzat nai, eta dirua zer esanik ez. Munduko gizarajoak ez dituzte bereala praka berriak egingo nazio aundietako agintariak lagunduta. Fraille eta jesuita, eta oiek egin bearko dute lana berriz ere.

Dei estu eta larriak datoz
mixio lurretatikan.
Baiña laguntza ez da joango
emendik aruntz korrikan.
Joanda ere nai dan guztia
ez dago egiterik an...
Nai duten dana daukaten asko
daude Ipar Amerikan,
baiña geroz ta jende geiago
goseak iltzen Afrikan

Premian dagon gizarajo bat
badator gure artera,
or ezikusi egiñez danok
begira beste aldera.
Ez degu iñor animatuko
ari lagun egitera...
Au da iñori ez opatzea
on egiteko aukera.
Ez degu asko pentsatzen baiña
egoskor utsak gera.

Berriketaldi au entzuten dutenen artean izango dira oraindik *Santa Infancia* esaten genion egun artaz gogoratzen diranak. Guretzat, Txinako aurtxoei bidaltzeko txanpon batzuek eskolara eramateko eguna izaten zan. Misiolariak lana egiten zuten toki urruti guztietako aurtxoak txinoak izaten ziran guretzat. Orrela esanda ulertzen genduen gu baiño gaizkiago bizi ziran aurrak bazeudela munduan. Geuk ere ez gendukan, ba, ezer gaiñezka, baiña... Lurralde aietan aur asko bataiatu gabe iltzen omen zirala esaten ziguten, eta gero linbora joaten zirala. Eta misiolariei aurtxo aiek bataiatzen laguntzeko bidaltzen genduen gure limosnaxoa, gero zerura joan zitezen.

Ez dakit *Santa Infancia* bizi dan. Linboaren berririk ere ez da entzuten, baiña txinarren eta emengoen arremanak irauten dutela dirudi, eta sekulako aldaketak eta aurrerakoak egin dirala gaiñera sail onetan. Leenago guk aurrei laguntzeko Txinara dirua bidaltzen genduen bezela, orain Txinatik onuntza aurrak bidaltzen asi omen dira. Izan ere, zertarako bidali dirua ango aurrei laguntzeko? Aurrak onuntza ekarri eta dana eginda dago. Ori da buruz jokatzeara, bizitzeko bide berriak idekitzen beti leenean egon gabe.

Leenago guk bidalitako txanponak, urre gorri biurtuta datoz orain Txinatik. Ez dago begiratu besterik. Gure lurralde onetan geroz eta aur gutxiago jaiotzen da. Eta emendik amabost urtera, jubilatuei zaarsaria ordaintzeko komeriak izango dirala esaten dute. Aur gutxi jaiotzen bada, zailla dala langille asko izatea. Bai ote? Berriz ere aberatsak baiño langilleak ugariago izango dirala pentsatzen nuen nik. Dana dala igaz baiño amasei milla ikasle gutxiago sartu omen dira aurtzen gure errietako eskoletan. Eta orrela bagoaz, andereño eta irakasle mordoska bat lanik gabe gelditzeko arriskua dator laister. Txinara bidali bearreko diruak emen kastatzen baditugu, eta aurrak andik ekarri, bi irabazi lortu-

ko ditugu orrela. Ezin esan leengo laguntasun aiek esker txarrekoak diranik.

Españia ta Txina asiak
omen dauzkagu lanean,
aurtxoak andik inguratzeko
ala komeni danean.
Seme-alabatxotzat arturik
legearen esanean,
gero emengo izan ditezen
gizondutzen diranean.

Aurtxo txikiak nai dituenak
egin bear esamiñak,
ta merke samar inguratzeko
jo ere bai alegiñak.
Aurgintzan ere txinatar oiek
dira ain langille finak!
Parisen baiño modu obean
dauzkagu Txinan egiñak.

1997ko azaroak 7

Komentu bateko monjak oso lagunak ditut. Premiazko zer-bait ez badute, ez dira komentutik irtetzen. Eta noizean bein neu joaten natzaie bisitatxo bat egitera. Guztiz argiak dira, eta oso ondo artzen naute. Ardo gozoa eta komentuan egindako gailletak ez dira falta izaten ni joaten naizenean. Ain dira atsegiñak eta kontuesale alaiak, aingerutxoak ematen dute, eta egunero lantzen duten pake santuan bizi dira. Izango dituzte bere gorabeerak, baiña gaintitzen ez balekite ez luke komentu askok zutik iraungo.

Komentutik irtetzen ez badira ere, ez uste izan munduko berri ez dakitenik. Nik ez dakit nola moldatzen diran, baiña gaurkotasunean bizi dira. Baiña ez munduan bezela batzuek besteak baiño geiago diralakoan. Zeruan ere gertatu omen zan ori, Luziferrek Jainkoa aiña zala uste, eta San Migelek menderatu eta infernura bota zuenean. Uraxe izango zan infernuaren sorrera, seguru asko. Baiña ez derizkiot nik ezagutzen ditudan monjatxo oiek arroak diranik. Zer egiten dakitelako izango da.

Guadalajarako komentu batean bost monja bakarrik omen daude. Eta Gotzaiak beste komentu batzuetara banatu nai ditu,

orain dauden komentu ori itxita. Monjak, burua makurtu eta Gotzaiaren aginduari amen esango ziotela zitudien, baiña ez. Ori injustizia izango litzakeela eta sakanabatuko diran baiña leenago eskatuko diotela laguntza Aita Santuari. Oillo bat beste oillategi batera joaten bada, ango mokoka guztiak arentzat izaten dirala. Eta Gotzai jaunak jakin bear lukeela orrenbeste. Erriko bizilagunak ere eurentzat artuta dauzkatela, eta Vatikanotik komentuan jarraitzeko baimenik ez baletor, etxera joango dirala gaiñera.

Guk, txapela erantzi bear izaten genduen abadearen aurrean. Isillik gaiñera. Etzegoen protesta egiterik. Orain, aldiz, komentuko monjatxo apalak Obispoari ezetz esateko trebe dira, eta aurrez-aurre beren arazoak azaltzeko ere bai. Beekoak beren buruak zaintzen ikasi dutela dirudi, edo ikasten ari dirala gutxienez ere. Bazan garaia. Goikoen esana gogo txarrez egitea baiña itz egiñez bide berrien billa saiatzea obe da, izan ere. Errian, etxean eta komentuan ere bai, noski.

Oilloak ere ez dute joan nai
oillategi arrotzera,
an dauden oillo zarren ordena
ta mokokadak artzera.
Okerra egin baiña lenago
kontuak ondo atera.
Aingeru bati etzaio bear
bultz egin bide txarrera.

Danok bildurra izanagatik
iñoren mokokadari,
naizean beinka iges egiten
aragizkoa danari.
Etzaio artu erazi bear
berez umilla danari...
Goian daudenak begira ondo
bekoen arazoari.

1997ko azaroak 14

Gizonaren bizia laburra dala esaten da. Gauza batzuei antzemateko bizitza osoa ez degu naiko izaten. Ez gutxi dakigunok bakarrik, jakintsuk eta agintari asko ere zertan ari diran antzeman gabe joaten dira mundu onetatik.

Zenbat urte ote dira gure errietan dantza lotua edo baltseoa debekatu zala? Eta ez pulpitoetatik bakarrik, udaletxeetatik ere bai. Erriko plazan soka-dantza ateratzekoan ere neskak eta mutillak pañuelo bat erabiltzen zuten eskuetan, batek besteari ez ikutzeko. Etzegoen alkarri alduta baltseoan asi besterik! Ez giñan oso bizkorrak izango, baiña noizbait konturatu giñan orratik neska danak etzutela atzaparka egiten. Gure errietako alkate eta bikario askok etzituzten urte ederrak pasatu neskak eta mutillak egindako pekatuekin kondenatuko ziran bildurrez. “Besteren pekatuarekin ez da iñor kondenatzen”, zioen esaera zaarrak. Baiña etziran konturatzen nunbait.

Gazteak askatasun zale izan orduan ere, eta erritik aparte billerak egiten asi ziran. Eta ura zan berriz ortik onerakoa! Baltseoan ari ziran neska-mutilen artean infernuko deabrua ibiltzen omen zan jolasean, eta ortik pentsatu. Aspaldi onetan ez dira sartzen dantza kontuetan erriko agintariak. Eta aldizkari eta errebista asko pulpito biurtu dira. Oraingo elizgizonak ere gauzak beste modu batean ikusten dituzte, eta aldizkarien bidez beren erakutsiak ematen saiatzen dira. Urte asko bear izan badituzte ere, gaztediaren alde lana egiteko bide egokia artu dute, azkenik. Denboraren denboraz, garai bateko billerak diskoteka biurtu dirala ematen du, baiña gure elizgizonak begi onez ikusten dituztela. Konturatu dira millaka gazte diskotekatan pozik bildu eta dibertitzen dirala. Eta gazte oiek elizatik edo elizgizonetatik urrun badabiltz, eurak joan bearko dutela gazteen billa. Lantegi zailla da – esan dute aldizkarietako sermoilariak – baiña gazteetara urbiltzeko beste biderik billatzen ez badegu, eta pasatutako une txarrak aaztuerazi eta aurrerako bidea artzen erakusten ez badiegu, garaia baiño leen zaartutako gazte asko izango degu gure artean. Mundua aldatuz dijoala eta azkar, eta prestatzen danari begira bizi bear degula diote. Gazte askorentzat lagun onak egiteko eta gorputz-animak ondatu gabe egurasteko toki egokiak dirala diskotekak.

Gauza asko eta garrantzitsuak esaten dituzte gai oni buruz elizgizonak. Gaurkotasunez betetakoak. Ala ere, berriketaldi baterako geiegi. Baiña gazteak gazte dirala, eta debekuen ordezt gazte bezela bizitzen eta portatzen lagundu bear zaiela. Garbi dago, ez? Gure garaian orrela mintzatu izan balira!

Bide zuzena artzeko beti ez da pentsatzen geiegi, ustez jakintsu diranak ere ez dute naikoa begi. “Orain artean ala zan eta zergatik ez ortan segi?” Baiña len egin ziran okerrak zuzendu ezkerre ongi, esango nuke sekula ere ez dala beranduegi.

Modu batera pentsatzen zan len eta gaur oso bestera. Garaia zan da ia-ia sartu gera bide zuzenera. Gaur badakigu desegokia zala lengo pentsaera. Mami gabeko esan ariñak utzirik alde batera, ondo esanak ondo artu ta segi bidean aurrera.

1997ko azaroak 21

Garai batean izaten ziran txanpon batzuk irabazteko maletak eramaten laguntzen zutenak. Geltokietan egoten ziran, batez ere, trena noiz iritsiko zai. Gero, maletaz kargatuta zetorren bidailariak izaten zuen nor lagundu, zerekin ordaindu eduki ezkerre.

Bein batean fraille bat jeitsi omen zan trenetik, izugarrizko maletatza batekin. Ezin omen zuen eramane. Eta, ala, maleteroari bereala argitu omen zitzaizkion begiak, eta ez dakit laguntasuna frailleak eskatuta ala, sari polita izango zuela pentsatuta bere burua berak eskeiñi eta maleta komentuko atariraiño eramane omen zion beintzat maletero jaunak. Pardela utzi eta izardia legortzen asi zanean, “milla esker!”, esane eta fraillea komentura abiatu omen zan. “Erdia dirutan emango balit, sikira...”, erantzun omen zion maleteroak.

Udazkenero izaten dira itzaldi bereziak jubilatuentzat. Eta orrelakoen berri jakiten dedan bakoitzean, fraillea eta maleteroaren historia etortzen zait burura. Onekin ez nuke esan nai zaarsarituei eta aien familiei eskeintzen zaizkien itzaldiak alperrikakoa ak diranik. Danok daukagu ikasi bearra emen. Eta ikasteko garai pasaturik ez da, eta jakiteak ez du kalterik egiten. Beraz, izan bitez ongi etorriak itzaldi oiek, zaarrak gazteei bizitzen uzten, eta gazteak zaarrei pazientzia artzen ikasteko. Emen ere beste fraille bati entzundakoa datorkit burura: “komentuko alkar-bizitza ez da erreza berez, eta pazientzia aundia bear izaten da...”.

Buru egiten duenaren aginduak txintik atera gabe bete bear diran tokian, bearko pazientzia izan. Aitona-amonak, gurasoak, gazteak eta umeak batera bizi diran etxeetan zer bearko dan pentsatu besterik ez dago. Eta ez pazientzia bakarrik, pazientzia artzen jakin bearra ere bai. Maitasuna itz ederra bada ere, ez da arbolatik artu ditekeen eldutako sagar musu gorria bezela.

Gaurko munduari begiratuta, alkar-bizitza erabat zaildu dala eta ia eziñezkoa dala esatea ez det uste gezurra esatea danik. Alkarrekin pakean bizitzeko nola portatu bear degun jakiteko premia danok daukagu. Itzaldi oiek oso ondo daude jubilatua egin dako lanak saritzeko, osasuntsu bizitzen erakusteko. Baiña erdia dirutan emango balute, sekira... Batzuentzat beintzat mesede ederra izango litzakeela pentsatzen det. Badakit anparorik gabe gelditzen ziran leengo mutilzaar aiek etzerala askoz obeto izango, baiña. Xenpelarrek esan zuen ori oso ederki. Begira:

Egon zaitetz aditzen
zartuta nola gabilten.
Gazte denboran ezkondu gabe
errez da gelditzen.
Orain ajiak berritzen,
indarrak ere urritzen...
Soldata gabe orain jarri naiz
anaia serbitzen.

Anaiak nauka mendian,
koiñata aldamenian...
Gazte denboraz akordatzen naiz
sasoia joanian.
Ez det gularik janian,
gau ta egun beti lanian...
Ondo eginda esker gaiztua
gero azkenian.

Illobak nauka arrotza.
“Ua emendik orrontza!”.
Nekia pranko, esker gaiztua,
alimentu motza.
Soldata gabe morrontza.
Begiratua zorrotza...
Animosua ez dago mutil
zarraren biotza.

1997ko azaroak 28

Leengo antigualeko kamioitzar geldo aietako bat ikustean, aitona bati entzuna datorkit gogora. Aitona ura itzaia zan, eta ala zioen: Uztarrarian idiak lotuta joan bearako diagu orain azaldu diran kargamentuko automobil oiei puntako egitera. Nekez baiña seguru zetozen aurrerapenen berri ez jakin, gizarajoak. Tramankulu aiek kamioi dotore biurtu eta idiak eta itzaiak ezkutatueraiziko zituztenik pentsatzen ez ark.

Beste aitona bati berriz, ez omen zegoen sinistuerazterik gizonak airean ibiltzen asi zirala. Artean aireplanorik ikusi gabe egon, eta soroan lanean ari zan batean an azaldu omen zan ia laiñoak joaz, bi egoaldiko aireplano kaskar aietako bat, burrunka eta zarata zeriola. “Ikusten al dezu ori, aitona?”, galdetu zioten. Eta ark erantzun: “Bai, ikusten diat. Baiña zuek ere lanak izango dituzue bizimodua ateratzen...”. Bere otsa entzun baiño leen gaiñera etortzen zaizkigun oraingo egazkin oiek ikusi izan balitu, burutik naastuko zan aitona gizarajoa. Eta egazkin oietan sartuta gaurko jubilatua Palma de Mallorca edo Kanariatara joango zirala esan izan baliote? Kontu zaarrak dira. Baiña nola izan giñan eta nola gabiltzan noizean bein pentsatuko bagendu, ainbeste aintzaki eta kotta ez genduke kontatuko, bearbada.

Onekin ez det esan nai oker guztiak zuzenduta daudenik. Zer

konpondua badago oraindik ere, zoritxarrez. Eta urrutietara joan bearrik gabe gaiñera. Millaka milloiak kostata iñun diran museoak egin ditugu, baiña makiña bat gazte badago ezkondu ezinda, etxebizitzak begi bietako argia kostatzen diralako. Azkar ibiltze-ko moduko autopistak ere badauzkagu aietan ibiltzea ordaindu ezker. Baiña gurdibideen moduko kamiño arriskutsu eta trake-tsak ere bai. Espaiñian bakarrik zortzireun milla eta geiago ume omen daude lana egiñerazten zaienak. Famili ugarietako neska eta mutil koskorak, neskame eta morroi joan bear izaten zuten garai triste ura datortik gogora.

Gezurra badirudi ere, garai artako penak paperetatik bertsoak kantatuz aazten ziran askotan. Orduan ez baitzan gaupasarik. Geu ere ez gera diskotekatara joaten, eta bertso zaar batzuk kantatzea ondo etorriko zaigu, gure aurrekoak zer pentsatzen zuten eta nola bizi ziran gogoratuz. Bertso auek Juan Kruz Zapiraiñek jarriak dira, orain eun bat urte inguru. Orduko jendeak gogoz kantatzen omen zituen.

Ai, gure antziñako
guraso nobiliak
zituzten legiak,
guk aiña trabaju ta
fetxarik gabiak!
Adelantua dala
uste du jendiak
jarri dituztelako
trena ta tranbiak.
Ondoren datozenak
ez dira obiak

Tren ta tranbi bidiak
ikusten emen
zaleturik gauden

Orain eun urteko
zenbait gizon abil
ez baziraden il,
bat xoratu liteke
munduan balebil.
Emengo tren ta tranbi
eta automobil!
Itza berriz noranai
alanbrian dabil...
Lengo bidez gezurra
bestarik ez dabil

Eztet nai gizasemei,
ezkongai ta ezkondu,
ez eman, ez kendu.

Izan ere alako
jornalak al zeuden!
Iru edo lau pezeta
irabazi arren,
bizioz bete gera,
zorrak berriz gaillen.
Askotan kastatzen da
kobratu baiño len.

Dan gauza aitortziak
lotsa ematen du.
Aita eta amak jantzi,
etxian mantendu...
Askok irabazia
eskas izaten du...
Probatzen dubenak
ala esaten du.

1997ko abenduak 5

Udako eta udazkeneko egun argi eta gozoak gogoratuta neguak ez al du tristura pixka bat ematen? Negua negu izaten da beti, eta onena egiten duela ere, luze egiten zaigu. Bai orixe. Abendua ere neguak ekartzen du ordea, eta, batez ere etxeko giroa maite dutenentzat illabete gozoa izanik, bateko eta besteko berriak jakitzez eta epelean gozo, egun atsegiñak ematen badaki neguak ere.

Ipar Amerikan, bere otsa baiño azkarrago ibiltzen dan automobilla asmatu dutela irakurri det. Orduko milla kilometro eta geiagoko abiada arrapatzen omen du. Bide egokiak baleude, emendik Sevillara ordubetea joateko aiña. Espaiñiako kamiñoetan urtean bost milla lagunetik gora iltzen dira, eta Gobernu naiko kezkatu dago. Ameriketara dauzkaten bezelako kotxeak nai badiugu, berriak alde batera utzi eta kamiño tajuzkoak egiten asi ditezke gure agintariak, bestela a zer nolako bakanketa eta entresakak egingo diran!

Orrezaz gaiñera, gasolinarekin elektrizitatea merke egiten ere asmatu dute Amerikan. Bi milla eta amargarren urtean edo orrela martxan izango omen dira inbentu berri orrekin ibiltzeko moduko automobillak. Oraindik bagaude puska baterako. Baiña bizi danari iritsiko zaio kotxe bikaiñetan azkar eta merke ibiltze-

ko garaia. Beno, azkar, bai. Baiña merke... Kamiñotik zerura zuzenean joaten diranak, or konpon!

Berri auek, esan bezela, Ipar Ameriketatik datoz. Ego Ameriketean ez daukate orrelako panparroikeririk, eta Afrikan ere ez. Baiña amerikanoak antzeman diote automobillentzat erreka merkea egiten badute, irugarren mundua deitzen degun orretan kotxeak erruz salduko dirala, eta alegiñak egin naiko dituzte. Alaxe izan dedilla. Miseria ere bizkarrean baiño errezago eramaten da kotxean, eta irugarren munduko errukarrientzat ez da gaizki etorriko. Aberatsak izan arren dirua maite duten amerikanoak, errukiz ez bada diruz egin dezatela zerbait beartsuen alde.

Oiek orrela izanik, etxekoandreak izango dute suertea berriz ere. Gasolinarekin egindako elektrizidade merke ori, automobillak erabiltzen asi baiño leen iritsiko omen da etxeetara, eta urte gutxi barru gaiñera. Orrela, garbigaillua eta oraindik asmatu ez dituzten tresna guztiak utsa prezioan erabilliko dituzte argindar berriarekin. Etxeko epeltasunean gozatu ederrak artuko dituzte senar gizarajoak elurretan lanera joaten diran bitartean.

Ameriketean buru argiko
jakintsuak nola dauden,
oraindik gauza arrigarriak
ikusteko gaude emen.

Orra nolako indar merkea
ta ona asmatu duten.

Etxekoandreak zai daude eta
etorri bedi lenbaitlen.

Zenbat mesede egin dezaken
argindar merke ta onak!

Andrerik gabe lan egiteko
naikoa dira gizonak.

Etxekoandreok, ez du kalterik
etxean lasai egonak...

Laister dezute zuen esku ta
artu nere zorionak.

1997ko abenduak 12

Abendua ari zaigu poliki-poliki poz pixka bat ematen duten egunak eskeintzen. San Nikolas eguna joan zan, eta Santa Lutzia

badatorkigu. Jostunen zaindaria, garai batean. Ameriketako antzera, bakero prakak jantzita ikusten ditut neskatzak, eta ez dakit josten ikasten duten gaur egun. Inñun ziran kontu zaar guztiak jorratzen ziran garai bateko jostundegi aiek bazuten lillura. Santa Lutzi egunean jostun gazteak Donostiko kaleak alaitzen zituzten garai ura joan izango da, agian. Oker baldin bagaude, eta jostun-gai panpoxa aien oiñordekorik baldin badago, barkatuko al didate nere ezjakintasuna.

Zumarraga eta Urretxu aldean ere izango da biar zer ikusi. Perira joaten diranak, asto aukera aundirik ez dute aurkituko, bearbada. Zaldi, beor eta moxalik ere ez, leen bezela. Aien orde, baserriko lanetarako tresna egoki askoak bai. Bat eta beste esaten badegu ere, baserritarrak aurrerako galanta egin dute joan diran urteetan, baserriari ateratzen dioten etekiña bidean billatutako zerbait ezpada ere. Baserritar bat baiño geiago izango dira kotxean edo Land-Rover ederrean peria ikustera joango diranak. Eta ezerk pozik ematen badit orretzek ematen dit, egiz. Bazan bai garaia baserritarrak edozein langilleren maillara iristeko, eta baita nagusien pare izateko ere.

Santa Lutzia, ikusmenaren zaindaria omen da, bistaren zaindaria. Leengo oitura danak etziran alperrikakoak, eta eska dezaio-gun laguntza, gure begiak ondo gordetzeko. Oiturak, esan det. Eta baziran falta aundirik egiten etzutenak ere. Orain, Iker eta orrelako izenak entzuten dira. Ez det esango gaizki dagoenik. Gurasoak badutela eskubidea esan diteke umeari nai duten izena jartzeko. Baiña dana berritu nai onekin, ala ere, punta batetik bestera ez al gera joango, Aker eta orrelako izenak jartzen asiz. Leengo bideetatik ibilli bagiña, etzan arrigarri izango gaur jaiotako neska txikiari Amonaria izena jartzea. Gaur, izan ere, santa orrexen eguna baita. Eskerrak astoak erostetik traktoreak eroatera pasatu geran bezela leengo izen aldrebes asko utzi eta oraingo izen modernoak modan jarri ditugun! Eta santa Amonariak barka dezaidala, entzuten badago.

Lengo oitura danak etziran
poz aundia artzekoak,
izanagatik guraso zarrak
guri ezarritakoak.
Ta etzaizkigu aztu ainbeste
aldiz ikusitakoak:
izen itsusi samarra zuten
neskatxa polit askoak...

Orañaldian euskaldun izen
garbiak dauzkagu modan.
Eta pentsatzen jarri ezker
zein oitura jatorra dan!
Gure euskera ez dezagula
bota goitik bera maldan...
Gurea da ta eutsi, mutillak,
ta ez egon duda-mudan.

1997ko abenduak 19

Zorioneko dirua. Emen sortu diran istillu eta karramarrak Eusko Jaurlaritzak tabernak zerbait leenago isteko agindua eman duelako! Gazte jendeak ez du ondo artu beintzat. Ez da arritzeko. Gazteentzat ez baita agindu onik. Agintari eta gaiñontzekoak zein dira, izan ere, gazteei zer egin bear duten agintzeko? Tabernariak ere kopeta beltza jarri diotela uste det aginduari. Goizaldera, illunetik argitu bitarteko tarte orretan biltzen omen dute dirurik geiena. Eta ordurako tabernak itxi ezker, dirua falta. Osasunari baiño irabaziari geiago begiratu bear izatera ekarri gaitu bizimoduak. Gazte jendearen poltsiku ondarretako diruak biltzeko garairik egokienean tabernak itxi bear, alakaiña! Eta erru guztia zaar jendeak omen dauka. Orrela esaten dute, bai naikoa edan gabe etxera joan bearrean gertatu diranak eta bai gazteen egarria asetzen dutenak ere.

Ez da orrenbesteraño izango. Erreparatzen jarri ezker, goizaldera entzuten diran tajurik gabeko kantua pixka bat leenxago isilduerazi, lo egiten uzten ez duten motorren marruak mututu, ondakin zakuekin futboleant egiterik ez, nazka emateko moduan bazterrak zikindu eta orrelako azioak egiteko aukerak murriztea besterik ez da egin. Zaarrak izango dituzte akatsak, bai. Baiña gazteak ere ez dira beti santu egiteko moduko bidetik ibil-

tzen. Aitak eta amak neurririk artuko ez baliete, asteburuetan zenbateraiñoko deiadarrak aterako ote lituzkete, jan eta edan bapo eginda, indarrean dauden zekor koskor oiek? Bestalde, gazteei eskatzen duten guztia ematen asi ezker, pakerik izango ote litzake familietan?

Oiturak aldatu egiten dira. Eta gaur, parrandarako orduak laburtu zaizkie gazteei. Ez det uste zaarrak eta agintariak agintze-agatik bakarrik egingo zutenik ori. Errespetoa eta eziketa egokia gauza onak dira gizarterako. Birtute oiek ez dira beren kasa sortzen ordea, gutxi edo geiago penatuta baizik. Eta oiturak aldatzen ari geran bitartean, goizaldeko orduak naasten dituzten bulloso eta nabarmen oiek lagun artetik uxatzea ez litzake gauza txarra izango. Bat eta beste esaten badegu ere, gazte jator eta sano asko dago oraindik. Baiña trakets banaka batzuk formal askok baiño marru eta zarata geiago ateratzen dute. Eta oiexek naiko gaztediari fama txarra emateko.

Oraindik zerbait falta da baiña
laister gera Gabonetan,
urte guztian izaten diran
egunik alaienetan.
Egun sortatxo zoragarri au
pozgarria da benetan!
Saia gaitezen zorion billa
ain une atsegiñetan,
pake santurik falta ez dedin
euskaldun familietan.

Batzuentzako Gabon da eta
zenbaitentzat Olentzero.
Egun auetan ez ote degu
guztiok zerbait espero?
Gure biotzak jarri ditzagun
maitasunez bero-bero...
Ori egiñez zorion bera
jaso genezake gero.
Pakea ere izango degu
ortan saiatu ezker.

1997ko abenduak 26

Kaixo, entzuleok. Zer moduz aurtengo Gabonetan? Mundu onetako gorabeera guztiak bezela, izango zituzten aitzakiak, eta

izango zituzten une atsegiñak. Zorion osorik ez danez, Gabonak ere ezin iges egin lege orri. Ala eta guztiz ere, osasunak lagundu badu, Gabon jai onak izan dira, eta ez dago zer esanik.

Aspaldiko oiturari eutsiz, aurtxoak pozik ibilli dira kale eta atariak kantuz alaitzen. Batzuek Jesusen jaiotza gogoratu digute, beste batzuek Olentzerori eskeiñi dizkiote bere kantuak. An eta emen, jaiotzak ikusi diran bezela ikusi dira bitxiz eta argiz betetako Gabon-zuaitzak. Baiña danak gauza bera adieraziz: Gabon. Oiturak, pentsatzeko erak eta ospakizunak zer esanik ez, orrelakoxe gorabeerak izaten dituzte. Baiña alkarrekin ondo etortzen dira urte-sasoi onetan. Gabonek egiten duen miraria izango da.

Gabonetan piñua jartzeko oitura Frantziako Alsazia lurraldetik omen dator. Eta bosteun urtetik gora ditu. Alderdi aietan berealaxe indartu omen zan oitura, eta alakoxe indarrean jarri ere! Orain lareun eta berrogeita bi urte, ango erri batzuetan Gabonetarako piñuak botatzea galerazi bear izan zuten, basoetan kalte aundiak egiten zituztela-ta. Emen gorostia batatzea debekatu bear izan zuten bezelaxe, noski. Baiña lege ori errespetatuko ote degu danok, bestela laister ezkutatuko da gure mendietako zuaitzik ederrenetakoa dan gorostia. Lastima izango litzake, orratio! Besterik gabe Gabonak edertzeko piñuak soroak betean dauz kagu gaur, eta obe degu aietaz baliatu, gure basoak soildu baiño.

Gabon jaien ezaugarri bezela piñua artu badegu ere, onek ez ditu beste oiturak zearo galerazi bear. Etxe askotan ikusten da argiz eta gozokiz betetako zuaitz txiki bat, eta bere oiñetan, jaiotza. Jesus aurtxoa, seaska txiki batean. Besteen iritziak ere errespetatzea dala auxe esango nuke. Eta ala bada, izan bitez ongi etorriak leengo jaiotza eta oraingo zuaitza. Baita iru Erregeen eguna etorri zai egon gabe Gabonetan erregaliak ekarten dizkigun Olentzero ere. Familietan poza eta alaitasuna sortzen duten oiturak, danak dira onak.

Urtezaar ere gaiñean degu. San Silbestre eguna. Urte au ona ala erdipurdikoa izan dan kontuak ateratzen nekatu gabe, bukae-

ra ona eman dezaiegun. Itxurazko afari batekin, baiña, beti esaten dedan bezela, kattuerdikotik pasatu gabe. Urteberria ez dezagula asi buruko miñarekin. Eta ekarri dezaigula umorea eta osasuna. Bi lagun oiek gurekin badira, urte berriak jarriko dizkigun esi guztiak salto egin eta aise pasatuko ditugu berriz ere.

San Silbestreteren egunez egin
izan degu esamiña,
joan dan urteak egin ote dun
gure alde alegiña.
Zailla da eta etzan izango
guztiok nai bezain fiña...
Baiña beste gauz bat ere bada,
gaiñera ondo jakiña:
urtea ona izango zala
geu onak izan bagiña (bis)

Une gozoak eta mikatzak
makiña bat gorabera,
ia bukatu dan urte onek
izan du, alde batera.
Ez dakit egin degun aurrera,
ala joan geran atzera...
Eta auxe da mundu guztira
egiten dedan galdera:
Utzi besteei pake-pakean.
Geu onak izan al gera? (bis)

Askotan beintzat ez ote gabiltz
zer geran ere aztuta?
Iskanbilla or, burruka emen,
erabat naspillatuta.
Gutxi izanik, indarrez urri
eta sakanabatuta...
Irabazian irten gindezke
beste bide bat artuta.
Pakeak egin ditzagun, bada,
premia badaukagu-ta. (bis)

Aurkibidea

Eskeintea	7
1993 urtea	9
1994 urtea	89
1995 urtea	171
1996 urtea	257
1997 urtea	343